

466
b.

RÉGI
MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.

III.

RÉGI
MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

HARMADIK KÖTET.

TINÓDI SEBESTYÉN ÖSSZES MŰVEL.

1540—1555.

BUDAPEST, 1881.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

663/b.

XVI. SZÁZADBELI
MAGYAR KÖLTŐK MŰVEI.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MEGBÍZÁSÁBÓL KÖZZÉTESZI

SZILÁDY ÁRON

M. AKAD. R. TAG.

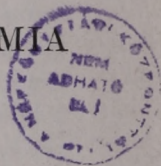
MÁSODIK KÖTET.

1540—1555.

BUDAPEST, 1881.

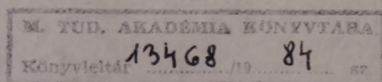
A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.

871773

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

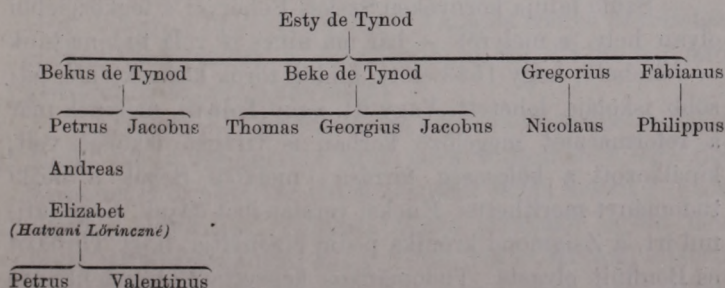

466/6

BEVEZETÉS.

Tinód nevű helységet Baranya, Bihar, Fehér és Győrmegyében emlitenek a régi oklevelek. Családi és nemzeti hagyomány úgy tartja, hogy ezek közül a fehérmegyei Tinód, régen falu, ma puszta, Tinódi Sebestyénnek, a lantosnak, vagy Sebők deáknak születési helye. A többi Tinódot illetőleg nincs tudomásunk, hogy családnak is adott volna nevet valamelyik. Erről két oklevél bizonyítja, hogy a XV. századtól fogva ily nevű család lakta, mely a falu elpusztulása után is csak a vele határos helységig költözött s utolsó sarja Tinódi István is ott, Sárbogárdon halt el 1854-ben február havában. Mindkét oklevél maig szintén egyik sárbogárdi család birtokában van.

Az első 1401-ben ápril 27-én kelt, melyben a fehérvári keresztesek conventje bizonyítja, hogy a Tinódi család tagjai, Tinód faluban leány-negyed birtokot adtak át rokonuk Hatvani Lőrinczné-Tinódi Erzsébet két fiának, Péternek és Bálintnak.¹⁾ Ennek szövegéből így állítható össze a család ott megnevezett tagjainak leszármazása:

¹⁾ Hazai Okmánytár V. 193. 389. l.

Ez az oklevél a XV-ki század első, a másik annak csaknem utolsó évéből maradt fenn. A kettő adatai közt hézag van, azért a családfa nem folytatható. Emezt is a fehérvári keresztések conventje adta ki 1498-ban, melyben Paulus de Thynod (homo regius)-ról, Gregorius, Damianus és Barnabas de eadem Thynodról van említés. Ezek valamelyike, a kort és nevet tekintve, lehetett atyja a mi lantosunknak — Sebestyénnek.

A család ősenek neve (Esty) a szokatlanabbak közé tartozik s ezért is kérdésbe tehető, vajjon nem rövidített névvel van-e dolgunk? A palócz nyelvjárás ma is Estyi-nek mondja az Istvánt s ha az Esty-t ezzel vesszük egynek, akkor az utolsó Tinódi az általunk elsőnek ismert össel egy nevet viselt. Ha azonban e név nem palócz vidéken kevésbé látszanék elfogadhatónak, abban az esetben a Sebestyén rövidítésének is vehető, a mikor az ősapának, lantosunk viselte volna nevét. Az egyik fiú Fábián, kinek neve a Sebestyén névvel a szentek életében együtt jár; nem volna csuda, ha e két név e család tagjainál is egymás mellett tűnnék fel. Az ősi nevek nemzedékről nemzedékre szoktak szállni.

Az elágazó köznemes család vagyonának oszlásáról tesz tanúságot az első oklevél s mire a XVI. század elején a mi költőnk világra jött, szüleinek birtokában már nem valami nagy rész lehetett az őstől maradt vagyonból. De mégis volt annyi, hogy szülei literatussá, deákká nevelhették belőle.

Szülo faluja környékén Székes-Fehérvár a legközelebbi olyan hely, a melyről — bár ma nincs is róla tudomásunk — feltehető, hogy 1543 előtt, midőn török kézre került, felsőbb iskolája lehetett. Vagy itt, vagy Tolnán, melynek már a reformációt megelőző korban is virágzó iskolája volt, kínálkozott a bölcsesség forrása, melyből Sebők a deáki tudományt meríthette. Énekei versfejeiből látjuk, hogy latinul írt, a Zsigmond krónika pedig bizonyítja, hogy Túróczit és Bonfinit olvasta. Tudományos képzettsége mindenesetre olyan volt, milyennel korában ki lehetett érdemelni az általa is viselt deák nevezetet. Hogy nem érte be az iskolai nyelv-

tanulással, hanem az eszköz megszerzése után latin irodalmi művek olvasására készítette önművelési ösztöne: ezt több oknál fogva következtethetjük. Történeti tanulmányai, melyek nem szorítkoztak csupán a hazai történelem körére, latin művek olvashatása nélkül igen hézagosak maradtak volna abban az időben, mikor a hazai történetírás nyelve is nagy részben latin volt. Költészetre hajló lelkülete szintén nem utasíthatta el magától az uralkodó latin poézis és remekeinek ismeretét, némi részben a prozódia törvényeinek vizsgálatát, a mythologiai istenek és hősök dolgainak tudakozását. Választott s mindvégig emberül követett iránya s pályája is erre utalta. Nem csapszéki hegedűs, hanem udvari lantos kívánt lenni. Udvari becsültetésre csak udvarban is megállható képzettséggel tehetett szert. Oda is a latin nyelv nyithatott neki biztos útát s több oldalú képesség szerezhethetett állandó kedvességet.

A XVI. század iskolái legkevesébbé sem tartották feladatuknak, hogy lantosokat képezzenek. Gondot fordítottak az egyházi éneklés és zene tanítására, de ellenségei voltak a világi zenének s éneklésnek. Többnyire úgy találjuk, hogy hetenként két óra fordítottatott az énektanításra, egy pedig a zenei oktatásra. Ezenkívül a tanulás naponként énekléssel kezdődött s végződött. Vasárnap s ünnepnapokon az egész iskolának templomba kellett menni és az éneklésben részt venni. Az iskolában nem csak fő tantárgy volt a latin nyelv, hanem szólni, beszélni is csak azon lehetett. — Ily iskolai tanulás képezte Tinódinál is az alapot s fejthette ki éneklésre s zenére hajló tehetségét. Vallásos irányú neveltetése énekein még akkor is meglátszik, midőn itt-ott hallgatói kedveért dévaj hangokat hallat.

Évszámmal jegyzett énekei közül a «Buda veszéséről és Török Bálint fogságáról» szóló ének tünteti elé a legrégibb évszámot, t. i. 1541-et; ennél azonban előbbi keletű a «Judit asszony históriája», melynek végén évszámot ugyan nem említ, de világosan írja, hogy Török Bálint házánál éltében, Szigetben szerezte. Urának elfogatása után nem sokáig maradt ott, hol vitéz urán való nagy kesergésében szörzé

az elébbi éneket. — Nem tudjuk, mikor került a szigeti házba, de a Török család iránt többször kitüntetett ragaszkodása és az a bizodalmas viszony, melyben különösen Török Jánossal még 1553-ban is élt, azt gyaníttatja, hogy 1541. előtt már több évet töltött ennek atyja szolgálatában. Iskoláit végezve mindjárt ide jutott-e? adatok nem léte miatt meg nem állapítható, pedig ennek kiderítése felette kíváncsú volna.

Annyi bizonyos, hogy a reformáció híve volt, mely 1530 és 40 közt már a dunántuli részeken is nagyon terjedt. Tinódi az új elvekkel a szülei háznál még aligha volt ismerős, de az már nem lehetetlen, hogy iskolai neveltetése ilyen irányban történt. S ha valósággal ez az eset, akkor jó részt ennek tulajdonítható, hogy Török Bálint udvarába jutott, ki nejével Pemflinger Katával együtt országszerte úgy volt ismeretes, mint a hitújítás egyik hatalmas pártolója. —

Azonban van még egy körülmény, melynek felemlítése itt van helyén. Tinódi legutóbb előkerült énekének, a «Jázonról és Médeáról» szólónak vers fejeiben az foglaltatik, hogy Tinódi ezt akkor írta, midőn súlyosan megsebesült balkezevel Dombóvárt kinlódott. Az énekből nem tudjuk meg, hogy mikor szereztetett s ezért Tinódi sebesülését könnyű volna az 1542. és 1543. évben folyt tolnai csatázásokkal hozni összefüggésbe, csak hogy ő 1542-ben Baranyában írta «Prini, Majlát és Török B. fogságáról» szóló énekét; 1543-ban pedig Daruvárban énekelte meg Verbőczy Imrének 1542-ben nyert kozári viadalát. Ha itt, vagy általában Verbőczy Imre csatáiban kapta volna a sebet, alig hihető, hogy a mit egy másik éneke versfejében megemlít, arra — épen azon csatákat festő énekében — legalább egy sorral ne célozna. — Verbőczyhez való ragaszkodását oly meleg szavakkal fejezi ki, hogy haditetteiben való részvételét szintén lehetetlen lett volna elhallgatnia. Ezért «Verbőczy Imrőhhöz való szerelmében» csak azt a háládatosságot láthatjuk, melylyel jöltevője iránt azon az okon viseltetik, mivel az ügyét felfogta, midőn Török B. fogságba jutása után annak udvarától megvált.

Ha a «Jázonról és Médeáról» szóló éneket figyelemmel

olvassuk, nyelvén s verselésén nem találjuk azt a gyakorlottságot s megállapodottságot, melyet Tinódi többi énekén tapasztalunk. A testi szenvedés hagyhat nyomokat a beteg író művén, de a kifejelett írói egyéniséget ennyire nem nyomhatja vissza a fejlődés első stádiumába. Maga az ének tárgya is egészen elűt Tinódi többi énekének tárgyától. Mindenütt a hadi vitézséget s személyes bátorságot éneklí, azt tartja mintegy lantjára méltónak s mindig, még Dávid és Judit históriájában is ezzel akar buzdítani, lelkesíteni. Hihetetlennek látszik, hogy tyrtæusi pályájának mintegy közepén, s épen megsebesülten felejtkezett volna meg öntudatosan követett irányáról, — hogy akkor kényszeredett volna egy megboszorkányozott mythologiai hős vitézi tettei megénekelésére, midőn bővében lehetett a realis alakoknak s éneklésre méltó eseményeknek. — Természetesebb azon feltevés, hogy ez az ének a lantos első művei közül való, midőn még határozott irány nélkül, iskolai visszaemlékezéseinek tarlóján szedett virágokból kötött egy-egy bokrétát nemzeti öntudatra csak később ébredt mûsájának keblére; mikor még az élet és költészet egymástól oly távoleső két világ volt előtte, hogy a harcz költészetét megsebesülten sem a már ismert csata-terén, hanem a mesék világában találta fel.

Magyar nemes ifjú abban a korban nem kerülte, hanem kereste az alkalmat, hogy harczolhasson a török ellen. Tinódi sem maradhatott el a többitől s kapott sebe bizonyítja, hogy ott is megállta helyét. Harczra buzdító szavainak ez adhatta később azt a határozottságot, mely nélkül lelkesíteni nem lehet. Önerzete súgta neki, hogy ehhez joga van, mert annak idején ő is megtette kötelességét. A vitézből lett lantos szavára jobban hallgatott a vitéz, mint azéra, a ki maga soha egy kopjatórésen sem volt jelen. Tinódi nevének s lantjának is becsülete volt a hadi nép közt.

Hadi pályája 1530 — 1535 közé tehető. Erre az időre esik Szolimán Bécs felé irányzott nagy hadjárata 1532-ben, a mikor Siklóstól kezdve Kőszegig majdnem húsz várat ostromolt és foglalt el. A dunántúli megyék eme várai körül folyt összeütközések egyik sebesültje lehetett ő is, ki az

ellenség útjától félre eső Dombovárba ápolás végett szállítatott.

Jellemében nincs nyoma a nyegleségnek s a ki később is beérte azzal, hogy talán dicsekvés nélkül említhető vitézsége helyett csupán bal keze megsebesülését hagyta emlékezetben s azt is csak egyik éneke versfejeibe elrejtve: arról nincs okunk azt hinni, hogy bajáról nagyítva szólt. Keze bizonynyal meggyógyult, de nem fegyver hanem csak lant viselésre használhatta. Attól fogva jobbájával is inkább az íróttolat forgatta s lantja húrjait pengette.

Török Bálint jó katona, jeles vezér volt, azért semmi kétség benne, hogy méltányolni tudta a vitézséget. Tanult emberre mind saját, mind hadi ügyei intézése közben szüksége volt s ezért csak örömmel fogadta házába a sokképen használható Tinódit. Neki magának író deákja, gyermekeinek tanítója, udvarának lantosa telt ki belőle s azon feljül ugyanazon hit elveit követte, melyet Török házanepe vallott.

Minden arra mutat, hogy Tinódi életének az volt megelégedésre legtöbb alkalmat nyújtó szakasza, melyet Török Bálint mellett töltött el. Urához a háládatosságon kívül őszinte hódolat és csodálat érzésével is ragaszkodott. A «jó vitéz» példaképét látta benne, «kinek sérínsége többit feljülmulta», kinél «az basák is mind az két párton jobb vitézt nem mondnak» — s «rettenetős vala mind az némöt partnak» és a kinél «szebben termött embört soholt még Memhet basa sem lele.» Úgy látszik, hogy nemcsak otthon családjá körében volt mellette, hanem kirándulásaiban is részt vett. Szinte bizonyos, hogy a dárdai török táborba is elkísérte, midőn ott 1540. őszén Memhet basa hívására megjelent, miről e találkozásnak élénk leírása tanúskodik (272. l.). Ez volt az együtt töltött szép napok befejezése, mert mihelyt onnan Szigetbe visszatértek, ura «házátul sieté az romlott Budába», hol azután nemsokára «terek császár hagyá őt megfogni.»

Természetes módja szerint egyszerű, de szívreható néhány strófában írja le «vitéz urán való nagy kesergésében» a szigeti ház gyászba borulását (275. 280. l.), hol Törökné

«sírva apolgatja futosó két fiát — s immár nem alítja világban élését.»

Hallja meg az Isten az ő könyörgését,
Hogy hamar láthassa ura megjövését!

A fogoly neje azután csak hamar elhagyhatta Szigetet, mert a következő egy pár évet Csurgón és Szigligetben töltötte s 1545 körül «urán való szertelen bánatjában meghala Debreczen városában». — Szigetből való elköltözésével udvara is eloszlott s a következő év tavaszán már Tinódi is Baranyában írta meg szünni nem akaró fájdalmától áthatott énekét, melynek bizonyosan rá magára vonatkozó sorai szerint (280. l.):

Örömök soholt nincs te jó szolgáltnak,
Kik szível szeretnek, gyakran fohászkodnak;
Egynéhán közülők tétova búdosnak
Ha megszabadulnál mégis sokan várnak!

Hiába várták, Szolimán sohasem bocsátotta el foglyát. A tétova bujdosó szolgálk közül, ki egy ki más helyen vonta meg magát. Tinódi is, egyik ismerőjéhez, Verbőczy Imréhez, István fiához vonult, kiről (271. l.) írja, hogy Török Bálint «mintegy atyjafiát úgy szereti vala.» Szigetben gyakran találkozhattak, a dárdai táborba pedig együtt kísérték Török Bálintot. Mindketten pártfogójukat vesztették el a Konstantinápolyba hurczolt fogolyban, azért természetes ha közülök az erősebb oltalmába fogadta a gyengébbet s hálás ragaszkodásuk közös érzése közelebb hozta egymáshoz a két ismerőst. Tinódi 1543-ban Daruvárban írja, hogy Verbőczynek «vagyon jó akaratjában» (287. l.), melynek viszonzásaul ott énekelte meg annak 1542-ben a kozári mezőn nyert diadalát. Ha ehhez azt is figyelembe vesszük, hogy a kozári viadal 1542. márczius 25-én történt, Tinódi pedig a Prini, Majlát és Török B. fogságáról szóló énekét 1542. ápril 24-én Baranyában végezte be, hol Kozár is esik: nem lehetetlen, hogy már ekkor Verbőczyvel együtt járt Baranyában.

Szolimán nagy hadjárata 1543-ra esik, a mikor ugyan

láthatólag kímélte Török B. útba eső birtokait,¹⁾ mindamellett biztosabb hely volt az úttól távolabb fekvő Daruvár, mint a már ellentállni nem bíró Baranya vagy Somogy valamely pontja. Szolimán a korán tavasszal kezdett hadjáratot még ősz előtt bevégezte s visszatért birodalmába. Verbőczy, tolnai várának, Döbrököznek védelmével volt elfoglalva, melyet Muhammed budai basa 1544. tavaszán Ozorával és Simon-tornyával együtt ostromolt és vett meg. Tinódi — ha elebb nem — ekkor hagyta el a mindinkább török uralom alá kerülő dunántúli alsó megyéket s ismét «búdosásra» adta fejét, — de nem czél nélkül. Arra tartott, merre a törökökkel vívott csaták zaja hangzott, hogy lantjával, énekével buzdítsa s újabb énekekhez gyűjtsön adatokat.

Székes-Fehérvár és a tolnai várak török kézre jutván, a budai basának erről az oldalról semmitől sem kellett tartani. Hadait a fentebb eső vidékek és várak ellen fordíthatta s különösen esztergomi népével Bars és Hont vármegyét dúlatta. Tinódi is ezen a vidéken bujdosott s miután összeszedte az ezen a nyáron vívott lévai és szalkai ütközetek leírásához szükséges adatokat, télire Nagy-Szombatba vonult, hova 1543-ban az esztergomi káptalan is jónak látta a török elől menekülni. Itt készült el még karácsony előtt «Az szalkai mezőn való viadalról» szóló énekével, melyben Balassa Menyhárt, Nyári Ferencz és Zoltai Lőrincz vitézségét s török hadakon nyert diadalát magasztalja.

Az 1544-dik esztendővel a török mondhatni bevégezte Magyarország dunántúli s dunamelléki részeinek meghódítását. Az általában gyengének mondható ellenállásnak s terv nélkül való helyenkénti védelemnek utolsó jelenségei voltak ezek a csaták s a dolgok állásán mitsem változtattak. A költő — nagyobb események hijján — ezeket is megénekelte; de ezzel az esztendővel ezekből is kifogyott. Elkezdődtek a véget érni nem akaró békealkudozások, melyekkel a hadi múzsa keveset törődött. A végekbeli vitézi élet szünetelt, a vitéze-

¹⁾ Istvánfi lib. XV.

ken az unalom kedvetlensége vett erőt s buzditásukra a lantos legfeljebb régibb szerzeményeivel állhatott elő.

A következő két évből Tinódinak csupán egy énekét ismerjük s annak tárgyát sem a hazai történetből választotta. Szolimán persa hadjáratát írja le egy «úrfiú» elbeszélése után 1546-ban, de ennek végén sem ad arról hírt, hogy abban az időben hol tartózkodott. A következő 1547-dik év ismét hallgatásban telt el tőle, valamint ez évi tartózkodási helye is ismeretlen.

Az kétségtelen, mert maga írja, hogy 1544 végén Nagy-Szombatban volt. Ugyanoda hívta egybe november 24-én Ferdinánd az országgyűlést 1545. február 2-ára. Tinódit főleg ez a körülmény vezette Nagy-Szombatba s fel sem tehető róla, hogy onnan az országgyűlés megnyílása s befejezése előtt, tél közepén, távozott volna. Különben is tudva volt, hogy ennek az országgyűlésnek épen a török ellen szervezendő hadviselés ügye lesz a fő tárgya; Tinódit pedig a személyes bátorság s vitézség tettein kívül — mint leírásaiból kitetszik — a hadi szervezet, rendtartás, ellátás, szóval mindaz teljes mértékben érdekelte, a mi a hadviselésre tartozott. Ezenkívül az összegyűlt rendek és azok kísérete közt hírneves vitézek, vezérek s hadi nép volt együtt, kiket a lantos részben ismerhetett, más részöket megismerui ohajtotta. Minden bizonynyal oly közönség, mely énekeit is örömet hallgatta s melytől viszont ő is újabb adatokat szerezhetett. «A szalkai mezőn való viadalt» ez az országgyűlési közönség hallhatta először Tinódi ajkáról és lantjáról.

A szükséges törvények s áldozatok meghozásában nem volt hiány az országgyűlésen, de a wormsí birodalmi gyűlés tárgyalásaiból nem a háború megkezdése, hanem az alkudozások folytatása következett, mely miatt a magyar harczí kedv kénytelen volt magát mérsékelni, a magyar földnek pedig tünni kellett a török nyomást. 1545. november 10-én a tizenhólcz hónapra terjedő fegyverszünet is megkötöttett a törökkel, s harcz helyett újabb országgyűlés nyílt meg Pozsonyban 1546. január 25-én. Február végével ez is eloszlott. Itthon semmi reménység sem bízatta a vitézeket,

hogy hadba szállhassanak, s midőn ez év nyarán kiűtött a schmalkaldi háború, 1071 emberből álló huszárcsapat, idegen földön, nem magyar érdekért is kész volt vitézségét kiűtötni. A lantos ugyan nem követte őket idegen országra, ott aratott dicsőségöket azonban négy évvel később megénekelte. Elindulása előtt e «szép seregnek Nagy-Szombatnál lőn monstrája», — de az nem tűnik ki az énekből, hogy Tinódi akkor is ott tartózkodott volna.

Mindamellett e három évi időköz alatt legbizonyosabban az országgyűlések helyeit vehetjük Tinódi tartózkodási helyének. 1545. februárban Nagy-Szombat, 1546. január—februárban Pozsony; 1547. november 25-től kezdve megint Nagy-Szombat. Ez hosszabb idő, semhogy az 1544-dik év végén Nagy-Szombatban töltött napok erre a következtetésre elégségesek volnának: azonban Nádasdy Tamásnak 1559. május 31-én a kassai tanácshoz intézett levele egyenesen ily föltevése utal. Nagy méltánylattal említi ebben Tinódi hűségesei szolgálatait, melyeket ez a levélíró iránt élte végeig teljesített.¹⁾ Az a körülmény, hogy Nádasdy Tinódiról halála után is így emlékszik s ennek más nevévé lett özvegyét elebbeni férje érdemeiért így ajánlja a kassai tanácsnak — arra mutat, hogy az ország bírása, később nádora, egy időben közelebbi érintkezésben volt az élete utolsó éveit Kassára vonulva töltött Tinódival.

Ennek «Perényi, Majlát és Török B. fogságáról» szóló éneke is szolgáltatott erre okot. Az ének 1542-ben készült s Majlát, ki Nádasdy testvérének volt férje, még mindig együtt szenvedte a sztambuli fogságot Török Bálinttal, Tinódi elebbeni urával. Az a minden áradozástól ment, érzéssel teljes hang, melyért ezt az éneket a költő legsikerültebb darabjai

¹⁾ E levelet nem sikerült megtalálnom a m. t. akadémia gyűjteményeiben, hol — Toldy hivatkozása szerint — léteznie kell. Toldy idézete így hangzik: «*Dominationes Vestras rogamus diligentissime, velint tam nostri caussa, quam etiam intuitu fidelium servitiorum prioris domini et mariti sui, quae nobis ad ultimum vitae suae spiritum exhibuit et impendit, liberam exercendi quaestus facultatem permittere.*»

közé kell sorolnunk: maga is megnyerhette a sógora és testvére sorsa iránt igazán érdeklődő Nádasdy pártfogását. Egy-egy ily vonatkozású költemény abban az időben akkor is méltánylásra talált volna, ha a szerző nem az ország első lantosa és a családi összeköttetésnél fogva érdekelt Nádasdy a nemzeti irodalom nem legnagyobb pártfogója lett volna. Ez okon is Nagy-Szombatot tekinthetjük azon helynek, hol a lantos «búdosása» véget ért, a hol Nádasdy udvarába jutott s követte új urát, hogy országos gondjai közt lantjával s énekeivel szerezzen neki olykor-olykor vidám pereseket. — Az említett országgyűlések alatt ama városokban, egyébkor leginkább Sárovaron s Bécsben teljesíthette új ura körül el nem felejtett szolgálatait.

A megéneklésre méltó események szűk voltán kívül ez az elfoglaltság is járult ahhoz, hogy ezekből az évekből csupán csak egy ének maradt ránk Tinódi szerzeményei közül, — a «Szulimán császár Kazul basával viadaljáról». Az «úrfiú» azonban, ki ennek tartalmát a lantos előtt «török császártul megjöttében nagy bizonynyal beszéllé egy kedvében», nem csupán ennek az éneknek megírására szolgáltatott alkalmat. Sajnos, hogy az az ezzel rokon tárgyú s ennél mindenesetre nagyobb szerű munka, melynek keletkezése 1546 és 1552 közé esik, még lappang, vagy épen elveszett. A «Szulimán császár stb.» című ének kezdetén ugyanis azt mondja Tinodi:

Sok királról, császárról emlékeztem,
De terek nemzetről nem elmélkedtem.

Ha e két sort összevetjük az 1552-ben készült Zsigmond Krónika következő (609. 610.) soraival:

Viadal ott (Nikápolynál) mint lön bőven megírtam
A török császárok krónikájokban;

kétségtelen bizonyossággal tűnik az ki, hogy e maga által említett művének megírása erre az időre és talán épen 1547-re esik, mely évről semmit sem ismerünk tőle. Nádasdynak mind hivatalos állásánál, mind sógora kiszabadítása ügyében tett lépéseinél fogva folytonos összeköttetésben kel-

let lenni a portával s udvara a legalkalmasabb hely volt arra nézve, hogy az ott megforduló ágensek révén úgy a folyó, törökországi eseményekről, mint a régebben történt dolgokról kellő értesülést szerezhessen a «Török császárok krónikáját» tervező lantos. — Ez az elveszett mű csak ezután kerülhet elő valahonnan, valamint az 1547-dik évről is csak későbbi kutatások útján remélhetünk Tinódira vonatkozó adatokat. Ilyeneket annyival is inkább kell óhajtanunk, mert vagy ennek vége felé vagy a következő évben merült fel azon eddig fel nem deríthető körülmény, mely Tinódit arra bírta, hogy Kassán telepedjék le.

1548-nak hihetően nyarán Nyír-Bátorban találjuk, hol — mint maga mondja — «nagy szoméhságában és ü vigságában» írta meg ama humorosan elmés tanulmánynak nevezhető énekét, melynek «Sokféle részögről» címet adott. Akár Sárvár vidékéről, akár Kassáról jött Nyír-Bátorba — egy czél vezethette. A Fráter Györggyel Ferdinánd részéről tervezett s 1549. szeptember 8-án e helyen meg is tartott értekezlet napja ugyanis, már 1548. július 25-re ki volt tűzve. A hely nem volt megállapítva, de az e felett folyt levelezésből az látszik, hogy Nádasdy már ekkor is Bátort vagy Károlyt vélte e czélra legalkalmasabb helynek (392. l.). Ily összejövetelel Tinódi nem maradhatott el s bárhol értesült is róla, bizonyosan kellő időben megjelent. Ez úttal azonban korán, mert kívánsága csak esztendő múlva teljesült. Somlyai Báthori András nyírbátori udvarában mindemellett feltehető, hogy szívesen láttatott, bár — mint írja — «a vénszakállú hopmestörök, udvarbírák — mivel — bort nem adnak, vannak átkjában».

Ezek társaságában nem sokáig időzhetett, mert Egerben épen azokban a napokban oly dolog történt, mi rá nézve nyírbátori csalódásaért kárpótlásul kínálkozott. Julius — augusztusban ment végbe az egri vár átvétele Ferdinánd biztosai által (460. l.). Ezek közt volt Báthori András is, ki nemcsak otthon udvarában, hanem itt is örömmel hallgathatta a hozzá törekedett lantost. Az ekkor Egerben töltött napok emlékét örökítette meg «Varkucs Tamás idejébe lött

csaták Egörből» című énekében, melybe hét év története van befoglalva s az átadás megtörténtével végződik. Ezt még ugyanazon évben, 1548-ban fejezte be Kassán, hol «hideg telben fűtt körmébe — házában». — Csak ekkor szerzett-e házat e városban, vagy elébb is megvolt az s családja az alatt is itt tartózkodott, míg ő szerte járt a hazában? — nem tudjuk: ettől kezdve azonban állandóan kassai lakosnak mondhatjuk. Ez az állandó lakás azonban csak úgy értendő, hogy ettől kezdve kevesebb időt töltött utazással, mert ezentúl szerzett művei közül csak azok nem készültek Kassán, melyeket erdélyi útjában írt. Ha időközönként ellátogatott is egyik-másik ismerőjéhez, mert maga mondja «Szitnya stb. várak megvevéséről» szintén ott írt énekének versfejeiben, hogy őt sok urak ismerik: kirándulásai mégis rövidebb időre terjedtek s úgy látszik, hogy otthon szeretett dolgozni, és talán arra is tartott valamit, hogy saját házában szerzette énekeit.

E megnyugtató érzés visszaemlékeztette ama boldog napokra, melyeket tíz évvel azelőtt Török Bálint házában töltött. Ott szerzett énekére, a Judit asszon históriájára gondolhatott s ez a gondolat itt is bibliai tárgyra terelte figyelmét, 1549-ben a nagy héten (ápr. 14—20.) énekbe foglalta Dávid király históriáját s jól esett lelkének, hogy magát a versfejekben Török Bálint egykori lantosának nevezhette. Ő is épen oly büszkeséggel énekelt lantos öséről Dávidról, kit később «Kapitán György bajviadalában» is követendő például állít a vitézek elé, — mint a milyen kedve telt három évtizeddel később Balassa Bálintnak abban, hogy hadi lobo-gójára Dávid király lantoló képét festette.

Ezen a nyáron végre ismét került lantjára való hazai esemény. Az 1548-dik évi 48. 49. t. czikk elrendelte a felvidéki rabló urak várainak elfoglalását s gróf Salm Miklós egymás után vette be Szitnyát, Lévát, Csábrágot és Murányt. Augusztus 11-én az utolsót is elfoglalta. Tinódi most is a mily gyorsan, oly hitelesen és részletesen értesült a történetkről s feltehetjük róla, hogy néhány nap múlva, mint egyébkor, úgy most is készen volt énekével. Gróf Mikola —

a mint az akkori szokáshoz képest ő is nevezi Salmot — azok közül való volt, kik őtet már ismerték. Esztendővel azelőtt Egerben is bizonyosan találkozott vele s tudta, hogy e várak bevétele után azonnal Nyír-Bátorba indul a Martinuzzival tartandó értekezletre. Tinódi, a ki erre az alkalomra már a múlt évben is leütazott, annyival inkább oda tartott, mivel ott a győztes vezér legújabban nyert dicsőségét magasztalhatta. Azok a szavak, melyekkel Salmnak esztendő múlva bekövetkezett halálát az Erdéli história 280. s köv. soraiban említi — azt mutatják, hogy ez a «mindenféle mesternek böles tudományát szerető vitéz» a jó lantos művészetének is egyik pártolója volt s már Egerben vagy azelőtt is örömmel hallgatta e történeti énekek komoly szépségű, egyszerű dal-lamait.

Szitnya, Léva stb. megvételéről szóló énekének végén mondja Tinódi, hogy «kincses Kassa most vagyon jó őrzetben». E kifejezést azokkal hasonlíthatjuk össze, melyek az Erdéli história végén olvashatók, hol Czecei Lénárt kassai kapitánról szólva, írja, hogy :

Jó híre nevéért hozzá futnak vala
Sok szegín vitéz nép, hogy szolgálna nála.

És hogy midőn három év múlva Izabella, fiával együtt elhagyta Kassát, a megbetegült Czeceit ugyan nem láthatta a királyné, «csak nagy szép seregét ő kivőle ott látta».

Azt írja még Czeceiről, hogy :

«Nagy víg embör vala, minden szereti vala.»

Ebből a pár szóval megejtett jellemzésből az látszik ki, hogy Tinódinak a kassaiak közt Czecei volt fő patrónusa. Nagy víg emberek abban az időben nem igen lehettek el lantosok, hegedűsök nélkül. Ha ehhez azt is meggondoljuk, a mit Tinódi még Czeceiről mond, hogy kassai kapitánsága alatt «váras kívöl tizenöt esztendő nem hált», — természetesen fogjuk találni, hogy ott helyben semmi esetre sem tagadta meg magától azt a nemesebb szórakozást, a mit Tinódi lantja nyújthatott. Hogy Kassán ez időtájban víg

életnek kellett folyni, azt abból is gyaníthatjuk, mert Tinódinak ott szerzett énekei közül egy sem készült a farsang napjaiban, a mikor énekei előadásával lehetett elfoglalva; ellenben az 1549., 1550. és 1552. évek bőjti napjairól külön egy-egy éneke maradt fenn. Mint láttuk, ekkor készült Dávid királya; 1550-ben szintén a nagy hétben énekelte meg «magyarok vitézségén örültében» a schmalkaldi háborúban (Károl császár hada Saxoniában) részt vett huszárok dicsőségét; 1552-ben pedig nagy bőjt közepében, fél kedvében a Szegedi veszedelmet. — Az akkori szigorúbb vallásosság követeléséhez képest egészen csendes bőjti napok alatt az ő lantja is elnémult s a szünetet újabb compositióra használta. — 1550-ből még két szerzeménye maradt fenn. Az egyik a Hadnagyoknak tanuságok, melyet a szolnoki várnak ezen év őszén történt felépítése alatt azon való örömeiben szerzett, hogy a török ellen ismét egész erővel fog a harc megújulni. A másik egy kisebb epizód feldolgozása. — 1550. aug. 10-én ment ugyanis végbe Kapitán György bajviadala Hubiár ágával a bujádi réten, minek lefolyását még abban az évben énekbe foglalta Sebestyén deák, noha bánkódék, hogy keves pénz volt ő tarsolyában, a mi nála később sem volt ritka eset. Ugyancsak ekkor említi vajudását azaz beteges nyavalygását is. Ez a két körülmény lehet annak oka, hogy a következő évről (1551.) egyetlen szerzeménye sem maradt. Vagy körútra indult, hogy anyagi helyzetén javítson, vagy egész esztendőn át betegséggel küzdött s nemcsak lantját, hanem tollát is kénytelen volt pihentetni. Ez utóbbi körülmény mellett bizonyít az, hogy még a Szegedi veszedelemről 1552-dik évi bőjt közepén befejezett énekének végén is «fél kedvét» említi. Azonban így is kézbe vette pihenő tollát és lantját. Nem csupán énekszerző, hanem lelkiismeretes krónikás is volt, a ki a feljegyzésre méltó s énekbe foglalható eseményt sietett megörökíteni, úgy hogy két hét múlva már elkészült énekével. Épen ennyi idő alatt készült el szintazon évi augusztus 15-én, a július utolsó napján történt temesvári katasztrófa megénekelésével is — ugyancsak Kassán. Ott készült el szintén ez évben Zsigmond krónikájával is, melyet

Túróczi után — mint maga mondja — fordított. E nagyobb munkának azonban jó része előbbi időre tehető s lehet, hogy 1551. évi betegeskedése alatt szedte magyar versekbe.

Az 1552-ben egymásra halmozódó események még ily dolgozásbeli gyorsaságon is kifogtak. Ehhez járult, hogy Tinódinak egészsége ismét megromlott, s azt a munkát, a mit még abban az évben elkezdhetett, részint a következő 1553-dik, részint az 1554-dik évben végezte be. Az Eger vár viadaláról írt ének 586—589. sora azt sejteti, hogy Tinódi azonnal megjelent az ostromon átesett várbán, mihelyt alóla a török sereg eltávozott. A késő őszi utazás erősen megviselhette a már nem fiatal lantosnak különben is gyenge egészségét s ez az oka, hogy midőn 1553-ban szerencsésen megírhatta mind a négy részből álló éneket, mind pedig annak Summáját: bár «Egör jó szerencséjén víg voltában, Vigan iszik szikszai jó borában», mégis be kell vallania, hogy «szörzé nagy betegös voltában, kéncsös Kassában». — Ott kezdte el még az Erdéli históriát is — az első rész versfejeinek tanúsága szerint, de azután csak Kolozsvártt fejezte be 1553-nak legvégén.

Akár az anyagot tekintsük, melyet feldolgozott, akár az elkészült munka mennyiségét, ha ehhez még beteges állapotát is hozzá vesszük: bizvást állíthatjuk, hogy 1553-ban, mikor Crónicája kinyomatása vegett Kassáról Kolozsvárra útnak indult, nyár eleje lehetett. Útját Debreczennek vette, hol régi urának, az 1550-ben török fogságban elhalt Török Bálintnak fiát, Jánost «mint jó komját» kereste fel. Az ennél töltött idő alatt énekbe foglalta ennek 1550-ben Déva vára körül törökök ellen vívott diadalát s úgy folytatta útját Kolozsvár felé.

Vándor művész utazása még a mai időben sem mindig történik valamely előre megállapított s változást nem szenvedhető terv szerint. Régebben még kevésbé képzelhetjük, hogy máskép lett volna a dolog. Kedvező alkalom, barátság, biztató reménység s több más földiekkel játszó égi tünemény akkor is nagy kerülőket tétetett a múzsák felkentjeivel, s számtalanszor ismétlődött az az eset, mit egy XVI. századi

hegedűs, Moldovai Mihály deák, éneke végén annak szerzetéséről szólva, tréfásan így említ:

Ez éneket Molduvában
Szerzék kénceses Kolozsvárban,
Simándon, Egren, Tokajban,
Vándor útczában, szállóban.

Debreczenből Tinódi sem a legrövidebb útat választotta Kolozsvárra, ő azonban azt szándékosan cselekedte. Kinyomatandó Crónikájának első és fő darabját, az Erdéli históriát, csak elkezdte Kassán s bevégzését készakarva hagyta arra az időre, mikor készülő éneke eseményeinek színhelyén át a könyv nyomtatásának helyére érkezik. Ezért ejtette útba Debreczent. Jó komja, Török János Debreczenen kívül bírta Dévát, Vajda-Hunyadot és bizvást számíthatott arra, hogy ennek minden birtokán szívesen látott vendég lesz. Bihar, Békés, Arad megyén át vezetett oda az út Debreczenből; útba esett, hogy egyebet ne említsünk, Lippa, Solymos, Tót-Váradja, s ezt az útat jó debreczeni gazdája, a menyire csak lehetett, bizonyosan könnyűvé tette rá nézve. Illye, Branyicska, Hunyad, Szászváros, Szász-Sebes, Alvincz, Gy.-Fehérvár, e főfő szereplő helyek, egyik a másikat érte az út további vonalán. Az adatok oly lelkiismeretes összegyűjtője, mint a milyennek Tinódit minden énekéből ismerjük, nem mulasztotta el ezek bejárását, midőn arra épen ily nagy szüksége volt és oly jó szerét ejthette. Szélső pontjául e nagy körútnak Bonyhát jelölhetjük meg Küküllő megyében, hol Bethlen Farkas vendége volt. Crónikájának utolsó darabját, Az udvarbírákról és kulcsárokról — itten írta, de szerzésének idejét nem tette ki. Benne «kevés betegségről» emlékezik (63. s.), a mi alatt úti fáradalmait érthette. Minden jót mondva a ház uráról s asszonyjáról, magas parttal üttetve a rest udvarbírákat, kik nem barátkoztak vele jó borokkal, mihelyt kipehente magát, egyenesen Kolozsvárnak tartott. Ott az év végére (két karácson közt) befejezte az Erdéli históriát, a következő (1554.) év elején pedig Budai Ali basa históriáját, mely ennek 1552-dik évi hódításait

adja elő. Ezzel teljessé lett a Cronica, melynek első könyve összefüggő sorrendben írja le az 1540—1552. évek hadi eseményeit; 1554. márczius 14-én pedig elkészült az előszó és I. Ferdinánd királyhoz intézett ajánlás is.

A mint már eddig is láttuk, Tinódi nem minden munkáját vette fel a Cronicába. Ajánlása szerint is «az időnek nehézségejért ez keveset Kolozsváratt megnyomtatta». Arról már szóltunk, hogy a Zsigmond Krónika miért maradt ki; a Zsigmond fogságáról stb. szóló históriában is elég van olyan, a miért ugyanazon oknál fogva ennek is ki kellett maradni. A János király fiáról való ének a Cronica megjelenése után készült; a Jázon és Medea históriájának mellőzését pedig legbizonyosabban annak tulajdoníthatjuk, hogy mint merőben különböző tárgyú darab nem illett volna épen a többi közé s ezenfelül mint korai, alighanem legelső művét maga sem tartotta arra érdemesnek, hogy a többi közé sorozza. Kész művei kihagyását a Ferdinándhoz intézett ajánlás eléggé megmagyarázza.

A mi magát az ajánlás megtörténhetésének módját illeti, nincs róla tudomásunk; de nem lehet kétség az iránt, hogy ezt csak Ferdinánd előleges tudomásával tehetette Tinódi. Néhány évvel azelőtt már volt erre egy eset a magyar irodalomban, midőn Sylvester az általa fordított s 1541-ben Új-Szigeten kinyomatott Újtestamentomot magyar nyelven Ferdinánd fiának ajánlotta. Eddig is az volt a közvélekedés, hogy Sylvester nem maga fejétől s csak amúgy gondolomra tette azt az ajánlást: ma hiteles adatunk rá magának Sylvesternek Sárvártt 1540. deczember 4-én Nádasdy Tamáshoz intézett eredeti levele, melyben kéri, hogy — mivel az Újtestamentom nyomtatása végéhez közeledik, tudassa vele, hogy kinek akarja ajánlhatni.¹⁾

¹⁾ *Ex Sarwar Sabbato ante Nicolai Anno 1540. — Nouum testamentum breui optatum sortietur finem; propterea d. V. M. gerat curam de priuilegio coram regia mte, ne laborem nostrum aly sufurentur, ut solent typographorum plerique. Cui praeterea d. V. M. velit dedicari, hac quoque de re statuatur et nobis scribat, — maxime si diu eadem a nobis abfuturus est etc. (Országos levéltár.)*

Az az összeköttetés, melyben Nádasdy Tinódival is volt, arra a gondolatra bír bennünket, hogy ennek ajánlását is az ő útasításának tulajdonítsuk. Az újszigeti nyomda korában hihetően a Cronica is ott látott volna világot, — annak elmúltával több mint valószínű, hogy Nádasdy költségén jelent meg s közbenjárásával ajánltatott Ferdinándnak. Tinódi gyakran emlegetett kevés pénzű tarsolya nem bírta volna meg a negyven 4r. ívből álló kötetnek kiállítását s az az 50 forint, a mit a király számára készült példány tiszteltetdíjában kaphatott, csak részben fedezte volna költségeit.¹⁾

Az előszó és ajánlás keltétől egy álló esztendeig nem tudjuk merre járt Tinódi. Oda hagyta-e azonnal Erdélyt a a mint Cronicája kikerült Hoffgreff sajtója alól, vagy több kevesebb időt töltött még azután egyik-másik erdélyi úr udvarában? olyan kérdés, melyre nagyon hézagos adatainkból ma még nem felelhetünk meg. Esztendő múlva Egerben találjuk, hol — az egri vár 1555. évi számadásai szerint — egy hétig időzött.²⁾ Ha még csak ekkor tért volna vissza Erdélyből, úgy igen sajnálhatjuk, hogy ottani hosszú mulatása körülményeiről semmi adat sem maradt fenn. Ez különben is az utolsó tudósítás, mi róla szól, mert ettől kezdve annál, hogy a János király fiáról szóló éneket Cronicája kinyomtatása után írta és a Nádasdy Tamás levelében foglaltaknál többet semmit sem tudunk felőle. Jankovich azon állítására, mely szerint Szigetvárnak 1556-diki ostromát is énekbe foglalta volna, Toldy is keveset mer építeni. Hihetőbb is hogy

¹⁾ 1554. Sebastiano Literato de Thynod, compositori hungaricarum cantionum, dati sunt ex consilio camerae posoniensis et voluntate Regie Mttis fl. 50. (*Kamarai jegyzőkönyvekből Podhradczyk után Döbrentei RMNYEml. II. 395. l.*)

²⁾ Sebastiano Thinody Cassovien. a 22 die marty usque 27 diem eiusdem mensis cum servitore suo dati pintae 10. — faciunt cubulum 1. pintas 3. (*Exitus vinorum ad usum mensarum.*) — Sebastiano literato de Cassouia per dies septem istius mensis, particulatim ex commissione Domini prefecti data sunt ordei quartalia 2. mensurae 3. — mensurae 12 faciunt quartale unum. (*Diversis hospitibus mense martio.*) — Nemz. múzeum könyvtára.

Jankowich egy más költőnek, Tőke Ferencznek, alább (450. l.) idézett énekét gondolta Tinódiénak.

Ezzel a kétes értékű adattal együtt meg kell egy másikat is említenünk, melynek a múlt században könnyedén történt idézése, száz év múlva Tinódinak épen születése helyét változtatta meg s tette át egészen más vidékre. Szegedi János jogi író ugyanis Tinódiról emlékezvén írja, hogy nyelve dunántúli eredetre mutat, de azért nem tudni, hogy az ország mely részében született. Ő maga — úgymond — azt írja, hogy Abauj megyében Szikszón lett volna valami birtoka. ¹⁾ — Toldy azt jegyzi meg erre, hogy Tinódi eme helyére nem emlékszik. — Nem lehet különben, mint hogy Szegedi az Egervár viadaljáról való ének végére céloz, hol a lantos azt írja magáról:

Egőr jó szerencsájén víg voltában
Vígan iszik szikszai jó borában.

Ez igenis magyarázható oda, hogy Tinódi saját termésű szikszai borát is ihatta s az ezt termő szőlőt vagy maga szerezte, vagy ajándékon kapta például a Perényiektől, vagy neje hozománya lehetett: de arra bajosan, a mit Ponori Thewrewk József olvasott ki belőle, hogy Tinódi Szikszón 1505. október 2-án született. ²⁾

Házasság életéről, Nádasdynak a kassai tanácshoz írt s már idézett leveléből van tudomásunk, mely szerint neje az ő halála után és pedig nem sok idő múlva Pozsgai György nevű szintén Kassán lakó nemes emberhez ment férjhez, ki ott valamiféle kereskedést folytatott. Ebben a kassai tanács által háborgattatván, Nádasdyhoz folyamodott, a ki azon hű szolgálatokért, melyeket Pozsgainé elébbeni férje ő mellette végső lehelletéig teljesített, levelet írt a tanácshoz s kérte, hogy engedjék neki életmódját szabadon folytatni.

¹⁾ Ex quibus tamen regni partibus ortum duxerit, non satis liquet. Narrat in Comitatu Abaujváriensi, ad Szikszóviám certas possessiones habuisse. (*Rubricae Juris Vng. Tyrnaviae, 1734. t. II. pag. 116.*)

²⁾ Magyarok névnapjai.

Tinódiné nevét senki sem jegyezte, fel. Azt sem tudhatjuk első neje volt-e, vagy mint özvegy lépett vele házasságra Kassára telepedése idejekor? — Az utóbbi esetre lehetne abból következtetni, hogy férje halála után annak nevét oly rövid ideig viselte, csakhogy ez sem a főrangúaknál, sem a közép osztálynál nem volt ritkaság. Kivált vagyonos özvegy — ha akart — könnyen férjhez mehetett.

A magáról beszélni nem szerető lantos legfeljebb énekei versfejeiben és végső strófáiban említi meg magát, de családi körülményeit akkor sem. Egyetlenegyszer szól fiáról, Az udvarbírákról és kulcsárokról írt éneke végén, kit úgy látszik magával vitt Erdélybe, hol az később oly szerencsétlenül végezte életét. Volt e ennél több gyermeke? semmiből sem gyaníthatjuk. Ennek azonban kora, Békes Gáspárnak felső-magyarországi szereplésével csakugyan összeesik, a ki által 1574. május 8-án ¹⁾ Antalfi Imrével együtt konstantinápolyi követségre választatott. Antalfi volt az állandó portai biztos, Tinódi Sándor — mint Bethlen Farkas írja — a titkos levélhordozó. Mint ilyet, Báthori István 1575. elején, midőn Békes hadi készületeiről értesült, fogságra vettette. Később augusztusban, Mehmed basa nagyvezír Antalfit is kiszolgáltatta Báthorinak, ki azután mindkettőt a dévai várba záratta, hol szeptemberben fejöket vétette.

A «könyvnyomtatásából» visszatért lantost egy heti egri időzése után többé sehol sem találjuk. Attól kezdve a nádor Nádasdy udvarában, vagy Kassán teljesítette-e ez iránt hű szolgálatát? épen oly későbbi felvilágosításra váró kérdés, mint halálának 1555 és 1559 közé eső napja. Ha szószerint kellene venni Nádasdy levelének ama kifejezését, hogy «vég lehelletéig»: olyasmit is gyaníthatnánk, hogy szolgálata teljesítése közben érte a talán hirtelen halál, vagy hogy épen erőszakos megtámadásnak lett áldozata. Nem fiáéhoz hasonló küldetések, megbízásokat kellett-e neki végezni? ilyenekben a vándor lantos feltűnés nélkül járhatott volna el az

¹⁾ Szalay L. A magyar történelemhez. Pest, 1861. 151., 159., 246. lap.

ország határain belől. Nem ez-e annak oka, hogy Nádasdyhoz való viszonyáról ő maga sohasem szól? Nem egy ilyen útban történt-e halála? Ha Nádasdynak is csak lantosa volt, mi szükség lett volna arra, hogy róla soha se szóljon s épen oly örömmel ne vallja magát az országbíró és később nádor lantosának mint egykor Török Bálinténak? Kérdések, melyekre ezután folytatandó kutatások nyújthatnak igenlő vagy tagadó feleletet; nekünk azonban így is arra adnak okot, hogy egy futó pillantást vessünk Tinódinak politikai gondolkodására, a mint az énekeiből kivehető.

Oly válságos és mozgalmas másfél évtizedet, mint a milyenre épen esik Tinódi életének előttünk ismeretes szakasza, nemzeti történetünk újabb korában nem igen találunk. Kelet és nyugat, török és német hódító beáradása közt folytonosan elboríttatás fenyegette a szigetekre szaggatott magyar földet. Nyugatról a törvényes jog szellője lengette befelé a keresztyénség jelével is büszkélkedő zászlót, míg keletről a gyámi kötelezettség ürügyével siető félhold jött erőnek erejével. Egyiket mint másikat bizalmatlanság fogadta. Amahoz, a gyengébbhez, csekély volt a hajlandóság, emettől, az erősebbtől, nagy volt a félelem. Ennek első, elriasztó gyámi tette csak keveseket indított az amahoz való csatlakozásra s mindkét részen szánakozva tekintett a magyarság ama sajkára, melyen a korona volt a gyenge gyermekét ölében tartó özvegy királynéval. A sajka kormányát tartó barátot még ez is gyűlölte. — Még az erősebbeket is hol ide hol oda vitte az ár. Ki valamelyik részre állva megkezdte a mentő munkát, kétes sikerű törekvése közben azt látta, hogy a túlsó oldalon még nagyobb veszély fenyegethet, ha ott nem segít dolgozni. Két rossz közül választani.... nehéz volt magyarnak lenni!

Szívből híve, senki sem volt a töröknek. A ki János királyé volt, annak halála után sem könnyen tudta magát arra határozni, hogy urának török gyámság alá jutott árva fiát — csupa török gyűlöletből oda hagyja. Folyvást fogyó reménységgel várta a dolgok jobbra fordulását. — Kik Ferdinándhoz állottak, tisztában voltak az egygyel, hogy a török-

től nincs mit várni. Ezt súgta nekik keresztyén hitők, ezt a nemzeti érzelem. Innen a hosszan tartó ingadozás, párt-cserélés azoknál is, kiket nem saját érdekek vezetett egyik részről a másikra.

Tinódinál senki sem gyűlölte erősebben a törököt. Urának, Török Bálintnak udvara sem volt annak soha barátja, ő maga pedig már 1542-ben, mindjárt Török B. elfogatása után hivatkozik azokra az elveszett énekeire, melyekben urának elfogatása előtt, annak házánál gyakran emlékezett a török álnok hitiről:

Maga csak tölem es sokszor hallottátok
Sok fejedelmeket mind csaltak, — tudjátok. (*Prini P. stb. 11. s.*)

Uráról írja, hogy

— igen hív vala az király fiának
És ő véle öszve az szegén országnak;
Rettenetös vala mind az némöt pártnak. (*Buda vesz. 18. s.*)

A török rabjává lett apának nagyobb fia János, Ferdinánd udvarába megy tanulni (177. l.); a török által megmérgezett, vagy halálig alázott Verbőczy fia, apja halála után szintén Ferdinánd pártjára állt. Tinódi 1543-ban már ennél volt Daruvárban s hozzá való szerelmében énekelte meg kozári viadalát. — Török János 1550-ben már

Vala huszonegy esztendőös korában,
Álla János királné udvarában;

de királyné asszonynak megjelenté, hogy

Az terekkel együtt hadban nem lenne,
Sőt atyjáért holtig ellenök lenne.

Tinódi Daruvárról nem Gyula-Fehérvárra, hanem Nagy-Szombatba tartott — s 1544 végén már ott volt, hol néhány hét múlva a Ferdinánd által összehítt országgyűlés tanácskozott. Ott szerzett énekének végső sora erre a helyzetre vonatkozik:

Kinek ez nem tetszik, búskodják magában.

Ez ellen semmi sem bizonyítja azt, hogy Tinódi a következő évek alatt János Zsigmond-párti lett volna, kinek ügyével együtt a haza sorsát is féltette — a török miatt. 1548-ban tanácsot ad nemzetének:

Az tanácsom, egy urat uraljatok.

Ugyanazon ének végén a végbeli hősöket arra inti, hogy

Terek és magyar pártot ne bántsatok
Mert Isten előtt ti nagy kárt valloatok.
Magyarok kik vannak terek kéz alatt,
Azok vannak nagy inség, rabság alatt;
Vajjon s ki kívánna lakni az alatt,
Vagy uralnia szancesákok és basát? (Varkucs T.)

Még világosabban kitűnik pártállása a Szitnya, Léva stb. váraknak megvévéséről 1549-ben szerzett énekből:

Adjatok azért Istennek nagy hálát,
Hogy adott tinektök kegyelmes királt!

Nem áll tehát az, hogy Tinódi csak 1552-ben Kassával együtt hódolt volna meg Ferdinándnak, midőn Izabella e várost fiával együtt elhagyta.¹⁾

Tinódi 1544 végétől kezdve Nádasdy embere volt. Legfőbb ohajtásának teljesülését, hogy Magyarországból a török kiűzessék nem Martinuzzi, hanem Nádasdy politikájától remélhette. Az Erdélybe költözött Izabella és fia iránt nem, csak a török ellen viseltetett ellenséges indulattal, ettől fél-

¹⁾ Erre a föltevésre a János király fiáról szóló ének adott okot Szabó Károlynak és Thaly Kálmánnak. (*Századok. 1871. 180—187. l.*) Igaz, hogy ennek harmadik része keményen leczkérteti a magyarokat, a miért az gyermektől messze távoztak és mindönkor vendég királynak örültek: de az is tagadhatatlan, hogy az ott említett «derék krónika» alatt az 1553-ban szerzett Erdéli história értendő s így amannak ezután kellett készülni. Az a hivatkozás meg, mely az Erdéli história 76—80. sorában foglaltatik s János Zsigmondnak Szolimánhoz vitelére, Török Bálintnak elfogatására vonatkozik, nem János király fiáról, hanem a Buda veszéséről szóló énekekre értendő. Ebben van az az esemény oly részletességgel leírva, a milyenre amabban hivatkozik.

tette a János Zsigmondra nézve egy időre elveszett Magyarország. Hazájának felszabadítását tartotta első szükségnek s ezért oda csatlakozott, a hol erre irányzott törekvést látott. Ez irányban is lehettek aggodalmai, kifogásai, de azokat a fő czéllal s haza iránti kötelességgel szemben másodrendűnek ítélte. Örömmel uralt volna «magyar fejedelmet», de mivel ez nem lehetett, inkább «vendég királyt», mint «szancsákot és basát».

Tíz évi sikertelen küzdelem után, midőn addig titkon táplált reménységét csaknem teljesen megsemmisültni látta, keserőséggel tört ki belőle az elfojtott gondolat. Kifakadásában bizonyosan önmaga ellen szóló vád is foglaltatik, de azért még mindig ragaszkodik a remény utolsó szálához. Kárba veszett gyakori intéseinek sikere a nemzeti egység, lett volna az első lépés s akkor következhetett volna a régi nemzeti királyok idejebeli dicsőségnek megújulása: így, ha kérve-intő szavaihoz csatolt baljóslatú jövődőlésének bekövetkezését nem látta is, inkább csak isten csudájaként várta azt, a mit nemzetével együtt ohajtott.

Ti Magyarok! jobb ha mind egygyé lésztök,
Mint eddég, egymást ne úgy szeressétök;
Úgy ad Isten jó szerencsét tinéktök,
És megszabadítja idegön néptől fölletök.

No ha ebben nem akartok elővenni,
Ennél inkább kezdötök fogyatkozni,
Két fél között mindenestől elveszri
Mint az két szék között, pusztá földön maradni.

(Szitnya, Léva stb.)

Ezt 1549-ben írta, de csaknem szóról szóra egyez azzal a mit 1542-ben mond:

Egymást szeressétök, jobb ti fejetöknek,
Úgy lészen romlása gonosz terök népnek. (Prini P. stb.)

Mikor ez intő szókat Izabella és János Zsigmond kibujdosása után a régi értelemben alig hangoztathatta volna, intés helyett feddésre keríti a sort, hogy tévedéseiért megdorgált nemzetét arra figyelmeztesse, a mit már csak istenének ingyen való kegyelmétől várhat:

Oh magyarok! már istennek ti könyörögjétek,
 Az gyermeköt fölnevelje, legyen előttetek,
 Országotoknak épülését vele nyerhessétek.

(Az János király fia stb.)

Tinódi vallásossága nem csupán a végső szükség idején nyilvánul. Áthatja az minden énekét, úgyhogy nem is említve Dávid és Judit Históriaját, még tréfás, humoros darabjai (Sokféle részögről, Udvarbirákról) sincsenek a nélkül; a Hadnagyoknak tanúság pedig merő hymnusi részleteket foglal magába. Történeti énekeinek szintén egyik fő jellemvonása, hol már az Istenbe vetett határtalan bizodalom nemcsak oly igazán drámai jelenetek rajzolására segíti, mint például Eger vár viadalának 1020—1038. sora; hanem valódi epikai hangokat is zendít meg lantján, mint például ugyanazon ének 9—12. és 1584—1585. soraiban. Míg egyfelől a vallásos szertartások gyakorlását mint lényeges alkotó részt vegyíti sok helyen előadásába ¹⁾: addig más részről azok elhanyagolását s általában a vallástalanságot a bekövetkezett bukás idején úgy tünteti fel, mint Isten büntetésének előidéző okát. ²⁾ — Protestáns volta úgy ezen s egyéb helyek előadásából, például Károl császár hada 25—40. Zsigmond krónika 1153—1168. sorából, mint Török Bálint házával való összeköttetéséből bizonyos. De bármily buzgó protestáns is, felekezeti álláspontja jelzésére — az utóbb idézett helyet kivéve — sohasem használ oly kifejezéseket, melyek a magyar bibliai epikát mívelő protestáns kortársai némelyikénél a szemenszedett polemizáló éleskedések rovatába tartoznak. A Zsigmond krónikabeli hely Szkhárosi Horvát András, Panasza Krisztusnak című éneke 157—164. sorával vethető össze.

Judit és Dávid históriája mutatja, hogy Tinódi ének-szerzésének tere határos azokéval. Közös sajátsága-e azokkal az is, hogy énekeihez maga szerezte a dallamokat? nem

¹⁾ Eger vár viadala 356—360. — 1284—1288. s. — Kapitán Gy. bajviadala 73—76. s.

²⁾ Erdéli história 1561—1580. s. — Szegedi veszedelem 105—120. sor.

tudjuk, mivel azok közül egy sem mondja magáról, mint Tinódi nemcsak Ferdinándhoz írt ajánlásában, hanem Zsigmond krónikája végén is, hogy «nótáját is csak ő maga gondolá». Egyedül Sztárait tünteti fel a hagyomány olyannak, a kiről — Tinódi szavaival — feltehető, hogy «ritmus szerint magyar nyelvön énökbe szép nótákkal énöklenni tudott szörzeni.» Azonban nem lehetetlen, hogy az ének és melódiaszerzést Tinódi költő és lantos kortársainak nagyobb része együtt gyakorolta, mint maga Luther is, mert különben alig képzelhető, hogy XVI. századi históriás énekeink dallamainak szerzői ennyire ismeretlenek volnának előttünk.

Bibliai tárgyú két énekével tehát azon egyházi ének-szerzők tisztes csoportjához kell soroznunk Tinódit, kik a reformáció első évtizedeiben ezen az úton is igyekeztek a vallás és nemzetiség szorosabb egybeforrasztásán. Ezek majdnem kivétel nélkül hitfelekezetök egyházának szolgálatában állottak s mereven egyházi szempontból dolgozták fel a bibliai történet egyes részeit. Tinódi vallásossága, erkölcsi iránya semmivel sem marad azoké mögött, de mint hősénekes a maga szempontjából választotta ki épen e két részletet és saját céljához képest vitézek, hadi nép buzdítására dolgozta fel. Mig azonban amazok legfeljebb ennyit tartottak megengedhetőnek s ezen határon túl — az egy Sylvester kivételével — inkább vagy kevésbé ellene nyilatkoztak a nemzeti ének és dal-költés népköltészeti részének: addig Tinódi, ha nem szerzett is virág-énekeket, szerelmi dalokat s némi lenézéssel említi is a hegedűsöket, — krónikás álláspontjáról mégis lebecsátkozik ezek színvonalára a Sokféle részögösről és Udvarbírák, kulcsárokról írt énekeivel. Tagadhatatlan, hogy ezekben kora és közönsége ízléséhez alkalmazza magát, elfogadja a sokszorosán elítélt divatos genret s azt mívelve a népi humor szüretlenebb forrásából is merít: de azt is joggal lehet róla mondani, hogy a szemet szűrő s ízlést sértő helyek ríktó színezése helyett azok simítására, enyhítésére törekszik s maga személyének lealacsonyításától, histrioszerű magaviselettől mindig tartózkodik. Távol marad a köznép mulattatására nemcsak mindent elkövetni

hanem eltérni is kész hegedűsök modorától; úgyhogy ha említett két énekét összehasonlítjuk például Moldvai Mihály deák és Márton hegedűs fenmaradt s csak mostanában előkerült egy egy énekével, azt fogjuk látni, hogy ezektől már azáltal is különböznek, hogy erkölcsi eszme képezi kiindulási pontjukat. Jóval alantabb jár e két énekénél a Zsigmond krónika végére valamely hegedűs énekéből beszótt Tar Lőrincz-féle epizód, melynek bizonyára csak átvétele esik az ő rovására s ez is jójárást megbocsátható annak fejében, hogy egy oly eredeti ének emlékezetét tartotta fenn — ha fentartásra legkevesébbé méltó részében is, melynek tartalma épen úgy pokolbeli út leírásából áll, mint a klasszikai és középkori költészet el nem avuló alkotásaié.

A már említett két bibliai éneken, továbbá a Zsigmond krónikán s Jázon és Medea históriáján kívül mindaz, mi tőlünk maradt, egykorú események leírása. A Zsigmond krónika egyszerű fordítás, Jázon és Medea még annyi sem. Egykorú eseményekből, s még hozzá oly melegében s hevenyében, nemcsak Tinódinak, hanem másnak sem sikerült volna époszt alkotni. Nem is törekedik ilyesmire, hanem mint maga mondja «készorítottém én magamat ez szegín eszömmel egynehány istóriát megírnom, öszveszednöm és az községnek kiadnom, ki lenne az több krónikák között végemlékőzet». Maga által kiadott énekeinek czíme is Cronica, melyet «szörzeni nem egyébert gondola, hanem hogy az hadakozó, bajvivó, várak-, városok-rontó és várban szorult magyar vitézöknek lenne tanúság üdvességes, tisztösségös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mi módon ellene, állhassanak és hadakozjanak». Ha ezekhez hozzáadjuk némi büszkeséggel s teljes joggal mondott szavait, hogy «az mi keveset írtam, igazat írtam»: saját magától tudjuk meg, mit találhatunk énekeiben.

Költött dolgot vegyíteni a történeti való közé, — legcsekélyebb mértékben sem tartotta feladatával összeegyeztethetőnek. «Igazmondó jámbor vitézöktül, kik az dolgokban jelön voltanak, értéközött» — s úgy adta elő a mint azoktól hallotta, mert a tanúság czélján kívül is csak az volt meg-

győződése, hogy «vagy nyereség avagy veszteség, de róla megemlékezni gyönyörűség». Igazmondó voltát kezdettől fogva bizonyították történetíró kortársai, kik közül határozottan az ő adatait használták: Forgách Ferencz, Schesaeus Keresztély, Istvánfi és Zsámboki. Ez utóbbiról állítja Denis,¹⁾ hogy Ferdinánd parancsára fordította volna latinra Tinódi Eger vára viadalát. Az egykorúak ily hitelesítő elfogadásán kívül az időről időre ismeretessé lett oklevelek is hatással voltak arra, hogy újabbkori történetíróink szintén használandó forrásul tekintsek énekeik. Budai, Katona és Pray már ily összetett bizonyíték alapján tulajdoníthattak adatainak teljes megbízhatóságot oly esetekben is, midőn egyedül csak rá hivatkozhattak; valamint ilyeneknek találta azokat Szalay és Szilágyi kritikája is. A mi még Tinódi történeti adatainak hitelét emelhetette, az, szerencsés véletlenképen legújabbban, épen műveinek jelen kiadásával egy idejűleg történt meg. Károlyi Árpád ugyanis, «Fráter György levelezése s egyéb őt illető iratok a bécsi cs. és kir. államlevéltárból» czímmel, 1878-ban kezdette közzétenni azon nagybecsű oklevélgyűjteményt, mely különösen az Erdéli históriához adott jegyzeteinknek gazdag bányája.²⁾ Tinódi egyes helyeinek e diplomáciai levelezéssel való összehasonlítása közben többször támad az a gyanú, hogy a lantos még általánosságban is aligha nevezte meg minden forrását, mivel oly dolgokról is alaposan szól, mikről az ő igazmondó jámbor vitézeitől nem értesülhetett. Ha összekötetéseit nézzük, azonnal Nádasdyra kell gondolnunk, s majdnem bizonyosnak tarthatjuk, hogy ennek engedelmével oly hivatalos iratokról is volt tudomása, melyekhez más hiába iparkodott volna hozzá jutni.

E történeti hűség egyébiránt nem csupán a hallottak és látottak egyszerű leírása. Vallásos és erkölcsi reflexióin kívül is erős meggyőződése mellett, éles figyelő tehetséget s

¹⁾ Wiens Buchdruckergeschicht. Wien, 1782. 562. 1.

²⁾ Történelmi tár 1878. 1879. 1880. 1881. folyama.

nem közönséges jártasságot mutat úgy a politikai viszonyok s személyek megítélésében, mint az akkori tábori élet, hadviselés és várvédelem rendszerében. Részletes és hű leírásai-ból tökéletes képét állíthatjuk magunk elé azon hadi eseményeknek, melyeket megörökített s egyszersmind arról is meggyőződünk, hogy bármily hasznavehető szóbeli értesítések mellett is szükséges volt a helyismeret és szakértelem ahhoz, hogy azokat így tudja előadni. Politikai pártállását már ismerjük s láttuk, hogy azon felül tudott emelkedni. Innen van, hogy ítéleteiben többnyire meg van a kellő higgadtság. Nem pártol olyat, a mi egészen vagy részben menthetetlen, de kárhoztató ítélete kimondása közben sem tagadja meg azt, hogy ember és magyar. Szitnya, Léva stb. megvevéséről írt énekében is kemény ítéletet mond az országbeli rendetlen állapotokról, a főurak magaviseletéről s helyesli, hogy Ferdinánd, a hozott törvény alapján erőhatalommal rendet akar teremteni a rablásnak, dúlásnak kitett vidékeken: de azért még akkor is sajnálja a magyar vér hullását és az üldözőbe vett Balassa Menyhártról sem tartózkodik kimondani, hogy pedig «tudjátok, jól szolgált ő ez országnak!»

Ezen erős nemzeti érzésének, tántoríthatatlan ragaszkodásának mind ahhoz a mi magyar, nemesak a tartalmat, hanem az alakot illetőleg is sokat köszönünk. Igaz, hogy kétségbe vonhatatlanul költői lelke nem teremtett költői becsű rendkívüli műveket s énekei távol vannak attól, hogy a tervet, egységes alkotást kereső olvasót kielégíthessék. Praktikus hazafisága beéri egy pár gyakorlati eszmével, egyébre a vallás és erkölcs általános elveit alkalmazza. Esze, szíve a haza fő bajával van elfoglalva, melynek orvoslását sürgetős szükségnek tartja. Erre eszközül, orvos szerül az összetartást, vitézséget s vallásosságot tekinti. Ez utóbbi olykor-olykor magasabb szárnyalásra készíti, de féltett betegét egy pillanatra sem hagyja el. Folyvást hazafiúi fájdalommal viraszt mellette, és búsult gerjedezés helyett tetre buzdító felhívással, intéssel, sokszor békételenkedő korholással fordul a szóra hallgatni nem akaró nemzedékhez. Veszteség

vagy gyász idején férfas fájdalommal tudja kifejezni bánatát, keserűségét, az elcsüggedést nem ismeri s a helyett, hogy éneke, lantjának búsánatos akkordjai közt enyésznek el: tette, hitre serkentő felhívással végződik mint például Lósonczy és Temesvár elveszése után:

Hogy elvesztétök, ládd e mint romlátok!
Mégis jó hittel Istent imádjatok,
Mert ha nem segél, majd elfogyatkoztok.

Ellenben csaknem gyermeki örömmel üdvözlí s magasztalja a kitüntetett vitézségnek legcsekélyebb sikerét is; ha pedig az oly nagy, mint például az egri hősöké, akkor a megénekeltekre Isten áldását kéri, mindenkit hálaadásra, kegyességre buzdít, míg végül «a jó szerencsén víg voltában» áldomás-poharat ürít, hogy «sok jó adassék kicsinnek és nagynak!»

A kompozíciójuk által senkit el nem ragadó műveknek ily egyszerű, természetes, némi részben sajátyszerű tulajdonságaik nemcsak létezésöknél, hanem egykori hatásuknál fogva is figyelmet érdemelnek. Mai példák után indulva azt lehetne hinni, hogy ezt a hatást nem ezeknek a szövegeknek, hanem csak dallamaiknak kell tulajdonítani, a mint azt ma is számos gyarló szöveg zenéje mutatja; és ha akár arra a fogadtatásra gondolunk, melyben e régi darabok Mátray Gábor megfajtése szerint az ötvenes évekbeli pesti hangversenyeken részesültek, akár a Történelmi társulat 1880-dik évi márczius 4-én tartott ülésére, hol ezeket Bogisich Mihály az «ős magyar zenéről» előadott értekezése folyamán, Mátray G. megfajtásától egészen eltérő felfogással, énekben és zongorán bemutatta: feltétlenül el kell ismerünk, hogy Tinódi dallamai ma is szívhez szólók s a hallgatókra nem csupán régiségöknél, hanem nemzeti stíljöknél s azon töröl metszett rokonságuknál fogva gyakorolták a legkellemesebben érintő hatást, melyben népdalaink színevirágával állanak. Ősrégi, egyszerű ritmusú szerzemények, melyeknek komoly hangmenete a honfoglaló nemzet dalai-ban érkezett a Duna, Tisza vidékeire s szájról szájra adott

hagyománként él még ma is — az ezer éves itt-lakás örömeit mérsékelve, nyomorait aranyozva. — Azonban Tinódi hatását mégsem lehet csupán melódiáinak tulajdonítanunk, hanem annak, hogy ő, ki hű maradt a nemzeti dal és zene stílusához, az énekszerzésben is hagyományos nemzeti irányban haladt.

Minden nyom arra mutat, hogy őskori nemzeti epikánk, történeti énekeink krónikaszerű lánczolatából állott. Bevégzett egésznek csak egyes korszakokat vagy főbb eseményeket tárgyzó részeit lehetett tekinteni; s maga a nagy nemzeti épósz a nemzet folyton-folyó történetével együtt örök fejlődésben volt. Az idő nagy szövőszékéről véget nem érő végben tova nyúló vásznat, hézagot alig hagyva hímmezte a nemzeti költészet. Mindenik kor ösztönszerűleg teljesítette a rá esett rész díszítését, mert minden kornak meg voltak krónikaszerző lantosai. Az ezek nyomán támadt első történetírók mit tettek? Kivagdalták, kiollózták ama vászon szépen hímzett alakjait, eseményeit, csatáit s más jeleneteit; legtöbb esetben tönkre tették az eredeti képek arányait, távolságokat szüntettek meg, nem egymás mellé valókat illesztettek össze, szétدارabolt egészekből felemás részleteket toldottak egygyé s a szövehez képest, melyből dolgoztak, valamennyien gyarló művet férczeltek össze. Anonymus és a többi mind ezt tette. Egyik-másik meg is vallja s latin köntösének béliésen ma is felismerhető az eredeti alakjában többé helyre nem állítható drága ereklje.

Ez a divat egyre tartott a XVI. század folytán is. XV. századi históriás énekeinknek egyetlen nagyobb töredéke, Szabács viadala is így került folt gyanánt «Az Landorfejérvára elveszésének stb.» című, későbbi történetről szóló, magyar nyelven írt krónikának szövegébe. Így szedték válogatták ki Tinódi énekeiből is Forgách, Istvánfi, Zsámboki a nekik valót, s mint ezekben, épen úgy Szabács viadalában is igen sok teljesen hiteles történeti adat maradt felhasználatul. Ez az egyforma történetírói eljárás nemcsak a maga természetéről, hanem arról is bizonytságot tesz, hogy a nemzet a maga történeti énekeitől, történeti hűséget, hitelességet

követelt s megkülönböztette őket azoktól az énekektől, melyeket a költői képzelet — bár történeti vonatkozással, mint például a Tar Lőrincz-féle éneket — de egészen szabadon alkotott. A XVI. századi történetírók bátran tehették azt Tinódi műveivel, a mit elődei tettek az ő korukban vagy előttük élt lantosok énekeivel, mivel nála épen oly hiteles anyagot találtak felhalmozva, mint azok amazoknál.

Ha már Tinódi a történeti adatok igazságára épen oly súlyt fektetett mint lantos elődei, azok összegyűjtése végett oly «sokat fáradt, futosott, tudakozott, sokat is költött» csak azért, hogy munkája azokénál e tekintetben ne legyen alábbvaló, szóval a hagyományhoz e nehezebben követhető részében oly áldozattal is ragaszkodott: semmi ok sincs abbéli feltevésre, hogy a régibb divatú kül alakra, formai és nyelvi sajátságokra egyéni tehetsége arányában kevesebb gondot fordított volna. S valóban, az összehasonlításra főképen kínálkozó Szabács viadalának nem egy fordulatát, kifejezését tüntetik fel jegyzeteink, melyek Tinódiéival egyeznek. Ennek nyelve lazább, leírásai szétfolyóbbak, rímei rosszabbak, egész előadása nem oly tömör, mint a XV. századbeli töredéké: de kétségtelen, hogy — ha kevésbbé ruganyos léptekkel is — azon az ösvényen igyekszik haladni. Elszámolt fogyatkozásaihoz, kivált kompozícióját illetőleg, még több is csatlakozhatik, ha valamikor több, előbbi időkből származó emlékek leszünk szerencsések összevetni: ezek a hiányok azonban legnagyobb részt az ő költői tehetsége rovására esnek, a nélkül, hogy a költői tradíció iránt megőrzött hűsége, csorbát szenvedne.

Tinódi kortársainak, sőt utódainak is némelyike, kik inkább vagy kevésbbé még mindannyian követték a régiek által vert utat, sokszor szerencsésebbek egy s más ősi sajátság feltüntetésében; azonban az idő és a kornak erős hatást gyakorló eseményei egyre jobban gyengítették a régi minták példaadó erejét s az újabb nemzedéknek azokhoz való ragaszkodását, — míg végre Zrínyi alkotó lángesze teljesen megvált a hagyományos iránytól. A romanticismus befolyása

idézte elő a fejlődés ama nem egyenletes közü fokait, melyek legmagasabbikán a Zrinyász áll, s ha ennek épen nem volt is oly gyors hatása epikánk új irányú fejlődésére, melyet természetesen kellene mondanunk; utána a tradíció fel-elevenítésére öntudatosan tett kísérletet hiába keresünk.

Természetes, hogy a maga egész valóságában erre többé gondolni sem lehetett; azonban az is igaz, hogy epikánk annak az, idővel minden tekintetben megtörtént s mind nagyobb eltávolodásra vezetett szakításnak, ma is érzi sajnálni való következéseit. Irodalmunknak soha sem lett volna szabad múltjáról annyira megfeledkezni, mint ezt koronként tette. Hogy azért a multat ma is hogy lehet összekötni a jellel, megmutatta Arany s legközelebb Gyulai a Szilágyi és Hajmási-féle história feldolgozásával; hogy erre szükség volt s folytonosan szükség van, költőnek, közönségnek egyaránt kell érteni is, érezni is.

Tinódi nyelve — mint már Szegedi megjegyezte, leginkább a dunántúli nyelvjárással egyez meg. Azt nem lehet mondani, hogy tökéletesen az volna, mert attól sokban eltér, sőt gyakran mintha szándékosan akarná mellőzni annak sajátságait. Alapja az, de a többi nyelvjárásból is sokat fogadott el. A vándor élet, melyet élt s az irodalmi nyelvvel való foglalkozás nagy hatással volt kiejtésére. E hatásnak lehet tulajdonítani azt az ingadozást, melylyel különösen a magánhangzókat írja, midőn például nemcsak *ül* és *öl*; *örül* és *eröl*; *üt* és *öt*; *tű* és *tü*; hanem *ivölt*, *evölt*, *üvölt* és *övölt*; *kéncs*, *kincs* és *küncs* is felváltva jön nála elé. Épen így a *szerencse* és *szerencsa*; *fi* és *fü*; *szegín* és *szegün*; *bír* és *bür*, *hír* és *hür*; *hív* és *hüv* stb. Leginkább a túl a dunai *ö* hangzót igyekszik a tiszántúli *e*-vel cserélni, például *török* helyett mindig *terek*-et ír; de azért sokszor megesik rajta, hogy nyelve vagy tolla mégis amahhoz tér vissza. Néha egy ugyanazon szóban is váltogatva használja e két hangzót, míg máskor egészen a hangvonzatra bízza magát. A *-val-vel* mindig hasonulás nélkül járul szavaihoz, míg *semmivé* helyett *semmijé*-t ír, és a *bú*, *szív* stb. szó ragozásakor *buában*, *búára*, *sziből*, *szível* ala-

kokat használ. Ígeragozás alkalmával a régi nyelvhez híven követi a némely dunán túli vidéken ma is hallható *bíjzatok, hozjad, hordozja, üzjenek, támaszja, vonszja, hadakozjatok, bormegiszja, bornemiszja*-féle formákat, másfelől *monnak, memből, nemmén, dërre* (mondanak, mennyből, menvén, délre) szóalakok írásával a hanghasonulás szokatlanabb példáit tünteti fel. A codexek nyelvére emlékeztetnek: *alít, állapik, állaptat, épejt* (épít), *ötöz* (öntöz), *ígyér* (ígér), *mevet* (nevet), *esztendé* (esztendő), *es, esmég, porongat* (pirongat), *anné, enné* (annyi, ennyi), *csöppné* (csöppnyi), *elvol* (túl), *maga* (jöllehet), *mire* (miért), *minem* stb. szók és alakok. Gyűjtő- és számszavak mellett az ígét hol egyesben, hol többesben találjuk ahhoz képest, a mint a rím kívánja p. o. *Az erős végházak mind némöt kéznél volna* (36. l.). *De sok számtalan nép az vízbe burúlának* (68. l.). *Nagy erős viadalt mindkét fél tartának* (69. l.). *Négy vagy ötszázan Temesvár felé ment volt.* — *Az segéllő nép ott meghasonlának.* — *Zsoldot hirdetvén, szép falka nép gyüle* (81. l.). — Nem sűrűn, de mégis többször alkalmaz példabeszédet, mint például az 50. 53. 136. 219. 222. 223. 280. lapon. — Általában nem lehet mondani, hogy akár a nyelvnek, akár a verselésnek különös mestere volna; de azt el kell ismerni, hogy egyes strófaiban, sőt néha több strófából álló szakaszokban is, nála szokatlan rövidséggel, mondhatni tömörséggel fejezi ki gondolatait. Helylyel-közzel balladai gyorsaságot is lehet előadásában találni. Nyelve a történelmi anyag halmaza alatt sokszor szinte nyög és görnyedez s rendesen olyankor válik lendületesebbé, midőn a lajstromozni való adatok ritkulnak. Lírai részleteinek természetes hangja s jól eltalált kifejezései ma is meghatók; egészséges hómora pedig oly könnyen ölti magára a hozzá illő szavakat, hogy verselésbeli fogatkozásai legnagyobb részét majdnem a sokat vagy legalább sietve dolgozásnak vagyunk hajlandók felróni.

Művei minden tekintetben méltók arra, hogy figyelemmel s szorgalommal olvassuk. Nyelvtörténeti s irodalmi érdeken kívül a tartalom is ezt érdemli, mert mint Toldy igazán

mondja «e munkák összeségében elszórva annyi czélzatosság nélküli vonás kora jelleméhez, annyi adat a honvédelem és vitézlő rend szelleme, a társadalmi viszonyok, erkölcsök és közérzés képehez, hogy több senkinél, kik koruk történetét tüzetesen írták».

Budapest, 1881. február 28-án.

Sz. Á.

CRONICA

TINODI SEBESTYÉN

szörzése; Első részébe János ki-
rál halálátul fogva ez esztendeig
Dunán innet Erdél országgal
lött minden hadak, vesződel-
mek, revidedön szép nó-
tákval énökbe vad-
*nak. Más részébe kü-
lömb külömb id-
őkbe és orszá-
gokba
lött dolgok, Istóriák vannak.*

COLOSVÁRBA 1554 esztendőbe.

TINÓDI SEBESTYÉN

minden rendbéli tudós olvasó jámboroknak köszönetöt, és Istenben való imádságot!

Ez jelönvaló könyvecskét szörzeni nem egyébért gondolám, hanem hogy az hadakozó, bajvívó, várak-, városok-rontó és várban szorúlt magyar vitézöknek lenne tanúság, üdvességes, tisztösségös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mimódon ellene állhassanak és hadakozjanak; mert mint illik lélok szerént az ördöggel, testtel és ez világgal korosként az jó körösztýennek hadakozni: ugyan ez világ szerént es az pogán ellenséggel illik tusakodni, ellene állani, örök életöt nyerni. Lám az hadakozás, embör öldöklés régön kezdetött, még Ádám atyánk idejében; mikor az első két fia egyik az másikat, Kaim Ábelt megölte. Az ulta fogva meni szántalan sok csudák, hadak, öldöklésök löttének? az krónikában bölcsek azt mind beírták. Én azt meggondolván, és látván ez szegin Magyarországbán, mely csuda veszödelmes hadak kezdenek lennie: ezöknek megírására, hogy ki lenne vég emléközet, senkit nem hallhaték. Mindezök meggondolván, és uraimnak barátimnak erre való intésöket gyakorta hallván: készörittetem énmagamat ez szegin eszömmel ezöknek gondviselésére foglalnom, és ez egynéhány istóriát megírnom, öszveszednöm, és az községnek kiadnom, ki lenne az több krónikák között vége emléközet, kinek munkájába sokat fáradtam futostam, tudakoztam, sokat es költöttem. Igazmondó jámbor vitézöktül, kik ez dolgokba jelön voltanak, értéköztem; sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat be nem írtam, — az mi keveset írtam, igazat írtam; ha vala-

hol peng vetők volna benne, azt ne én vétkömnek, hanem az kiktől értéköztem tulajdonítsatok; és kérlek titöket énnéköm megböcsássatok. Ha peng azt értöm, hogy ez én munkám jónak és kellemetösnek tetszik tinektök, ezután es ajánlom énmagamat, míg az úristen éltet ez világba, az jövendö szerencsákat és hadakat, vitézségöket, jó akarrattal, gondviseléssel, igazán jámborül öszveszednöm, írnom és kiadnom igyeközöm; kiből az vitézők minden igyökbe körösztýén módra tudjanak üdvességökre bölcsen járni hadakozni. Továbbá üdvösségös egészségtöket kívánom. Erdélben Kolozsvárból, Böjtmás hónak

XIII. napján, Krisztus születése után

1554. esztendő-
ben.

A Z H A T A L M A S

ÉS FELSÉGÖS FERDINANDUS-

nak, Rómaságnak, Magyarország-
nak, Csehországnak etc. Királyá-
nak, énnékem kegyelmes és
*kegyös urámnak holtomig va-
ló hív szolgálatomat.*

FELSÉGÖS és kegyelmes uram! Nyilván vagyon az atya úristennek hatalmassága és jó volta, hogy az halandó embö-
röket életikre nem az ú érdömökből, hanem az ú irgalmas-
ságos jó voltából külömb-külömb ajándokival szerette és meg-
látogatta. Engömet es az ú kegyelmességéből közzülök ki nem
hagyott, semmissé nem tött, kiért adok nagy hálát ú felségé-
nek, hogy engömet sok javával szeretött; az többi közt oly
malasztal, tudományyal szeretött, hogy külemb-külömb
fejedelmeknek császároknak, királyoknak, herczegöknak hado-
kat, vijadaljokat ritmus szerént magyar nyelvön énökbe szép
nótákkal énökleni tudom szörzeni. No azért felségös és kegyel-

mes uram ! ezt gondolám magamba, hogy ez szegín Magyarországra az pogán terek császár miatt lőtt sok veszödelmekbe, és az felségöd vitézinek elesésökbé és vitézségökbé, nyereségökbé Cronikába beírnék, kivel felségödnék hív szolgálatomat jelönteném és kedvét lelném : mert jól tudom az böles fejedelmeknek erkölcsöket, hogy minden újságnak írását örömost látják és olvassák. Vagy nyereség avagy veszteség, de róla megemléközni gyönyörűség. Tanúbizonság erről az tengör vizébe Énéas társait mint biztatja volt, hogy az ott való nyomorúságok végre emléközetre öröm leszön. Azért ez fél országban az Dunán napkelet felől Magyarországra történt csudákat, hadakat, veszödelmököt, nyereségöket és valami részébe beírtam, az időnek nehézségéjért ez keveset Kolozsváratt megnyomtattam. Kit te Felsőgdnek idvességére, tisztösségére, minden jó szerencsájére ajánlottam, tulajdonítottam és ajándékoztam. Annak okájért könyörgés- és alázatosképen károm te felségödet, mint kegyelmes Uramat, Patronosomat és kegyös Királyomat, hogy ez én kis könvecskémet, ajándékomat kegyelmesön vegye te felséged és fogadja. Ha pedig ez én írásomba vagy tudatlanságomból, avagy másnak gonoszúl magyarázásából oly vétök volna, ki te felségödnék nem teszenék, azt az úristenért és az te kegyelmességödért énnéköm szegín méltatlan szolgádnak megbocsássad, és ezt jó nevön fogadjad, kibén nincsen semmi kétségöm. Úristen lássa te felségödet ű szent ajándékával, szent malasztjával, egészszéggel, minden pogán ellenségöd ellen böles értelömmel való jó szerencsével, kivel ez földön az te országidat bódogul bírhasssad, alattad való népedet oltalmazhasssad és megtarthasssad Ámen. És ennen magamat minden engedelmességgel te Felsőgdnek mint kegyelmes uramnak alázatosan ajánlom.

Kolozsvárból, Böjtmás hónap XIII. napján

úr születése után

1554

esztendő-
ben.

ELSŐ KÖNYVNEK TÁBLÁJA.

Erdéli historiának	1. része.	Sok csudák volta.	A1.
Erdéli historiának	2. része.	Az Küköllő mellett	C1.
Erdéli historiának	3. része.	Szulimán császár.	D3.
Erdéli histori:	4. része.	Lippának vívá:	E3.
Erdéli hist. 5. ré:	Barát hala:	Fráter György ha:	F4.
Szeged dolga.		Szertelen veszed:	G4.
Temesvár.		Sok csudák köz:	I2.
Budai Ali basa.		Halljátok már Ali	L3.
Ördög Mathias veszedel:		Már halljatok	M2.
Egör historiának	1. része.	Ti magyarok már	N2.
Egör historiának	2. része.	Immár leszen vár:	P1.
Egör historiának	3. része.	Mégis halljátok	R1.
Egör historiának	4. része.	Negyed és utolsó	S3.
Egri historiának summája.		Summáját írom	V3.
Terek János.		Ez elmúlt gonosz	Y3.

MÁSODIK KÖNYVNEK TÁBLÁJA.

Kurfirfirst fogása.	Saxonia vala ném:	a1.
Léva, Murán, Csábrák:	Leszön beszédöm:	e1.
Dávid, Góliát:	Siess keresztyén.	e1.
Judit asszon.	Sokat szólhatok az.	f4.
Hadnagyok tanúság.	Seregök közt.	h2.
Szulimán császárral via:	Sok királról	h4.
Sok részegesről.	Sok részögös hal:	k1.
Buda veszése	Siralom adaték	k4.
Prini Péter, Maylát István,	Terek Bálint fogsága.	
	Sírva veszik el mast	l3.
Verbőezi Imre, Kaszon:	Ti szegín Magyar:	m2.
Szalkai mezőn:	Támasztá az isten:	n1.
Varkucs Tamás csat:	Sokat szóltam én.	o1.
Kapitán György bajvia:	Sok rendbéli nép:	p3.
Udvarbírák és kulesá:	Szeretetből aján:	q2.

ERDÉLI HISTÓRIA.

ELSŐ RÉSZE.

János királ testamentoma, Szulimán császár indulása,
Királ fiát meglátása, Kineses Budának elfoglalása.
Királné asszon búdosása. Fráter Györgynek esélsapása,
Királ fiára támadása.

Sok csudák voltanak jó Magyarországba,
Ki nagy emléközet széles ez világba ;
Tűz esztendő ulta ilyen nagy bolygásba
Nem voltak magyarok hasonló szerencsába.

Erre hallgassatok és tü meghalljátok, 5
Mert ez leszen néktek jeles krónikátok,
Kiról emléközik tü megmaradéktok,
Mert vagy mind elvesztek avagy jóra fordúltok.

Beszéllek Erdélben mast történt dolgokról,
János király fia kibúdosásáról, 10
És az Fráter Györgynek ő sok csudájáról,
Csudaképen történt nagy szernyű haláláról.

Az Ferdinánd királ igyeközéséről,
Pogán császár ellen töreközéséről,
Jó Magyarországnak megépöléséről ; 15
Légyen Isten véle elkezdött nagy igyéről !

Sőt jó János királ hogy Erdélben vala,
Izabella asszon jó Budában vala,
Másfél ezör és negyvenben írnak vala,
Az királné asszony egy szép fiat szült vala. 20

Tudtára királynak lön; öremben vala,
Nem sok idő múlván halálra szorúla:
Fráter Györgyöt, Petruitot ott előállatá,
Fiát, feleségét csak ő nekik ajánlá.

Imé történék halála Szászsebesben,
Székes Fejérvárban lön eltemetésben;
Az királyné asszon lön keserűségben,
Fiával árvává marada özvegységben.

25

Az felséges királ, Ferdinándus királ
Felesége után lött törvénből királ,
Anna asszon bátyja az jó Lajos királ,
Ki Mohácson vesze ez országért az királ.

30

Nagy sok esze, küncse költ már ez országra,
Az magyar nemzetnek megmaradására,
Ki Nömetországnak lenne nyúgalmára,
Pogán törekőknek eltávoztatására.

35

Vendég országokból néki sok hada lön,
Ki János királynak oly nagy búára lön,
Előszer Tokajnál nagy futamása lön,
Körösztési mezőn gonosz szerencséje lön.

40

Szertelen futása az színei mezőn,
Ferdinánd királynak kin nagy öröme lön,
Mindezeknek oka az sok magyar úr lön,
Mert köztök kétfelé pártolás, hasonlás lön.

Lön végre királynak oly nagy sok kárára,
Sok rendbéli hadának elromlására.
Magyar uraknak a sem lön sok hasznára,
Mert pártolásonk lön sokaknak halálára.

45

Jánosnak halálát Ferdinánd hogy hallá,
Kis fia anyjával Budában ben volna,
Hagyá szép táborát, hogy hamar indulna,
Mind vízen és földön Buda alá szállana.

50

Táborát indítá, Budát megszállatá,
 Lőtteté, rontatá, igen ostromlatá,
 Az királné asszont azzal háborítá. 55
 Szulimán császárnak nagy sírtában írata.

Ezen pogán császár igen megbúsula,
 Száz-ezer emberét Budára bocsátá,
 Az nagy Memhet basát képében bocsátá,
 János királ fiát hogy megszabadítaná. 60

Rettenetös haddal Memhet el-felszálla,
 Szent Gellérd hegyére az némöt szorúla,
 Budáról sok magyar akkoron kiszálla,
 Elvegy terekkel együtt sokszor ostromlá.

Az császár is nem tűrheté, felsüete, 65
 Az királ fiához szerelmét jelönté,
 Hogy népét az Dráván által költezteté,
 Az budai hadat azzal megerőlteté.

Terekök, magyarok, ostromnak menének,
 Nagy rettenetösön szent Gellérd hegyének : 70
 Sokan az némötök az hegyen veszének,
 Kik szaladhatának, hamar felsietének.

Vigan terök császár Skanbriába juta,
 János királ fiát ott alá hozatá,
 Hivségöt fogada, meg el-felbocsátá, 75
 Jó Terek Bálintot csak magának marasztá.

Sokat ez dolgokról nem illik szóllanom,
 Mert tölem már sokat hallottak jól tudom,
 Erdéli gondomat ezzel sem múlatom,
 Csak ennek sommáját én tünektek mast mondom. 80

Dunát, Pestet, Budát császár elfoglalá,
 Az királné asszont békővel bocsátá,
 Öt elkésérteté, Lippába szállalá,
 Az Tiszán túl ez országot néki ajánlá.

Erdélbe bészalla Gyula Fejérvárba, 85
 Kis fiával lakék nagy fohászkodásba',
 Fráter György marada az kincstartóságba',
 Három piskepségbe', erdéli vajdaságba'.

Temesvárba jó Petruitt Péter szálla, 90
 Nagy hűven szolgálá ő az ispánságba',
 Birodalma vala Lippába', Solymosba',
 Jó Karansebesbe' bűr vala, jó Lugasba'.

Igen nagy gondjok lőn ott ez két túornak,
 Mint kedvét lelhetnék az terek császárnak,
 Szóval, ajándékval, békőknek, basáknak 95
 Sokat ígyérének, adának az császárnak.

No már, halgassátok az derék krónikát,
 Az két túornak köztök nem alkhatasát,
 Barát kincstartónak szertelen csudáját,
 Királné asszonnak fiával búdosását. 100

Oh mely szegín régen az Fráter György vala,
 Vezeték neve Vitissenovit vala,
 Skardonához közel néki háza vala,
 Az Horvátországban Karkas-vízparton vala.

De mikor klastromba remöték közt vala, 105
 Ott es bűr jó borral, mert kulesárok vala,
 Ő minden dolgában gyors és okos vala,
 Az ő szolgálatja mindennek kedves vala.

Lőn hírével dolga jó János királnak,
 Tanácsát fogadá agg fráter Jánosnak, 110
 Klastromból hívatá, szőlla az barátnak,
 Hogy immár szolgálna ő király magának.

Vévé feljebb feljeb szép jeles tisztekre,
 Udvarbíróságra, onnat piskepségre,
 Onnat kincstartóság gondviselésére, 115
 Ő dolga mindenben lőn királnak kedvére.

Testamentomban hagyá mint Gubernátort,
 Oltalmazná fiát, véle ez országot :
 Halálakor királ hagyá ez barátot
 Éltetné anyjával fiát kis herczeg Jánost. 120

Jó Petruitt Pétert mellé hatta vala,
 Ki János királnak atyjafia vala,
 Kit nagy szegűnségből ő felemelt vala
 Fiát, feleségét es reá bízta vala.

Nagy hűvségét jó Petruit megmutatta, 125
 Csélsapását néki lám senki nem látta ;
 Sőt az királ fiát mindenbe táplálta,
 Kinek lába nyomát nagy hűvséggel nyomódta.

Jó hűt alatt mast es értöm, hogy azt mondja,
 Hogy halálig ura gyermekét sem hagyja, 130
 Gyűjtötte szép küncsöt szükségére adja,
 Dolgát az ki hallja, dícséri, jóvá hagyja.

Sőt ő Temesvárba kezdé azt gondolni,
 Ha az Fráter Györggyel kezdenek meghalni,
 Az királ kincseben zsákmánt kezdenek tenni, 135
 Az királyfü kezd nagy szegűnségbe maradni.

Tön ily izenetöt Barát kincstartónak :
 »Ez nehéz ne legyen te uraságodnak,
 Tudod hűvek vagyunk az király fiának,
 Véle egyetömbe az ő asszon-anyjának. 140

Azt tudod, mel nagy küncset néki gyűjtettünk,
 Szép erős várakba kiket helyezettünk,
 Ország-akarathból kiadjunk, engedjünk,
 Egy királi házba mindent béhelyeztessünk.

Csak három főszemélt országul válaszszunk, 145
 Három nemzet úrnak nagy hűtet feladjunk,
 Azokra az küncsöt ilyen módon búzzuk,
 Míg emberkort ér az királfü, addég adjuk.

Azt igen jól tudod, ha kezdünk meghalni,
 Feleségünk, gyermekünk nem kezd maradni. 150
 Tisztartók, fajosok, visszat kezdnek vonni,
 Az királ fiának kezdnek nagy gondot adni.»

Sőt hogy ezt meghallá Fráter György, haragvék,
 Ehhöz ő nem álla, mert neki nem tetszék,
 Szóla, hogy halálig tőle ki nem vennék, 155
 Holta után tisztartói mind megengednék.

Sűr vala gyakorta az királné asszon,
 Semmi birodalma néki ez országon,
 Az Fráter György tartja fiával abrakon,
 Kedve szerént nincsen, gyakran bankódik azon. 160

Óhítva telelni méne fel Gyaluba,
 Irnak vala ezör ötszáz negyven nyolczba,
 Betegségében készül vala bánatba,
 Akar el-kimenni onnat Lengyelországba.

Vévé ezt eszébe barát, Petriutytyal, 165
 Mindent ígérének ő nagy szép szavokval,
 Asszont megmaraszták nagy fogadásokval,
 Fejérvárrá hozá Fráter György nagy szép szóval.

Immár ez két tútor ellenkodik vala,
 Kiből végre az ország jót nem vár vala, 170
 Lengyel királné asszon ezt hogy meghallá,
 Mondhatatlan azon igen megbúsult vala.

Erdélbe bocsátá hamar két szolgáját,
 Pozneszti pispöket, és egy náderspányát,
 Egyben békéltetnék, hoznák az két urat, 175
 Hogy hüven szolgálnák leányát, unokáját.

Csakhamar urakat összebékélteték,
 Egymás akarattal ott ők ezt rendelék,
 Négy úrnak mindenkor egyik ottben laknék,
 Királné asszonnak szolgálna, ott forgódnék. 180

Ott avagy Fráter György vagy Petruitt Péter,
Vagy Patócsi Ferencz, vagy Losonczi Antal,
Mindenkor forgódnék királ tanácsival,
Váraddá indúla barát lengyel urakval.

Maradának hárman, szolgálák ő felségét, 185
Mikor látták volna az ő nagy szükségét,
És az Fráter Györgynek ő nagy feshvénségét,
Fogadással kérék az asszont ő felségét.

Petruit szállala: «kérjük felségödet,
Mü igen jól látjuk te nagy szükségödet, 190
Lippán megszorözzük bévön életödet,
Jöj el, ott eltartjuk asztalodat, népedet!»

Izabella asszon ezt jó néven vevé,
Hívségöket szép beszéddel megköszöné,
Ezt mind az országnak hamar hűrré tevé: 195
Hogy éhel meghalna, kezzöllük el-kimenne.

Lön elindúlatba, Dévára beszálla,
Varaddá Fráter György ezt hamar meghallá,
Hűv szolgálai által kéré és unszonlá,
Erdélből ki ne menne, mert végre megbánná! 200

Lám ő akaratját asszon változtatá,
Déva várába ő küncsét felhordatá,
Ezt hallván Patócsi, Losonczi, búsula,
Okot lelvén, mind az két úr haza indúla.

Az királné asszon Déváról indúla, 205
Petruitval hogy Szöbömbe beszállana,
Fráter György Váraddá azt ne hogy meghallá,
Szöbönnek izene: asszont be ne bocsátnák!

Vajh! te ravasz világ, mely hűtetlen te vagy,
Szóhoz, ajándékhoz, mely igen hajló vagy, 210
Világ(i) gazdagságban telhetetlen vagy,
Kiért keresztyén népnek te útalatos vagy.

Inkább engedének az barát szavának,
 Hogy nem az asszonnak, és királ fiának,
 Maga megesküdtek az királ fiának, 215
 Őket nem bocsáták Szöbembe a szász urak.

Tön sürva könyörgést asszon az istennek :
 «Áldott igaz Isten ! ki látod szűveknek
 Minden álnokságát hitlen embereknek,
 Hagyom csak te reád, hogy megíteltessenek !» 220

Sírva Izabella Fejérvárba szálla,
 Éjjel nappal ohút, sűr, kesereg vala,
 Jó Petruitt Péter tisztiben indula,
 Ez meglőtt dolgokon oly igen megbúsula.

Elgondolá Fráter György császár mivoltát, 225
 Az ő ravaszságát, álnok hazugságát,
 Mint királ fiának ajánlá ő magát,
 E szűn alatt magának kívánja országát.

Róla oly nagy gondja, mint ő kihozhatná,
 Hogy az pogán kéztől megoltalmazhatná : 230
 Atyjátul maradtba épen iktathatná,
 Csak körösztýén kézben — bár szegűnben tarthatná.

Ezt eszébe vevé, már nem fog csaszárnál,
 Sok ravaszságával, és sok cselcsapásval,
 Megnyeré az császárt szép ajándokával, 235
 Meg annyéra csalta édes ravaszságával.

Nám mely csudálatos vala bölcsesége !
 Ő minden dolgában nagy esze, elméje,
 Ha akarta, császár, királ szemét békötte,
 Az mint ő szerette, mindkettőt úgy viselte. 240

Igen nagyot használt bizon ez országnak,
 Benne való népnek megmaradásának,
 Majd megérthetítők, ha volt ez országnak,
 Az ő cselcsapása hasznára magyaroknak.

Sokat gondolkodék Fráter György eszébe,
Ura gyermekét ne ejtse terek kézbe?
Ez ország maradhatna keresztyén kézbe,
Némöt császártul, királtul érteni kezdé. 245

Söt már ő közettek vala elvégezve,
Kirá! kevetével, hogy ő szembe lenne,
Kisasszon napján az Nür Bátorba lenne,
Kirá! fia felől, Erdélről jót végezne. 250

Imé, ez idő közt, császár az uraktul,
Becsét, Becskereket kéreti baráttul,
Gondba esének urak ez hűrhallástul,
Inkább megfélemlék Fráter György az császártul. 255

Mű választja legyen tőlök az császárnak,
Simándot választák, hogy arról szólnának,
Kirá! kevetéről és ott szólnának,
Hogy ha szükség volna, követséget meghallanák. 260

Ott ez négy úr Simándon szömbe levének,
Az terek császárnak bölcsen megfelelőének,
Bátori gyűlésbe es mind ott lennének,
Petruit, Patócsi, Losonczy begyűlnének.

De királné asszon hallá ezt, megérté,
Az némöt kevetvel barát szömbe lenne,
Búdosóban királ fiával ejtené,
Országát ő tőle elidegönítené. 265

Ott Fráter György Erdélyből hozzá hívatá,
És Magyarországból urakat hívatá;
Váradból nagy szép sereggel elindúla,
Két ezeren, nagy pompával Bátorban szálla. 270

Módja mint felségnek ő dolgában vala,
Az klastromba szálla, kernyül fogták vala,
Puskások, lovagok, igen őrzik vala,
Alföldi urak csak követőt bocsáttak vala. 275

Jó Gróf Miklós vala ott követségben,
 Jámbor tanács vala király hűvségében,
 Magyarokhoz vala oly nagy szeretetben,
 Halálát ohítja ez versszörző életében. 280

Nagy sok magyar szánja ez vitéz halálát,
 Mert szereti vala magyar vitéz voltát,
 Mindenféle mesternek bölcs tudományát,
 Az felséges király es ohítja megholtát.

Ott királ képében fogadá barátnak : 285
 Ha Magyarországot bocsátja királnak,
 Atyja jószágát János királ fiának,
 Épen megbocsátná, megadná szép Jánosnak.

De Erdélségben és vajdaságban hagyja,
 Királné asszonnak jegyruháját megadja, 290
 Barátnak váradi pispökséget adja,
 Esztergami érökséget es vele adja.

Ottan az Fráter György ez hitnek megállá,
 Ő es Gróf Miklósnak hitöt adott vala,
 Bátorból kijeve, ő Erdélbe szálla, 295
 Királné asszonnak, mit szerete, azt szállá.

Mikor iránk ezör ötszáz és ötvenbe,
 Gyűlést hirdetének kis karácson innepébe,
 Királné asszont inditák nagy hidegbe,
 Jó Kolozsvár felé az Marosnak mentébe. 300

Im az barát vüvé asszont Beszterezébe,
 Sokan csonkúlának, halának nagy dérbe,
 Onnat Kolozsvárba harmad nap vivé be,
 Nem gyűlésbe, hanem Kolátovitt menyekzőjébe.

Nagy pompával menyekző lön monostorban, 305
 Másodnap királné asszon Kolozsvárban,
 Mineróna asszont elházasításban,
 Zborniczki Miklósnak adá törvén házasságban.

Ott szép ajándékot az ország mutata,
 Szegűn köznemes nép kivált igen báná,
 Mert soknak költsége már elfogyott vala,
 Gyűlést nem várhatják, sok haza is ment vala. 310

Fráter György az gyűlésben csak azt végezé,
 Az asszon két hűv szolgáját elvesztené,
 Horvát Mihált, Csáki Mihált megöletné,
 De bűnöket az asszon ő magára vévé. 315

Egy füllér héával forintot szerzenék,
 Hogy terek császárnak adót szerzenének,
 Mert mindenkor törvénye erdélieknek,
 Forintot héjával az adóban szednének. 320

Reggel asszon indúla jó Fejérvárba,
 Csendeszbe marada, búvába, sírtába.
 Petruit megérte mindent Temesvárbá,
 Asszonnak megírá, császárnak Drenápolyba.

Derék szerint királné asszon megtudá,
 Erdéli uraknak mind tudokra adá,
 Kéré őket, hogy gondolnának jól arra,
 Hogy ne esnének fejenként császárnak rabbá. 325

Igen gondolkodnak urak, rettenének,
 Sokan az asszonnak ott fogadást tőnek,
 Hogy minden szerencsét véle késértenek:
 Ebben Fráter Györgynek csakhamar hírt tevének. 330

No hamar Alvinczbe Fráter György beszállá,
 Tütkon Szász Seböst ő magának foglalá,
 Királné asszon ellen sokat gondola,
 Mint Erdélyből fiával kiigazíthatná. 335

Az franczai királ gazdag királ vala,
 Károl császár, Ferdinándus udvarába
 Koronként követe az királnak vala;
 Fráter György dolgát követők értötték vala 340

No, hamar megírák franczai királnak,
 Királ esmég ír a terek császárnak:
 «Barát hűtöt adott Bátorba egy groffnak,
 Magát kötelezte az Ferdinánd királnak.

De hogy jobban felségöd ez dolgot tudja, 345
 Bizon felségödet barát elárulta,
 Ő ura gyermekét anyjával eladta,
 Jó Magyarországot némötnek ajánlotta.

Oly igen készülnek némötök, magyarval,
 Rád akarnak jöni az ő nagy hadokval!» 350
 Császár hallá feje hajtogatásával,
 Csak elámélnék sok gondolkodásával.

Az volt végezése sőt régen császárnak,
 Hogy egy kis leányát franczai királnak,
 Feleségül adja János királ fiának, 355
 És megkoronázja szép várában Budának.

Uraságába hagyja küncös Budának,
 Jó Magyarországnak, és Erdélországnak,
 És az Tótországnak, az Horvátországnak,
 Végre Bécsországnak, az fölső Csehországnak. 360

Terek császár íra az magyar uraknak,
 Külön-külön az kerített várasoknak,
 Mind az vármegyéknek, külön az szászoknak,
 Az ő levelében ezt ír mind azoknak:

«Csuda jól tudjátok, kik voltatok hívem, 365
 Mikor küncses Budát én kezemhöz vevém,
 Királ fiát, anyjával én eleresztém,
 Sátoromban Fráter Györgyöt én megeskötém.

Reá felele ott, énnékem hűv lészen,
 Ura gyermekének hűv szolgálja lészen, 370
 Szegénységből királ uraságra vevén,
 Szerzetös voltát, vénségét gondolván, nézvén.

Azért bizám reá János királ fiát,
 Asszon anyját, véle az önnen országát,
 Véletök, tudjátok, János királ fiát, 375
 Békével tartottam, oltalmaztam országát.

Olyha adót is csak tűz ezer forintot vöttem,
 Hogy hüveim vattok, azt es azért vöttem;
 Maga az országnak hasznát mind értöttem,
 Az barát elárúlt engem, jól megértöttem. 380

Nám fejemet egyött urának fiával,
 Elárúlt asszonyával, Magyarországval;
 Azért hagyom néktek nagy parancsolatval,
 Ellene támadván barátnak hamarságval, —

Azért kergessétök, és öt megfogjátok, 385
 Vagy fejét, vagy magát tü kézbe hozjátok,
 Mert ha visszahallván, tü rá nem gondoltok,
 Szénnel-vassal tölem bizon tü megrontattok!

Terek császár ebben sokat nem múlata,
 Mamhut csauszt hamar ott előhivatá, 390
 Minden leveleüt kezében adatá,
 Mint benne eljárjon, haraggal megtanítá.

Oly hertelen csausz Temesvárba méne,
 Petruitt Péternek mindent megbeszélle,
 Császár parancsolatjának hogy engedne, 395
 Az király fiára ő nagy gondot viselne.

Ottan jó Petruit szép haddal készöle,
 Csauszt ott meghagyá, Erdélbe sieté,
 Királné asszonnak ezt mind megjelönté,
 Asszon Mamhut csauszt hamar hozzá viteté 400

Róla gondola Fráter György ezt hogy hallá,
 Sebösben hozzája urakat hivatá,
 Főfő szolgálait es ott hozzá hüvatá,
 Főfő emberekkel ő dolgairól szólla.

Ez Mamhut ott szólla királné asszonnak, 405
 Nagy kegyelmességét mondá az császárnak,
 És minden oltalmát, mint jó leányának,
 Az királ fiának, mint tulajdon fiának.

Gyűlést hogy tétetne erdéli uraknak,
 Hallanák meg parancsolatját császárnak; 410
 Asszon elírata minden szék-aljának,
 Kik akkort mindnyájan Szászsebösben valának.

Ira Magyarországba az két hűvének,
 Losonczi Antalnak, Patócsi Ferencznek,
 Az Tisza kebelben, mind az vármegyéknek, 415
 Kik az Fejérvárba hamar mind el begyölének.

Hamar leveleket csausz mind elosztá,
 Főfő uraknak, vármegyéknek megadá,
 Szavát az császárnak csausz ott így mondá,
 Az Fráter György mellől hogy minden elállana. 420

Ura gyermekét mert elárulta volna,
 Minden őt kergetné, és ki megfoghatná,
 Az királné asszon kezében iktatná,
 Azzal az császárnak nagy hívségöt mutatna.

Nám, ha elhallgatnák, ők megbüntetnének, 425
 Vassal, tűzzel házokban emésztetnének.
 Barát hallá: Nem alítá ezt semminek,
 Sebösből béméne városába Megyesnek.

Gyűlést ott tétete, keveteket választá,
 Ország embözüvel, két szolgáját adá, 430
 Dráva Jánost, Bornemissza Gergelt bocsátá,
 Nagy szép követséggel az császárhoz bocsátá.

Am hamar hívatá Petruit ráczokat,
 Sebösből, Lugasból vitéz oláhokat,
 Losonczi, Patócsi és jó szolgálkat, 435
 Fejérvár alatt megszállaták ő hadokat.

Rettene meg szívök kövély lengyelöknek,
 Kiknek csak bujaság és táncz kell kedvöknek,
 Esznek, isznak, leányok keről esellegnek,
 Királné asszonnak könyergeni kezdenek : 440

«Igen jók nem vagyunk mű táborban lakni,
 Kérjük felségödet, ne akarj kiküldeni
 Minket az táborba, ottkin nyomorogni,
 Jobbak vagyunk ittben felségednek szolgálni.

Ezen az jó asszon ott igen mosolga, 445
 Gyenge lengyelöknek ő ott békét hagyta.
 Jó Petruit Péter Alvincz alá szálla,
 Ő viadal nekül ott hamar belő szálla.

Derék szép seregét ott két felé osztá,
 Csereput Miklóst hamar elválasztá, 450
 Brancsika alá, Csanád alá bocsátá,
 Egy falka népével Fejérvár mellé szálla.

Oly hamar megtudá barát az Megyesbe,
 Hamar hozzá gyűjte főfő székölyökbe,
 Kéré, hogy mellette lennének igyébe, 455
 Titkon forintokat ad vala tenerökbe.

No, feltámadának, mind mellé állának,
 Fráter Györggyel Vásárhelre beszállanak,
 Ott az kalastromba ők beszorúlának,
 Hív szolgálban asszonnak megfogdosának. 460

Az Marton füaknak ott magvát szakasztá,
 Az Marton Andrásnak nyakát elvágatá,
 Bálintot öcscsével Görgénben levágatá,
 Királné asszonhoz bosszútételt mutata.

Vala az Fráter György oly igen nagy hadval, 465
 Kis Kökellő mellett indúla hadával,
 Az szegén nép közett dúlással, fosztással,
 Az megnyomorúltak élnek nagy jajgatással.

Imé, ez üdő közt táborát indítá,
 Az jó Varkucs Tamás Várad felől juta, 470
 Csanád felé alá, ráczokra rohana,
 Ki lón az ráczoknak igen nagy romlásokra.

Talán megunjátok, ha mast többet mondok,
 Ottan az többinek mast én békét hagyok,
 Az első részének most én véget adok, 475
 Az másik részében erről többet hallotok.

MÁSOD RÉSZE.

Az ráczoknak megverése,	Fráter Györgynek vesződése,
Az bassának béjevése,	Terök János vitézsége,
János herczeg kilépése,	És Kassába jévése.

Az Kököllő mellett barát nagy hadával,
 Kaszon basa Lippán belől szép hadával :
 Varkucsot beszéllöm, mint jára ráczokval,
 Kaszon basa mint járt az jó Terek Jánosval. 480

Szertelen az ráczok Csanád keről dúlnak,
 Csakhogy nem égetnek, népet nem rabolnak,
 Ugyan terek módra de mindent levágnak,
 Csereput Miklóssal nyolez ezen vadnak.

Ráczok Csanád várát megszállották vala, 485
 Az Perusit Gáspár tisztől tartja vala,
 Ráczok az ostromnak gyakran mennek vala,
 De vitéz magyarok vissza küvágják vala.

Az Fráter György hallá, azon megbúsula,
 Az jó Varkucs Tamásnak hamar elíra, 490
 Varkucs nagy sok néppel táborba küszálla,
 Az Körös mentébe süet, el-alászálla.

Csanádhoz nem messze Körös mellett vala,
 Ott ő sok ezörön gyöleközött vala,
 Perusit Csanádból hozzá küjött vala, 495
 Mint igyeköznének ők tanácskoznak vala.

Zorgost ott az ráczok egy hűv emberöket,
 Abdolitt Mikolát választák kímöket,
 Küldék kímlenie az magyar népeket,
 Ha megverhetnéjek, elrablanák földöket. 500

Ott gonosz szerenese az rácznak adaték,
 Kúmségben járása, mert kijelenteték,
 Ott harmad magával hamar megfogaték,
 Körösben vetteté, kettei megnyásoltaték.

Körösön az Varkucs hamar elköltözik, 505
 Cserepuit Csanádból kitelepödék,
 Ő maga elől egy dombocskára lépék,
 Sok seregöt láta, ráczokkal megfutamék.

No magyarok láták, után indulának,
 Kiket érhetének, sokat levágának, 510
 Közel Temesvárig dülának, fosztának,
 Sok barmot magyarok akkoron elhajtának.

Az királné asszon mikor ezt meghallá,
 Az Mamhut csausznak ottan hűrré adá,
 Mamhut az császárnak azt hamar megírá, 515
 Fráter Györgynek két nagy hadát tudtára adá.

Kiereszté császár Ali csauszt, küldé,
 Egy aranyas zászlót királfinak küldé,
 Egy vont aran fosztánt levelével küldé,
 Az Pertuitnak es aranyas fosztánt küldé. 520

Megküldé asszonnak az ország követit,
 És az Fráter Györgynek az két fő szolgálit,
 Ő kezébe bizá azoknak életit,
 Akár elbocsássa, vagy megállja bosszúját.

Ez csausz ott adá zászlót királfinak, 525
 Császár levelével kezében magának,
 Tartani királfü adá Terek Jánosnak,
 Császár hagyásából, így szólla királfünak:

«Gyorsan ez zászlót felségöd kitettesse,
Országbélieket alá hirdettesse, 530
Ki nem jőne, azt felséged megbüntesse,
Mennyü nép kellene, igaz annyüt köldene.

Vajdáknak Havaselföldében, Moldvában,
Béköknek, basáknak itt Magyarországbán,
Melléd süessenek ez Erdélyországban; 535
Parancsolatod szerint hatta szolgálatba!»

Ezt hallá királfü, anyjával írata,
Az budai basához hamar választta,
Az Szalánczi Jánost hamar elbocsátá,
Havaselföldébe, Moldvába elírata. 540

Rémőle Fráter György, mikor ezt meghallá,
Gyula Fejérvár alatt királfüra szálla,
Mind az három nemzet ő véle ott vala,
Petruit hadával ura mellé szorúla.

Ez ország asszonhoz követőt kölde be, 545
Hogy az királfíát küldené kezükbe,
Kinek készök újonnan megeskönnie,
Mert az első hütöt vélik rosznak lennie.

Semmiképpen asszonnak nem tetszik vala, 550
Fiát hogy elvennék, azt jól tudja vala,
Magát búcsúztatnák, azt ő nem akará.
Végre ő közettök frigyöt szerzöttek vala.

Ez frigy alatt békeségöt ök szörzének,
Hogy ő köztök vérontások ne lennének,
Barát és Petruit haddal leülnének, 555
Királné asszonnak hűv szolgálai lennének.

Fráter György beméne ott jó Fejérvárba,
Asszony eleiben alázatosságba,
Elötte fiával, két térden állásba,
Őket megköveté vala könyhullatásban. 560

Reá nézvén asszon, sűrva neki mondja :
 «Ha János királ jóvoltát nem gondolja,
 Avagy istenét, és ő fiát gondolja,
 Kit testamentomba királ neköd ajánla!»

Az királfü barátval, főfő urakval, 365
 Fogának sűrnia, oly nagy ohításval,
 Vélék elvesztöket immár hamarságval,
 Barát megbékéllék Petruittal, urakval.

Tanácsok együtt lön, ételjök, italjok,
 Köztök szünnel való minden mulatságok, 570
 Királné asszonnak együtt udvarlások,
 De sokáig nem tarta az ő barátságok.

Ez idő közt Fráter György egy új hűrt érte,
 Budai basának Lippán belől lötte,
 Moldva, Havaselföld mind táborba lötte, 575
 Kik mind bé Erdélbe akarnának ötnüe.

Reá gondolván, izene az országnak,
 Mindenött véres törtök hordoztatnának,
 Mind feltámadnának, hozzá folyamannak,
 Mert ellenség mindenfelől rajtok volnának. 580

Gyüle Száz Sebösnél hatvanezör magával,
 Brassó havasánál jó Kemén Jánosval,
 Az Vörös kapunál Kendefi Jánosval,
 Hagya seregöket ő jó hűv szolgálíval.

Ez idő közt Szalánczi nem értötte vala, 585
 Az két ellenség közt hogy békeség vala,
 Kaszon basával ő Erdélben ben vala,
 Lippa belől Tót Váradján ő nyugszik vala.

Untalan az basa kezde üzengetni,
 Asszon megizenje, kit kelljen büntetni, 590
 Mert viadal nekül ő ki nem mér menni,
 Királné asszonval ő akar szömbe lönni.

Rágondolván urak, asszont költezteték,
 Jó Diód várába fiával viteték,
 Ifjú vitéz Terek János elbúcsúzik 595
 Királné asszontul, mert ő néki nem tetszik.

Gondolá, és szólla : «kérlek meghallgassad,
 Kegyelmes asszonyom ! nékem megbocsássad,
 Én búcsúmat veszöm : kérlek ezt ne bánjad :
 Az terek én nékem nem barátom, azt tudjad. 600

Nám felségöd tudja, terek elveszték
 Én vitéz atyámat, megrágák, megevék,
 Jó Terek Bálintot hamis hittel veszték,
 Én szegűn fejemet öcsémmel árvává tevék.

Én vélök egy hadban nem akarok járnom, 605
 Inkább mindenkoron ellenök állanom,
 És ha lehet tölem, azon gondolkodom,
 Atyám halálájért rajtok akarok hálnom.

Királné asszontúl az úrfü elválék;
 Jó Hunyadvárában mikoron érközék, 610
 Csak másod nap néki vígan ezt beszéllék,
 Déva várasában két száz terek nyugodnék.

Vitéz Terek János oly nagy örömben lön,
 És az jó istennek hálaadásban lön,
 Ő jó szolgálíval hamar tanácsban lön, 615
 Csak száz hetvenöt magával készületben lön.

Ez úrfü indúla, az várast megöte,
 Tisztességgel nagy nyereségöt ott nyere.
 Az két száz tereket mert ő ám megveré,
 Az fő agájokat ám ő ott megölété. 620

Zászlót igen szépet egy terekkel kölde,
 Ajándékon Fráter Györgynek hamar kölde;
 Azt jó névön vevé, ugyan megköszöné
 És mind Erdél ország töle jó névön vevé.

Ezt meghallá Kaszon, el-kivakarodék,
 Havaseliék es akkort beötének,
 Rablani az Verös kapura jevének,
 Vitéz Kendefi Jánostúl megveretének. 625

Vitéz Terek János dolgát meghalljátok,
 Ő krónikájában jobban megtudjátok,
 De csak summaképpen itt ő róla írok,
 Ott megérthetitek, mint volt tü hív szolgátok. 630

De ez idő közben ím az moldvaiak,
 Brassó felől beötének, ők rablának,
 Háromszék aljába sokat kapdosának,
 Künn egész Székelség sírának, ohítának. 635

Elindúla Kaszon basa nagy éhséggel,
 Maroson költözék éjjel sietséggel,
 Lippa felé siet nagy hertelenséggel,
 Akkor Varkucs Tamás vala egy kis erővel. 640

Simándnál gyűjtezük, mert nem sokan vala,
 Kaszon basa hallá, ottan elindúla,
 Varkucs hallá, hamar előle elszálla,
 Rá vigyáztván, ő az Körösön által szálla.

Ezt megérté Kaszon, onnat ő eltére,
 Küncsös Buda felé ő hamar sieté ;
 Patócsi Ferencz Gyulavárában érté,
 Feleségét, gyermekét ő hamar felkölté. 645

Az vízre rakodék, Sarkadon kiszálla,
 Kölesérött az földnépe rátalála,
 Ott ő mind népével akada fogságba,
 Fogva őt bévivék az jó Bihar Váradba. 650

Szállának Terekek kiki mind tisztetekbe,
 Mezei, erdéli had mind ő földökbe,
 Fráter György, Petruit, lakának tisztökben,
 Szent Miklós-nap felé valának csendességben. 655

BESZÉLlöm Erdélnek harmadik nagy hadát,
 Ötvenegy esztendőben megindulását,
 Barát meg elkezdé némóttel tanácsát,
 Diószegen két úrval végezé ő dolgát.

660

Azt királné asszon megérté Erdélben,
 Erdéli urakat gyűjté eleibe,
 Mondá: «az országot Ferdinánd kezébe,
 Fráter György akarja adni, ő hűvségébe.»

Sokan az baráttul idegenedének,
 Kendi Antal, Bánk Pál, többen búcsút vőnek;
 Az királné asszon szolgálai levének,
 Hogy királ fiának hűv szolgálai lennének.

665

Az szász urak akkor főre megeskünek,
 Királfinak anyjával hívök lennének,
 Asszon parancsolá, Enyeddé gyölnének,
 Barát ott ne lenne, mindent jót végeznének.

670

Nám ezt az barátnak megizente vala,
 Többé szolgálatját venni nem akarná;
 Barát békével lakjék tisztiben Váradban,
 Még kezébe lenne, Alvinczöt ő kívánja.

675

Alvinczre mulatni méne ő népével,
 De bé nem bocsáták kastélba népével,
 Szászsebösben méne gyorsan ő népével,
 Bánk Pált benne hagyá kapitánul szép népével.

680

Királné asszon siete szép seregvel,
 Gyölésbe Enyeddé, az ő híveivel,
 Fráter György hívatlan béjeve népével,
 Ellene asszonnak ország nagy erejével.

Barát mellé szászok kezdenék holdolni,
 Az királné asszont kezdék engesztelni,
 Barát szolgálatját hogy akarná venni,
 Válaszjok ő nekik csak ímez kezde lenni:

685

«Először jobb volna országra gondolni,
 Mi jobb volna, javára azt elvégezni, 690
 Az szolgál mindenkor ő urát megledi,
 És az úr szolgáját mindenkoron megledi.»

Imé egy hétig asszon vára bánatba,
 Semmi végezés lön gyűlésbe haszonba,
 Méne királné asszon bé Fejérvárba, 695
 Az gyölés ott álla barát akaratjába.

Ezt barát szolgálai nagy sokan megérték,
 Az királfi ellen hamisságát érték,
 Asszont, kis fiával kibeszellenéjek,
 Kiknek mind fejenként lám régen megesküdtek. 700

Vitézök baráttul sokan búcsút vőnek,
 Királné asszonnak hív szolgálai lőnek,
 Az két vicze-vajda onnat eljevének,
 Balassa Minyhárvál több vitézök jevének.

Vala bizodalma ezőkben asszonnak, 705
 Ellene támada haddal az barátnak ;
 Tordán barát érté, izene uraknak,
 Nagy erével Keresztes mezőre szállának.

Ezen megeskevék barát ez országnak,
 Hogy négy főtanácsát királné asszonnak, 710
 Balassa Minyhártnak, és Kendi Antalnak,
 Fejök esnék, Kis Pétörnek, Csáki Mihálnak.

Sőt Fejérvárat es ő kezőkbe adja,
 Még az tárházat es ő kezőkbe adja,
 Sok fizetésével, szóval hozzá hajtja, 715
 Főfő székelyöket ugyan megapolgatja.

Érté Petruitnak hadát Temesvárba,
 Sebesből, Lugasból mellé támadásba,
 És hogy Erdélségbe volna indulásba,
 Királné asszont es gyölésbe támadásba. 720

Tudtára adák, hogy Erdélből kiüznék,
 Erdéli urakban es kétségbe esék,
 Kiknek — érti, vagyon állhatatlan szívők,
 Császár erejétől es igen megfélemlék.

Ezen elbúsula, kéré segítségét, 725
 Az felséges királnak nagy szép erejét,
 Oly igen fogadja Magyarország földét,
 Mind koronájával adja Erdélnek földét.

Rajta az jó királ igen megvidúla, 730
 Régtől fogva töle azt kívánja vala,
 Hamar szép erejét Erdélbe bocsátá,
 Az erős Meszesön csakhamar beszállatá.

Előttök bocsátá egy olasz hadnagyát,
 Böles okos Castaldót, vén János Baptistát,
 Jó Báthori Andrást, vitéz Nádasdi Tamást, 735
 Sok jámbor vitézzel vitéz Losonczy Istvánt.

Kirá! hadnagyi közt Nagy Kampó ott vala,
 Kinek Aldani Bernáld neve vala,
 Öcscse az Kis Kampó vitéz vélök vala,
 Neve Alonsopéres Saianedraról vala. 740

Igen nagy bánatja királné asszonnak,
 Érti nagy erejét barát kincstartónak,
 Erdélbe jövesét Ferdinánd hadának,
 Hallá eloszlását az Petruit hadának.

Akkor királ hada Almásvár alatt vala, 745
 Fejérvár alá az Fráter György indúla,
 Az királné asszon hallá, elbúsula,
 Szász Sebösbe fiával szertelen indúla.

Nagy Horvát Ferenczet Fejérvárban hagyá, 750
 Az Maroson kunyú terhével szalada,
 Jó ruháit akkor az víz megáztatá,
 Több kincse, marhája Fejérvárban marada.

Oly igen bánkódnak ő szép váraiban
 Az ő jó szolgálai, Dévában, Gyaluban
 Almásban és az jó Gyula Fejérvárban 755
 Sólomosban, Lippában és az vég Temesvárbán.

Sőt az Fejérvárat barát megszállatá,
 Huszad napig vívá, lötteté, rontatá,
 De népét ostromnak ő ott sem bocsátá,
 Királné asszonnak azzal kincsét megtartá. 760

Vala az Fráter György oly nagy forgódásban.
 Követ által asszonyával sok tanácsban,
 Fogadja minden jót szerzene dolgában,
 Asszon megengede, férközék Fejérvárba.

Igen hamar kincsét asszonnak megköldé, 765
 Asszon reménségét terekből kivévé,
 Mert hatalmasságát barátnak esmeré,
 Ferdinánd királnak ő szép hadát hogy érté.

Tőn oly izenetet barát az asszonnak,
 Csak az négy árulót adja ki királnak, 770
 Semmi bántása nem lenne ő magának,
 Szömbe lenne véle, javájért kis fiának.

Ő szolgálinak aszon kegyelmet nyere,
 Sebösből felfelé őket el-kiküldé,
 Az baráttal szömbe úgy együtt beszélle, 775
 Barát ez országból az asszont kibeszéllé.

Sietséggel Sebösben felrakodtatá,
 Az Maroson által Felvinczre szállatá,
 Ott asszon kezéből koronát kisúgá,
 Kit magyar uraknak asszon kezökben ada. 780

Sőt bölesen felele: «urak halgassatok,
 Ihol koronátok, valakinek adjátok,
 Oka én ne legyek: ti jól meglássátok,
 Félök, soha többé ezzel sem koronáztok.

Én fiamat neköm mely jó isten adta,
 Ugyanazon isten hiszem hogy eltartja,
 Kit földhöz verétök, mindentek jól tudja,
 Félök, közzülletök ez dolgot sok megbánja,

785

Gyorsan az királnak Castaldo Baptista,
 Jól tudtára adá; királ Bécsben vala,
 Ottan az istennek vígan hálát ada,
 János Baptistának hadnagynak ezt írá:

790

«Én megkegyelmeztem János királnénak,
 Kissebbik leányom adom kis fiának,
 Hittel fogadjátok képömben asszonnak,
 Ő jegyruhájáért adok én az asszonnak.

795

Jegyruhája száz negyvenezör arany leszön,
 Sléziában egy herczegség evék leszön,
 Neve Apulia, királfié leszön,
 Mint egyik fiamra, reá nagy gondom leszön.

800

Az leány képében ti megesküdjétek,
 Királné asszonnak ott hitit vegyétek,
 Barát kincstartónak es hitit vegyétek,
 Így erősítétek, mindent jót végezzétek.

Nagy híven az urak ebben eljárának,
 Kolozsvárban asszonynyal ök beszállának,
 Az erdéli urak gyölésben valának,
 Betegsége esék az szép herczeg Jánosnak.

805

Ott sokáig fekvék koronájért bűvában,
 Az erdéli urak gyöltek az templomban,
 Orgonák zúgának nagy visszavonásban,
 Semmi végezés lön az királfi javában.

810

Sok pénz, sok ajándék őket elhajtotta,
 Barát szép szavával mind mellé kapcsolta,
 Barát el-felvivé asszont Monostorba,
 Minden birodalmát adá királ markába.

815

Hívei királnak azt jó néven vevék,
 Királnak kegyelmét asszonnak beszéllek,
 Jegyruháját megadja, néki hírré tevék,
 Az egy herczegségöt fiának megigýérék. 820

Ez dolog jobb móddal hogy erősíttessék,
 Királ kis leányát néki kötelezék,
 Baptista, Nádasdy leányért eskőnek:
 Asszontul, baráttul es ott hitöt vevének.

Rajta az Fráter György lön ott nagy vígságban 825
 Hogy királ leányát törvén házasságban
 Kötelezte volna királfia hasznára,
 Véli asszonyának az volna nagy javára.

Csuda nagy siralma királné asszonnak,
 Leföggesztött feje az királ fiának, 830
 Sok könyhullatása minden udvarának,
 Sírás, nagy óhítás lön az Erdélsországnak.

Szép szóval elíra szép kövéraiba
 Az királné asszon, Almásba, Dévába,
 Ő tiszttartóinak, Sólymosba, Lippába, 835
 Petruit Péternek íra vég Temesvárba:

«Ezt hagyom tinektök szerető híveim,
 Felséges királnak adjátok házaim,
 Mert néki engedtem minden birodalmim,
 Hívségtöket igen keszenem jó fiaim!» 840

Gondolá Petruit, barát mint járt volna,
 Asszont országból kiszínlette volna,
 Az országot királ kezébe adta volna,
 Királfi anyjával most búdosóban volna.

Királfinak ohítá nagy árvaságát 845
 És igen siratja ő nagy búdosását,
 Immár terek császár kívánja házakat,
 Erdélt, Magyarországot, az vég Temesvárat.

Innét el-kimegyök én atyámfiához,
Az jó János királ egyetlen egy fiához, 850
Az én asszonyomhoz, János királnéhoz,
Vélök én búdosom, hív leszök szolgálathoz.

Lám nem lön mulatság az urak dolgában,
Hamar beszállának ök az szép várakba,
Dévát, Sólymost, Lippát lőnek foglalásban, 855
Becsét, Becskereket, szállának Temesvárba.

Ők királ képében Petruit Péternek
Jó Munkácsna várát hasznával ígyérék,
Megköszöné Petruit ő felségének,
Hív szolgálatjával lenne ő felségének. 860

Petruit rakodék ott minden kincsével,
Az királfi után megyen sietségvel,
Patócsi, Balassi es nagy sietségvel
Kassa felé mennek az ő szép seregekkel.

Ez vég Temesvárban jámbor vitézivel, 865
Jó Losonczy Istvánt hagyák kérelmésvel:
Lippában Pető Jánost, bánatos szível,
Bátori Andrásnak az két fő embörivel.

Siete Baptista, királnak iktatá
Az aran koronát, kit víg kedvvel láta, 870
Az Erdélországot királnak holdoltatá,
Az magyar urakat hívségre fogadtatá.

Elindítá barát asszont Kassa felé,
Ötet elkéséré Meszes úta felé,
Szentkirálíg méne, ő ott búcsút veve, 875
Asszonnak fiával ajándékot jelente.

Enne sok kincsből csak ő nekik ada,
Mindkettőnek egy-egy ezer aranyat ada,
Ott ugyan könyvezvén egy-egy csókot ada,
Jó Idenfi Lászlót késérőben bocsátá. 800

Siet az Meszesen asszon ohításval,
 Szekerit vontatja ökrökön sírásval,
 Az Tiszához közel az jó Petruitval,
 Lőn szembe, Patócsi, Balassa Minyhártval.

Kassában ő bízik egy hív szolgájában 885
 Ő tisztartójában Czecei Lénártban,
 Tizenöt esztendő az kapitánságban
 Ki jól szolgált vala nagy jámbor hív voltában.

Az Czecei Lénárt hamar felkészöle,
 Lovaggal, gyaloggal, seregekkel méne, 890
 Királné asszonnak fiával köszöne,
 Az mellett hívségöt mindent néki ígyére.

Sírva Kassába asszon letelepödék,
 Nagy szép csendességgel királylyal szörződék,
 Urak ott ő tőle mind búcsút vevének 895
 Petruit, Czecei csak mellette levének.

Sőt királné asszont hagyom az Kassában,
 Téritem beszédöm az Terekországba,
 Mit császár mívele ő nagy búsultában,
 Ez másik részében vég legyen ez írásban. 900

HARMAD RÉSZÉ.

Szolimán császárnak haragja, Begler bék elbocsátása,
 És sok váraknak elpusztítása.

Szolimán császárnak mondom nagy haragját,
 Beglerbék basának sok vár pusztítását,
 Az erős Lippának ő csoda romlását,
 Temesvár vívását, Ulumán szaladását.

Vala királné asszon még benn Erdélben 905
 Petruit hogy íra császárnak helyébe,
 Basa, szancsákokkal írána levélben :
 Barát elárulta királ fiát Erdélben.

Legottan hogy érté, császár elbúsula,
 Hogy az Erdélország az némőtnél volna, 910
 És az királ fia búdosóban volna,
 Az erős végházak mind némöt kéznél volna.

Az ő szép bajusztját mondják hogy szaggatta,
 Beglerbéköt nagy búában ő hívatta,
 Azt erősen néki ő megparancsolta, 915
 Ő nagy haragjában, mondják, hogy ezt mondotta :

«Meghallgassad Beglerbék : vedd jól eszödbe,
 Értöm kis királfi vagyon nagy inségben,
 És az ő birtoka vagyon némöt kézben,
 Ki én neköm vagyon oly nagy kisebbségömre. 920

Az János királnak tudod min esködtem,
 Fíának es Buda alatt úgy esködtem,
 Minden ellenségtől országit megmentem,
 Mint egyik fiamat oltalmazom, éltetem.

No, te reád bízom mast minden dolgomat, 925
 Képemben bocsátlak, mint jó, hív szolgámat,
 Hamar feltámaszszad uruméli hadamat,
 Az Geregországból vajdákat, szancsákimat.

Csak hamar elizenj jó Magyarországba,
 Én tiszttartóimnak az sok végházakba, 930
 Hamar siessenek melléd támadásba,
 Szolgáljanak híven mastani nagy gondomba'.

Indúlj hamar el-bé jó Magyarországba,
 Becsét, Becskerekét vegyed hatalmamba,
 Lássad ha beléphetsz az Erdélországba, 935
 De népemet el ne veszed Magyarországba'»

Az Beglerbék hallá, csak ő fejét hajtá,
 Mindenfelé hamar Beglerbék írata,
 Szalonkement öszvegyölésnek íratá,
 Minden, ki azt látá, nagyhamar mellé futa. 940

Szalonkemenbe sokfelől mellé jöve,
 Az Geregországból, tenger mellől jöve,
 Szancsák, szúbasa, szpáhia nagy sok jöve,
 Nándor Fejérvárból Ruszten bék mellé jöve.

Az pozsgai szancsák, Ulumán bék jöve, 945
 És zborniki szancsák, az Memhethán jöve,
 Ájász basa fia, ujlaki szancsák jöve,
 Az szegedi szancsák nagy Musztafa bék jöve ;

Rágondolván, az Mihálkovit bék jeve,
 Kaszon basa jöve, jó Kám bék jeve, 950
 Beslia, martalócz, jancsár nagy sok jeve,
 Hatvan ezer emböre mellé nagy szép jeve.

Nagy vígan Beglerbék onnat elindúla,
 Péterváradjánál hídon általszálla,
 Az Tiszán Titelnél, ott Becsét megszállá, 955
 Táborát járátá, álgyúkat igazgatá.

Am ott negyed napig kétfelől rontatá,
 Szentannai Tamás király hadnagya vala,
 Jó Figedi Gábor benn porkoláb vala,
 Kit Beglerbék hitre hozzá hívatott vala. 960

Könyörög, szörzódik, sokat ígér vala,
 Csak az Becse várát néki adja vala,
 Sőt az szörzés alatt terek megindúla,
 Nagy erős ostrommal Becsébe belé szálla.

Hitlen terekkel vitézők vívának, 965
 Végre mind kezökön magyarok halának,
 Szentannai Tamással levágatának,
 Becskereke alá terek bészállának.

Abban kik valának, hasonlottak vala,
 Azt csak másod napon ők megvötték vala, 970
 Onnat Csanád alá ők siettek vala,
 Annak kulcsát Beglerbéknek kivitték vala.

Rémöltek magyarok az sok apró várban,
 Sokan kiszökének, hagyák pusztaságban,
 Csak Temesvár állá az nagy bátorságban, 975
 Kikben megnevezők várakban, kastélyokban.

Az Becse, Becskereke, Galad, Aracia,
 Besenyő, Nagylak, Fellak, Egrös és Csálya,
 Csanád, Pálélése, Bodorlak, Zádorlaka,
 Eperjes, Horogszeg, Csák, Kis Somlyó, Iládia. 980

Gyorsan temesvári ráczok ijedének,
 Még Becsénél Beglerbékhez sietének,
 Engödelmességgel azok megeskőnek,
 Temesvárat, Lippát több várakval megnyernék.

Imé az Beglerbék hallá, megvidula, 985
 Az főfő ráczoknak ajándékot oszta,
 Kinek timárt, kinek bárson, lovat oszta.
 Immár Beglerbéknek hadát hagyom Csanádban.

Az vitéz Losonczi István Temesvárban,
 Az olasz Kampóval nagy szép szertartásban 990
 Beglerbéköt várják, oly szép szándékokban,
 Ha isten akarja, meghalnak Temesvárban.

Bátori András, Patócsi Ferencz vala,
 Lippában egy néhán ezör néppel vala,
 Váraddól melléje egy szép had jött vala, 995
 A király hadából hadnagy Kis Károly vala.

Ez időben az jó Varkucs Tamás vala,
 Egynéhány ezeren Erdőhegynél vala,
 Terekkel megvíjon, szándékja az vala,
 De gyakran Fráter György öt tartóztatja vala. 1000

Gyorsan Ulumán bék Csanádból kiméne,
 Ötszázad magával hogy esatát keresne,
 Sőt Lippából Egyedi Tamás készüle,
 Száz lóval kéredzék, hogy szerencsát keresne.

Legottan indúla Zádorlaka felé,
 Egy erdőben állá, viradtig ott lese,
 Semmit nem talála, egy faluba méne,
 Evék ivék, de ott ő csak strázsát sem vete.

1005

Eljuta azonban Ulumán bék népe,
 Egyedi Tamásnak mind elvesze népe,
 Ő maga szalada, csak heten siete,
 Ezzel az Lippában ő mindent megrettente.

1010

Rettenvén vármegyék azon ijedének,
 Hogy az Várad felé tereknek mennének,
 Az ő házok népi mind otthon vesznének,
 Ők megfutamának, nagy szertelen menének.

1015

Bátori búsula, könyörge uraknak,
 Hogy az futó népet ők megtartóztatnák,
 Hadnagyok forgódnak, de meg nem tarthaták,
 Az egész táborból mert mind megfutamának.

1020

Ez Bátori hagyá Petőt Lippa várban,
 Nem lön mit tennie, ő es elindúla,
 Az királ hada es utánna indúla,
 Vélük, hogy Beglerbék hadával közel volna.

Kár lön Lippa vára hogy pusztán marada,
 Mert ott az főbíró Petőre támada :
 Várból ki nem menne, ő maga levágná,
 Mert Beglerbék ellen ott Pető semmi volna.

1025

Ezen megfélemlék, hamar rágondola,
 Az öreg álgúkat tölteté, fojtatá,
 Őket ott úgy hagyá mind elszakadozna,
 Lippából kiméne, Bátori után indúla.

1030

Lippában az álgúk hamar kisölének,
 Csak két öreg álgúk romolva veszének,
 Lippa várába polgárok bémenének,
 Megmaradásokról tanácsban végezének.

1035

Beglerbékhez hamar főbirót bocsáták,
Szép ajándékokval megajándékozák,
Az Lippa kulcsával magokat ajánlák,
Beglerbék nagy hada ott Alláht kiáltának. 1040

Ottan elindúla Beglerbék útába,
Mint lakóhelyébe, szálla bé Lippába,
Hozjá tartozóval császár hatalmába,
Foglaltatja vala olly nagy hálaadásba.

Csálya várába akkor beszállott vala 1045
Az Mihál Bekovit, ki Amhat bék vala,
Három agával két száz beslia vala,
Száz haramiával Csályában vala.

Jó Bátori András Tamáshidán vala,
Az jó Príni Gábriel ott véle vala, 1050
Jámbor Varkucs Tamás Erdőhegynél vala,
Patócsi, Balassi Minyhárt Gyulán vala.

Az nagy vitéz Horvát Ferencz az uraknak
Könyörge, egy falka népet hogy adnának,
Csályát meglátnáják hogy ha meghághatnák, 1055
Hallák urak, jó vitézeket bocsátának.

Telének hatszázan ; Ferencz elindúla,
Bátori hadnagya Sismán Ferencz vala,
Patócsi hadnagya Henyei István vala,
Egynéhány lajtrákat ők alkottattak vala. 1060

Az vitézek szintén hajnalban jutának,
Csálya oldalára lajtrákat rakának,
Az vitézek gyorsan várba behágának,
Nagy sok tereket ők ott hamar levágának.

Söt estve terekék vígan laktak vala, 1065
Mert közikbe az bék akkort jutott vala,
Örömekben mind hajnalig ittak vala,
Sokan ő ágyokban ott nyakaztatnak vala.

Az Mihál Bekovit ám kézbe akada,
Az jó Horvát Ferencz ölébe ragadá,
Hogy ő elevenen királnak adhatná,
De ugyan ölében meglövék, és meghala. 1070

Sok nyereséggel ők urakhoz menének,
Vitézek ott nagy tisztességet nyerének,
Az urak ő tőlök ajándékot vőnek,
Kit az vitézöknek szépen megköszönének. 1075

Ott Beglerbék Lippán sokat nem múlata,
Az vitéz Ulumán béköt szép Lippába
Öt ezer vitézzel gazdagon ott hagyá,
Válogatott népet jó szertartással hagyta. 1080

Készölettel jóval vég Temesvár alá
Táborával, álgúival alászalla,
Jó Losonczy István bátorságban vala,
Az két Kampó véle szép népével ott vala.

Valának jó szervel, minden szertartással,
Harcolni kimennek minden bátorsággal;
Sok fejeket vesznek, térnek vígassággal,
Terekek nagy sokan veszének hamarsággal. 1085

Az vitéz Losonczy minden nap kinn vala,
Épen ő kopjája soha nem marad vala,
Az vitézök között biztatásban vala,
Kik miatt az harczon sok terek elhull vala. 1090

Rajta az Beglerbék oly nagy búban vala,
Azért Temesvárat ő töreti vala,
De semmit ő nekik nem árthatott vala,
Mert belől bölcs vezér és vitéz ember vala. 1095

Az kis Kampó ám ott vitézködik vala,
Mindennap az harczon kopjakat tör vala,
Mondják, hogy egy harczon hármat es tört volna,
Vitézsége miatt sok terek veszett volna. 1100

Kiméne Losonczy, izene basának :

«Törjön vélem kopját, javáért császárnak,
Én es kopjám töröm javáért uramnak,
Jó egészségéért az Ferdinánd királynak!»

Nem tetszék Beglerbék basának ez dolog, 1105
Nem tudja szerencse néki ott mint forog,
Éhel az ő népe oly igen nyomorog,
Jó vitéz Losonczy jó lován jargal, forog.

Azon időközben Nagylakból indúla,
Az Mehemet fia jó Kamber bék vala, 1110
Két század magával Makóban beszálla,
Polgárokat mind levágná, végezte vala.

Kamber bék hogy látá, hogy sokan volnának,
Őket elveszteni kevesen volnának,
Titkon elizene szegedi szancsáknak, 1115
Hogy több népet küldjön, polgárokat sokan vadnak.

Polgárok megérték, titkon hírt adának
Ott az vidékökre, jó vitéz hajdúknak,
Hamar löpődökből zászlót alkotának,
Egynéhány zászlóval Makóra indulának. 1120

Vevé hitit az Bék makói bírónak,
Ha valami had jőne, néki megmondának :
Egyszer hozzá méne, mondá, hogy látnának
Szép fejér zászlókat, Mákóra lobognának.

Szóla az Kamber bék : mind császár zászlói, 1125
Segétséggől jönnek az császár szolgálai!
Akar eleikbe mind kész szerrel menni,
Vélők egyetömbben polgárokat levágni.

Terekeket az hajdúk elől találák,
Szintén sarampónál, ottan visszahajták, 1130
Az Maros vizére ott őket szoríták,
Vízbe szökdesének, mind ott elburúlnak.

Juta egy hajóval halász, megsegéllé,
Kamber békét ötöd magával bévevé,
Békével Maroson el-általevezé, 1135
Marok oszporával azt az bék megfizeté.

Terek marhát sokat az vízből szedének,
Nagy sok gazdagságot hajdúk ott nyerének,
Várust pusztán hagyák, bolygának, menének,
Többé az várasban lakni ők nem merének. 1140

Az Ulumán béköt mondom jó Lippában,
Az várost ő tartja nagy szép szabadságban,
Vitézökkel vagyon oly nagy vigasságban,
Senkitől ő nem fél, vagyon holdoltatásban.

Sok hegedős vagyon itt Magyarorszáiban, 1145
Kármán Demeternél jobb nincs az rácz módban,
Sokat csélesap béknek az Lippa várában,
Azt alítja, érte esnék nagy gazdagságba.

Az ő hegedőjét főhajtván rángatja,
Az Ulumán néki csuffságban fogadja, 1150
Minden ajándékval őt meggazdagítja, —
Az fogadás hozá ötet nagy koldússágra.

NEGYED RÉSZÉ.

Lippának erős vívása, Ulumán bék elszaladása,
Tinódi Sebestyén írása, Kéri minden megbocsássa.

Lippának vívását immár hallgassátok,
Az Ulumán békkal urak mint járatok,
Országtokba soha ti így nem jártatok, 1155
Terektől több házat ti vissza sem vívtatok.

Immár Erdélségben régen híre vala,
Királ hadnagyinak, Fráter Györgynek vala;
Ez hír hallva barát gondba esött vala,
Az királ erejét mert keveselli vala. 1160

Posták által királt ő szorgalmaztatja,
 Hogy nagyobb erővel hamar őket lássa,
 Mert császár erejét ő nagyobbnak hallja,
 Az itt való népet ilyen módon ne rontsa.

Postákat az barát nem kezde várhatni, 1165
 János Baptistával kezde róla szólni,
 Kelle az országnak igen könyörgeni,
 Hogy feltámadnának Lippát visszavenni.

Az barát fogadá az széköly uraknak,
 Hogy egyet sem viszen benne az ostromnak, 1170
 Csak légyetök vélünk szolgálni királynak!
 Aranynyal, ezüsttel fizete az zászoknak.

Nagy csélesapásával országot felvevé,
 Kinyírmezejére velök egyben győle;
 Bátori Andrásnak hamar elizene, 1175
 Jó Varkues Tamásnak es hamar elizene:

«Azon kéröm mint uramat, fiaimat,
 Siessenek, szabadítsuk Lippa várát:
 Ím én elindítom az királynak hadát,
 Kinyírmezejéről Erdélországnak hadát.» 1180

Köszvén igen gyötri jó Bátori Andrást,
 Sírva ohajt, nem szolgálhatja az királt,
 Ott előszólítá egy hív atyjafiát,
 Jó Príni Gábrielt, az egy nemes úrfiat:

«Ezen kérlek téged, mint jó atyámfiát, 1185
 Ez nagy szükségemben viseljéd gondomat,
 Bízom ma kezedbe király zászlóját, dobját,
 Látod, nyomorodtam, viseld hadnagyságomat!»

Róla az úrfiú nem sokat gondola,
 Ott az ő bátyjának szép szóval szóllala: 1190
 «Igen ifjú vagyok ezféle nagy gondra,
 Akarnám, jó bátyám, biznád ezt más szolgálra.»

Ebben Bátori egyebet nem akara,
 Varkucs csal egyembe Príni elindúla,
 Csak tíz ezer néppel ők sietnek vala, 1195
 Az Tótváradjára mikoron juttak vala.

Vitézök Erdélből vannak mind útokban,
 Ott előljáróba egy szép had jő vala,
 Ezer lóval vannak Lippára útokban,
 Utána barátnak három jeles tábor. 1200

Sok ott az székeltség az egyik táborban,
 Szászság, az oláhság más, harmad táborban,
 Vitézlő huszárok ott negyed hadában,
 Kincstartó jödögél az ő szép táboriban.

Vén János Baptista, az királnak képe, 1205
 Ott véle jödögél királnak szép népe,
 Renddel az seregök, elől huszár népe,
 Másik az spanyol, harmad lanczkenet népe.

Imé az fegyverös kétféle nép vala,
 Cseh és némöt vala, két seregben vala, 1210
 Mind ezek neköl sok gyalog puszkás vala,
 Jó faltörő álgyúk csak hat vélők ott vala.

Ulumán bék Lippában jól érti vala,
 Öt ezör terek ő véle szép nép vala,
 Beglerbéghben néki bizodalma vala, 1215
 Tőle segítségöt Ulumán csak vár vala.

Az váras, vár szüksége mind készen állván,
 Vártákon terek kiki helén állván,
 Királ nagy ereje azonban eljutván,
 Várust és az várat szépen mind kernyölfogván. 1220

Söt az böles Baptista baráttal rendelte,
 Királ hadát napkelet felé helhöté,
 Az kincstartó hadát délfelől helyhöté,
 Álló seregöket ott mind körül helhöté.

Az álgyúkat az hegy felől helyhezteté,
 Az város kőfalát lőtetnie kezdé,
 Alsó klastrom mellett csak közel töreté,
 Harmad napig erősen rontatá, lőtteté. 1225

Ulumán népével belől igen hallgat,
 Készön ő népével mind ostromot várat,
 Az törésen belől árkot igen ásat,
 Ő igen forgódik, ott mindent igen bíztat. 1230

Lőn szent Imre napján veszése városnak,
 Reggel urak órát ostromnak hagyának,
 Délután két órán mennének ostromnak,
 Egy jeles úrfi spanyolnak hírt mondanak. 1235

Vitéz embör vala, csak heten indúla,
 Város törésére csak hamar felállá,
 Közikbe szököllék viadalnak álla,
 Terekek nyakazák, mind az hét ott meghala. 1240

Megmondák némötnek, az spanyoloknak
 Első tisztességét félték az ostromnak,
 Készülni kezdenék órát sem várának,
 Nagy sivalkodással városnak indulának.

Az törésön ők nagy viadalt tartának,
 Semmit használnak, ők hátat adának,
 Az urak ebélnek, ebben semmit tudnak,
 Az vitéz magyarok futva sivalkodának. 1245

Bátor szíve vala Nádasdi Tamásnak,
 Régi hív szolgája Ferdinánd királnak,
 Hívségét mutatá ott ő ez országnak,
 Látá futamását törésről gyalagoknak. 1250

Ezen megbúsula, lováról leszállá,
 Ő jó szolgálival lovát elbocsátá,
 Az köz magyarokkal törésnek indúla,
 Bátorsággal községet kezdé bíztatnia. 1255

Község előtt kezdé törésre felfutni,
Kezde mindeneknek ő jó példát adni,
Szömben Terekkel kezdé igen vinni,
Ki miatt sok terek kezdé igen hullani. 1260

Ebélnek az urak, sivalkodást hallnak,
Mind felszökdösének, lóra ragadának,
Hamar száguldának, ostromhoz jutának,
Kik leszökdösének, kik lovon forgódának.

Lajtrákat nagy sokat falhoz támogatnak, 1265
Sok helen vitézek köfalon béhágnak,
Belől terekkel nagy viadalt tartnak,
Az álló seregök mind helyökön állanak.

Zönög az ég Lippán nagy sivalkodástul,
Jézust, Alláht nagy felszóval kiáltástul, 1270
Sok puska hányástul, sok kard csattogástul,
Az ég homályosult mind az kétféle portul.

Az Ulumán látá, népével futamék,
Jó Lippa várába szertelen béések,
Népe az kapuig kegyetlen vágaték, 1275
Árokba az hídról nagy sok terek leesék.

Legottan az terek kétfelé szakada,
Egyik része az várba el-bészalada,
Másik része egy kis kapun kiszalada ;
Hét száz lovag terek városból kiszalada. 1280

Álló sereg ám ott három felől vala,
Az egyik sereggel Terek János vala,
Az szerencsa akkor lám úgy hozta vala,
Fele az hét száznak ő reá talált vala.

De lám az tereket vitéz hogy meglátá, 1285
Ottan az seregöt reája nóditá,
Szömben terekkel ott erősen víva,
Vitézökkel öszve sok tereket hullata.

Az Maroson által tereknek gázlának,
 Bátori Andrással vitézi jutának, 1290
 Vitézek megvissza tereköket vágák,
 Spanyolok miá az vízben béhalának.

Sőt jó Terek János igyében találal
 Az egy fő terekre, kivel szemben álla,
 Terek János lován immár hét seb vala. 1295
 Szömben az terekkel ott oly igen vív vala.

Az szerencse néki bizon jól szolgálá,
 Tereket lábáról mert ő letaszítá,
 Hegyös törrel földön oly igen gyakdosá,
 Az terek az földről hozzá igen vág vala. 1300

Találá az terek úrfinak jobb lábát,
 Félig ketté vágá az ő kengyelveasát,
 És megsebesíté esizmáját, kapczáját,
 Végre ott megölé Törek János az pogánt.

Jó Lippa várába másfélezör terek, 1305
 Kik bészaladának szertelen előttök,
 De abban es nagy sok kár lön ő közöttök,
 Lövés nagy seb miatt, kik veszének közölök.

No Beglerbék hogy meghallá Lippa dolgát,
 Ferdinánd királnak ott való nagy hadát, 1310
 Ottan ő elhagyá Temesvár vívását,
 Tizenkettöd napra kiszállitá szép hadát.

Ott Beglerbék valla oly nagy kissebséget,
 Mert Temesvár alatt sok fő Terek veszett,
 Az vitéz Losonczy nyere tisztösségöt, 1315
 Mutata Kampóval az királnak hívségöt.

Dúlák, felzsákmánlák az Lippa várasát,
 Mindenfelől környülvevék ők az várat,
 Kasokat töltének, rakának tornyokat,
 Négyfelől szegezének rejá szép algyúkat. 1320

Igen kezdék löni az várat, töretni,
Szép erős köfala kezde földre dölni,
Ulumán bék belől kezdé árkot ásni,
Kiben az lövéstől népét ő ott nem félti.

Sokan kezdének éhség miatt meghalni, 1325
Hadnagyoknak az bék kezdé könyergeni:
«Csak akarjatok békével elbocsátni,
Lippát, Csanádot akarom néktek megadni.

Én ha itt elveszek, semmi kár császárnak,
Vagyok szökött szolgája Kazul Basának, 1330
Vagyok csak pribékje hatalmas császárnak,
Nem tudom mi hasznát veszitek halálomnak.»

Baptista ily választ ada Ulumánnak:
«Adjad kegyelemre magad az királnak,
Téged úrrá téssen, csak légy hív uramnak.» 1335
Semmiképen nem tetszék ez az Ulumánnak.

Eljára dolgában, mást kezdé gondolni,
Az barátnak kezdé titkon könyörgeni,
Hitire önéki kezdé azt fogadni,
Csak békével ötet akarja elbocsátni. 1340

«Úrra nagygyá téssen az császár tégödet,
Az Erdélországban esmét hágy tégödet,
Csak esmét béhozzad az királ gyermekét,
Ne veszessed itt el én vitézi fejemet!»

Sokat gondolkodék barát, elbúsula, 1345
Császár nagy hatalmát ő mind elgondolá,
Királ ereje ellene semmi volna,
Nagy veszedelemben ez szegín ország volna.

Tanácskodék barát az királ képével,
Hogy frigyöt tennének az Ulumán békkal, 1350
Huszonkettőd napig frigyök lön az békkal,
Barát segítséggel lön titkon élésével.

Igen bánja az királylyal szörződését,
Az királ fiának onnat kiszínlését,
Ez szegín országnak gondolja veszését, 1355
Esmég az császárba veté ő reménségét.

Ő meg félön tövé szép fehér sapkáját,
Hogy avval megnyerné ez országnak javát,
És helyére hozná urának magzatját,
Onnat kiiktatná békével királ hadát. 1360

Nagy eszes embörből mely bolond támada,
Mind két fejedelmet mely igen hordozá,
Véli csélesapását hogy egyik sem tudná,
Ki miatt végre lön néki szörnű halála.

Jul tudta ő maga ez példabeszédöt: 1365
Az ki bolondnak vél eszével más embert,
Hogy beléje ejtse gyakran ás nagy vermet,
Csak vészi eszébe, ő maga törbe esött.

Szólla hadnagyokkal, sokat tanácskodék,
Hogy az béknek szabadsága megadatnék, 1370
Ki végre királnak hasznára tetszenék,
Hadnagyok elhívék, szabadság engedteték.

Az Ulumánt barát hamar rakodtatá,
Egynéhán szekeret fegyverrel rakata,
Puskát, dárdát sokat, kikbe bérakata, 1375
Egy falka népével élést véle bocsáta.

Söt titkon császárnak levelet írata,
Hitit, szolgálatját ő néki ajánlá,
És az királ fiát meg helyébe hozná,
Jó Magyarországot meg ő néki ajánlá. 1380

Ulumánt tizenhárom század magával,
Lippából bocsátá sok ajándékával,
Ő elkésérteté egy falka hadával,
Az terekek vannak azon nagy vígassággal.

Késérőbe terekkel akkort ki vala ? 1385
Cserepuít Miklós, ki rácz vajda vala,
Szabó Stépan, Bozsit Pétör, rácz szava vala,
Bálintitt Tódor, Hrelit és Mucsavit vala.

Ezök kétszáz lóval ő vélek valának,
Terek csak egy mélyföldön megszállának, 1390
Horvát Ferencz, Balassa egybe sűgának,
Békével az pogánt hogy el se bocsátának.

Rögződnek nagy titkon el-kicsellegének,
Az terek után hamar készölének,
Azon éjjel terek eleredének, 1395
Szövétnekvel, lámpásval igen sietének.

Jutának terek Varjasi mezőre,
Temesvárból kijöttek hősek ez hírre,
Vitéz Horvát Ferencz találá hősekre,
Az vitéz Losonczy István jó legínyire. 1400

Magát jó Dombai Mihál kijelenté,
Kinek vitézségét sok jámbor értötte,
Egy falka tereket ő ott kirekeszte,
Vitézekkel öszve levágá, mind veszté.

Jó Kosár Benedek vicevajda ott vala, 1405
Vitéz Gergöl vajda Fellakból ott vala,
Jámbor hősök közett Bosnyák Amborús vala,
Balassa Minyhárt még el nem jutott vala.

Népét Ulumán bék oly igen őrizi,
Miként az fias tük szárnya alá veszi, 1410
Az héjával megvív, fiát úgy megmenti,
Melyet kiszakaszthat, azt az héja megeszi.

De Balassa Minyhárt ott késén juta,
Kinek vitézségét mindentek hallotta,
Jó Horváth Ferenczcel ott egybe találá, 1415
Az szegedi Töt Mihál is eljutott vala :

Egy falka hajdúval Nagy Amborús vala,
Az jó gyalogokkal igen siet vala,
De az vitézekhöz harczra nem találá,
Mert az Ulumán bék oly igen siet vala.

1420

Nám vitéz Balassa, jó Horvát Ferenczczel,
Harczolni kezdének ott az terekkel,
Sok kopját törének ők nagy merész szível,
Lőnek az terek sok puskával, kézível.

Mely gonosz szerencse akkoron adaték,
Vitéz Balassinak jobb lábát meglövék,
Paizsát Horvát Ferencznek általlövék,
Vitéz Balassi Minyhárt megkeserödék.

1425

Eltérének ottan nagy szomorúságba,
Kár lőn ez vitéznek az ő jobb lábába ;
Ulumán míg bément Nándor Fejérvárba,
Szablya és dög miatt, éhség miatt utába

1430

Gyalog az ő népe, sok vesze útába,
Három vagy négy százan juta Fejérvárba,
Onnat az császárhoz siet Drenápolyba,
Fejének kegyelmet lele alázatosságba.

1435

Barát ezt hogy hallá, rajta megbúsula,
Mert az Baptistával hitöt adtak vala,
Ulumánnak lenne békeségös úta,
Ezért jövendőre veszedelmet gondolá.

1440

Oh mely veszedelem csakhamar történék,
Kincstartó barátot mert ezért megölék,
Jó Losonczi Istvánt Temesvárba vesztek ;
Lantos Sebestyéntől Krónikába íraték.

ÖTED RÉSZÉ.

Fráter Györgynek szernyő haláláról,
Királi Kassából kibúdosásáról.

Fráter György halálát immár hallgassátok, 1445
Kinek talám mássát ti sem hallottátok,
Magyar Krónikában ti sem olvastátok,
Fejedelmek közt ily veszedelmet nem tudtok.

Régen hallottatok sok paraszt példákat, 1450
Az kik elbízzák dolgokban ő magokat,
Gyakorta csalatnak, elvesztik dolgokat
Ő tisztességöket, fejöket, jószágokat.

Az kit akar isten földön megbüntetni,
Annak eszét szokta előszer elvenni. 1455
Azután őmagát csudájul veszteni,
Azzal ő hatalmát szokta megjelenteni.

Ti ezt kik halljátok, minden megtanulja,
Az ki urat szolgál, hívségét fogadja,
Vagy nyeri, vagy veszti, de híven szolgálja.
Hogy ő hírét, nevét végre meg ne alázja. 1460

Elszaladását hallátok Ulumánnak,
Lippát ott kezébe adák Nagy Kampónak,
Minden szöktségére hadnagyok gondolának,
Kirá! szép hadával onnat elindulának.

Rendszerént Baptista régen mind megírta, 1465
Felségös királnak tudására adta,
Lippának vívását, vételét megírta,
Az Ulumán béköt barát mint elbocsátta.

Gondolkodék királ fejét hajtogatá,
Az Fráter György dolgán ugyan elámúla, 1470
Hogy az ő sapkáját még félen hajtotta,
Az terek császárnak országát ajánlotta.

Ez barát királnak lám megesküdt vala,
 Az királ fiától éppen elvált vala,
 Kiért nagyobb méltóságra vészik vala, 1475
 Jó gardinálsága, érsöksége lesz vala.

Vala nagy bánatja felséges királnak,
 Félti vala vesztét erdéli hadának,
 És terekké löttét az Erdélországnak,
 Véle egyetemben ez jó Magyarországnak. 1480

Rettenetes híre barát kincstartónak,
 Mennyi hitöt adott János királnénak,
 Az királ fiának az terek császárnak,
 Végre az felséges Ferdinándus királnak.

Gyámoltalan ember, ki urát árúlja, 1485
 Nagy sok hajózással hordozja, megcsalja;
 Mint víz tekenőben, állhatatlan módja,
 Hogy ne itt úgy éljön, jobb ő néki meghólta.

Nagy búába királ magában végezé;
 Jobb az egy embörnek megholta, elveszte, 1490
 Hogysem egy országnak, sok népnek elveszte;
 Bűnét ez föld színén lerakja, megfizesse.

El ne veszne lelkében, hamar írata,
 Castaldónak postán Lippára iktatá,
 Mint hamarébb lehet, az barát meghalna, 1495
 Hogyha ez világban ő élnie akarna.

Kastaldo Baptista azon elbúsula,
 Mert ő az barátnak hitöt adott vala,
 De feljebb királnak ő megesküdt vala,
 Ő maga éltét es igen szereti vala. 1500

Szorgalmatos gondja kezde arra lenni,
 Módja halálának hol kelljen meglenni,
 Hozzá tartozóknak csendeszben maradni,
 Veszedelöm nélkül népit leszállítani.

Elbocsátása ha lón az Ulumánnak, 1505
 Azon nap ajándékot küldé barátnak,
 Lippából könyörög bék mint jó atyjának,
 Békeséges utat érte ők csak várnának.

Renddel ajándékot néki bemutaták, 1510
 Aranyas hegyes tört, egy aranyas lámpást,
 Aranyas teztament, két aranyas gyertyát,
 Az egy szép szekeret, négy fő török lovat.

No, Ulumán béket ő elkésérteté,
 Az jó Lippa várát megerősítetté,
 Éléssel, álgýúval bévön megtölteté, 1515
 Aldanai Bernált Kampót belé helheté.

Indulának el-bé az kincsös Erdélbe,
 Mikoron jutának az neves Al-Vinczbe,
 Castaldót az barát tartja tisztességbe,
 Kastélba az önnön házába szállítá be. 1520

Ő maga csak közel egy kis házba szálla,
 Ez szerzött dolgokban semmit nem tud vala,
 Erről az ki szállott, ő nem hiszi vala,
 Mert őt az ő bűne megvakította vala.

Vígan királ képét ő vendégli vala, 1525
 De az Castaldó igen bánkódik vala,
 Népet ez dologra titkon szörzött vala,
 Kik miatt meglenne az barátnak halála.

Hadát az Fráter György mind leszállíttatá,
 Még udvarnépit is elől elbocsátá, 1530
 Országgyölésébe hogy másnap indulna,
 Megmaradásokról az országgal szöllana.

Azon éjjel, nagy karácson előtt vala,
 Másod csötörtökön jó hajnalban vala,
 Egy inas, egy apród csak ő véle vala, 1535
 Vas Ferencz és Giczi néki udvarnak vala.

Lefüggesztött fővel zolozsmát tart vala,
 Ajtót megkoltanták, ifjak kérdik vala,
 Hogy búcsút vennének kívől mondják vala,
 Őket bébocsátnák az barát mondta vala. 1540

Az fő taliánok csak tízen valának,
 Kik az Baptistátul rá választatának,
 Nagy hertelen az ajtón bérohanának,
 Kivont fegyverekkel baráthoz futamának.

Legottan rapélylyal ötet általverék, 1545
 Mordál puskából es ötet általlövék,
 Szegín Vas Ferenczre hét sebet ejtének,
 Kegyetlen sebökkel az barátot megölék.

Az kastél kapuját nagy hamar megvevék,
 Ott való kincsében mind zsákmánt tevének, 1550
 Az jobb fülét néki gyapjastul elmetszék,
 Királi felségpek postán vivék, jelenték.

Rettenetös lön halála az barátnak,
 Kin lön nagy siralmok sok jó szolgáinak,
 Jelesben ohítás az horvát uraknak, 1555
 Nagy sok jóval vala, mint atyjafainak.

Oly igen örülik nagy sok várasokban,
 Kik voltak miatta gyakran kárvallásban,
 Mert kinél mit érzött, volt olálkodásban,
 Vagy fogsággal, vagy szép szóval azt kivonyásban. 1560

Láttátok, mikor ő kezdett prédikálni,
 Evangéliomot elúnta beszélni,
 Sok ezer forintra kezdött ohítózni,
 Addég sírt, kesergött, annak meg kellett lenni.

Kegyetlenségeért kegyetlen lön halála, 1565
 Testét eltemetni es nem hagyták vala,
 Hetven napég az tornáczbán állott vala,
 Szent Mátyás más napján eltemettetött vala.

Innét példát vehettök ti kegyetlenök,
 Az köznépen ti ne kegyetlenkódjétek, 1570
 Imígy amúgy tőlök kincsöt se gyűjtsetök,
 Mert mind kincsötökkel testben lélokbén vesztök.

Rágondoljatok és esztekbe vegyétök,
 Az úristent tréfás társul ne vegyétök;
 Kik ígését hallgatjátok, jól értitök, 1575
 Meg nem csalhatjátok, mert tőle megbüntették.

Az Fráter György lehet néktek nagy példátok,
 Kik máson tanulnak, nagy bódogok azok;
 Kik magokon tanulnak, bódogtalanok,
 Ez miá vesztenek urak, és sok országok. 1580

Lőn nagy okossága az királ képének,
 Lele csendességet az erdélieknek,
 Mind végére méne az barát kinsének,
 Házait foglalá királ ő felségének.

Felséges királnak kinsben sokat küldé, 1585
 De azért ő magát abból sem feledé,
 Mert csak három kucsival Erdélbe méne,
 Öt társzekér kinscsel Erdélből el-kiméne.

JÁNOS királné fiával már Kassában
 Az barát halálát hallá hamarságban 1590
 Csak elámélkodék nagy gondolkodásban,
 Nagy szernyü halálán ő tudakozásában.

Csuda sápolódása az jó asszonnak,
 És ő véle öszve az királ fiának,
 Vala nagy öröme az ő udvarának, 1595
 Hogy nagy ostort vetött isten az kinsstartónak.

Ad vala nagy hálát mennybéli istennek,
 Hogy megállotta bosszúját inségének.
 Vég lött ő dolgában im az Fráter Györgynek,
 Nagy sok jót monda királnak ő felségének. 1600

Sőt nem vala nehézsége az királra,
Bosszonkodik vala csak ez egy baráttra,
Ki cselekedése lön oly nagy kárára,
Kis árva fiával marada búdosásra.

Siralma nagy vala az tisztös asszonnak, 1605
És ő véle öszve az kiseded fiának,
Hogy más ura lészen az erős Kassának,
Jó Magyarországnak, kincsös Erdélországnak.

Az jó királ ő fogadását megállá,
Jegyruhájat az asszonnak mind megadá, 1610
Az herczegségöt Opúliát megadá,
Asszon szép Kassából sírva el-kiindúla.

Bánkodik királfi, jó lován öl vala,
Kassát nézi vala, szép sokat szól vala,
Vajjon mikor lészen Kassába szállása, 1615
Jó Magyarországnak és Erdélben lakása?

Ohajtják, siratják az kik látják vala,
Az ő búdosását keserőlik vala,
Ő eszét, elméjét es csudálják vala,
Ő lovon ölése, termete nagy szép vala. 1620

Lát, hall, ő körülé vén Petruit bátyja
Jó Prini Ferenczöt késérőben látja,
Jó Czezei Lénártot ott nem láthatja,
Csak nagy szép seregét ő kerőle ott látja.

Kassai kapitán az Czezei vala, 1625
Tizenöt esztendeig várast bírta vala,
Ő esze, elméje bölcsességgel vala
Nagy víg embör vala, minden szereti vala.

Jó híre nevéjért hozzá futnak vala,
Sok szegin vitéznép, hogy szolgálna nála, 1630
Kiket megtart vala, az szegin nem vala,
Kinek vitézségét érti, szereti vala.

Bennök valamelyet ő útra bocsátott,
 Annak szép szót adott, és költségöt adott,
 Azért sok vitéztől minden jó hirt hallott, 1635
 Ő tisztre éjjel nappal igen vigyázott.

Váras kívül tizenöt esztendőig nem hált,
 Az ő szükségéjért ő kívül sem kozárt,
 Kassára ki támadt, az mind gonoszúl járt,
 Az Sárosi Laskán Kassánál szenvedett halált. 1640

De lám életének jobb korában vala,
 Születésének ötven esztende vala,
 Soha betegségben ő sem feküdt vala,
 Imé mely hertelen lőn ő néki halála.

Ott királné asszon hogy rakodni kezde, 1645
 Az Czecei Lénárt es készülni kezde,
 De láss! mely hertelen ő megbetegütle,
 Halálára hamar igen elnehezüle.

Sőt kapitánságát már letötte vala,
 Az királné asszon nem várhatta vala, 1650
 Az erős Kassából útra indult vala,
 Utánna ötöd nap Czecei megholt vala.

Az nagy monostorban ötet eltemeték,
 Csuda sokaságok ötet elkésérék,
 Nagy sírva halálát oly igen kesergék, 1655
 Ott sok jámbor vitéz búdosó félben esék.

Siratják vitézek, mint kegyes atyjokat,
 Üdvezlik és áldják mint jól tött urokat,
 Ő atyjafiai ohítják bátyjokat,
 Éltette, táplálta, nekik adott sok jókat. 1660

Az királné asszon utában meghallá,
 Az királ fiával halálát ohítá,
 Ők el-bémenének az Lengyelországba,
 Herczegségbe onnat neves Opúliába.

Reménsége vagyon az királ fiának,
Atya úristenben mert ad hálát annak,
Mint édes atyjának Ferdinánd királynak,
Mert ő lészen magasztalója ez fiának. 1665

Oh ti keresztyének mind feltámadjatok,
Ez fejedelmünkért istent imádjátok, 1670
Szent malasztjával szeresse ti királtkok,
Hogy az pogán kéztől épen maradhassatok.

Lön ennek írása az jó Kolozsvárban,
Tinódi Sebestyén egy íratos házban
Lelte Krónikáját ott nyomtatásában, 1675
Két karácson közben írta ötvenháromban.

FINIS.

SZEGEDI VESZEDELEM.

Szertelen vesződelm lám gyakran érközik,
Istennek ostroma fejönkön jelönik,
Az kegyötlen pogán rajtunk döhösködik,
Mert az mi életönk lám soha nem jobbodik.

Én beszédöm lészön mast történt dolgokról, 5
Nagy Szegedön esött szertelen csudákról
Sok terek és magyar ott elhullásokról,
Méltó hogy én írjak szerencse forgásáról.

Buda vára hogy lön Szulimán császáré,
Sok szép kövéreket vétete az mellé, 10
Gondolá, hogy egy várat az Tisza mellé
Szépen rakattatna Buda oltalma mellé.

Azt felrakattatá Szeged várasában,
Csuda bölesen rakták minden állatjában,
Kinek mása nincsen, mondják, ez országban, 15
Élést, álgút sokat szörzete bé az várba.

Sok gazdag áros nép gyöle az városba,
Gazdag harminczadot szörzének városban,
Császárnak sok kincse gyöle tárházába,
Onnat fizettetött hó-pínzt Magyarországon. 20

Tisztól mikort adá Héder bék szancsáknak,
Ezer ötszáz ötvenkettőben írának,
Városban terek csendeszen lakának,
Semmi félelmek nincs, nagy kedvökre múlatnak.

Jó Tót Mihál régen magabíró vala, 25
 Szeged várasának főbírája vala,
 Az terek között ő kiszökött vala,
 Mező Döbröczömben szegényül lakik vala.

Az nagy kárvallásán korosként bánkodik, 30
 Mint megtorolhatná? azon gondolkodik,
 Nemzete sok fő nép nagy Szegedben lakik,
 Kikkel jó hit alatt gyakorta tanácskodik.

Nagy sok számú magyar benne lakik vala, 35
 Csak jó fő halász es hétszáz benne vala,
 Kik egy egy terekkel vini mérnek vala,
 Mihál mindezekkel magát jól érti vala.

Vala sok jó legén már öszvegyülésben, 40
 Kit hajdúknak mondnak széllal vármegyékben,
 Igen igyeköznek menni nagy Szegedbe,
 Tót Mihált kívánják hadnagyul ő közikbe.

Sok vitéz hajdúval Nagy Amburús vala,
 Királnak Tót Mihál felfogadta vala,
 Szegednek várasát hogy kezébe adná,
 Az várat megvenné, arra elég nem volna.

Derék szerint királ ezt hamar megírá, 45
 Aldanai Bernáldnak, hogy gondolna arra;
 Magister de Kampó gyüle bé Aradra,
 Tót Mihált hívatá urak közé Aradra.

Ez Kampónak öcscse Kis Kampó ott vala, 50
 Véle Bakics Pétör huszárhadnagy vala,
 Dóczi Miklós, és jó Dőrfi István vala,
 Az nagy Horvát Ferencz akkort köztök ott vala.

Tanácsba gyűlének, Mihálylyal szóllának, 55
 Róla végezének, mimódon járnának,
 Tót Mihál szavába minnyájan bízának,
 Szeged vételére gyorsan rá gondolának.

Jó vitéz Tót Mihál hamar felkészüle
 Ötezör hajdúval, mind jókkal erede
 Becskereke felé el-aláeredé,
 Szent Mátyás estin és napján mind aláméne. 60

Nagy hertelen éjjel meg vissza-feltére,
 Az nádason, rétön mind el-felesellege
 Nagy Szegedön alól Tisza mellé ére,
 Becskerekét megszállának — az terek vélé.

Ott éjjel szombaton hamar hírt adának, 65
 Pártosok Szegedben mind készen valának,
 Hétszáz halász Tiszán mind alászállának,
 Négyszáz vitéz hajdút az parton meghagyának.

Derék seröget ők ott mind általhányának,
 Az négy száz hajdúval Tiszán felszállának, 70
 Kerítésen belől várasba szállának,
 Várasbéliekkal kapura rohanának.

Derék nagy kapuját várasnak felnyiták,
 Az ötezör hajdúk mind bérohanának,
 Nagy sivalkodással várast mind elbamlák, 75
 Szántalan tereket hajnalban levágának.

Ejjel az terek mind nyúgosznak vala,
 Senkitől félelmök ő nekik nem vala,
 Ugyan egy imegbe nyakaztatnak vala,
 Héder bék az várba ingében szaladt vala. 80

Im egy vitéz fia ott fogságba esék,
 Egy beslia aga ám ott levágatek,
 Sok áros fő török akkort megöleték,
 Oly nagy veszedelem tereken ott esék.

Rajta mind az hajdúk nagy vígak valának, 85
 Az vár kapujára kik választatának,
 Várba rohanának, meg kivágotának,
 Hete ő közülük ott megnyakaztatának.

Rémölés, nagy sírás mind utcánként vala,
 Az sok holt test széllel ott feköszik vala, 90
 Két halmot az testben nagyot raktak vala,
 Az sok drága kincsöt széllel takarják vala.

Vitézi lovakat, gazdag szerszámokat,
 Aran forintokat, ezüst oszporákat,
 Drága szkófiákat és patyolatokat, 95
 Aranyas szablyákat, szég drága bársonyokat.

Posztókat, drágákat, gazdag fosztányokat,
 Szántalan sokféle nagy gazdag árúkat,
 Császárnak nagy summa ezüstét, aranyát,
 Az hajdúk nyerének, szép terek asszonyokat. 100

Campó hamar juta némóttel, magyarval,
 Látá az hajdúkat oly nagy gazdagsággal,
 Tót Mihál forgódik az nagy Amborússal,
 Az sok nyereségöt gyűjtik nagy hamarsággal.

Jól értitük immár isten ajándékát, 105
 Mely jó szerencsével szereté hajdúkat,
 De ők szertelenül elbizák magokat,
 Mert nem adának erről istennek hálákat.

Oly nagy gonoszságba ők elmerőlének,
 Mert nagy kevélységbe fejönként esének, 110
 Az rút bujaságban nagy sokan élének,
 Az nagy részegségben rútalmason élének.

Nagy isten ígését ők bizon nem vevék,
 Jámbor prédikátort várasból kiküldék,
 Istennek jóltóttét ők ezzel fizeték, 115
 Ily éktelen dolgokon isten megbosszonkodék.

Elvév hajdúkról irgalmas szömeit,
 Reájok szállítá haragos fegyverit,
 Tőlök mind elvév adta nyereségit,
 Magokat elveszté, mint olyan ellenségít. 120

Rendszerént halljátok nagy veszedelmöket,
S ő fő hadnagyoknak meg vakúlt szívöket,
Semminek alíták ők az terekeket,
Senkitől nem félnek, hajtnak sok szép ökröket.

Vigan köteztetnek ökröket, juhokat, 125
Naponként ők várják az királynak hadát,
Hogy ők megvehetnék nagy Szegednek várát,
Nagy vigan ők iszják Baronya, Somogy borát.

Sőt az vitéz Horvát Ferencz mondja vala :
«Jobb volna, hogy ez had innét kiszállana, 130
Ez szép nyereséggel fél felé állana,
Mert ez nyert tisztesség mast igaz elég volna!

Terek dolgát értem, hogy ők sem alusznak,
Enne nagy kárvallást ők el sem hallgatnak,
Ha mind elvesznek es, ütetlen nem hagynak, 135
Császár nagy kárájért ők nagy bosszút állanak.

Im egy jeles fogoly terek es ezt mondja:
Az hatalmas császár, mely nagy kárt itt valla,
Zsebéből, ládájából várát rakattatta,
Ez nagy veszödelmet eddég ő meghallotta. 140

Császár ez szép várát bizon megsegéli,
Hanemha soholt egy szolgáját sem leli,
Jobb néktek magyarok! ezzel elébb lépni,
Mert félök én azon kezdtök mind itt elveszni.

Ott ez beszédöket mind semminek vélék 145
Az császár erejét egy csöppné sem félék,
Öket megvernie, lehetetlennek vélék,
Nándor Fejérvárig menjönk, ők azt beszéllék.

Renddel seregekkel mezőre szállának,
Tizenkettöd napon ők megmonstrálának, 150
Csak strázsájok sincsen, még el-bészállának,
Mind levetközének, ők övének, ivának.

Vígasságok hamar tőlök távoznak,
 Mert egy óra múlván pásztorok béfutának,
 Szántalan tereket az mezőn mondának : 155
 Ezt hallván magyarok, igen megbódulának.

Mikor jó Budában hírt hallottak volna,
 Hogy Szegedben ily nagy veszedelem volna,
 Kiből az császárnak nagy sok kára volna,
 Budai beglerbék jó Ali basa vala. 160

Azon megbúsula, hamar elírata,
 Béköknek, vajdáknek, az sok tiszttartóknak,
 Szondába az várba, és az Esztergamba,
 Simontornyába, Pécsbe, Székös Fejérvárba.

Derék szép táborral nagy hamar indúla, 165
 Az föld népében es ő mellé vött vala,
 Még az rácokban es ott véle sok vala,
 Az szegedi mezőre mikor jutott vala.

Kaszon basának es elíratott vala,
 Becsét, Becskerekét akkort birja vala, 170
 Ki nyolczszáz lovaggal, széppel, készült vala,
 De az viadalra ő el sem jutott vala.

Imé, Ali basa, táborát járatá,
 Az álló seregbe köznépet állata,
 Hátral szekereket két renddel járata, 175
 Puskás jancsárokat azok közé állata

Vitézőket szárnyul két felől állata,
 Császárnak három zászlóját lobogtatá
 Tizenkét taraszkját eleibe vonyatá,
 Mindent megtaníta, és igen bátoríta. 180

Immár az magyarok Szegedben hogy hallák,
 Hogy az terek őket ott készen várnák,
 Ők az váras végre hamar kiszállának,
 Semmi szertartás nincs, hadnagyok búsultanak.

Terekek az várban hogy ezt megértötték, 185
 Hogy az segítségre terekek érkeztek ;
 Sok taraszkot magyarokra kisütének,
 Ugyan kedvök ellen messze el-kimenének.

Az terekek immár nem messze valának, 190
 Hadnagykok forgódnak, rendet állatának,
 Királ zászlója alá sokan állának,
 Háromszáz fegyverös ott melléköl állának.

Taraszkot csak kettőt elővonyatának,
 Huszárok, vitézök két szárnyul állának,
 Ott az könnyű hajdúk zászló után vannak, 195
 Mind kétfelől Jézust és Alláht kiáltanak.

Ez ő víg voltokat terekek hogy láták,
 Kétfelől szekeret előjártatának,
 Az álló seregöt mind környülfogták,
 Puskás jancsárokat szekerek közt állaták. 200

Magyarok es álló seregöt meghagyák,
 Az szárnya mind két fél öszveroppanának,
 Nagy erős viadalt akkoron tartának,
 Ott jelös terekek nagy sokan elhullának.

Nagy sok dob, trombiták oly igen harsagnak, 205
 Nagy rettenetösen üvöltnek, kiálnak,
 Nagy szép festett lovak az mezőn jargalnak,
 Kikről fő terekek elestek, megholtanak.

Az viadal köztök ám ott meglassódék,
 Álló seregekhöz két fél takarodék, 210
 Jézust, Alláht meg másodsor üvöltének,
 Mind kétfelől hamar taraszkokból lüvének.

Gyorsan nagy vakmerőn öszveroppanának,
 Nagy erős viadalt akkor es tartának,
 Szekereket magyarok meg nem bonthaták, 215
 Mert taraszk, puskákból, sok golyóbist szórának.

Igen hullnak, vesznek, szegín körösztýénök,
 Királ zászlójára tizenhat terek
 Választattak vala, levágnák, vesztenék,
 Az zászlót levágák, zászlótartót megölék.

220

Zászló elesését magyarok megláták,
 Utoljáró huszárok megfutamának,
 Vélük vala elől, hogy mind elhullottak,
 Elöl kik valának, azok es futamának.

El-fel Tisza mellett igen sietének,
 Terekektől messze ők sem üzetének,
 Négyezer hajdút ott megkörnyiközének,
 Kit nagy viadallal terek megölének.

225

Gyűjték az testöket, halmokat rakának,
 Magyarok fő népek mind elszaladának,
 Kéve nádon Tiszán sokan általúszának,
 De sok szántalan nép az vízbe burúlának.

230

Öték meg az várast terek hertelen,
 Ott az bennvalókat levágák szertelen,
 Az ifját elrablák, küldék alá vizen,
 Ötezör orrot, sok zászlót császárnak jelen.

235

De lám nagy ohítás, sírás köztök vala,
 Noha az sok kincsöt visszanyerték vala,
 De szántalan fő terek ott veszött vala,
 Kiket az terek igen siratnak vala.

240

Ezt es hallgassátok, mondok több csudákat,
 Viadal előtt harmad nap lött dolgokat,
 Négy száz az hajdúk öszveüték magokat,
 Nagy Bálint hadnagyok, hogy úzjenek csatákat.

Társ a Terek Péter, ők elindúlának,
 Senki kérésével ők sem gondolának,
 Az mezen el-alá mikoron jutának,
 Neves Martonosnál szerencsét találának.

245

De lám Kaszon basa Becskerekben vala,
Ali basa levelét hogy látta vala, 250
Nyolekszáz jelös néppel nagy széppel indúla,
Hogy az viadalra Szegeddé eljuthatna.

Ez Martonoshoz ő mikor közel juta,
Az négyszáz hajdúval ott egybetalála :
Az hajdúk nagy szépen rendbe állnak vala, 255
Látá Kaszon basa, népit rendbe állatá.

Igen víg mind két fél, öszveszodulának,
Nagy erős viadalt mindkét fél tartának,
Hajdúk jó legínyök, nagy könnyen forgódnak,
Kik miatt terek mely nagy sokan hullának. 260

«No hozzá ! no hozzá !» hajdúk mondják vala,
Reménsége Kaszonnak már ott nem vala,
Mert java népében sok elhullott vala,
Lovát ott megölék, sebben haza indúla.

Tőn ő nagy siralmat vitézi halálán, 265
Igen bosszonkodék nagy szégyenvallásán,
Nem lehetött rajta Szeged viadalján,
Hajdúk hálát adnak istennek nagy jóvoltán.

Ott két szekeret fejekkel megrakának,
Szép gazdag morhákkal ök megrakodának, 270
Szeged felé kevélyen elindulának,
Szeged-végön alól az fűzesbe jutának.

Róla gondolának, magok bémutassák,
Nem tudják az várast, hogy terek bírják,
Nagy Bálint hadnagynak ezt ne hogy megsúgák, 275
Magyarok elvesztek, az terek forgódnak.

Imé, nagy szép szóval mondja az hajdúknak,
Hogy az nyereséggel Tiszán elúszjanak,
Az fajtalan hajdúk reá haragvának :
«Lám az pesti lélök megijedt !» ott mondának. 280

Terekek azomban ott megzendülének,
 El-kirohanának, fegyverre kelének,
 Nagy erős viadalt hajdúkkal kezdének,
 Hajdúk egyen, ketten mind kezökön veszének.

Vitéz jó nagy Bálint csak huszad magával, 285
 Tiszán általúsza, igen nagy bánatval,
 Az terekek valának nagy vígasságval,
 Azért ők valának közzölök nagy károkval.

Vannak jelös dolgok írva krónikában,
 Kik pogán miatt történtek ez országban, 290
 De hasonlót ehhez nem lelök írásban :
 Azért méltó írnom az derék krónikába.

Ez lön magyar népnek jelös veszedelme,
 Az teröknek es egyenlő veszödelme,
 Jöllehet szám szerént ott több magyar vesze, 295
 De fő nép terekben nagy sokkal ott több vesze.

Oh ti balgatagok, hajdúk kik ti vattok,
 Esztökbe vegyétök, mit mast néktök mondok :
 Szível, könnyöségvel jó vitézők vattok,
 De hadakozásban igen bolondok vattok. 300

Rendtartás jó nincsen hadakozástokban,
 Hitötök semmi nincs az Krisztus Jézusban,
 Vagyon reménségtök csak fajtalanságban,
 Az rút részögségben, az kevel bujaságban.

Vannak nyelvetökben nagy rútalmas szitkok, 305
 Mind testét, mind lelkét pestinek mondjátok,
 Lovag vitézőket gyakran csúfoljátok,
 Köztetök egymást kurta szelletnek híjjátok.

Nagy isten ígését, kérlek, halgassátok,
 Próféták módjára ti hadakozjátok, 310
 Fejedelmetkhöz hívön hallgassatok,
 Hadnagyokat pesti lélöeknek ne mondjátok.

Dúlást, sok kóborlást ti hátra hagyjatok,
Tisztaságban, józanságban maradjatok,
Csak az egy istenben jámborul bizjatok,
Minden igyetekben nyereséggel járhattok.

315

Ezt ha eszötökben, hajdúk, nem tartjátok,
Szidalmasságtokat hátra sem hagyjátok,
Ti az pesti lelkektől mind elhordattok,
Mint szegedi mezőn, ti gyakran levágattok.

320

Magát jelentötte versnek kezdésében
Az ki szerzé, vagyon oly mint fél kedvében,
Kassában Seböstyén nagy bőjt közepiben,
Irá ezör ötszáz ötvenkét esztendőben.

AZ VÉG TEMESVÁRBAN LOSONCZI ISTVÁNNAK HALÁLÁRÓL.

Sok csudák közül halljatok egy csudát,
Mint elvesztétök az vég Temesvárat,
Benne vesztétök jó Losonczi Istvánt
Sok jó vitézzel ; szánjátok halálát.

Temesvár vala egy jeles kaputok,
Terek ellen nagy bizodalmatok,
Jelesben Tiszántúl az kik lakoztok,
Ő elveszésén ti már sokan sírtok.

5

Én nagy szép renddel erről emléközöm,
Vég Temesvárnak veszését beszéllöm,
Jó Losonczinak vitézségét jelentöm,
Kinek halálát szívemben kesergöm.

10

Parancsolatja felséges királnak,
Az ő képenek, János Baptistának :
Ha lesz kilépte János király fiának,
Az végházakat foglalná magának.

15

Hamar foglalá Erdélt, vég házakat,
Kikben ő hagyta jelös tiszttartókat,
Jó Losonczinak érté vitéz voltát,
Kezébe bízta az vég Temesvárat.

20

Az két Kampót is mellette bocsátá,
Az nemes vitézt szép szóval unszonlá,
Míg ő felsége ispánt választana,
Ő Temösvárra hívséggel gondolna.

Nagy engödelmes lön parancsolatnak, 25
Mert híven akar szolgálni királynak,
Szép hazájának, ez szegén országnak,
Csak ez lön oka szörnyű halálának.

Vigan beszälla az vég Temesvárba,
Látá az várat szertelen voltába', 30
Ő rá gondola szorgalmatosságba',
Minden szükségét bétakarításba'.

Sőt ott mellette két úrfiú vala,
Príni Gábriel, nemes úrfi vala,
Bátori Miklós másik úrfi vala, 35
Mint egy atyjoknak ők szolgálnak vala.

De lám Losoncz magában gondolá,
Ő vitézivel csatára indulna,
Megjelentené magát, hogy ki volna,
Isten akará, szerencsét találá. 40

Egynéhán nászágy Tiszán feljött vala,
Vizről Becsénél kiszállottak vala,
Az nászágyokban népet hattak vala,
Becse hóstádját ők égetik vala.

Losoncz István ott rájok találá, 45
Az terekkel viadalnak álla,
Kopják romlának, ő igen vagdala,
Sok fogoly esék, sok terek fő hullá.

Ott Sövénházi Ferencznek inassát,
Egy terek viszi fogva, mint ő rabját, 50
Vitéz Losoncz látá, üté lovát,
Ott az tereknek elvágá ő nyakát.

Sokan nászágyra ám ott öklelének,
De az terek vízen elmenének,
Szép nyereséget vitézek nyerének, 55
Csak egy fő legént közülök vesztének.

Ott vesze vitéz Bogacsevit Stépán.
Nagy vígan vala jó Losonczy István,
Vég Temesvárba sok fejeket hozván,
Jelös foglyokat ő előtte hajtván. 60

Nagy vígan látja köznép az városban,
Vannak istennek nagy hálaadásban,
Vitéz éltéjért nagy imádkozásban;
Éltesse, tartsa soká ez világban!

Császár Szulimán hallá országában, 65
Hogy János királ fia búdosóban,
Ő vég házai némöt hatalmában,
Ő birtoka mind volna foglálásban.

Szulimán azon igen megbúsula,
Az Beglerbéköt hamar elbocsátá, 70
Rajta lött bosszút hogy megtorlanája,
Hatvanezeren Beglerbék indúla.

Csak hamar nagy szép házakat ő megvön,
Becse, Becskereke ő kezében lön,
Sok apró várral Csanád kezében lön, 75
Lippában szálla, ott nagy öröme lön.

Onnat siete vég Temesvár alá;
Vitéz Losonczy vígan várja vala,
Már arról néki fogadása vala,
Hogy Temesvárbán nagy híven szolgálna. 80

Megszállá, tizenkét nap vitatá,
Beglerbék akkor semmit nem kaphata,
Mert jó Losonczy vitézkedik vala,
Minden nap harczon ő kopját tör vala.

Erről bővebben Crónikámban írtam, 85
Vitézségéről többet beléraktam,
De hogy halálát néki megír hassam,
Summa szerint csak ezeket mast írtam.

Siet Beglerbék onnat el-kiszállá,
 Losonczi miatt mert nagy szégyent valla, 90
 Sok fő vitéze néki ott elhulla,
 Vitéz Losonczi utánna indúla.

Tőn sok harczolást az Begler népével,
 Mind harmad napig ő jó vitézivel,
 De nem járhatta ott sok nyereséggel, 95
 Onnat eltére Fellakra népével.

Előljáróban száguldót bocsáta
 Az derék sereg utánna indúla,
 Fellakot akkor Kaidáz aga bírja ;
 Aga megérté, lovára fordúla. 100

Még az derekát ő nem látja vala,
 Az száguldóra öklelni akara,
 Derék sereget mihelen meglátá,
 Ott hátat ada, vár felé fut vala.

Ezt jó Losonczi látá, nem múlata, 105
 Ugyan inokban Emölcsőre juta,
 Viadalt kezdé, sokat elhullata,
 Lakot megvevé, foglyokat fogata.

Sok gazdagsággal Kaidáz aga vala,
 Ki Losonczinak foglylyá esött vala, 110
 Kit Temesvárba soká tartott vala,
 Jó hírt, jó nevet akkor es nyert vala.

Idő elmúlván egy gyűlést tétete
 Ferdinánd királ, Pozsomba hirdete,
 Az magyar urak minden hogy ott lenne, 115
 Ország javáról mindent jót végezne.

El-felgyölének az szent Mátyás napra,
 Ők ott választák ország oltalmára,
 Bátori Andrást erdéli vajdaságra,
 Losonczi Istvánt Temesi Ispánságra. 120

Nagy fogadások lőnek ti köztetők
Urak, hogy egymást ti megsegéllitők,
Hogy ha ellenség jönne kerőletők,
Halálig együtt halnátok, élnétök.

Söt az királ is szép szót mondott vala, 125
Hogy igyetőkben mellétök állana,
Személye szerént, vagy fia támadna,
Együtt véletök elni, halni akarna.

Igen nagy gondba jó Losonczy esék,
Kétségös vala hogy megsegéllenék : 130
De az királtul igen megfélemlék ;
Tisztöt felvenni ő készerítették.

Jó hit alatt ott királnak fogadá,
Ő felségének hogy híven szolgálna,
De családinak lenne ő tútora ; 135
Királ ő magát mindenbe ajánlá.

Siet készülni az vég Temesvárba,
Asszon társátul az Csejte várában
Szép gyermekitől búcsúzik búában,
Többé nem látja, gondolja magában. 140

Sok ohítások lőnek barátitul,
Török Ferencztől, jó tisztartóitul,
Az jó Prinitől, és ország Kristóftul,
Vég búcsút vészön; mint jó fiaitul.

Készületivel méne ispánságba, 145
Temesváriak várják vígasságba',
Miként atyjokat nagy hálaadásba',
Ötet üdvezlik sok jó szerencsába'.

Vala Beglerbék császár haragjában,
Hogy Temesvárat elhagyta útában, 150
Ulumán béköt veszni jó Lippában,
Semmié tevé ő tisztartásában.

Ottan szólítá császár fő tanácsát,
Császári képét, az nagy Amhát basát,
Megfenyegeté haraggal az basát,
Némöt királyon megállja bosszúját. 155

«Magyarországra siess nagy hadamval,
Vég Temesvárat szálljad hatalmamval,
Nékem megvegyed sok szép álgyúimval,
Semmit ne gondolj népembéli kárval. 160

Onnat más felől Havaselben, Moldvában,
Készön legyenek vitézim dolgokban,
Az királ hada az erdéli országban
Hogyha lennének reád indulatban,

Derék táborral össenek Erdélbe, 165
Semmi félelmed nem lészen igyedben,
Kéncses Budáról harmad készületben,
Varakat szedjen Ali basa felföldben.

Onnat sem lészen félelmed igyedben,
Losonczi fejét, vagy magát előmbé 170
Néköm iktassad, lássam örömemben,
Jó Magyarország legyen mind kezemben!»

Ezt hallván basa, főhajtván kiméne,
Az fő basákkal mind egybebeszélle,
Vélök egyembe meg császárhoz méne, 175
Az Beglerbéknek ő kegyelmet nyere.

Véle egyembe Amhát felkészűle,
Szancsák és vajda sok vala ő véle,
Százhatvanezeren basa elerede,
Száz taraszok, tizenhat faltörő véle. 180

Juta, az puszta Somlyónál megszálla,
Onnat száguldót vég Temesvár alá
Szent Iván napján pénteken bocsáta,
Vitéz Losonczi akkort hon nem vala.

Temesvár dolgát kívül futja vala, 185
 Ő jószágából mindent takar vala,
 Basa ott voltát immár tudja vala,
 Ő éltét soká nem reméli vala.

Azon pénteken csak negyed magával,
 Ő beszélada nagy szerencsájával, 190
 Az hősek lönek oly nagy vígassággal,
 Losonczy biztat mindent bátorsággal.

Jó vitézeket mind egybehívatá,
 Minden nemzetöt ő előszóllíta,
 Az váras népét es előszóllíta, 195
 Nagy erős hittel nekik azt fogadá:

Nem szánja vélök az önnün halálát,
 Minden kéncsének nekik kiosztását,
 Holtig szolgálja az ő szép hazáját,
 Jó szolgálinak ígéri jószágát. 200

Ott az vitézők nagy örömben lönek,
 És nagy jó kedvvel ők es esküvének,
 Tisztösségökre ott veszni mernének,
 Keresztyénségért halált szenvednének.

Polgárok es mind megesküdtek vala, 205
 Losonczy István ötszáz lóval vala,
 Vitéz kis Kampó kétszáz lóval vala,
 Serédi Györgynek száz lovagja vala.

Príni Gabrielé száz lovag vala,
 Az Forgács Simon hatvan lóval vala, 210
 Don Gáspár háromszáz spanyollal vala,
 Háromszáz cseh drabant, némöt csak száz vala.

Vélök háromszáz magyar drabant vala,
 Ott az várasból harmadfél száz vala,
 Mind az községgel harmadfélezör vala, 215
 Vitéz Losonczy biztatásban vala.

Gyorsan másod nap harczolók jövének,
Temesvár alatt jargalni kezdének,
Vitézök sokan fő lóra ülének,
Jó Losonczival gyorsan kiütének.

220

Nám ez úrfiú bátor vitéz vala,
Mindenütt elől ő kopját tör vala.
Vitéz Kis Kampó es ott véle vala,
Az úrfi mellett ő kopját tör vala.

Akkor az harczon sok fő terek vesze
Sok szegén legén vitézségét jelönté,
Ifjú Sulyok István közülök ott vesze.
Vitéz Losonczy vígan meg betére.

225

Csak hamar juta negyed nap az basa
Temesvár alá, az császárnak hada
Ulicia mezőn táborát járatá,
Sánczokat hánya, álgyút igazgata.

230

Im az Temesvár Temes vízben vagyon,
Az víz körüle nagy folyásban vagyon,
Napkelet felől Sziget váras vagyon,
Az felszél felől derék várad vagyon.

235

Oly szép árokkal kerítése vagyon,
Három kapuja az várasnak vagyon,
És két bástyája földből rakott vagyon,
Vár, váras között egy szép vízvár vagyon.

240

No, ott dél felől Ulicia mezeje,
Hogy kin megszállott az császár ereje,
Rettenetesen onnat kezdék lőnie,
Temesvár falát igen töretnie.

Eltörék onnat mind az főházakat,
Földenig ronták az nagy köfalokat,
Várból felgyújták szigetben házakat,
Abban es vének terek álgyúkat.

245

Töretni kezdék onnat is az várat,
Véle egyetembe földből rakott bástyát, 250
Abban őrizni hatták jó Don Gáspárt,
Erősen ronták várat és az bástyát.

Ezt az terek ostromlani kezdék,
Vitéz Don Gáspár igen emberködék,
Jó spanyolok mind vitézködének, 255
Ott lön elveszte nikápoli béknek.

Módja Don Gáspár szernyü halálának :
Mikor terek onnat tágulának,
Méne törésére fel az bástyának,
Derekát által lövék Don Gáspárnak. 260

Ezen vitézők sokan bánkódának ;
Halála ott lön oly nagy sok pogánnak,
Kin az terek igen óhajtának.
Pora elfogya az Amhát basának.

Sok porral juta natuljai basa, 265
Nagy sok éléssel, csak ezör lovagja.
Sebesi hősek kimentek csatára,
Egy falka tereket hányának szablyára.

Vitéz Losonczi mikor azt megérté,
Hogy segítsége sohonnat nem lenne, 270
Porral, éléssel ő nem sokat érne,
Hópénzt az népnek nem tud honnat venne.

Az ő költsége már elfogyott vala,
Az egész hadnak kiosztotta vala,
Titkos deákját szállította vala, 275
Ily tanúságot néki adott vala :

«Reá úgy gondolj, fiam István deák,
Ez Temesvárból im én kibocsátlak,
Én parancsolok minden tiszttartómnak,
Kéncsöm, jószágom zálagba hányjanak. 280

Engem költségvel, néppel, értesetők,
Mert isten után bízom csak bennetők,
Testamentomom, ím, adom ti néktök,
Benne megvagyon, mint cselekdöjtek!»

Csuda szerencsén István el-kijöve, 285
Az tiszttartókkal költségöt békülde,
Zsoldot hirdetvén, szép falka nép gyüle,
Varkucs Tamás es szép népet ereszte.

Sőt az Szegedi Tót Mihál felgyült volt,
Négy vagy öt-százan Temesvár felé ment volt, 290
Terek miatt népét vesztötte volt,
Sebben kevesen onnat szaladott volt.

Csalatságát megérték Tót Mihálnak,
Az segéllő nép ott meghasonlának,
Maros révétől mind hátra oszlának, 295
Jó Losonczinak azzal bút adának.

Ez idő közbe naponként vitatá,
Temesvár falát basa, úgy rontatá,
Három oldala mind földénig romla,
Csak nagy kapuban Losonczy marada. 300

Sok ezör terekök ostromokon vesze,
Az vitézekkel úrfi megepede,
Élés béven nincs, vannak nagy éhségben,
Nincs reménségök sohonnét igyökben.

Sőt az istennek lelkét ajánlotta, 305
Irgalmasságát csak ő néki várta,
Az vitézeket ily szókkal bízatta :
Jutalma annak leszön mennyországba' !

Immár szent Jakab napjára jutának,
Harminczkettöd nap vala vár-vívásnak, 310
Basa készíté népit vég ostromnak,
Avagy megvészik, vagy mind ott elhullnak.

Tőnek nagy zengést, megsivalkodának,
 Rettenetesen menének vízvárnak,
 Ott es terek sokan elhullának, 315
 Nagy viadalval vízvárba szállának.

Sívás nagy rívás vala az várasban,
 Vitézők vannak várban ohításban,
 Senki nem mehet várból az várasba,
 Mindkét fél vagyon csak terek markában. 320

Ezen Losonczi meg sem rettent vala,
 Egynéhány ezör terekben elhulla,
 Az Amhát basa szót beadott vala,
 Az császár hitit úrfinak ajánlá.

Basák, szancsákok hitöket ajánlá, 325
 Csak Temesvárat császárnak megadná,
 Az vitézekkel ott ő meg nem halna,
 Minden sereggel békével bocsátná.

Az jó Losonczi arra még sem hajla,
 Spanyol, némöt, magyar néki szólla, 330
 Az várasból es béizentek vala,
 Nagy szép szavokkal azon kérík vala :

«Siess megadni ez megromlott várat,
 Ne veszess itt el sok nyomorúltakat,
 Vélönk egyembe vitézi magadat, 335
 Elég tisztösségben látod halálunkat!»

Tön nagy ohítást úrfi, gondba esék,
 Mint az községnek régön megeskövék,
 Hogy híven együtt hálnának, élnének,
 Köz akarattal várat megígérek. 340

Immár Losonczi a vég Temesvárba
 Hét ezer golyóbist rakott rakásba,
 Kit az terek löttek bé az várba,
 Népével szorúlt csak az nagy kapuba.

Az várasiak vannak könyörgésben, 345
Úrfi ne légyen az nap kimenésben,
Mert ők nem készők rakodva szekérbe,
Ők készek lesznek reggel elmenésbe.

Nám az vitézök úgy szorgalmaztatják,
Az nap mentőket hogy el ne halaszják, 350
Ha elhalasztják, bizon azt megbánják,
Az terek dolgát mert sokan jól tudják.

Vitéz Losonczi az községöt száná,
Nékik megesködt vélők élne halna,
Reggerre hagyá, hogy vélők indulna, 355
Éjjel készölné, minden készen várna.

Sőt az kimenést így rendölé, hagyá,
Az váras népét előtte bocsátná,
Ő szekereit két renddel bocsátná,
Az szekerek közt népével indulna. 360

Derék gyalogok mind utól mennének,
Reggel fő lóra vitézök ülének,
Az úr iffiai felöltöztetének,
Várból városba úgy szépen menének.

Ötvenezere az császár hadának, 365
Kívöl lovon ül Prajko kapujának,
Egy szekér utat hattak Losonczinak,
Szájok tátva áll, mint éh farkasoknak.

Tön indulatot kapun váراسi nép,
Azt ott bal kézre állatá terek nép, 370
Szekereket bocsátá az lovag nép,
Azt jobb kézre állatá az pogán nép.

Jó Losonczi az kapun hogy kijuta,
Beglerbék Kaszonval ottan közből fogá,
Mint két kőfal között vélők indula, 375
Az ő gyalogja kapun hogy kijuta.

No az terek szoritani kezdék,
 Iffiát népének ragadozni kezdék:
 Jó Losonczinak hamar megjelenték,
 Önnön apródját Tomorit elnyerék.

380

Ottan az úrfi veszedelmét érté,
 Ő vitézinek felszóval üvölté:
 «Az terek hiti látjuk itt elveszte,
 De vitéz módra legyen fejünk veszte!»

Dob és trombiták zengeni kezdének,
 Magyar vitézök mind fegyvert vevének,
 Az terekkel viadalt kezdének,
 Sűrű terek közt hamar elveszének.

385

Csuda vakmerő jó Losonczy vala,
 Mindenekelőtt hegyes tört ragada,
 Ő egy szancsákot ott által nyársola,
 Hamar két sebben ő foglylyá akada.

390

Ám egy szancsáknak fogságba esék,
 Annak sátorába mikor viteték,
 Amhát basának tudtára adaték,
 Az sebös vitéz eleibe viteték.

395

Nagy haragjában kezdé feddenie:
 Mire császárnak nem akart engednie?
 Erejét vélte semminek lennie:
 «Sok vitézét eb, erüléd vesznie!»

400

Ezt mondja úrfi: «Eb az ti hitetők,
 Császárral, basák, békők hitetlenök,
 Ha tudtam volna, oly ebek legyetők,
 Sokkal több lött volna itt elvesztetők.»

No basa szólla: «hitetlenök ti vattok,
 Uluma béknek mind hitöt adtatok,
 Másfelől útába rátámadtatok,
 Itt azért ebek, kelle maradnotok!»

405

De lám az basa inte, félön vivék,
Nemes vitéznek ottan fejét vevék, 410
Fejét megnyúzák, szalmával megtölték,
Egy ház oromra az csontját feltevék.

Úrfiú testét basa temetteté,
Nagy kéncsnél feljebb báná és könyveze,
Hogy elevent császárnak nem küldheté, 415
Mert két seb miatt nem élne, megérté.

Vivék az bőrét hatalmas császárnak,
Nagy hálát ada császár nagy Alláhnak,
Az több vitézők ott mind elhullának,
Kik meghalának, kiket elfogának. 420

Megszámlálásra hagyom úristennek,
Vég Temesvárba kik ott rekkenének,
De vitézőkben számost megnevezek,
Illik örökké hogy dicsírtessenek.

Jelös fő vitéz az kis Kampó vala, 425
Ő kereszt neve Alonso Peres vala,
Sayanedrai, neve Pétör vala,
Ő vitézségét sok csudálja vala.

Nám jó Losonczi hogy fegyvert vött vala,
Vitéz kis Kampó fegyverét ragadá, 430
Inte Losonczi egyet ott levága,
Körösbe szökék, ott lön ő halála.

Lön az vár előtt nagy szörnyű halála,
Vitéz Battyáni Farkasnak nagy kénja,
Ki Temesvárban vice ispán vala, 435
Térdben két lábát elvagdalták vala.

Várasbélieknek könyörög vala,
Hogy által löjék, mert nagy kint vall vala,
Estig kínlódék, fejét vötték vala,
Vitéz Don Gáspár bástyán veszött vala. 440

Vesze porkoláb Sövényházi Ferencz,
 Az Csefi Ferencz, és az Dali Ferencz,
 Jó Macsóiai Ferencz, Horvát Ferencz,
 Főhadnagy Milák, jó Harasztí Ferencz.

Vesze jó Deli Balázs és Rácz Farkas,
 Az Deli Dömjén és Arpasit Farkas
 Prestióczi Lukács, és Pattantyús Balázs,
 Az Nagy Vitális, vesze Kolbász Farkas.

445

Vesze egy vitéz, az jó Forgács Simon,
 Ki vitézségét látták ott az harczon,
 Benkuit Gergely és az Brádi Márton,
 Vesze Nagy Egyöd és Kenézi Márton.

450

Vesze Nagy Gergely, kis Kampó hadnagya,
 Jó Gergely vajda, és az Miklós vajda,
 Ujszászi Sándor, jó Príni hadnagya,
 Az kis Tomori, vesze Zoltán Józsa.

455

Vesze Sebesi Nagy Pétör ; Pitár Pétör,
 Jó Vas Benedök és Farkasit Pétör,
 Az Szabari Benedök, Bóli Pétör,
 Az Sáfrán László némöt monstra-mestör.

460

Vesze Chlinchit György, Bornemissza János,
 Vesze Horvát György, jó Szörény János,
 Vesze Párnás György, jó Fekete János,
 Az Moga Bálint, vesze Moga János.

Vesze Ábrámfí Imre, Rucit János,
 Alia Imre, jó Margay Miklós,
 Az Tasi László és az Tasi Miklós,
 Jó Móre László, az Komornik Miklós.

465

Vesze Rácz István, ifjú Sulyok István,
 Kázméri István, az jó Köchör István,
 Guzit Bertalan, Becskereki Fábján,
 Az Pétör ispán, Mendoza kapitán.

470

Vesze Újheli Pál és Váli Mihál,
 Zsámbokréti Miklós, Kendörösi Mihál,
 Jó Korlát Imre és Eszéki Mihály,
 Az Lengyel Pétör, Széni Márton, Nagy Pál.

475

Vesze Csomboli Miklós, Párnás Lukács,
 Bicskei Benedök, Pattantyús Tamás,
 Az Tabdi Antal, és az Ördög Balázs,
 Vesze Körösudvarheli Nagy Máté.

480

Vesze Barbél Máté, Szent Jánosi Mihál,
 Az Kevél Ferencz, Széköl Széki Mihál,
 Jó Bódog Ferencz és Balika Mihál,
 Fekete Gergely, Fekete Boldizsár.

Vesze Aprós Pétör és az Glesán János,
 Gorbai Amborús, és az Móre János,
 Az Borbás ispán és az István ispán,
 Az Lengyel Pétör, jó Körti Bertalan.

485

Vala öröme az Amhát basának,
 Véle egyemben az esászár hadának,
 Ott mind fejenként Alláht kiáltának,
 Ez nyereségön nagy hálát adának.

490

Várasi népet esmét beszállaták,
 Örökségébe mindent bocsátának,
 Szabadságokban mindent megtartának,
 Tisztöt ott adák az Kaszon basának.

495

Csudáját király hogy hallotta vala,
 Jó Losonczinak vesztét szánja vala,
 Igyében hogy meg nem segélhetette vala,
 Mert békeség dolgát akkor futja vala.

500

Ezen Baptista Bátori Andrásval,
 Igen bánkódék sok könyhullatásval,
 Hogy segítségvel nem lelete hadával,
 Mert ellensége Moldvában lön nagy hadval.

Mondjam az Pökri Annának csudáját? 505
 Vitéz Losonczy szép társa sírását,
 Öt árvájával özvegygé maradtát,
 Mikort megérté urának halálát.

Csak átélnék, magát lebecsátá,
 Keserűséggel ő urát siratá, 510
 Ő szép gyermököt sírva apolgatá,
 Olymint ő magát ott halni bocsátá.

Az Ország Kristóf két hajadon hűgával,
 Príni Gárbielnek szép mátkájával,
 Terek Ferencznek es szép mátkájával, 515
 Ország Lászlónak megmaradékival.

Sok könnyhullással ők siratják vala,
 Mint édes atyjokat ohítják vala,
 Úrnak két szép leán magzatja vala,
 Édös atyjokat ők kesergik vala. 520

Sok jó adassék felségös királynak,
 Szolgálatjáért vitéz Losonczinak,
 Minden várait engedé leányinak,
 Fiakká tevő ő sok jószáginak.

Oh mely szertelen hallják kesergését, 525
 Az jó asszonnak csuda vesződését,
 Ő nem ohítja világban élését,
 Mert elvesztötte édös szeretőjét.

Vígasság nem kell már semmi dolgában,
 Ő beöltözék az fekete gyászba, 530
 Szép gyermekivel holtig nagy síramba,
 Jó hív szolgálai azon színű gyászba.

Jó Losonczinak halálát ohítja
 Príni Gábiel, egy fogadott fia,
 Jó Török Ferencz, más fogadott fia, 535
 Sok jó barátja ötet szánja bánja.

Ő elveszésén sok úr szomorodék,
Mert jószágokban sok elpusztítottak,
Ő családjokkal búdosóba esék,
Tisza kétfelé terek kézbe esék. 540

Ez Magyarország, sok nemes nemzetség,
Halálát száná, báná szegén község,
Rác, oláh, cseh, tót, sok magyar nemzetség,
Egész Erdélség, spanyol, némőtség!

De már látjátok magyarok kik vattok, 545
Hogy Temesvár volt csak jelös kaputok,
Segétségére fel sem támadatok,
Hogy elvesztétök, ládd-e mint romlátok.

Jó Losonczinak vitézségét tudtátok,
Mire hogy Temesvárba bocsátátok? 550
Néktök volt volna kívöl biztatótok,
Kil nálunk volna mast es Temesvártok.

Derék Krónikában én nem olvastam
Ily jelös úrfit, hírrel sem hallottam,
Ily vitézséggel veszött volna végházban, 555
Azért hogy méltó írnom kronikában.

Immár magyarok mind széllle pillagtok,
Hogy ha lehetne már feltámadnátok,
Méges jó hittel Istent imádjátok :
Mert ha nem segél, majd elfogyatkoztok. 560

Tinódi Sebestyén ír a könyvében,
Nagy Bódogasszon napján énökében,
Mert jó Losonczit szánja ő szívében,
Ezör ötszázban és ötvenkettőben :

FINIS.

BUDAI ALI BASA HISTÓRIÁJA.

Halljátok már Ali basa bölcseségét.
Budából hadával gyakran kiütését,
Nyolcz várnak, kastélnak romlását, vevését,
Az Ördög hadának bölcsen megkerülését.

Ez parancsolása vala az császárnak:
Míg alatta lenne Amhát Temesvárnak,
Addig Ali basa felföld tartománnak,
Ő rontója lenne ott való végházaknak.

5

Rávigyáza erre herélt Ali basa,
Temesvárat víja az fő Amhát basa,
Budából indúla szép hadával basa,
Beszperím vár alatt lőn hamar megszállása.

10

Ez Beszperím vára szép püspekség vala,
Az Balatom mellett merő kövön vala,
Az jó Paksi János ott főhadnagy vala,
De az megszálláskor királ felé ment vala.

15

Ezen Ali basa nagy örömben vala,
Álgyút igazgata, lőni parancsola,
Egy hétig az várat erősen rontatá,
De azzal ő néki csak keveset árthata.

20

Lám benn az porkoláb jó Vas Mihál vala,
Ki miatt az basa sok kárt vallott vala,
Éjjel nappal lönni basa siet vala,
Kitől várbéliek igen rettentek vala.

Tőnek hasonlást az sok gaz nép az várban,
 Támadának porkoláb ellen haragban,
 Az fokról zászlókat lehányák búokban,
 Mind zsákmánt tevének kincsben ott az tárházban. 25

Az várból gaz népek sokan kiugrának,
 Csak kevesen porkolábbal maradának,
 Erről az terek hamar hírt hallának,
 Az árulók vár körül mind levágatának. 30

Lőn nagy rettenése szegín Vas Mihálnak,
 Hamar szót kiada, fogadá basának:
 Békével morhástul ha elbocsátának,
 Várat ő megadná az hatalmas császárnak! 35

Jó Ali basa ezt hogy hallá erőle,
 Néki fogadá; várat kezéhez vevé,
 Békével Vas Mihált eleresztetteté,
 Titkon terekeket ő utánna ereszté. 40

Basa hagyásából megfogák, megfoszták,
 Pinzétől, lovátul ötet megtisztíták;
 Ott meg vissza az basának bémutaták,
 «Kavorokhoz ment volna» — őt úgy béárúlták.

Az tereket basa hamar levonyatá,
 Előtte Mihálnak igen loholtatá,
 Vas Mihált ez okkal ő megtartóztatá,
 Hogy szpaiaságot császártul nyerne, adna. 45

Sok fohászzkodással mast es jó Budában,
 Vagy Terekországban vagyon nagy rabságban. 50
 Úgy higgyetők terek hitiben, szavában,
 Basa onnat szálla az nemes Skambriában.

Az fővön tizenöt napig legelének,
 Esmég jó Budából hamar készölének,
 Szancsákok, vajdák, békők egybegyűlének,
 Tizenkét-ezeren álgyükval eredének. 55

Vitéz Ali basa dolgában bölcs vala,
Drégel vára alatt táborával szálla,
Az vár törésére álgyúkat állata,
Négy álgyúja, hat taraszka néki csak vala. 60

Jó vitéz Szondi György benn porkoláb vala,
Békefalusi Gergely ő társa vala,
De akkort házához kikéredzett vala,
Az megszálláskoron el-kirekedött vala.

Töretni az basa kezdé Drégel várát, 65
Ott ám lerontatá egy szép magas tornyát,
Szondi ott elveszté egy vitéz szolgáját,
Jó Zoltai Jánost, meghala torony alatt.

Első ostromot basa nagyot tétete,
Ott sok terek vesze, ő nem sokat nyere; 70
Ezt tevé Szondi Györgynek jó vitézsége,
Ott meg akar halni; azt ő már elvégezte.

Sőt az várnak falát, tornyát igen törte,
Basa oroszfalvi pappal kérlette:
Az várat megadná, magát ne vesztené, — 75
«Már késén költ ahhoz», — Szondi csak ezt izené.

Sok foglya őnéki, kettőt ő hívata,
Két énekös apródját előállatá,
Azok előtt ily testamentomot szólla:
Az Ali basának két apródját ajánlá. 80

Ezen igen kéri basát, ő nagyságát,
Vitézségre tanítsa ő két apródját,
És eltemettesse Szondi Györgynek tagját,
Mert majd itt meglátják az ő szörnyű halálát.

Gyorsan mind az négyet skárláttal ruházá, 85
Pínnel kápájokat megtölté, megraká,
Az Ali basának szépen kibocsátá,
Ő minden morháját az közöbre hordatá.

Égeté, elveszté: istállóba méne,
 Jó lovait hegyes törrel általveré,
 Lelkét az istennek ajánlá, ígyéré,
 Nagy derék ostromát Ali basa kezdeté. 90

Nagy szép dárda Szondinak kezében vala,
 Sebesölve, térdön állván ő vív vala,
 Romlott toron alatt által lötték vala,
 Az fejét az hegyről alá vetötték vala. 95

Jó Drégelnek vára lön basa kezében.
 Szondinak az testét vivék eleibe,
 Fejét keresteté, az testhöz viteté,
 Mint oly vitéz embört nagy szépen temetteté. 100

Jó dicséretben lön Szondi vitézsége,
 Feje felé írott kopját feltétete.
 Ságra és Gyarmatra basa elerede,
 De az két kastélban ő egy embert sem lele.

Ott mikoron juta Szécsén vára alá, 105
 Szintén szent Margit asszonnak napja vala;
 Ott porkoláb Árokháti Lőrincz vala,
 Azon estve várast várból gyujtották vala.

Lám nem merék várni az budai bassát,
 Ott meghasonlának, sokan az füst alatt. 110
 Éjjel kiszökének; megyön ki szaladhat,
 Árokháti hallá, látá csak nyolecz szolgáját.

Csak hamar utánnok ő es el-kiugrék,
 De nem szaladhata, mezőben ellepék,
 Mind nyoleczad magával fogva elviteték: 115
 Az jó Szécsén vára szépen erőssítették.

Vala basa ezen igen nagy örömben,
 Csak három százan Arszlán béköt ereszté,
 Busa tornyát elől ő megkésérténé,
 Kis palánkja vala, vala Balassa Zsigmondé. 120

Abban kevesen, de vitézök valának,
 Vitéz Tercsi Mihál porkolábja annak,
 Nagy András, András deák, és Szuhai István,
 Mondák, hogy az tornyot halálilig meg se adnák.

Rettenetösön bék faluját égette, 125
 Tercsi Mihál belől erőssen löttete;
 Bék ezen haragvék, táborba sieté,
 Két ezeren másod napon alája méne.

Nagy öreg két álgyút alá vonyattata,
 Tizenkét golyóbist toronyhoz bocsáta, 130
 Az tornyot fejekre töreté, rontatá;
 Tercsi az toromba ott meg nem maradhata.

Az palánkba onnat minnyáján jövének,
 Mégis ők az béktől nagy hitöt vevének,
 Palánkot megadák, úgy elvitetének, 135
 Kiket Buják alól békével eresztének.

Kiszállá az basa az Hollókő felé,
 Táborát járatá közel az vár mellé,
 Az porkoláboktul az várat kéreté;
 Két porkoláb vala akkor az Hollókőben. 140

Csák Imre porkoláb, Száki András vala,
 Imre megijedött, András vitéz vala,
 Imre az basának ott választ tött vala,
 Jó Hollókő várát ő megígyérte vala.

András hogy azt hallá, ottan ellent monda, 145
 Pártos drabantokkal Imre rátámada,
 Hegyes törrel társát általverí vala,
 Ha akkor ő kezét meg nem ragadják vala.

Sietséggel várat basának megadá,
 Basa békével őket elbocsáttatá, 150
 Imre magát ezzel gyűlötségbe hozá.
 Öt addég kergeték, szökék Terekországba.

Táborával basa Buják alá szálla,
 Porkoláb, úrképe ott Nagy Márton vala,
 De nem az elébbi Kopasz Márton vala, 155
 Kit jó vitéz módra régen elfogtak vala.

Ötöd napég basa erősen lötteté,
 Azért Buják falát egy cseppné sem sérté,
 Császár kegyelmére es igen kéreté,
 De nagy bátorsággal Nagy Márton nem ígyéré. 160

Lőn köztök hasonlás, tárházat feltörék,
 Éjjel kiszökének, ottvalót elvivék;
 Az jancsárok őket útakon leselék,
 Őket mind levágák, Mártont fogva elvivék.

Nagy Márton ez nap is veszni oda vagyon; 165
 Az Ali basának nagy csudája vagyon,
 Az Buják várának erős fala vagyon,
 Nem hitte, hogy annak semmi módon ártthasson.

Az szép nyereségen basa lőn örömben,
 Császár vitéziben házakba helyhete, 170
 Hadával Budába esmég el-beméne
 Örömében Alláht mindennel üvöltete.

Kár lőn ez váraknak tölünk elveszése,
 Mert sok tartománnak lőn hozzátérése,
 Királi felségnek nagy kárszönvedése 175
 Lőn keserűsége reá gondviselése.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME.

Már halljátok vesztét az Ördög Mátyásnak,
 Más nyelvvel Tayfelnek nevezik és mondják,
 Kegyes királyunknak mikoron megmondák,
 Felföldi végházak hogy elkölték, csusztanak; 180

Elíra, izene főfő hadnagyinak,
 Olasz Sforziának és Ördög Mátyásnak;
 Győri és lévai szép magyar hadának,
 Az végbelieknek vitézlő hadnagyinak.

Gyorsan készülnének, ők elindulnának, 185
 Hogy az végházakat megszabadítanak,
 Az Ali basával ők szembe vínának,
 Lévára gyülnének, ott mind egymást megvárják.

Nám meg elirata, izene uraknak,
 Kassa tartománba, vármegyés uraknak, 190
 Hogy egybe gyülnének, mind feltámadnának,
 Az lévai haddal ők öszveballagnának.

Javokért, hasznokért, megmaradásokért,
 Gyülnének, vínának az ő hazájokért,
 Ne vesznének mind el az nagy tunyaságért. 195
 Vármegyék hogy hallák, gyülni kezdenek azért.

Ördög Mátyás királ-képe, két száz lóval,
 Duna elvöl, Győrből hadnagyok szép hadval,
 Köglövit György, Sándor Ferencz, Dombai Mihál,
 Dezsőfi Ferencz, Rátkai Pál száz-száz loval, 200

Rá gondolván, Lévából es szép had vala.
 Széköl Miklós, Szárkándi Pál, Sztépán vajda,
 Matusnai Sebestyén, Jakosit Ferencz vala,
 Ezök száz-száz lóval, oly nagy szép serög vala.

Élismestör Sbardella Ágoston vala, 205
 Váczi pispök vala, ő száz lóval vala,
 Kis Pukhán száz lóval vala, Kruzsit Jánosnak vala
 Hadnagya Csúti Gáspár, száz lovaggal vala.

Sforzia negyedfél ezör taliánnal,
 Közikbe bėjuta, nagy szép gyalogokkal, 210
 Maskó harmadfél száz fegyveres lovaggal,
 Véglesi tisztartó juta nagy hamarsággal.

És háromezör lancz, puskás, kopjás jöve,
 Mind fegyverös vala, Lévára bójöve,
 Egegre ez szép had táborral bójöve, 215
 Nyolez száz cseh és hajdú ott hozzá nagy szép jöve.

Az némötök, taliánok, nagy gazdagok,
 Soknak ő közülök vagyon aran lánczok,
 Sok aran forintjok, sok ezüst tallérok,
 Tizenhatod napég Egegön lön lakások. 220

Szorgost híre jöve az Ali basának,
 Hogy szép hada indúlt Ferdinánd királnak;
 Néki nagy sok kíme tétova futosnak,
 Minden hírt igazán hamar néki meghoznak.

Ő minden hadával mezőn készön vala, 225
 Erre rá gondola, Váczczá el-bészállá,
 Még az Temesvárat akkort víjják vala,
 Ezör ötszáz ötvenkét esztendőben vala.

Váczból Drégöl felé az Basa indúla,
 Egegön az Ördög Mátyás múlat vala, 230
 Az vármegyéket ő igen várja vala,
 Fülek várasába ők gyülekeztek vala.

Revid időn nemesek nem gyűlhetének,
 Hadnagyok ördögnek gyakran izenének,
 Hogy ő feljebb lépnek, és öszvemennének, 235
 De ő vélé magát basa ellen elignek.

De lám az vármegyék felföldi urakval,
 Már begyűltek vala hétezör magokval,
 Immár basa vala nagy ólálkodásval,
 Az két had ne lenne hamar szömben egymásval. 240

Ördög felbocsáta álgyuk eleibe,
 Kiket Zólyom felől királ nékik küldé;
 Rátkait, Köglevityöt, Matusnait küldé,
 Hogy Kékkő váránál ők találjanak egybe.

Vannak az Bozónál álgyúkkal, meghallák, 245
Egegről az hadat ők es kiszállíták,
Elöljárót ötszáz huszárt bocsátának,
Azután az lovag fegyverösök valának.

Gyalog háromezör lanczenet indúla, 250
Negyedfelezör olasz azután vala,
Nyolczszáz hajdú, eseh utánok indúlt vala,
Élés szekerek közt hét taraszok velök vala.

Hatszáz huszár ott utoljáróba vala,
Az palásti mezőn tábort jártak vala;
Basa táborával már Szilvásnál vala, 255
Ezör lovon való tereket elbocsáta.

Az királ hadát kímöljék, megkörüljék,
Azt az utoljáró huszárok megűzék,
Igen harczolának, egy fejet vévének,
Fogva egy tereket hozának, ott nyerének. 260

De lám az fogoly általjába megmondá,
Hogy az basa velök ott szömben megvína,
Valakinek isten nyereségöt adna,
Véli Ördög Mátyás, hogy nagy bölc ember volna.

Az szent Lőrincz napján reggel az terekek, 265
Elöl eljutának, nagy harcztot tevének,
Németök taraszkból igen lövöldeznek,
De azzal magoknak ők hasznót sem tevének.

Nám ellövék Dezsőfi Ferencz bal lábát,
Lova ott meghala, két ló közt őmagát 270
Elvivék, útában láták ő halálát,
Sok jámbor megbáná ez vitéznek halálát.

Az harczon mindkét fél oly igen forgódnak,
Kik ottan meghalnak, kik foglylyá akadnak,
Három taraszkot nyerének, elhozának, 275
Hogy kin az magyarok, németök vígadának.

Kárt az terekekben magyarok tévének,
 Mert sok fő terekek az harczon veszének,
 De magyarok közül két fő vitéz esék :
 Dombai Mihált, Sándor Ferenczöt elvivék. 280

Bátorságok vala ott az huszároknak,
 Negyven válogatott jó taliánoknak,
 Szükség hozá huszárok megfutamának,
 Taliánok egy mesdecskébe szorulának.

Elbamlák terekek az taliánokat, 285
 Háromszázan vélök kezdének viadalt,
 Igen vitézködnék, ölének sok pogánt,
 Budai kincstartót megölék, az fő pogánt.

Viadalokban ők megfáradtak vala,
 Hogy megsegéllenék igen üvöltik vala, 290
 Az magyar vitézők rá ökleltek vala,
 Az spanyolokat épen elhozták vala.

Lőn az basának délben elérközése,
 Tizenkétezör nép, tizennégy taraszok véle,
 Az ő szép táborá vagyon megszörözve, 295
 Sokat taraszkokból két fél lövének szömbe.

Csakhamar egy falka népét elbocsátá,
 Az királ táborát hátul elbocsátá,
 Terek egy hegyecskén gyalog népet láta,
 Nyolczszáz hajdút, csehöt, elbamla, mind levágá. 300

Imé azt háromszáz fegyverös meglátá,
 Ottan az terekre rejája indula,
 Az tereket hamar kétfelé szakasztá,
 Terek megfutamék, sok bennök ott elhulla.

Ezután fegyverösök alá szállának, 305
 Helyekre táborba esmég béállanak,
 Hagyá hadnagy : huszárok hátra állanának,
 Fegyverös seregöt ott elől állatának.

Németök, taliánok elől állának,
 Eleikbe taraszkokat vonyatának, 310
 Az győriek szárnyúl melléköl állának,
 Taraszkból mindkét fél sok golyóbist szórának.

Mely gonosz szerencse ott nékik adaték,
 Csudaképpen álgyúpor ám felgyújtaték, 315
 Terekék örülnek, Allah kiáltaték,
 Az királ szép hada azzal megrémölteték.

Ördög ő taraszkit visszatérítetté,
 Basa nagy felszóval Alláht üvöltete,
 Egy csöppöt sem vára, ott rájok erede, 320
 Az lanczkenet némöt először futni kezdé.

Győri lévai had utánnok futamék,
 Az derék seregöt ám megkörményűközék,
 Az terekék miatt nagy sok levágaték.
 Egnéhán ezör ő bennök ott foglylyá esék.

Királ szép hadában mind zsákmánt tevének, 325
 Királ hadnagyiban ott foglylyá esének,
 Királképe Ördög Mátyás ott elesék
 Az talián hadnagy Sforzia foglylyá esék.

Elfogák Dombait és Sándor Ferenczöt,
 Levágák Sbardella Ágoston pispököt, 330
 Jó Borsai Miklós, az kis Pukhon veszött,
 Az jó Söli Farkas, Rozson Kristóf elesött.

Rettenetös veszedelem ez lött vala,
 Ki az jó királnak keserves kár vala,
 Ördeg Mátyást Budára bevitték vala, 335
 Zászlója, dobja, sipja, trombitása vala.

El alá viteték az terek császárnak,
 Ott lön szörnyü halála Ördög Mátyásnak,
 Sacczolása meglön olasz Sforziának,
 Tizenhatezer aranyat ada basának. 340

Vala ezön basa igen nagy örömben,
Éjjel nappal vagyon nagy készülésében,
Szándékja, Szolnokot, Egröt ő megvegye,
Mind Lengyel határig ez országot elnyerje.

Lőn ez időközben benn Moldva földében, 345
Ilyés vajda készüle ötvenezörön,
Terekkel, oláhhal Erdélnek földébe,
Rablást és égetést tegyen királ földében.

El-béüte az Ojtozon hamarságval,
Torja várasánál szálla táborával, 350
Onnat száguldót bocsáta szertartásval,
Háromszék aljába járnak nagy jargalásval.

Szepsi, Kizdi és Orbaiszék aljában,
Herman, Prásmán várása lőn felgyújtásban.
Az föld népe mindenfelől nagy futásban, 355
Terek, oláh jargal szabadon az országban.

Ebben hogy híre lőn két vice-vajdának,
Idenfi Lászlónak és az jó Bánk Pálnak,
Ország negyed részével ők támadának,
Kolozs, Doboka, Ozd, Küköllő indulának. 360

Lám ezt az terek mikoron megérték,
Megvárni nem merék, ők futamást vőnek,
Szepsit, Kizdit, Orbait rablák, égeték,
Nagy sok kárt tevének, azzal ők kiménének.

Jó Idenfi László, Bánk Pál sietének, 365
Őket az havasig erősen kergeték,
Sokat levágának, kiket érhetének,
Az terhös terekben havasokban vesztének.

Pétör vajda fia Ilyés ezt művelé,
Hivségét császárnak ő ezzel jelönté, 370
Azonban Temesvár, Losonezi elvesze,
Lippa, Sólymos vára meg csudaképpen vesze.

Pórus cselekedék ki porkoláb vala,
 Aldanai, Bernáld, ki nagy Kampó vala,
 Mihelt Temesvárnak veszését meghallá, 375
 Lippából, Sólymosból hamar ő el-kiszálla.

Amhát basa hallá, oly igen csudálá,
 Mint lakóhelyébe könnyen belészállá,
 Élése, álgyúja benne éppen vala,
 Sok ezer forint kárt ott királ vallott vala. 380

Sőt az Ali basa az nagy Amhát basát,
 Ő szorgalmaztatja, inditsa nagy hadát,
 Hogy ők megszállanak Szolnok, Egör várát,
 Annét nem múltnak mint vég Temesvár alatt.

Ottan elindúla az nagy Amhát basa, 385
 Szolnokot megszállá elől Ali basa,
 Húszezör népével álgyúkkal megszállá,
 Egy hétig lötteté, de ő azzal sem árta.

Lám benn fő porkoláb Nyári Lőrincz vala,
 Véle sok jó legin hetedfélszáz vala, 390
 De sok féle nyelvön való népe vala,
 Kik között pártolás, meghasonlás lött vala.

Jó álgyú és taraszok huszonnégy benn vala
 Szolnokban szakállos másfél ezör vala,
 Spanyol puska es másfél ezör vala, 395
 Ezökhöz való por nyolcz száz mázsa ott vala.

Mázsával, vas, ón, tözes szerszám sok vala,
 Golyóbis és kötél szántalan sok vala.
 Sok ezör forintba királnak áll vala,
 Kiket az Szolnokban mind ott vesztöttek vala. 400

Oly igen szép erős Szolnok vára vala,
 Egyfelől az Tisza alatta foly vala,
 Másfelől az Zagyva alatta foly vala,
 Vár alatt az két víz öszveszakadva vala.

Sőt az felszél felől nagy árokja vala, 405
 Három szegén három erős bástya vala,
 Csak nagy magas töltés néki fala vala,
 Házak az töltésből ki nem látszanak vala.

Szolnok alá Amhát basa hogy eljuta,
 Mezőt egy mélyföldre népevel szállatá, 410
 Az császár táborát rajta megjárata,
 Sátorit vonyató, zászlóit felállatá.

Oly nagy zöngés bongás az táborban vala,
 Harangok, esengetők ott konognak vala,
 Sípok, dobok, trombiták harsagnak vala, 415
 Szélét, hoszját az nagy hadnak nem látják vala.

Látják várbéliek, borzadoznak vala,
 Losonczi veszése mind eszökben vala,
 Ők ott alattomba súgnak-bógnak vala,
 Hogy böles vezérjök nincs, azt ők orrolják vala. 420

Nem adának helt világi tisztösségnek,
 Az császár hadátul ők megrettenének,
 Azon éjjel várból ők mind kiszökének,
 Szent Mihál hónap negyed napján ellépének.

Ott eszébe vévé Nyári Lőrincz magát, 425
 Hogy mind pusztán hagyták jó Szolnoknak várát,
 Azon megijede, ő sem bízá magát,
 Ő es pusztán hagyá az Szolnoknak kapuját.

Keserög magában, megállá utában
 Gondolkodni kezdé az ő nagy búvában, 430
 Jobb néki meghalni Szolnoknak várában,
 Hogy nem szégyonére élni itt ez világban.

Eltére, beméne Szolnok kapujába,
 Halálát végezé nagy bátorságában :
 Azonban az terek indúla hajnalban, 435
 Még nem tudják vala, hogy senki nincs Szolnokban.

Legottan ostromnak ők megindulának,
 Az várban nagy föstöt ám ők meglátának,
 Megérték, az várból hogy kiugrottanak,
 Az vár kapujára ők hamar rohanának. 440

Vár kapuját Nyári Lőrincz megállotta,
 Vitéz módra velök ott viadalt tarta,
 Sok török elbamlá, ő foglylyá akada,
 Az futó gyalog nép nagy sok vesze, meghala.

Ezen lön öröme ott az fő basának, 445
 Hogy Szolnok vára lön kezében császárnak,
 Örömben Alláht, Alláht kiáltának,
 Sok szerszámot váríváshoz ott találának.

Szorgost készölének Egör vára alá,
 Szégyen-vallania ők sietnek vala, 450
 Abból es kiszöknek, mind azt vélik vala:
 De az ő szerencsájok visszafordúlt vala.

Ezön kérünk, atya úristen, tégödet,
 Kegyösön hallgasd meg hív körösztyénidet,
 Térítsed meg pogán ellen szerencsénket, 455
 Ronts meg és elveszesd az fene terekeket.

Sok dicséretöt hogy tenéköd mond hassunk,
 Az te szent ígédben hallgassunk, tanuljunk,
 Jámbor életönkkel benne mi megtartsunk,
 Te szent országodban, véled öszve vígadjunk. 460

Ennek lön írása az jó Kolozsvárban,
 Tinódi Sebestyén könyv nyomtatásában,
 Szerzé nagy búvában egy hideg szobában,
 Gyakran fú körmébe, mert nincs pénz tassolyában.

FINIS.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK.

HISTÓRIA.

Tinódi Sebestyén deák Kassába,
Ferdinándus királynak hív voltába,
Egri várnak csuda szerencsájába
Vitézeket írja krónikájába.

Ti magyarok már istent imádjátok,
És ő néki nagy hálákat adjátok,
Jelösben Tiszán innét kik lakoztok,
Egri vitézeknek sok jót mondjátok.

Im egy Krónikát mondok, meghalljátok,
Talám mássát soha nem hallottátok ;
Magyarok végházban sem szolgáltatok,
Eger várát mint mast oltalmazátok.

5

Nem emberi hatalom ezt művelé,
Mert csak úristen hatalmát jelönté,
Ez világ hatalmát semmijé tevé,
Terek császár erejét szégyöníté.

10

Oh mely jelös hat csudák történének,
Krónikában hasonlók sem leletnek,
Kikről világ-végig megemlékeznek,
Magyarok közt mely vesződelmek lőnek.

15

De egy csuda az János király fia,
Országából anyjával búdosása,
Kiből ez országnak lőn bódulása,
Török császár miatt nagyobb romlása.

20

Jelös dolog más az Lippa vevése,
 Ulumán béktől meg visszanyerése :
 Mert az magyar végház visszavevése,
 Terek kézből, soha nem volt nyerése.

Söt harmad csuda Fráter György halála, 25
 Viadal nélkül lön szernyű halála,
 Ily nagy úrnak lött volna így halála,
 Nem olvastam hasonlót Krónikába'.

Elveszése nagy szegedi szép hadnak, 30
 Negyedik csudája mennyei úrnak,
 Ötödik lön jó Losonczy Istvánnak,
 Tömösvárban lön halála úrfinak.

Bátor légyen hatodik nagy csudája,
 Isten mint lön Egörnek megtartója,
 Kiről énököm lészön megvallója, 35
 Csendességben csak légyen meghallója.

Ebből vitézök sok jót tanulhattok,
 Szállott házba mi szükség? meghalljátok,
 Minden igyetökben mint forgódjatok,
 Hogy jó hírben névben maradhassatok. 40

Sok jó adassék memből vitézőknek,
 Kiktől megtartaték vára Egörnek,
 Rabságtul maradta ez földi népnek,
 Bora, kenyere hegyeknek, völgyeknek.

Ti halljátok Egör istóriáját, 45
 Ne bánjátok én szóm szaporodását,
 Mert négy részre osztom ennek mondását,
 Hogy bévebben értsétök nagy csudáját.

Irom első részében Egör várát, 50
 Ő állását és minden rendtartását,
 Az többibe az erős ostromokat,
 Por felgyúlást, terek szégyenvallását.

Irnak vala, másfél ezör negyven nyolczban,
 Szent Jakab hónap huszadik napjában,
 Egör vára lön jó királ számában, 55
 Érté királ Egröt nagy pusztaságban.

Elválasztá egy jámbor hív szolgáját,
 Az Ruszkai jó vitéz Dobó Istvánt
 Mint fő porkolábját, udvar biráját,
 Jó Zay Ferenczöt, más porkolábját. 60

Negyvenkilenczben mikoron írának,
 Esmég foglalák az Oláh Miklósnak,
 Fő pispöknek, fő cancelláriusnak,
 Ötöd napján az Bódogasszon hónap.

Dobót, Zayt, akkoron megesköték, 65
 Ő felségének, országnak, pispöknek,
 Eger várban hogy ők hívök lennének,
 Ötven eztendőben mikor élnének.

Egri sereggel Szolnokot foglalák,
 Királ akaratjából megesinálák, 70
 Vitéz Zay Ferenczöt benne hagyák,
 Ki jól szolgálá, sok jámborok vallják.

Az jó pispek ötvenegy esztendőben,
 Vitéz Meeskei Istvánt egri tisztnben,
 Dobó István mellé mindön igyében, 75
 Választá, szolgálna jó hívségében.

Királnak, pispöknek meghitözének,
 Hogy Egerben nagy hívséggel lennének,
 Viszont király és pispök felelének,
 Szükségökben segítséggel lennének. 80

Csuda szép helyen Egör vára vagyon,
 Az völgyre fekszik egy hegy orozaton,
 Északra ellenben Királszéki vagyon,
 Napkeletre egy nagy magas hegy vagyon.

Arról benézhetnek várba szabadon,
 Napkeletről alámeneti vagyon,
 Délfelé nemmén szép mezőske vagyon,
 Délről fekszik váras, egy völgybe vagyon. 85

Söt várasnak vala tapasztott palánkja,
 Annak vala négy kimenő kapuja,
 Egör víznek által benne folyása,
 Napnyúgatról az káptalan klastroma. 90

Sok épölése benn az várnak vagyon,
 Dérről, váras felől nagy bástya vagyon,
 Varkucs Tamás rakatta kapu vagyon,
 Közel napnyúgatra egy toron vagyon. 95

Ahhoz közel egy erős kőbástyája
 Kit jó Dobó István rakatott vala,
 Azon belől egy szép erős palánkja,
 Az kaputul nagy bástyáig az vala. 100

Benn, ezek közt vagyon egy földárokja,
 Kapu-palánk mellett egy nagy domb vala,
 Tetejére kasokat raktak vala,
 Kiről álgyúk kétfelé járnak vala.

Az után régi nagy föld domb más vagyon,
 Napnyugat között, észak között vagyon,
 Vár szegületin, tetején sok kas vagyon,
 Tapasztott palánkkal kerítve vagyon. 105

Fenn az aránt belől mellette vagyon
 Azon szegletön, egy kőbástya vagyon,
 Az az tömlőcz, hossza északra vagyon,
 Az mellett északról sok szép ház vagyon. 110

Ez paloták alatt külső kőfala,
 Kőfal belől egy sövén palánk vala,
 Paloták végében egyenös kőfala,
 Fal végében az Sándornak bástyája. 115

Régön Prini Péter ketté szakasztá,
 Az nagy várat fallal által rakatá,
 Az monostort belső várba hagyatá,
 Sanctuáriomát egy bástyának hagyatá. 120

De az külső részt más várnak hagyatá,
 Sanctuáriomig egy nagy töltést hagyata,
 Kin sok álgýú három felé szolgálá,
 Napkeletre, hegy-oldalra, északra.

Ím az sanctuáriomba alkottak, 125
 Teteiglen baronából felróttak,
 Egy nagy töltést vitézek csináltanak,
 Az tetején töltött kasok állának.

Nagy szép álgýúk arról délre szolgálnak,
 Napkeletre és északra szolgálnak, 130
 Egy emölcösös kapu mellette annak,
 Kin az kilső várba ki s be ott járnak.

Az kaputul fogva szegeletig vala,
 Az megmondott egyenös köfal vala,
 Az fokiglan belöl mind töltés vala, 135
 Azzal egyaránt egy nagy töltés domb vala.

Nám azon es töltött kasok valának,
 Tetejébe egy palánkot fonának,
 Belső várba hegyről bé ne lássanak,
 Napkeletre álgýúk onnat szolgálnak. 140

De az Sándor bástyájátul szegletig,
 Az fal kívöl egy nagy árok mind végig,
 Onnat egy egyenös fal nagy kapuig,
 Közepötte egy tornyocska ott nyugszik.

Vég az épüléséről belső várnak, 145
 Már halljátok mondom az külső várnak,
 Északról vagy on Sándor bástyájának
 Egy egyenös fal, által rakott köfalnak.

Sőt árokját bérekesztötte vala,
 Falon, árok kívül, az kilső várba, 150
 Kit Csabi bástyájának hívnak vala,
 Mert mikor Csabi István bírja vala.

Két részre ott szakasztani akarta,
 Az egy várból hogy kettőt alkottatna,
 Mely bástyánál el-kimégyen északra, 155
 Egy szeglet kőpalota, kilső kőfala.

Innet az Csabi bástyájátul fogva,
 Vékon kőfal mégyen az hegyoldalra
 Az szegleten egy kerek torony vala,
 Kinek dereka belől rakott vala. 160

Régen Bebek Imre rakatott vala,
 Más szegleten bástyát épített vala,
 Bebek bástyájának azt híják vala,
 Ez két szeglet kilső várnak vége vala.

Az Bebek bástyájátul tér meg alá, 165
 Vékon kőfal ő kapu bástyájára,
 Az bástyán egy vékon kőtorony vala,
 Ki alatt az régi ő kapu vala.

Lejt még alább egy régi keskőn kőfal,
 Az szegleten dérről nemmen, az fenn áll. 170
 Az belső várhoz szépen foglalva áll,
 Kívől az árok bérekesztetve áll.

Nám az kilső várnak keskőn rakása
 Kívől vagyon egy kis keskőn árokja,
 Belől az Csabi bástyájátul fogva, 175
 Mind imez megmondott szegletig vala.

Ám egy erős palánkot alkottanak,
 Mellette fiú palánkot állattak,
 Azt erősen földdel megrakták, nyomták,
 Gyakor bástyákat abban alkottanak. 180

Kapu bástyájában es ilyen módon
 Palánk, kőfal között nagy árok vagyon,
 Gyakor helyen általszagatva vagyon,
 Ez töltésből gyakor lövő hely vagyon.

Helyre, óltalomra minden meg vala, 185
 Vár árokjátul egy palánkja vala,
 Azt régi ó kapuig fonták vala,
 Viszont az kőfaltul más palánk vala.

Im az meg visszamégyen az árokra,
 Ne lőhessenek emelcsős kapura, 190
 Hegyekről es ne lássanak az várba,
 Ez palánkok lőnek ott nagy hasznokra.

Vége vagyon Egörvár állásának,
 Kívöl, belől épejtött munkájának,
 Immár mondom bennvaló tiszttartóknak 195
 Készülésöket ellenök basáknak.

Vitéz módra porkolábok Egörben
 Dobó és Mecskei István az tisztnben
 Forgódnak, takarnak mindent hertelen,
 Másfélezör ötvenkét esztendőben. 200

Oly gyakorta hallnak veszedelmeket,
 Végházaknak terek miatt vesztöket,
 Sok magyar vitéznek elesésöket,
 Az császárnak foglalják ő földöket.

Losonczi István elesött hadával, 205
 Temesvár elkölt Lippával, Sólýmossal,
 Maros két fele Csanádnak várával,
 Téjjel mézzel folyó tartományokkal.

Temes közben nyugszik az Amhát basa,
 Véle Beglerbék és az Kaszon basa, 210
 Tiszán innet és Dunántúl egy basa,
 Az budai beglerbék, Ali basa.

Az Balaton mellett Beszperim várát
 Megvévé császárnak tartá az házat,
 Onnat siete, elkelé az Dunát, 215
 Az felföldön vön ő egynéhán házat.

Basa méne meg ő lakóhelyébe,
 Ferdinándus király ez idő közbe,
 Egy szép hadat bocsáta segítségre,
 Ördög Mátyás hadnagy ott az seregbe'. 220

Ali basa ezt bölcsen megkerülé,
 Megveré, elveszté, semmié tevé,
 Meg helyébe Budába ő beméne,
 Gondolkodik, Egröt mint megvehetné.

Egri bánok kímöktül mindent értnek,
 Mint az basák hogy Egré igyekeznek, 225
 Vitéz módra ők meg sem rettenének,
 Viadalhoz ők oly igen szörződnek.

Gondolják, látják az várnak nagy voltát,
 Ahhoz képöst népnek ott kevés voltát, 230
 Hogy jobban tarthassák felföld kapuját,
 Az király végházát, jó Egör várát.

Rágondolván, leveleket küldének,
 Felségös királnak, Miklós pispöknek,
 Felföldi uraknak, az vármegyéknek, 235
 Segítséggel légyenek vég Egörnek.

Igen kevesen az várban volnának,
 Helyhöz képöst, mert nagysága az várnak,
 Az vármegyék várasában Szikszónak
 Gyölést tőnek, hogy arról szóllanának. 240

Jó Mecskei Istvánt Egről bocsáták,
 Inté őket: segítségre gondolnának,
 Ha békével honn lakni akarnának.
 Megcsúfolák, néki oly szót mondának:

«Vár tartásra ha elegek nem voltatok, 245
 Mire egri tisztben ti maradtatok?
 Azért ha az koncával jól laktatok
 Az levét es reá ti megigyátok!»

Azt hogy hallá István, nyelvét harapá,
 «Elég válasz» — ő magában azt mondá, 250
 Hamar ez válaszsza Egré beszälla,
 Bizodalmok vala csak az Krisztusba.

Rendtartással várbéli nép ez vala:
 Vár jövedelméből kétszáz lovagja,
 Az mellett benn vala kétszáz drabantja, 255
 Nyolczvannyolczat mellé fogadtak vala.

No az várhoz tartozó tiszttartókat
 Béhivaták, negyvenhat lovagokat,
 Pispökség jószágából parasztokat
 Hívanának száztiz jó puskásokat. 260

Az jó király hamar Egré írata,
 Két vitéz tiszttartóját bátoritá,
 Minden kegyelmével magát ajánlá,
 Népével megsegéli általjába.

Kirá! parancsola Pető Gáspárnak, 265
 Zoltai Istvánnak, lovag hadnagynak,
 Az jó Bornemissza Gergöl deáknak,
 Parancsola mint gyalog hadnagyanak.

Csak hamar ők Egörben szorúljanak,
 Ez országnak ott híven szolgáljanak, 270
 Az porkolábokkal együtt szóljanak,
 Egymást értvén szeretettel lakjanak.

Jó Pető Gáspár méne negyven lóval,
 Mert elszüktek vala egynéhán lóval,
 Jó Zoltai István méne negyven lóval, 275
 Gergöl deák harmadfél száz gyalogval.

Uraknak, az felföldi vármegyéknek,
 Királ írata, mint jó híveinek,
 Oltalmára gondolnának Egörnek,
 Ha kívánnák megmaradtát földöknek. 280

De lám urak erre rágondolának
 Egör várába népet bocsátának,
 Huszadból, Borsod vármegyéből adának,
 Ötven puskással Bolyki Tamást adák.

Aba Új vármegyéből elbocsáták, 285
 Koron Farkast, ötven gyalogval adák,
 Príni Ferencz, Mihál, Nagy Borbást adák,
 Huszonöt puskással, jókkal bocsáták.

Hamar Serédi György Kendi Bálintot,
 Elbocsáta véle ötven drabantot, 290
 Regéczből es az Fekete Lőrinczöt,
 Véle bocsáta tizennégy drabantot.

Szabad várasok Lőkös Mihált száz gyalogval,
 Bátori György Nagy Pált harmincz gyalogval,
 Jászai prépost, az Jászai Mártonval, 295
 Elbocsátá negyvenegy gyalogjával.

Elbocsáták Bor Mihált jó puskásval,
 Sáros vármegyéből hetvenhat gyalogval,
 Szepes vármegyéből Szenczi Mártonval,
 Egörbe bocsáták negyven drabantval. 300

Rágondolván Ung vármegyéből vala,
 Szalacscai György és Nagy Imre vala,
 Tizennyolcz gyalogval Egörbe szálla,
 Homonnai Gabrielné es bocsáta.

Ez Somogyi Ferencz, Nagy Tamás menének, 305
 Huszonnégy gyalogval Egré érének,
 Szolnok szállása előtt béeskőnek,
 Királnak, országnak és az pispöknek.

Nagy káptalannak vala száz drabantja,
 Kiket bé nem kérhetének az várba,
 Várbéli fizetésre hívják vala,
 Egyesség felé ök oszlottak vala.

310

Csak Figedi Jánost lovag gyalogval,
 Bocsáták csak huszonheted magával,
 Ezután Gömörből Kis Pétör Antal,
 Juta Egre ötven puskás gyalogval.

Jutának erős Kassából drabantok,
 Kit királ hagyja: Szolnokba bocsássatok,
 Késén jártak, mert már elesúszott Szolnok,
 Egörvárba menének az jámborok.

Az hadnagyok köztök az ki ott vala
 Epörjesi jó Blaskó Antal vala,
 Zádornik Amborús, Janieskó vala,
 Kétszáz harmincz puskás gyalog az vala.

Az jó Serédi György hamar bocsáta
 Két száz drabantot jó Egör várába,
 Kiknek egész hópénzt ada Kassába,
 Holtig lennének benn hív szolgálatban.

325

Az rossz népek hallák hírét tereknek,
 Nagy féltőkben bémenni nem merének,
 Megtérének, Kassába hogy lépének,
 Másfél százan mind vasba veretének.

330

Az jó Serédi György nagy haragjában,
 Egynéhán holnapig kínzatá vasban,
 Ő kezdettől fogva volt hív voltában
 Ferdinándus mellett minden dolgában.

335

Jobbikat lám köztök elfeledtök volt,
 Néma barátoknak négy gyalogjok volt,
 Azokat es ott béesködteték volt,
 Viadalhoz holtig ott minden kész vólt.

340

Az vitéz Dobó István meggondolá,
 Szállott házba mi szükség ott benn volna,
 Az völgyről Fel Némötről felhivatá,
 Egör városból, Tályáról hozatá.

Barbélyokat tizönhármat hívata,
 Három lakatgyártót és négy kovácsot,
 Kerékgyártót, öt ácsot, kilencz molnárt,
 Nyolcz mészárost, és egyéb férfiakat.

345

Az száztíz gyaloghoz esmét hozának,
 Hetvenöt paraszt népet számlálának,
 Egri, tályai bírakkal jutának,
 Kiknek az várban mind tisztöt osztának.

350

Valának szorgalmatosok tisztökben,
 Falukról es parasztok harmincznégyen,
 Sütő asszon népek es tizennégyen,
 Egyéb asszonyok, gyermekök negyvenöten.

355

Im az sok pap közzől csak egy vált vala,
 Ki benn marada, az Bálint pap vala,
 Másik egy futott pap, Márton pap vala,
 De prédikállani nem tudnak vala.

360

Tudtomra vagyon mind ennek sommája,
 Hatvanöt héán kétezör lélök vala,
 De még ezekben sok elszökött vala,
 Az jámbora bátor szível benn vala.

Ez idő közt Ali basa írata,
 Amhát basát, Beglerbéköt hívatá,
 Hogy Szolnokot, Egröt ő megszállaná,
 Kikben tudja egy magyar meg sem várná.

365

Szolnok alá Ali basa beszálla,
 Amhát basa nagy hadával eljuta;
 Szolnokból kiszökének, belé szálla,
 Szent Mihál hónap negyed napján vala.

370

Egy levelet Amhát basa írata,
Egy szegén embertől Egré iktatá,
Jó Dobónak, Mecskeinek beadá, 375
Levélhozót ottan vereték vasba.

Vitézőket porkolábok bégyűjték,
Hallásokra levél magyaráztaték,
Azon levelet királnak felköldék,
Akkor köztök ily szörzést végezenék. 380

Közikbe ha többet béköldenenék,
Levélhozót bátor béeresztenék,
De az levelet tőle el se vennék,
Község előtt véle megégettetnék.

Ez es köztök akkor lőn elvégezve 385
Senki az szálláskor ki ne üvöltene,
Se jót se gonosz szót ki ne ejtene,
Senki ketten, hárman ne súgna, settegne.

Tulajdon fejével érte, fizetne
Valaki ez szörzésnek nem engedne : 390
Az két fő kapitán arra felele,
Több hadnagyok nélkül semmit értene.

Jó szertartással ők egymást értenék,
Egy tanácsból minden jót végeznének,
Vár-megadás felől ki csak emlékeznék, 395
Vagy fő, vagy község érte megöletnék.

Reá felelének, mind jóvá hagyák
Nagy örömmel az császár hadát várják,
Segétségét úristennek csak várják,
Benne bíznak, életöket jobbítják. 400

Ily szép levelet írt vala az basa :
«Én, ki vagyok natuljai Amhát basa,
Az hatalmas császárnak fő tanácsa,
Fő kapitánya és gubernátorja.

Az két porkolábnak köszön, ezt írja, 405
 Temes, Maros két felét mind elbírta,
 Az császárnak hatalmába hajtotta,
 Párkán Szolnokot es néki foglalta.

Császár akaratjából titeket intlek,
 Híven engedjetök ő felségének 410
 Egör várát, várasát engedjétök,
 Mely basát én küldök, béeresszétök.

Rá gondolván, engödelmesök léstök,
 Én es hitemre fogadok ti néktök,
 Az császártul minden jót nyerök néktök, 415
 Jószágtok minden megmarad tinéktök.

Olyan szabadságban tartlak titöket,
 Mint régi királyok, örökségtöket,
 Mindentül megoltalmazlak titöket,
 Ezen adom én hitös pöcsétömet. 420

Noha engödelmesök ti nem léstök,
 Az császárnak haragjában ti léstök,
 Ki miá ti fejetöket vesztitök,
 Erre választ neköm hamar tegyetök.»

Isten vala az jámbor vitézőkvel, 425
 Maradának csendes szívékvel,
 Az hadnagyok vígak az vitézőkvel,
 Bíztnak, tanítnak szép beszédökvel.

Első része krónikának szép rendvel.

MÁSOD RÉSZE.

Immár leszen vártáknak elosztása, 430
 Vitézőknek nevök elszámlálása,
 Az basáknak Egör alá szállása,
 Nagy romlása és gyakor ostromlása.

Magyarok vitézők Egör várában,
Fő hadnagyok vannak nagy forgódásban, 435
Vitézőket vártákra elosztásban,
Mint cselekedjenek? megtanításban.

Mondám, fő hadnagy, vitéz Dobó István,
Néki társa vitéz Mecskei István,
Pető Gáspár, vitéz Zoltai István, 440
Vitéz Gergely deák ott jól forgódván.

Az káptalan hadnagya köztök vala,
Jó Figedi János forgódik vala.
Várta osztásnak ilyen módja vala,
Béjáró kapunál kezdötték vala. 445

Rajta az új bástyáig meghagyának,
Az bástyával össze béállatának,
Egy héán száz drabantot ott hagyának,
Azok előtt négy fő legént hagyának.

Lám jó Pestyéni János egyik vala, 450
Kusztovit Horvát György második vala,
Gasparit Mihál, Horvát Gergöl vala,
Egy vártát ezek őrizik vala.

Ez új bástyán fölül tömlőzbástyába,
Ugyan ottan egy erős földpalánkba, 455
Száz negyvenegy drabant állá azokba,
Négy fő legín azok közzé beállá.

Szertartással Nagy Bálint és Nagy Antal,
Filöp Dömötör, Kálmán porkolábbal,
Tömlőcztől fogván közép kapuiglan, 460
Kapu nélkül, az Sándor bástyájával.

Ezökbe százhusz drabantot hagyának,
Vitéz Istvánt, Filöp Andrást ott hagyák,
Gyulai György, Liszkai György állának
Közép kapun, nagy kapuig hagyának. 465

No, százöt drabantot ott állatának.
Baksai Tamást, Horvát Mihált hívaták,
Nágoli Urbán, Szólláti György jutának
Negyed vártára négyen beállának.

Vala két magas tornya monostornak,
Kikre húsz drabantot felállatának,
Ez négy vártája vala belső várnak,
Négy vártája ismég az külső várnak.

470

Az Csabi bátyjátul fogva vala,
Az szeglet toronig egy várta vala,
Bástyába, toromba állaták vala,
Tíz héán száz drabant beállott vala.

475

Rédei Ferencz, Kis Dienös vala,
Nagy János, Vitéz János vélők vala,
Bebek bátyjátul szeglettől fogva,
Másod várta az ó kapuval vala.

480

Több drabantot ezökbé állatának,
Száz harminczot, négy fő legént hagyának,
Gersei Benedök, Nagy Mihál jutának,
Kusztos Balázs, Tegnyei Petör állának.

485

Az ó kaputul fogva szegletig álla,
Ötvennyolecz drabant, négy fő legén álla,
Szabolcskai Mihál, Gálházi vala,
Farkas János, Baronya György vala.

Keskön kőfal belső vár szegletig vala,
Harminczöt jó drabant azon áll vala,
Vinceze ispán, Tardi Pétör ott vala,
Kóródi Máthé, Tetétleni Pál vala.

490

Négy álló seregöt ök állatának,
Belső várnak belső piaczn hagyának,
Kiben fő legényök, drabantok, katonák,
Kétszáz hatvankilenczen ott valának.

495

Azok előtt jó Vajda János vala,
 Dobó István lovag hadnagya vala,
 Zádornik Amborús gyalog hadnagy vala, 500
 Belső várnak más piacznán es vala.

Készön más álló sereg ott áll vala,
 Abban kétszáztíz jó legén áll vala,
 Iváni György ennek előttök vala,
 Blaskó Antal, Epörjesi Janieskó vala. 505

Ez két álló sereg igazgatója,
 Gondviselője jó Mecskei vala.
 Kilső várban, kapu előtt áll vala,
 Harmad álló seregben százegy vala.

Lám ennek gondja és igazgatója 510
 Az jó Pető Gáspár előttök vala,
 Gömöri hadnagy Kis Pétör Antal vala,
 Az álló seregben Petővel vala.

Oly szép sereg fenn külső várban vala,
 Kétszáz nyolczvan legén benne jó vala 515
 Gondviselő, előttök járó vala,
 Bornemissza jó Gergöl deák vala.

Száz-száz legén előtt hadnagy ott vala
 Az vitéz Soklyósi Nagy Albert vala,
 Másik jó Ar dai Nagy Antal vala, 520
 Kik jámborúl végig szolgáltak vala.

Zoltai István es ott hadnagy vala,
 Jó Figedi János vélök ott vala.
 Vitéz Dobó István gondja nagy vala,
 Az álgúkhöz őt választották vala. 525

Törésöket, belsőt, kilsőt, vártákat,
 Mindenfelé lás son minden dolgokat,
 Romlásokra tölteni sok kasokat.
 Mestörnépnek lássa ő munkájokat.

Az parasztnépnek jobb részét választák,
 Álgúk mellé, és töltenie hagyák,
 Pattantyúsok csak kilenczen valának,
 Forgódának, jámborúl szolgálának. 530

Sőt az várta rendölés csak addég volt,
 Ilyen módon, míg az nagy törés nem volt,
 Mert az törés után más rendölés volt,
 Hova több legén kellett, bocsátva volt. 535

Az hat fő hadnagyok mellett vitézők,
 Kik mind végig ott forgottak, szegényök,
 Fő legínyök, kikben én megnevezök,
 Hogy mind éltig éljön az ő jó nevök. 540

Vala fő hadnagy vitéz Dobó István,
 Az Ruszkai egyigyő Dobó István;
 Másik hadnagy vitéz Meeskei István,
 Egri tisztöt bírja ott ez két István. 545

Vitéz Pető Gáspár harmadik vala,
 Vitéz Zoltai István negyed vala,
 Vitéz Gergöly deák ötödik vala,
 Vitéz Figedi János hatod vala.

Vitéz hadnagya Dobónak Vajda János,
 Pestyéni János és Pozsgai János,
 Nagy János, Vitéz János, Pribék János,
 Farkas János, Bácsmegyei Terek János. 550

Vitéz Ferencz vicze porkoláb, Nagy Tamás,
 Filöp András, Bay Ferencz, Bay András,
 Deli Balázs, Balog András, Nagy Balázs,
 Pető hadnagya az Somogyi András. 555

Vélök Baksai Tamás, és Nagy Tamás,
 Vicze udvarbiró az Paksi Borbás,
 Kamoti Balázs, Szőke András, Rácز Farkas,
 Garai Farkas és az Kusztós Balás. 560

Vicze porkoláb másik, Nagy Bertalan,
Széköl Kálmán, Nágoli Urbán, Vincze ispán,
Vitéz István, Fekete István, Nagy István,
Rédei Ferencz, Budaházi István.

565

Vala Gusztouit György, Liszkai Horvát György,
Gyulai György, Orbonáz György, Dormán György,
Szólláti György, Iváni György, Széköl György,
Kamonyai Imre, Baronyai György,

Vala Horvát Gergöl, Varsányi János,
Barbél János, számtartó Sukan János,
Nagy Gábor, János ispán, Józsa János,
Pribék Józsa, Szabó Márton, Barát Miklós.

570

Vala Körmendi Máté, Halmi Miklós,
Kis Dienös, Nagy Bálint, Pozsgai Miklós,
Gersei Benedök, Gálházi Miklós,
Balog Bálint, Nagy Bálint és Vas Miklós.

575

Vala Szirmai Pál, Gasparit Mihál,
Döngelegi Gáspár és Horvát Mihál,
Szatai Imre, Nagy Mihál és Nagy Antal,
Tetétleni Pál és Szaboleska Mihál.

580

Vala Ráskai Pétör, Terek Dömötör,
Istenmezei Sándor, Filöp Dömötör,
Tardi Pétör, Onori Gábor, Hős Pétör,
Kamorai Gábrriel, Trincsöni Pétör.

585

Vala Kulesár Imre, ki jó borral tarta,
Sáfár István eleven csukával tarta,
Benedök kovács lovamat megpatkolta,
Szakács Balázs igaz aggeből tarta.

Jó hívséggel ezek cselekedének,
Munkát, fáradságot ők szönvedének,
Kik mindvégig erős hitben levének,
Sok jámbortul dicsőretöt nyerének.

590

Tereknek halljátok már indulását,
 Az basáknak Egör alá szállását, 595
 Az sok álgyúk miá szernyő romlását,
 Ostromokon sok tereknek hullását.

Ez Szent Mihál hónap kilenczed napján,
 Az száguldó Maklárra felszáguldván,
 Egri strázsákban kettőt elragadván, 600
 Két tisztartó gyalog alig szaladván.

Szolgaikban Egről kibocsátának,
 Jó lovakkal, hirokkal hadnagyoknak,
 Azok mellett drabantok és katonák,
 Az kassai hadnagyval kiugrának. 605

Ezön hónap tized napján indúla,
 Az budai herélt basa felszálla,
 Maklárnál tizenegy napján gyűlt vala,
 Vecsernyekor sok békkal készült vala.

Vala Ali basával ott nagy sok bék, 610
 Nándorfejevári, szendörői bék,
 Memhethán, Arszlán bék és az Halom bék,
 Velibék, szegedi nagy Musztafa bék.

Kamber bék, Dervis békkal ott valának,
 Budai basához kik hallgatának, 615
 Amhát táborából es bocsátának,
 Huszonötezörön elindulának.

No, Egörben készen vannak az hősek,
 Csak kevesen kabdosni kiötének,
 Pető Gáspár, Zoltai István menének, 620
 Fígedi János, Fekete István menének.

Ezök csak kevés lovaggal valának,
 Tíz héán százan jó drabantok valának
 Gergöl deákkal lesben állottanak,
 Akkor fő törököket hullatának. 625

Kucsikval és szekerekkel morhákat
 Ott nyerének szép drága szerszámokat,
 Fosztányokat, skárlát, gránát ruhákat,
 Boncsokokat, ezüstös sisakokat.

Nagy szép, jelös, drága gyöngyös tollakat, 630
 Nyakbavetőket, drága pánczélokát,
 Sátorokat, hadakozó szerszámokat,
 Így jelönték először ki magokat.

Ezen hálát adának az istennek,
 Ki nagy bátorságot ada szívöknek, 635
 Az terek oly nagy kevélyön jönnek,
 Vélik, előttök hogy mind kiszöknének.

Völgyekre, hegyekre basa felszálla,
 Fel-Némötig, az Királszéki alá,
 Fel szél felől Egör vizéig szálla, 640
 Ő nagy táborával basa leszállá.

Ezt hogy láták hősek, gyorsalkodának,
 Az nap leverék héját palotáknak,
 Szép házaknak és az nagy monostornak,
 Hogy gyúlástul épen maradhassanak. 645

Várasbéli mólnákat és házakat,
 Az káptalant és az szent egyházakat,
 Azon napon felégeték azokat,
 Hogy jobban löhessék az pogánokat.

Kisasszon nap után vasárnap vala, 650
 Ali basa távol egy hegyön vala,
 Három öreg álgút hozatott vala,
 Hármat-hármat löttete bé az várba.

Ez lövésök ugyan sáncz nélkül lúnek,
 Harmad napra nagy sánczokat vetének, 655
 Királszékin közel lönni³ kezdének,
 Az töltésre, monostorra lövének.

Lám onnat szép álgjuk zönögnek vála,
 Kik miá terekök búsultak vála,
 Mert belől Dobó fenforgódik vála, 660
 Monostorról oly erőssen lő vála.

Szertelen nagy kárt törökök vallának,
 Királyszékin mert nagy álgjuk hullának,
 Álgju-kerekek, -ágyak elromlának,
 Fő pattantyúsok jelösek halának. 665

Az törökök nappal mint rontnak vála,
 Éjjel hősek igen forgódnak vála,
 Kétször erősben megépejtik vála.
 Ötöd napig így öszvelőttek vála.

Mikor Dobó sok por kelését látá, 670
 Szöntelen való lövését tágítá,
 Az nagy álgjúknak ő békét hagyata,
 Taraszkokból ritkán lönni paranesolta.

Lám nem tudja, ha lesz vár szabadsága,
 Kimiletlen kel az por az ostromra, 675
 Első napon fő legényök várasba,
 Drabantok kioszlának az kapukra.

Az nap barmot, lovat, juhót itatának,
 Vízet hordókkal mind estig hordának,
 Éjjerre meg várba takarodának, 680
 Harmad napon es mind így forgódnak.

Legottan Arszlán bék hadával juta,
 Bódog asszon klastrománál leszállá,
 Negyed napon négy taraszkot hozata,
 Várba lövő-helyökre igazítá. 685

Az földbástyát, lövő-helyöket lötteté,
 Várba köröszkül-kosul belötteté,
 Egy fő legén, Nagy Antal esék sebbe,
 Oroszi Gábort választák helyébe.

Söt halála szállás után történék,
Tizenkettőd napon ugyan ott esék,
Azon napon ebéd után történék.
Vitézökben az várból kiütének : 690

Az jó Pető Gáspár Zoltai Istvánval,
Fő legényökvel, Fígedi Jánosval, 695
Bai Ferencz az Ormándi Jánosval,
Szépen harczolának az pogánokval.

Az jancsárok hát lesben állottanak,
Vállát lövék Budaházi Istvánnak,
Lovát általlövék Horvát Mihálnak, 700
Az terekök oly nagy sokan jutának.

Szépen térének, várba bészállának,
Negyed napra meg városba szállának,
Itatának, vizet hordókval hordának,
Ötöd napra mikoron ők jutának. 705

Beglerbékkel, Amhát basa hadával,
Tengőrelveöl békökkel, szancsákokval,
Besliákval, akancsákval, jancsárokval,
Juta sokasággal, zöngés-bongásval.

Az nap es az várból alászállának, 710
Itatának, vizet hordókkal hordának.
Egy tereket akkor ott békapának,
Az vitézök vígan bészorúlnak.

Sok jancsárok derre nemmén jutának,
Al-Magyarinál hegyoldalba szállának, 715
Hegyekön, völgyekön lovagok szállának,
Sátorokat nagy sokat felvonyának.

Az Beglerbék Tihemér felől szálla,
Az vízön túl Amhát basa leszálla,
Nagy Tállyáig és az Vadkerben szálla, 720
Hegy, völgy nagy sok sátorral rakva vala.

Kapuját az várnak le nem bocsáták,
 Hatod napon, hogy ne essék csalattság,
 Az fő basák az nap tanácskozána,
 Mely felől az várat ők megronthatná.

725

Nagy sánczokat heted napon vetének,
 Töltött kasokat sokat építének
 Hécei udvarán sánczot szörzének,
 Két nap az kohnyára onnat lövének.

Az három öreg álgjúkhoz hozának,
 Tizenegy öreg álgjútvonyatának,
 Az vár körül sánczokban állatának.
 Golyóbissa az öregbik álgjúna,

730

Ki ötvenöt font vas golyóbis vala,
 Másik kevéssé annál kisebb vala,
 Többi ezöknél kisebbbet vet vala,
 Taraszkoknak számát nem tudják vala.

735

Ezökből sok golyóbist beszórána,
 Kik miatt embörök, barmok halána,
 De belől okosságot gondolána,
 Kilső várba árkokat ők ásána.

740

Gyorsan álló seregöket béállaták,
 Vártán valók es oltalmat alkotána;
 Laptákat, tüzes nyilakat béhányána,
 Terekök azzal semmit nem ártána.

745

Elhányatá Dobó istállók héját,
 Megéget ott széna, szalma rakásokat,
 Barmokkal megétetött asztagokat,
 Hagya belső várban egy asztag szénát.

Vizes tehen bürökkel bévonyatá,
 És egy búza asztagot ott meghagya,
 Belső várba egy verömbe rakatá,
 Töltés baronáit bőrrel bévonyatá.

750

Rendönként vizes bőroket hagyának,
 Kikkel tözes laptát, nyilat oltának, 755
 Először kezdék törni palotáknak
 Végénél egyenes kőfalt rontának.

Azon kívül egy keskön kőfal vala,
 Az törésén sokat mulattak vala,
 Attul palotákhoz nem férnek vala, 760
 Terekőknek igen ellenök vala.

Lám az kilső várat is terettetik,
 Kilső toronnál észak felől lövik,
 Azon elő Bebek bástyáig lövik
 Vékon kőfalt, ó kapu bástyájáig. 765

Az belső várban mely igen forgódnak,
 Dobó és Mecskei ott parancsolnak,
 Törés aránt töltésöket alkotnak,
 Arra töltött kasokat felrakatnak.

Száraz gerendákat ők felásának, 770
 Kilső várban es oly igen forgódnak,
 Gergöly deák, Pető, Zoltai vannak,
 Törésökre gerendákat ásatnak.

Annak utánna kezdék törettetni,
 Paloták hátúsó részét rontatni, 775
 Dobó és Mecskei kezde sietni,
 Pinczéket, boltokat földdel töltetni.

Lövő-helyökre fenn az palotákba,
 Hordókat, kasokat töltetnek vala,
 Hol lön álgyú miatt elszaggatása 780
 Nagy Balázsnak, gyalog hadnagynak halála.

Löttetni kezdék meg az belső várat,
 Az régi ó kapunak nagy bástyáját:
 Az hadnagyok csinálnak ótalmakat,
 Töltésöket, hordókat és kasokat. 785

Az több törést sietik jobban törni,
 Az fokokat mind széllal lerontani,
 Belől vitézők sietnek forgódni,
 Nappal törtet éjjel felépíteni.

Sok álgúkból, taraszkokból lövének,
 Tizenkettőd napig sokat törének,
 Tizenharmad napján nagyobbbat tőnek,
 Kit belől vitézők megépítének.

790

Az fő basák egy embertől küldének
 Leveleket, várbéli vitézőknek,
 Az szörzés szerint kit béeresztének,
 De semmit tőle ők el sem vevének.

795

Nagy fazék szenet elő emelének,
 Leveleket véle megégettették,
 Füstivel az embört igen füstölék,
 Vasba verék, árokban verejtőzék.

800

Azért első fő törés belső várba
 Paloták vége egyenös fal vala,
 Kivől azon egy keskőn kőfal vala,
 Az Sándor bástyáiglan belső várba'.

805

Gyenge kőfalig bástya aránt vala,
 Gerendákat által ástanak vala,
 Két vitéz embört ott állattak vala :
 Szirmai Pál, Terek Dömötör vala.

Jó drabantok vélők ott állnak vala,
 Más fő törés, szeglet toronnál vala,
 Harmad Bebek bástyája alatt vala,
 Negyed ó kapu bástyájánál vala.

810

Rútul az tornyát és külső kapuját,
 Mind eltörték vala fenn az fokokat,
 Belől néppel újítának vártákat,
 Gergöl deák biztatja az uraimat.

815

Ostromokat már halljatok szépöket,
 Az vártákon sok embör ölésöket,
 Az várbélieknek vitézségüket, 820
 Nagy istenben vették reménségöket.

Már az szállásnak tizenkilencz napja,
 Akkor vala szintén Szent Mihál napja,
 Az törekök éjjel gyűltek az sánczba,
 Közel való árkok vélök mind rakva. 825

Lőn jó reggel hajnalban sivalkodás,
 Nagy sok felől oly nagy Allah-kiáltás
 Először paloták felől indulás,
 Huszonhét zászlóval ostromnak rohanás.

Az terek az törésre felmásznak, 830
 De az ostromval semmit használnak,
 Mert vitézők ott benn ébren valának,
 Jézust, Jézust felszóval kiáltának.

Serénséggel az vitézők forgódnak,
 Nappali rontást éjjel bealkottanak, 835
 Nagy szál-fákkal erős falt csináltak,
 Több népet az törésre állattanak.

Az terek sokan ott elveszének,
 Tözes szerszám miá sebesedének,
 Ebe szügyönökre alá zörgének, 840
 Benn az vitézők es sebesedének.

Ezök közt Gyulai Györgyöt meglövék,
 Sebbe esék, onnat őt elemelék,
 Ezelőtt Szent Mihál estin történék,
 Vitéz Bolyki Tamást jancsárok ellövék. 845

Sőt Borsod vármegyei hadnagy vala,
 Vitéz módra ott ő forgódik vala,
 Az szöglet törésnél ő töltet vala,
 Ott ellövék és hamar megholt vala.

Gondjok, bánatjok lőn az uraimnak, 850
Szeglet-tornyot híjják Bolyki bástyának,
Sok zászlókval arra felrohanának,
Kit terek keményen ostromlának.

Itt vitéz Zoltai István forgódék,
Az vitéz Gergöly deák veritözék, 855
Népöket biztatják, törésre vivéek,
Kiki mind vitéz módra cselekedék.

Az terek ott es semmit nyerének,
Sokan meghalának, sebösödének,
Ebe szégyönökre meg elmenének, 860
Benn es halának, megsebösödének.

Kapu bástya felől az Bebek tornya,
Ez kettő közt igen nagy törés vala,
Annak ostromára nem mentek vala,
Mert nagy épülését jól látják vala. 865

Ó kapu bástyájára rohanának,
Huszonhét zászlóval bévön jutának,
Kapu fölött az toromba hágának,
Sőröséggel zászlók ott lobogának.

Rágondola Pető Gáspár ott vala, 870
Az népet felszóval kéri biztatja,
Kik keményen fogják, vitéznek mondja,
Félelmeset erőssen pirongatja.

Ott jancsárok toromból lövöldöznek,
Benn valókban nagy sokat ellövének, 875
Vitéz Dobó mindenfelé forgódék,
Hol gyalog, hol lovon ő serénkdék.

Sok tereket hogy látá az bástyában,
Népének sok hullását benn az várban,
Nem árthatnak tereknek az toromban, 880
Mert oltalmok torony belső köfala.

Tére hamar töltésre az álgúkhöz.
 Kiket régen szörzött vala ostromhoz,
 Igazítván löve bástya tornyához,
 Köfalához, zászlókhöz, jancsárokhoz.

885

Rontaték az köfal, megfutamának,
 Az terök zászlók, megesavarodának,
 Terekökben ott sokan elhullának,
 Sokan bennök sebben elszaladának.

Ott Nagy Imre, ki más drabant hadnagy vala
 Két ízben ő megsebösödött vala,
 Sebök miatt halála történt vala,
 Vitéz Petőn kő miá sérvés vala.

890

Miatta sokáig betegösködék,
 Vitéz Ferencz vicze porkoláb hívaték,
 Pető helyére ostromkor állaték,
 Jó Pozsgai Jánost es ott ellövék.

895

Lát, hall jó Mecskei az belső várban,
 Álló seregök környül forgódásban,
 Hová szükség nép, kilső, belső várban,
 Azokat válogatja bíztatásban.

900

Az ostrom hajnalban kezdetött vala,
 Ebéd felé elvégeztetött vala,
 Sok terek, sok magyar ott veszett vala,
 Sok zászlókat vitézők nyertek vala.

905

Sok sebösök az várban sívnak-rívnak,
 De az jó istennek mind hálát adnak,
 Jó jámbor barbél-mestörök forgódnak,
 Sebösökhöz nagy szeretettel nyúlnak.

Az vitézők bíznak az egy istembe,
 Nem sok népbe, álgúkba, sok élésbe,
 Sem az magyar urak segéllésbe,
 Isten után köztök nagy egyességbe.

910

Vége krónikámnak másik részébe.

HARMAD RÉSZÉ.

Mégis halljatok szép viadalokat,
 Por-felgyúlást, szép csuda ostromokat,
 Az jó isten mint mutatá meg magát,
 Nagy szégyembe hozá az császár hadát. 915

Elvégezvén első nagy ostrom után,
 Kilső várba méne Mecskei István,
 Pető Gáspár helyére ott béállván,
 Mert Pető sebben fekszik az ú ágyán. 920

Gondolák basák, levelet írnak,
 Utóssó napján az Szent Mihál hónap,
 Sári Andrást az bánokhoz bocsáták,
 Őket kérik, hogy az várat megadnák. 925

Igen hamar az várba béereszték,
 De az levelet tőle el sem vevék,
 Felét véle levélnek megétteték,
 Felét véle ottan megégetteték. 930

Setét tömlöczbe vasazván vetteté,
 Az szabadulás után megkérdeték,
 Levelekben mi volt, tőle megérték,
 Basák között ezt írta az Arszlán bék :

Hogy az várat az császárnak megadnák,
 Jó Losonczyi halálát ne gondolnák ;
 Mert ő maga nagy okot adott annak,
 Bátor pusztasága légyen az várnak. 935

Az várból bátor mindent kivigyének,
 Ő magok es nagy békével menjenek,
 Nagyobb bizonságért zálagul vennék,
 Ő maga Arszlán bék fogva tartatnék. 940

És annak felette bék azt fogadja,
 Az császár hadát onnat kiindítja,
 Három mélföldre vissza kiszállítja, 945
 Az fölött őket megajándékozza.

Látom, értöm, jó vitéz voltotokat,
 Ne vessessétök benn ti magatokat,
 Mert az császár mely várat megszállattat,
 Azt megveszi, mindent ott levágattat. 950

Im, az palotákat meg lőnni kezdék,
 Holott szegén egri bírót ellövék,
 András deák holtig ott jól forgódék,
 Vitézökben sok ott megsebösödék.

Az ostromoknak utánna történék, 955
 Gyalog hadnagya az Serédi Györgynek,
 Hegedős István helyébe Kendinek;
 Ez sem lőn hív szolgája vég Egörnek.

Terek szünetlen övöltnek vala,
 Nagy sokféle nyelven beszólnak vala, 960
 Magyarul, németől, tótul, olaszul,
 Lengyelöl, deákol, és vad oláhul.

Oly szép beszéddel övöltik, azt mondják,
 Császár, basák hitökre azt fogadják,
 Egröt az császár kezében ha adják, 965
 Őket nagy békével el-kibocsátják.

Kis likacsán István hallgatja vala
 Egnéhány barátival titkon szólla,
 Sokat ő melléje már hajtott vala,
 Egröt elveszteni akarja vala. 970

Szólla Hegedős István feleinek:
 Dobó Istvántul ostrompénzt kérnének,
 Ha nem adna, várból ők kimennének,
 Mert nám az terekök jót beszéllének.

Azt hamar Dobó, Mecskei megtudák, 975
 Az több hadnagyokat hamar hívaták,
 Hegedős Istvánt hívaták, megfogák,
 Csöpögeték, erőssen megvallaták.

Parancsolának, hogy felakasztanak,
 Vár piaczn három fát állatának, 980
 Nyelve vallása szerint felakaszták,
 Az párttartók fülöket mind lecsapák.

Választák helyébe Pribék Imröhöt
 Ki végig jámborul szolgálá Egröt,
 Sokan csudálák ez csuda esetöt, 985
 Hálaadásval dícsérék úristent.

Im mely nagy kár, veszödelöm lesz vala,
 Egy hegedős miá Egör vész vala,
 Egész felföld terekké leszön vala,
 Az palaszok orrunkról elesik vala. 990

Imé, Mindszent hónap negyedik napján,
 Meg ily veszödelöm szent Ferencz napján,
 Segrestyébe pornak dereka állván,
 Történék egy tapló miatt felgyúlván.

Az segrestyét, monostornak jobb részét, 995
 Mind felveté, az aránt vár törését,
 Az törésnek vártán megépölését,
 Az vártán megöle jó legényeket.

Drabant hadnagya az Bátor Györgynek
 Nagy Pál vala, kivel nyolczan veszének, 1000
 Keze elszakada Horvát Gergölnek,
 Kiből halála történék szegénnek.

Az két száraz mólnot fottig elrontá,
 Emberestől, barmostul mind elrontá,
 Segrestyébe nagy kár lön sok morhába, 1005
 Kiket az por felhánya és elronta.

Lőn ezön örömök az pogánoknak,
Nagy felszóval mind Alláht kiáltának,
Hogy ily romlása lőn Egör várának,
«Egör császáré!» mondanak egymásnak. 1010

Oh mely igen az hősek rettenének,
Kik nem tudják okát ez nagy esetnek,
Vélék csalattságába estek tereknek,
Viadalhoz oly eressen készülnek.

Kifutamék Dobó István vártára, 1015
Sok vitéznek szörnyű halálát látá
Tisztesség vesztében hív mindent vártára,
Félelmes szívöket bottal ráhajtja.

Az hadnagyok kezdének forgódnia,
Vártákra és álló sereghöz futnia, 1020
Az népet fel szóval ők biztatnia,
Hogy az hatalmas isten nem akarja :

Töreköktől megszabadulásunkba,
Hogy bízunk élésünkbe, sok porunkba,
Népünkbe és az mi erős voltunkba : 1025
Hanem csak az ő irgalmas voltába.

Por-felgyulás, árultatás történék,
Ez es az mi jó szerencsánkra esék,
Mert az mi lehetetlen emböröknek,
Lehetségös bizon az jó istennek. 1030

Oly igen bízjunk csak urunk Jézusba,
Hatalmasságába, szabadulásba,
Azután királyba és ez országba,
Kik mast jönnek segítségöl táborba.

Reménségök ömagoknak nem vala, 1035
Csak az köznépet ők biztatják vala,
Az istennek ők könyörögnek vala,
Megszabadulásokat hiszik vala.

Félelmét vitéz Dobó nem mutatja,
 Nagyobb része pornak megmaradt, mondja, 1040
 Maga huszonnégy tonna por csak vala,
 Tizenkét kölyöt hamar alkottata.

Éjjel nappal az port kezdé töretni,
 Mert salétrom, kénkö sok vala néki,
 Mólnárokat, kik megmaradtak, kéri, 1045
 Két malomból egyet hamar alkotni.

Látja az kenyérnek bévön kelését,
 Pallérul hagyja Zsigmond Benedököt,
 Megépülték vártán az törésöket,
 Pornak, lisztnek bévön készítésöket. 1050

Gyakran lönek közép kapura terekök
 Mert jól látják, hogy kijárnak vitézők,
 Sok megsebüsedik, halnak ő bennök,
 Az kapu mellett egy likat kezdenek.

Jól el-alatt az köfalt el-kivágák, 1055
 Az árokba kis kaput alkotának,
 Bátorsággal ki s be azon járanak,
 Belső, kilső várban igen forgódnak.

Vígan terekök romlason szívet vünek,
 Köfalak mindenfelől terettetnek, 1060
 Nagy prépost házánál sánczot vetének,
 Kibe három álgút szépen szörzének.

Lám az föld bástyán alól kezdék lönni,
 Napnyúgat felől az tornyot töretni,
 Házakat, palotákat lerontani, 1065
 Királyszékiről tömlöcz bástyát lönni.

Az vár piaczára kezdének nézni,
 Sitő házakat erőssen rontani,
 Az föld bástyát körös körül liggatni,
 Tüzes nyilakkal kezdék gyujtogatni, 1070

Serénsséggel belől kit megoltának,
 Vizes juh-bőrrel likakat bedugnak,
 Királyszéki felől árkot felásának,
 Az várból es rájok szembe ásának.

Terekök fenn az dombon már valának, 1075
 Deszkákból tárgyokat ők csinálának,
 Várbéliek kit hamar elrontának,
 Éjjel az likon el-kiostromlának.

Szegén Kálmán porkoláb egyik vala,
 Filöp' Dömötör néki társa vala, 1080
 Az vártát ott ezök őrizik vala,
 Az tárgyokat kik alá hánták vala.

Esmég likon hamar el-béjővének
 Az bástyába, Kálmánra nagy seb esék,
 Gasparit Mihált helyébe helhöték, 1085
 Hamar nap taraszkból azt es ellövék.

Filep Dömötör mellé esmég veték,
 Számtartó Sukán Jánost béereszték,
 Az Hejzei Mihál házatul kezdék,
 Az domb alá egy nagy árok ásaték. 1090

Csinálának hordókból sok sánczokat,
 És szörzének lábakra szép tárgyokat,
 Egy hajnalban tárgyok alatt magokat
 Megjelenték, felgyujták az palánkját.

Igen forgolódnak belől az hősek, 1095
 De puskával reájok nem löhetnek,
 Végre nehezen rájok likat szörzének,
 Törekökre oly erőssen lövének.

Végre az terek megfutamának,
 Csákllyákkal, kopjákkal belől forgódnak, 1100
 Palánk mellől tárgyokat taszigálnak,
 Palánkon gyúlásokat megoltának.

De azért az föld bástyára rohannak,
Éjjel-nappal rész szerént ostromlanak,
Álgyuk szaggatják karóit palánknak, 1105
Hajla palánk, hordók utánna hajlának.

Az palánkot kötelekkel bévonyák,
Vas lánczokkal jármokkal bécsatolák,
Ott es terekök semmit nem ártának,
Mert magyarok bátor szível valának. 1110

Ott dél felől kapujára belső várnak,
Az várasba sánczba álgyúkat hozának,
Kapu mellett köfalba lerontának,
Belől töltést ott nagyot alkotának.

Sőt az kilső várban napkelet felől, 1115
Szeglet toronnál Bebek bástyája felől,
Az terekék emberkednek az felől,
Az árokban zsákot töltnek az földből.

Töltést rakának bástya ellenébe,
Belől valók nem löhetnek az igybe, 1120
Felhágának az toron tetejébe,
Állást csinálának hamar féltökbe'.

Reá nagy tárgyat gyorsan feltolyának,
Kit nyers tehén bőrrel béburítának,
Melynek belől hertelen nem árthatának, 1125
Tárgy alól terekék sok puskát hányának.

Ott forgódnak hadnagyok biztatásval,
Nagy vas horgokat hoznak, vasmaeskákval,
Tárgyról szaggatják az bőrt vas horgokval
Vasmaeskákat fára kötnek lánczokval, 1130

Melylyel az zsák földekben bévonyának,
Tárgyra hev faggyút, szurkot felontának,
Mártott búzakévéket felhányának,
Tüzes szerszámmal tárgyat égeték, ronták.

Ott terekek más fortélt gondolának,
Nagy rakás vágott fákat hordatának,
Sok teve, öszvér, terhös ló fáradnak,
Az vár felött hegyeket rakatának. 1135

Körül terekek Bebek bátyájának,
Az sánczokból lajtrákat kitolyának,
Hasábfákat oda sokat hányának,
Lövő-helyeket zsákokkal bédugának. 1140

Az bástyából kit meg kiszurkálának,
Az után lövő-hely aránt hányának,
Az sánczokból az árokban hányának
Sok vágott fát, arról hogy felhágjanak. 1145

Terek álnokságát vitézők láták,
Orvosságot arra es gondolának,
Az fák meggyújtására alkotának,
Apró tonnákba sindöl foltot rakának. 1150

Azt vitéz jó Gergely deák gondolá,
Az tonnákba apró puskát béraka,
Búzakévéket es sokat hozata,
Kénkövel, szurokkal, faggjúval megontá.

Szalonna remekeket kihányának,
Közösleg szalmát, kívét kihányának,
Darab hájakat, tonnákat hányának,
Rakásfa közé gyujtva kihányának. 1155

Immár meggyúlt az rakás fa árokban,
Terekek vannak sokan megoltásban,
Apró puskák kisülének tonnákban,
Terekek ámultak, futnak az sánczba. 1160

Ott azon bástyára pogán terekek,
Kétfelől es álgyúkat szegezének,
Egyfelől kőfalban sokat törének,
Hogy másfelől hozzá nem férhetének. 1165

Igen szép álgút ásással hozának,
 Szintén árok szélére azt állaták:
 De azzal es semmit nem árthatának,
 Mert belől nagy töltése az bástyának. 1170

Serén vala Gergely deák dolgában,
 Hordót, kereket ő hamar hozata,
 Kerék küllőit deszkákval burítá,
 Töltöt puskákat beléje alkota.

Talám ily fortélt kevés embör látott, 1175
 Gergöly deák mint szörzé ez böles dolgot,
 Puskákkal, szakálosokkal, nagy hordót
 Tölte forgácsal, kénköt, faggyút, szurkot.

Ezt nehezen az bástyára tolyatá,
 Felgyujtatá, árokba taszítottá, 1180
 Hordó, kerék fut széllal az árokba,
 Az terekök vesznek, futnak az sánczba.

Nám az puskák, szakálosok ropognak,
 Sokan az terekék földre burúlnak,
 Csudálkoznak, mondják isten haragjának, 1185
 Csak ő bölcsességének, hatalmának.

Meg az ó kapu-bástyára indúlnak
 Háróm helyön reá árkot ásának,
 Az árkokból köfal alá jutának,
 Az köfalon lövő likakat ásának. 1190

Jancsárok bélővének, gyagdosának,
 Ott belől es lövének, szurkálának,
 Végre az kaput terekék felgyujták,
 Várbélieknek kelének az likak.

Nyás, gerelylyel hevítvén kiszúrának, 1195
 Kit terekék kézzel megragadának,
 Tenere bőre soknak ott maradának,
 Rút szitkokkal rájuk átkozódának.

Terekek szégyenlik, búsultak vala,
 Belől az vitézők kaczagnak vala, 1200
 Jó Mecskei István azomban juta
 Fondamentom alá árkot ásata.

Mert felvetéstől ő igen tart vala,
 Az terek ásásra hamar ásata,
 Az két ásás hogy közel öszvejuta, 1205
 Egy mordály puskával Gergely deák juta.

Vajh ! mikoron egy likaeskát nyitának,
 Löve hasába az terek pallérnak,
 Lőn halála egy fő patyolatosnak,
 «Medet, medet» jajt, terekek hallának. 1210

Takarodnak onnat, mind kifutának,
 Ez csalattságon igen búsulának,
 Éjjel-nappal szüntelen rohanának,
 Az kapúra, bástyára ostromlának.

Az törésön palánk mellé béhányának 1215
 Kéve nádat, laptákkal hányának,
 Hasábfákat, kopján laptákat hányának,
 Mecskeivel kit vitézők megoltának.

Terekökre viszont hagyigálának
 Sok laptákat, kalácsokat hányának, 1220
 Egyéb tüzes szerszámokat hányának,
 Ki miá törésről mind elfutának.

Az bástyából két kis ajtón eresztének,
 Két fő legént katonákval küldének,
 Szirmai Pált, Balog Andrást ereszték, 1225
 Kőfal mellett sok terek levágatek.

Meg vitézők egy héán bėjövének,
 Esmég basák levelet béküldének,
 Mint először azzal es cselekedének,
 Nyelvkövetnek es semmit felelének. 1230

Ezután nyílikon szép leveleket,
Gyakorta bélövének beszédöket,
Község előtt szemben hányák ezöket,
Minden nyelvön szóllíták vitézőket.

Görögöl, magyarul, ráczul, horvátul, 1235
Tereköl, csehöl, némötöl, oláhul;
Az várat megadnák kiáltják tótul,
Magokat ne vesztenék el gonoszul:

Mert immár tisztességbe elég volna, 1240
Tudják hogy borok, kenyerek nem volna,
Por nem volna, vizök elfogyott volna,
Császár népét ne vesztének jobb volna.

Az várból békével mind elbocsátnák,
De ha erővel öket megbírhadják,
Mind az császár szablyája alá hányják; — 1245
Sokszor ezféle szókat kiáltának.

Gondot erre hadnagyok viselének,
Lövésöket ök sokat tétetének,
Sípok, dobok, trombiták zünögtenek,
Hogy köznépek kiáltást ne értsenek. 1250

Az terek mondják: «Immár szólljatok,
Nám jól látjuk, hogy mind vitézők vattok,
Ostrom megmutatta, némák nem vattok,
Nékönk hogy nem szóltok? Mire hallgattok?»

Terek nagy rútul szitkozódának, 1255
Sem jót, sem gonoszt hogy tőlök nem hallnak,
Tizenkét nap után első ostromnak,
Éjjel-nappal sok köfalok romlának.

No már Egröt ily igen törték volna, 1260
Belső várkapunál egy törés volna,
Az új bástya, földbástya között más volna,
Tömlöczbástya mellett nagy romlás volna.

Az kívül új bástyaig palánk vala,
Mindenfelől földbástya liggatva vala,
Ott az kőfal mind eltöretött vala, 1265
Kivel bástya várhoz foglalva vala.

Gerendákkal, szál-fákkal azt felrakták
Tömlöcz-bástyát, palotákat rontották,
Sándor bástyaig kilső falt rontották,
Kilső várban fokait Bolyki tornyának. 1270

Im az szeglet torony Bebek bástyája,
Az ó kapu bástyája rontva vala,
Ezök közt kőfalok valának rontva.
Az terek vadnak dobjok fakadva.
Harmad része immár meg vagon mondvá. 1275

NEGYED ÉS UTÓSSÓ RÉSZÉ.

Negyed és utósó része ez hadnak,
Mondom módját másod, harmad ostromnak,
Nagy szégyembe elmentét az nagy hadnak,
Szernyű halálát Mecskei Istvánnak.

Ez sok törés, romlás hogy meglőtt vala, 1283
Lovon es várba bémehetnek vala,
Az vitézök mindent épejtnek vala,
Szabadulást istentől várnak vala.

Gyakran alázatoson imádkoznak,
Predikátorjok nincs, igen óhajtnak, 1285
Az jámbor hadnagyok csak predikálnak,
Isten ígéjével ők bátorítanak.

Immár segítségöt sehonnét nem várnak,
Mert az nagy urak csak veszteg pillagnak,
Semmi jó választot bé nem hallhatnak, 1290
Azért köz népnek, «sok nép jő» ! úgy szólnak.

Egör szállása előtt Dobó István
 Egy inasát Vas Miklóst felbocsátván,
 Levelekkel pispökhöz ő feljutván,
 Az jó pispök, kitől mindent megtudván.

1295

Ezön ő magában búskodik vala,
 Az fejedelmeknek könyörög vala,
 Jelösben ő felségét kéri vala,
 Egör segítségére inti vala.

Ő felsége arra igen kész vala,
 Az ő kéncsét reá sem szánja vala,
 De annak módját akkor nem találá,
 Mert minden népe késődelmes vala.

1300

Ennél inkább az jó pispök búsula,
 Éjjel nappal úristenhöz imáda,
 Mise-mondásokkal ohít vala,
 Egri vitézőkért imádtat vala.

1305

Elbocsátá Vas Miklóst nagy bánatval
 Az hősekhöz, nagy szép biztatásokval,
 És mindenben nekik ajánlásával,
 Szarvasköbe juta nagy hamarságval.

1310

És az szállásnak tizenkettöd napján,
 Varsáni Imrőhöt meg kibocsátá,
 Vitéz Szalkai Balázsnak írata,
 Szarvasköben ki fő porkoláb vala.

1315

Ezön kéri, írjon az nagy uraknak,
 Vármegyéknek, az szabad városoknak,
 Egör oltalmára rágondolnának;
 Balázs levelén kik semmit adának.

Ez Varsányi másodnap Vas Miklósval,
 Hárman Egré menének bátorságval,
 Az terekek megérték hamarságval,
 Mégis egyiket megölék dárdával.

1320

Ezöket Dobó megajándékozá,
Követségben kevés biztatás vala, 1325
Azért hadnagyok mindent biztatnak vala,
Meg másodszor őket bocsátta vala.

El nem mehetének strázsaállóktul,
Harmadszor azon Vas Miklóst, azontúl
Varsányi Imréhet bocsátá társul, 1330
Harmad egy jámbor drabant méne társul.

Ez bocsátás utósó ostrom meglévén,
Szarvaskőbe mennek estve pínteken,
Szalkai Balázs szolgál híven mindenben,
Követöket ő táplálja mindenben. 1335

Egynéhán csatája volt terekökkal,
Sokat bennök hullatott vitézőkkel,
Vas Miklós szömbe lön Bécsben pispökkal,
Imre tére Egré semmi jó hírvel.

Egről egy gyalog tizedös kiméne, 1340
Szolnok szállásakor el-kicsellege,
Az vitéz Nagy Lukács csatázni méne,
Huszonnegyed magával az Vácz fele.

Egröt azomban terekök megszállák,
Ők kinn rekedének, igen óhajták, 1345
Szarvaskőbe hamar ők beszállának,
Szalkai Balázsszal ők csatáznak.

Ezen Nagy Lukács igen ólálkodik,
Egré beszaladhatna, mert búskodik,
Tisztességében fél megfogytokzik, 1350
Vagy meghal vagy bémegyen, ő esköszik.

Ez ifjú Vas Miklós pispöktől juta,
Szabó Imre Egről Szarvaskőbe juta;
Nagy Lukács ezökkal Egré szalada,
Kin Istennek ő nagy hálát ott ada. 1355

Ezen kívül nagy sok jámbor vitézök,
Szomorkodnak jámbor szegén legényök,
Tíz várból, Kassából csatáznak velök,
Sokat hordnak és levágnak ő bennök.

De csak fejedelmek megindulnának,
Megkésértének hadát az császárnak,
Hazájokért mind halálig vívnának,
Fejedelmeknek sok gonoszt mondanak.

1360

Egröt az jó király igen ohajtja,
Meg nem segélheti, azt szánja-bánja,
Magyarországból lehet kevés hada,
Vendégországból késén indult hada.

1365

Éjjel nappal könyörög úr istennek
Lenne kegyelmes egri vitézinek
Pogánok miá hogy el ne vesznének,
Lenne megmaradta nemes felföldnek.

1370

Egőr maradtáért sokan imádnak,
Jámbor házasok, özvegyök, sok árvák,
Sok jámbor prédikátorok imádnak,
Egri vitézökért ők imádtatnak.

1375

Édös hazájokban egri hőseknek,
Jelesben Dobónak és Mecskeinek,
Jó Gergely deáknak és az Petőnek,
Szép asszon-feleségök kesergenek.

Egy szép leán, hitvőse Zoltainak,
Gyakor könnyhullása szép mátkájának,
Házastársa jó Figedi Jánosnak,
Éjjel-nappal istenhöz fohászkodnak.

1380

Sirnak, ohitnak, csak hozzá kiáltnak,
Bójtölnek és színetlen imádkoznak,
Özvögygyé árvává ne maradnának,
Édös hitvösöktől meg ne válnának.

1385

Sok atyafiak szünetlen imádnak,
Egri vitézök hogy meg ne halnának,
Ily nevökön ő vélők vígadnának, 1390
Úristentől kik meghallgattának.

Sőt tizenkettőd napján Mindszent hónap,
Innepe vala Szent Maximiliánnak,
Szerdán éjjel terek felrohanának,
Sánczokba nagy sokan takarodának. 1395

Vannak készök másod derék ostromra,
Letelősör ő kapu bástyájára,
Huszonnyolcz zászlóval rohanának rá:
De Mecskei készön várja ostromra.

Téglából, agyagból az vitézökkel, 1400
Az ő kaput bérakta ő kezével:
Mert terekök elégették szenökkel,
Rajta hagyott lövő-helyöket szép rendvel.

Oly erősen ő az népet biztatja,
Álló seregből népit változtatja, 1405
Fáradt népit hamar hátra állatja,
Szép beszéddel jó vitézöknek mondja.

Sőt az rettögöit megporongatja,
Némelyét bottal es törésre hajtja,
Kalácsokat, cserepeket, furkókat, 1410
Sok tüzes szerszámát el-kihányatja.

Serénködnek fő legényök mellette,
Kik miá sok tereknek lön ott veszte,
Benn es soknak lön halála és sebe,
Kő miá Mecskeinek nagy sérelme. 1415

Ott más felől terek földbástyára,
Sok zászlóval az temlőcz bástyájára,
Hertelenséggel rohanának romlásra
Kézívesök, jancsárok az kőfalra.

Rettenetös ostrom kezdetött vala, 1420
Akkor belől senki ott nem áll vala,
Vitéz Dobó benn földbástyában vala,
Viadalhoz népit biztatja vala.

Ezt jó Sukán János látá, futamék,
Egy lanczkenet fával törésre állapék, 1425
Pribék János hamar mellé futamék,
Az törésön igen embörködének.

Zöngnek, lönek, sok kövel hagyigálnak,
Az terekék zászlókat lobogtatnak,
Belől es segítségre igen futnak, 1430
Kik miá terekék igen hullanak.

Eljuta Pető Gáspár es új népvel,
Kalácsokval hagyigálnak, cserepekvel,
Kik miá hullának ő tar fejökvel,
Futamának, elmenének szégyönvel. 1435

El-kijöve Dobó István azomba,
Feltekénte az tömlöcz bástyájára,
Ott az feltött zászlót ellőtték vala,
Álló seregéből zászlót hozata.

Zászlót adá vitéz Nagy István kezébe, 1440
Lelőtt zászlót es azomba hozák be,
Zászlótartót ellövék ott mellőle,
Szegén Nagy István éltét ott végeze.

Hamar Dobó István kapá, hogy látá,
Elesni az zászlót ő ott sem hagyá 1445
Egy jámbor drabant kezébe azt adá,
Nagy István testét szépen takartatá.

Az Bolyki tornyára es ostromlának,
Nyolcz zászlóval ugyan akkor rohanának,
Gergely deák, Zoltai belől valának, 1450
Figedi Jánosval jól forgódának.

De Zoltai kő miá sebösödék,
Tüzes szerszámokkal terekeket veszték,
Viszont hosszú kopjákra az terekek
Csuda fa ányúságot ők szörzének. 1455

Nagy szép vas karikákkal erősíték,
Hozzá való port beléje szörzének,
Az végébe apró puskákat szörzének,
Melyekvel az ostromra ők jövének.

Az terekek azzal semmit ártának 1460
Fő legényök mert ott sokan valának,
Az törésön kik erőssen vívának,
Kívöl, belől ott sokan elhullának.

Közel mind estvélig ez ostrom tarta,
Császár hada kárt, szégyent, nagyot valla, 1465
Az jó isten mert magyarokkal vala,
Az nap húsz mázsa por mind elkölt vala.

Másod napon meg gyűlnie kezdének,
Hajnaltul fogván mind ebédig gyűlének,
Messze földről, hegyekről bėjövének, 1470
Lovag terekek mind rendöt ütének.

Ott jancsárok, csausz békök forgódnak,
Vajdáknak, besliáknak, akangyáknak,
Szancsákbékököknek es ők parancsolnak,
Hogy mind készök lennének vég ostromnak. 1475

Nagy övöltve szablyával es kergeték,
Ez gyűlésbe közel tíz óra telék,
Benn es minden viadalhoz szörzödék,
Éfelétől fogván talpon állapék.

Derék ostromnak terekek állának, 1480
Nagy zöngésvel ők Alláht kiáltának,
Sok zászlókval mind körül rohanának,
Ott belől es Jézust, Jézust kiáltának.

Ott suantzár és réz dobokat verének,
Trombitákkal, hangos sípok zöngének, 1485
Sok lövésök, kőhányások levének,
Kik miatt két félben ott eldőlének.

Méne Dobó tömlöcz mellé romlásra,
Aranyas sisak apródja fején vala,
Mely hamar ellövék, apród meghala, 1490
Dobó keze lába sebesült vala.

Megcsendeszőle ostrom az törésön,
De földbástyát mindenfelől erőssen,
Víjják, ostromlják terek vakmerőn,
Dobó futamék bástyába hertelen. 1495

Ott minden népét erősen bíztatja,
Az köveket asszonnépvel hordatja,
Fáradt népnek csöbörrel borát hordatja,
Viadalhoz azzal jobban támasztja.

Gyorsak, vitéz asszonyok hagyigálnak, 1500
Vitéz Petővel nyugodt népek jutának,
Aranyas zászlóját Ali basának,
Ott bényerék budai herélt basának.

Jó Bálint papot palánkon ellövék,
Kiből szegénnek halála történék, 1505
Drabantok, tizedösök sebesödének,
Mind halálig kik ott vitézködének.

Ali basa, több békkel az Arszlán bék,
Az ostromon voltanak fő embörek;
Lövés miá sebben esett Veli bék, 1510
Jancsárok, besliák, akancsgyák veszének.

Túl az Bolyki tornyára es rohanának,
Sok zászlókkal viadalnak állának,
Megmondott álnok kopjákat bétolyának,
Kik miatt benn sok seböket vallának. 1515

Mely igen az három hadnagy forgódek,
Gergel deák job keze sebösödek,
Jó Zoltai István es sebbe esék,
Figedi Jánosnak fogát kiüték.

Az drabantokban sokan elveszének, 1520
Terekekben nagygyal többen veszének,
Meghalának, sokan sebösödének,
Várbeli vitézők zászlót nyerének.

Sok szántalan zászlókkal indulának,
Ó kapu bástyájára rohanának, 1525
Fő népek és jancsárok ostromlának,
Az vitézők belől készön valának.

Ott es Mecskei tözes szerszámokval
Készön várja egyéb sok ártalmakval,
Vitézőket inti biztatásokval, 1530
Szömben állnak erős viadalokval.

Drabantok és fő legényök forgódnak,
Sok tereket az bástyán elhullatnak,
Sebesölve sokan futva szaladnak,
Benn es sebesölnek, sokan halának. 1535

Hálát adnak mind az egri vitézők,
Tágulának szégyönökre törekök,
Ez két helyen beglerbékkel sok békök,
Ez ostromon voltanak fő törekök.

Amhát basát mondják volt az sánczokban 1540
Igen bosszonkodik Ali basára,
Hogy öt hívta ilyen biztatásokba,
Öt senki meg nem várja vég házakban.

Rossz akolnak mondta vég Egör várát,
Barmoknak mondta az porkolábokat, 1545
Vélök való huszárok, drabantokat,
Ugyan sirva szidja budai basát.

«Mennyet jártam mindez szélös világban,
 Sok várakat vívtam sok országokban,
 Jobb vitézökre sem találtam házban,
 Mint ez rossz akolnak vélt Egör várban. 1550

Az császár kincseiben sokat elkölték,
 Sok jelös vitéziben itt elveszték,
 Szégyönt nagyot én Egör alatt nyerék,
 Császártul fejemre haragot lelék.» 1555

Derék ostrom vecsernyekorig tartá,
 Ostrom után egy terek így beszólla:
 «Jámborok, vitézők vattok ez várban,
 Immár semmit ne féljétek ez útban.

Oh mely nagy kárt tötök császár hadában!
 Több ostrom már nem lészen itt voltunkban:
 Mert az basák kiszállnak nagy búókban,
 Esztendőre lesznek bosszúállásban!» 1560

Sok lövésök mindazáltal levének,
 Pintők, szombat, vasárnapon levének,
 Vitéz Dobó szólla ő gyermekének,
 Tarjáni Kristófnak, hív gyermekének: 1565

«Töréséhez siess Bolyki bátyának,
 Lássad dolgok mint áll az uraimnak!»
 Elfutamék bátyájára Bolykinak,
 Puska miá lön halála Tarjáninak. 1570

Rémőle meg nagy hada az császárnak,
 Fel Némötön házakat felgyújtának,
 Késén estve sánczokból kivonyának
 Szép álgýukat, kikkel elindulának. 1575

Ott az várból hamar kirohanának,
 Sánczból zsák porokat sokat hozának,
 Azon éjjel táborokat gyújtának,
 Amhát basa, beglerbék indulának.

Megindúla Ali basa táborá,
Az basák után igen siet vala,
Keddön, szent Lukács napján elindúla,
Hátul járó szertelen megyen vala. 1580

Nem embertől való ő nagy féltökben,
Csak hatalmas istentől rettenésben,
Felvont sátorokat az tábor helyben
Ott hagyának egyéb morhát féltökben, 1585

Az vitéz hadnagyok Egör várában
Biztatásban vannak, nagy forgódásban,
Készön állatnak mindent az vártákban,
Álló seregöket talpon állásban. 1590

Készön várnák, terekék ha térnének,
Valami csalatságot szörzenének,
Szép nyert török zászlókat feltevének,
Kiket törökök csudálván nézének. 1595

Nagy álgýukat, taraszkokat, puskákat,
Egyszörsmind kilövének szakállosokat
Ők tevének Jézus kiáltásokat,
Imádkozván nagy hálaadásokat.

Az szegény sebösök Egör várában,
Több két száznál fekösznek fájdalmokban,
Ki vak, csonka, sánta, benna vívtokban,
Azért vannak nagy szép hálaadásban. 1600

Gazdag öreg álgýú tizenhat vala,
Tizenkétezör golyóbist az várba
Bélövének, kit rakának halmokba,
Taraszok lövés nem vala számlálásba'. 1605

Imé négy fő legént elválasztának,
Követségön királhoz bocsátának,
Aranyas zászlóját Ali basának,
Két zászlóval köldék fel az királynak. 1610

Zászlókat jó kedvvel az király látá,
Pispökkel, Móricz herczeggel vígada,
Vitézőket szépen ajándékozá,
Minden kegyelmével magát ajánlá. 1615

Előttök vitéz Vajda János vala,
Másik az vitéz Iváni György vala,
Az harmadik Somogyi András vala,
Az negyedik Kőszegi Albert vala.

Ezöket az felség ajándékozá, 1620
Száz-száz aranyat bársonyokkal ada,
Miklós pispök egy egy aranyas kupát ada,
Móricz herczeg szép négyszáz tallért ada.

Egyéb urak őket ajándékozá,
Királnak, pispöknek sok jót mondanak, 1625
Vitézőket sok jóval hogy meglátták,
Vigan Egré kiket elbocsátának.

Egri hadnagyok hamar választának,
Vitéz Fekete Istvánnal bocsátának,
Csatára jó legényöket adának, 1630
Ali basa után kik ballagának.

Gondban, bánatban terekök ballagnak,
Pest felé mennek, senkitől nem tartnak,
Szintén Öllőnél vitézők jutának,
Terekökben sokat ők levágának. 1635

Igen szép zászlót nyerének, foglyokat,
Kucsival morhákat, szép sátorokat,
Gránát ruhákat, szép patyolatokat,
Subákat, ezüstös szép sisakokat.

Ezekkel pánczélokát, karvasakat, 1640
Lovakat és egyéb szép szerszámokat,
Hadnagyoknak bémutaták magokat,
Kótyavetyén eloszták mindazokat.

Maradának vitézök nagy vígságval,
Meghala ő benne több háromszáznál, 1645
Sebösüle, marada több kétszáznál,
Úristennek vannak hálaadásval.

Basák, szancsákok vannak nagy búókban,
Anne fő nép nem veszett egy útokban,
Nagyobb szégyönt ez jó Magyarországon 1650
Nem vallottak, mint Egör ostromában.

El-béméne Amhát Terekországba,
Ali basa méne kincses Budába,
Az több békők tisztökbeli házokba,
Sok vitézök veszésén nagy búokba'. 1655

Elgondolá Dobó István magában,
Hogy már megnyúgodjék otthon házában,
Mecskeivel szólla szép szertartásban,
Véget vessenek ő tisztartásokban.

Lám megkínálák királt ő felségét, 1660
Ő urokat, Oláh Miklós pispököt,
Könyörögvén kéri ott ő felségét,
Már elvegyék tőlök egri tisztöket.

Meghallgatá kegyelmesön az királ,
Erről szólla jó kanczellárusval, 1665
Ők szollának az vitéz Sforeziával,
Egré bocsáták hamar nagy summával.

Elosztá, megadá ő hópénzöket,
Az porkolábok letevék tisztöket,
Dobó István szólla szép beszédöket, 1670
Sforeziát szóllitá mint király képét.

Nagy hív szolgálatját igen ajánlá,
Egör kulcsát tisztösségvel megadá,
Kit az király képe töle elfoga,
Király kegyelmét mindenben ajánlá. 1675

Tön az vitéz Mecskeivel oly szörzést,
Két holnapig Egrön az gondviselést
Hogy felvegye, végre való javáért,
Ő felségéhez való szerelméjért.

Erre kész lön az vitéz nagy jó kedvvel,
Szeretettel szolgálá jó hívséggel,
Ez idő közt király jó hiveivel,
Egör felől szólla Miklós pispökvel.

1680

Választá az Bornemissza deákot,
Fő hadnagyát vitéz Gergely deákot,
Egrön pispök ada fő birodalmot,
Porkolábságot, udvarbírósaót.

1685

Társul mellé adá jó Szárkándi Pált,
Gergöl deákkal vévé Egör kulcsát,
Az felségös királ jelente magát,
Vitézőkhöz ő nagy kegyelmes voltát.

1690

Az jó Dobó Istvánt tiszttel szereté,
Erdéli vajdaságra emelteté,
Egy falka pénz-summával öt tisztölé,
Jövendőre több javával értetné.

1695

Aranyas zászlóját néki adatá,
Tisztiben szerencsás légyen, úgy szólla,
Mindenben kegyelmes voltát ajánlá,
Érte tőle csak hívséget kívánna.

Az jó Dobó felségnek ezt izené,
Isten ő felségét lássa, éltesse,
Minden ellenségén szerencséltesse,
Országit mindönütt öregbíthesse.

1700

Az jó isten, ha éltet ez világban,
Holtig lészök hívön szolgálatjában,
Földét, országát oltalmazásomban,
Hívségömben holtig maradásomban.

1705

Az jó király, vitéz Gergöly deákot,
Ajándékozá, ada szép jószágot,
Az mellett ada nagy szép ajándékot: 1710
Miklós pispök adá egri bánságot.

Az több vitézőket látá javával,
Kit jószágval, kit pénzbeli summával,
Jövendőre magát ajánlásával,
Mutatja magát kegyelmes voltával. 1715

Az jó Dobó bírja már vajdaságát,
Gergöly deák tisztiben Egör várát,
Már beszéllöm vitéz Mecskei Istvánt,
Útában történt nagy szernyű halálát.

Az szerencse csudálatos magában, 1720
Mely hamar ő jóból fordúl gonoszba,
Nem kell kevélködni jó szerencsába,
Csak kell lenni érte hálaadásba'.

Szegén Mecskei István felkészüle,
Szép asszony-társához haza erede, 1725
Várkon nevő faluba ő beére,
Útra való segítségöt ott kére.

Nagy vakmerő pórok feltámadának,
Segétségöt útára sem adának,
Söt fegyverekkel ellene állának, 1730
Egy fejszével öt homlokba találák.

Azomban két dárdával általüték,
Ez nemes vitézt ott hamar megölék,
Mellette kik valának elkergeték,
Az gyilkosok magokat elenyeszték. 1735

Gondja lön erre jó Gergöly deáknak,
Halálaért jó Mecskei Istvánnak,
Nagy siralmat szörze várkonni póroknak,
De gyilkosok kézbe nem akadának.

Halálát kegyelmes király ohitá,
Az jó pispök oly igen száná-báná,
Az nagy hadtul lám az isten megtartá,
Mely rossz helyen mint történék halála !

1740

Az testét egy káptalamba iktaták,
Az szöpösi Szent Mártonba fölhozák,
Édös attyafiai takaríták,
Asszon-feleségének hírré adák.

1745

Dobó István, nemes vitéz hogy hallá,
Ő szerelmes társát igen ohajtá,
Véle egyessége eszébe juta,
Együtt véle tiszteséggel szolgálta.

1750

Nagy sok jó adassék memből Dobónak,
Lelke mennyországba Mecskei Istvánnak,
Az új tiszttben vitéz Gergely deáknak,
Jó Pető Gáspárnak, Zoltai Istvánnak.

1755

Az Fígedi Jánosnak, hadnagyoknak,
Az fő uraimnak és katonáknak,
Gyalog hadnagyoknak, jó drabantoknak,
Sok jó adassék kicsinnek és nagynak.

Kik hívön szolgálátok Egör várban,
Kevélségben és felfúvalkodásban
Ne essetök, legyetök hallgatásban,
Az úristennek nagy hálaadásban.

1760

Szálláskoron ki nagy sok viadalban,
Titöket megtarta jó szerencsában,
Ne légyetök ti hálaadatatlanságban,
Kíért végre jussatok mennyországba.

1765

Erre gondot vitézők nem viseltök,
Ő jóvöltát ti ha elfeleditök,
Igéjét, beszédét ha nem veszítök
Visszahallván különben ti értitök.

1770

Régen ó tervénben sok fejedelmek,
Csak mi időnkben es sok jelös népek
Saul módjára sokan elveszének,
Hogy az egy úristentől nem féltének. 1775

Noha kegyetlenséggel cselekedtök,
Szükségtökben hozzá se ivöltsetök,
Mert talám ő nem leszön segítségtök,
Az sokaért memből kirekesztettök.

Isten lássa javával királyunkat,
Ferdinánd királynak kegyelmes voltát,
Oltalmazhassa nagy bölesen országát,
Békében tarthassa alatta valókat. 1780

Isten éltesse király udvarában
Oláh Miklós érsököt jó szándékban,
Sok szegén magyarnak táplálásában,
Ő felségénél minden jó szavában. 1785

Jó válaszsza hamar elmeheessenek,
Mert sokan megfogyatkoznak, éhöznek,
Asszú-kórsága leszön erszényöknek ;
Feneketlen zsákja vagyon Új Bécsnek. 1790

Ezt ki szörzé nagy betegös voltában
Kéncsös Kassában egy főstös szobában,
Tinódinak híjják mind ez országban,
Ezör ötszáz és az ötvenháromban. 1795

Egör jó szerencsénél víg voltában
Vigan iszik szikszai jó borában,
Mert ha terek csúsz vala Egörvárba
Viztől nád teröm vala ő orrába.

FINIS.

EGRI HISTÓRIÁNAK SUMMÁJA.

Summáját írom Egör várának,
Megszállásának, viadaljának,
Szégyönvallását császár hadának,
Nagy vígasságát Ferdinánd királnak.

Urak halljatok szép csuda dolgot,
Mint az úristen ada vígságot:
Mutat hozzátok irgalmasságot,
Az pogánokon álla bosszúságot.

5

Megírtam bévön históriáját
Egör várának ő nagy romlását,
Mast revidedön annak summáját
Megérthetitek ő nagy sok csudáját.

10

Mikor írának ezör ötszázban
Az negyvennyolczban, Magyarországban
Egör vára lön király számában,
Király megérté, volna pusztaságban.

15

Az ruszkai vitéz Dobó Istvánt
Egré bocsátá fő tiszttartóját,
Zay Ferenczöt más porkolábját,
Ezökre bízá jó végháza kulcsát.

20

Jó király adá Oláh Miklósnak
Az pispökségöt fő tanácsának;
Negyvenkilenczben akkort írának,
Az vár tartásán megigazodának.

Az ezör ötszáz iránk ötvenben, 25
 Egri sereggel felkészületben,
 Puszta Szolnokot nagy hertelemben
 Vevék, épejték minden szükségében.

Takarva hagyák szolnoki tisztében
 Zay Ferenczöt nagy hívségében ; 30
 Mecskei Istvánt Egré helyébe
 Dobó mellé hozák ötvenegy esztendőben.

Jó szertartással, gondviseléssel
 Ez két tiszttartó nagy szeretetvel
 Az tisztöt bírák egymást értésvel, 35
 Királt szolgálák oly nagy vitézséggel.

Régen hallották tisztösség dolgát,
 Hogy az végvárnak ő tiszttartását
 — Mikoron értik rájuk szállását,
 Mint kell állani annak minden sarát. 40

Jól értik vala az Amhát basát,
 Az beglerbékkel az császár hadát,
 Miként megvőtték vég Temesvárát
 Mint ott megölték jó Losonczy Istvánt.

Az Temesvárral sok végházakat 45
 Ők elbírtanak tartományokat,
 Elfutamtatták Tiszán túlvalókat,
 Megrettentötték erdéli hadakat.

És az felföldön az Ali basát
 Mint gyorsan megvőtt sok végházakat ; 50
 És ő megverte az király hadát,
 Vég Egör alá készíti nagy hadát.

Gondjok nagy vala ez vitézőknek,
 Az jó királnak és az pispöknek ;
 Itt az uraknak és vármegyéknek 55
 Segétség felől levelet küldének.

Ezt ő felsége el sem hallgatá,
Jó vitézőket Egré bocsáta,
Kiknek az király szép szókat ada,
Kegyelmisségét mindönbén ajánlá.

60

Vitézők ezek : egy Pető Gáspár,
Zoltai István szép lovagokval,
Az Bornemissza Gergely deákval
Bémentek vala nagy szép drabantokval.

Rágondolának felföldi urak,
Hat vármegyéből sok nemes urak,
Az öt várasból az polgár urak
Jó drabantokat Egré bocsátának.

65

Vala káptalannak száz drabantja,
Kit Egörvárba bé sem bocsáta,
Csak az jó Figedi Jánost adá,
Huszonheted magával bébocsátá.

70

Az vitéz Dobó azt meggondolá
Mi szükség volna megszállott házba;
Az várasokból hamar hívata,
Sok féle mestört ő ott béhozata.

75

Rendönként nékik mind munkát ada;
Az sok pap közzül csak Bálint vala,
Véle elfutott egy vén pap vala,
Kik Egörvárban beszorúltak vala.

80

Az egri népnek derék summája
Tizenkilenczszáz harminczöt vala,
De még ebben sok elszökött vala
Az jámbora bátor szível benn vala.

Nám ez idő közt az Ali basa
Budai beglerbék herélt basa,
Amhátot beglerbéköt hívatá,
Szolnokot, Egröt hogy ő megszállaná.

85

Az Ali basa Szolnok alá szálla,
 Az Amhát basa hadával juta ; 90
 Basa bészállá mint egy párkamba,
 Szent Mihály hónap negyed napján vala.

Kárt nagyot valla párkán Szolnokban
 Felségös király álgú-szerszámban.
 Kik benn valának az tisztartásban, 95
 Kissebödének az ő mivoltokban.

Mely hamar basa lövelet íra,
 Két porkolábnak Egré iktatá,
 Vitézők előtt magyaráztatá,
 Az két porkoláb mind tudokra adá. 100

Erről írt vala az Amhát basa :
 Hogy Egör lenne császár végháza,
 Az két porkoláb es hív szolgája.
 Semmi nem kele ő kívánságába'.

Gyorsan il szerzést ők végezésnek : 105
 Többé ha levelet béküldenének,
 Bébocsáttatnék, de el ne vétetnék,
 Az község előtt véle megégettetnék.

Szerzés más ez lön köztök végezve :
 Senki szálláskor ki ne ivöltene, 110
 Se jót, se gonosz szót ne ejtene,
 És ketten, hárman ne súgna-settegne.

Az szörzést köztök ha ki megszegné,
 Csak egy fejővel érte fizetne,
 Két főkapitán arra felele : 115
 Több hadnagyok nélkül semmit értene.

Lenne szertartás egymást értenék,
 Egy akarattal jót végeznének,
 Vár megadásról ki csak emléköznék,
 Vagy fő vagy község érte megöletnék. 120

Lőn ráfelelés, mind jóvá hagyák,
 Vigan az császár hadát ők várják,
 Segétségét csak istennek várják,
 Ő benne bíznak, életöket jobbítják.

Az Egőr vára roszz kőfal vala,
 Nagy helyön vala, szakasztva vala,
 Szép lakóhelye pispöknek vala,
 Drága monostor közepötte vala.

125

Sőt mint két várnak tornya, bástyája,
 Gyakor helyökön tapasztott palánkja,
 Egynéhány helyen töltése, dombja,
 Azokon feláll álgyúja, taraszkjja.

130

Ásott sok vermök, árkok valának,
 Vártát nyolecz részre ők elosztának,
 Sok vitézőket béállatának,
 Álló seregöt négyet meghagyának.

135

Nagy bévön ezt mind nagy krónikában
 Néktök megírtam ő állatjában;
 Itt rövid szóval csak summájában,
 Hogy ne légyetök restök hallásában.

140

Az vitéz Dobó István fő hadnagy,
 Mecskei István társa más hadnagy
 Jó Pető Gáspár harmad fő hadnagy,
 Zoltai István az negyedik hadnagy.

Köztök Bornemissza jó Gergöly deák
 Ötedik hadnagya jó királnak,
 Figedi János az káptalannak,
 Hadnagya vala egri pap uraknak.

145

Vala ezeknek nagy vitézségök,
 Minden igyekben nagy bölcsességök,
 Kikhöz hallgatnak sok jó legényök,
 Az krónikában megvagyon ő nevök.

150

Jó hívséggel ők embörcödének,
 Munkát, fáradságot szönvedének,
 Kik erős hitben mindvégig lünek, 155
 Sok jámbortul ők jó nevet nyerének.

Immár Szolnokból az császár hada
 Jó Ali basa elől indula,
 Sok végbeli bék ő véle vala,
 Huszonötezörön Egör alá szálla. 160

Ali basával vala Arszlán bék,
 Nándorfejérvári, szendörői bék,
 Memhet hán vala és az Halom bék
 Veli bék, Kamber bék, nagy Musztafa bék,

Dervis bék vala. Jó szerrel jönnek, 165
 Rájok Egörből el-kiötének
 Az terekökben ők megölének,
 Drága morhákat ő tőlök nyerének.

Az Ali basa Királyszéki alá
 Az fel szél felől hegy-völgyön szálla, 170
 Három nagy álgyút hegyre vonyata,
 Kilencz golyóbist az várba bocsáta.

Láták az hősek, gyorsalkodának,
 Az nap leverék héát palotáknak,
 Az több házaknak, nagy monostornak, 175
 Épen gyújtástúl hogy maradhassanak.

Ím az váraasi mólnákat, házakat,
 Az káptalant és szentegyházakat
 Azon nap felégeték azokat,
 Hogy jobban löhessék az pogánokat. 180

Az Kisasszon nap után ez vala,
 Vasárnap vala ezör ötszázba'
 Ötvenkettőbe' ez szállás vala,
 Harmadnap nagy sánczokat vettek vala.

No Királyszerkiről lönni kezdének, 185
Töltésre, nagy monostorra lönnnek,
Onnat szép álgyúk mert igen zöngnek,
Jó Dobó miatt sok terekök vesznek.

Az Királyszerkin álgyúk hullának, 190
Álgyú kerekék, agyak romlának,
Fő pattantyúsok ott meghalának,
Öt nap egymásra golyóbest szórának.

Kapun mindennap kiötnek vala, 195
Lovat, juhót, barmot itatnak vala,
Vizet hordókkal behordnak vala;
Arszlán bék juta, klastromnál leszálla.

Szép négy taraszkot előhozata, 200
Lövéhelyökre igazítottata,
Az föld bástyákra sokat szórata,
Sok golyóbissal hőseket bolygata.

Esmég másodszor ök kiötének,
Az törökökvel igyeközének,
Sebösödének, semmit nyerének,
Másszor lovakat, öszvérököt nyerének.

Gyorsan ötöd nap az Amhát basa, 205
Sok szancsákokkal beglerbék basa,
Tihemér felől beglerbék szálla,
Az vadkert felől Amhát basa szálla.

Juta sok jancsár, vár alatt szálla, 210
Másfél-százezör az esászár hada,
Tizenhat vala öreg álgyúja,
Sok taraszkjának ott száma nem vala.

Ez basák együtt tanácskozának, 215
Heted nap sok sánczokat ásának,
Nagy sok kasokat ök fonatának,
Földdel megtölték, tárgyokat alkotának.

Várra álgýúkat ők szegezének,
 Egynéhány felől kőfalt törének,
 Kik miá belől sokan veszének,
 Tőzes laptákat, nyilakat bélövének.

220

No benn az hősek igen forgódván,
 Jó Dobó István, Mecskei István,
 Az vitézőknek ők parancsolván,
 Törés aránt töltésöket alkotván.

Vermöket sokat ott benn ásatnak,
 Töltött kasakat ők felrakatnak,
 Ó gerendákat ők felásatnak,
 Tüzes laptákat vizes bőrrel oltnak.

225

Az kilső várban meg eg forgódnak ;
 Gergely deák, Pető, Zoltai vannak,
 Csak vitéz módra ők es forgódnak,
 Mert az terek ott es igen rontnak.

230

Lövik erőssen az szép házakat,
 Ott lerontanak sok kőfalokat
 Az kölső várban mind az bástyákat,
 Ó kapu környül mind az kőfalokat.

235

Látják az hősek nappal kit rontnak,
 Az fő hadnagyok igen forgódnak,
 Éjjel erőssen azt bécsinálják,
 Mind az vártákot több néppel újítják.

240

Az ostromokat minden meghallja :
 Mikoron vala szent Mihály napja,
 Az megszállásnak egy heán hús napja,
 Éjjel terek bégyültek sánczokba.

Sivalkodással reggel hajnalba',
 Felszóval vannak Allah kiáltásba',
 Az palotákra nagy ostromlásba',
 Huszonhét zászlóval másznak kőfalra.

245

Az szeglet-torony Bolki bástyája,
Bolyki Tamásnak hol lőn halála;
Zászlóval terek ott es rohana,
Bebek tornyára sok terek rohana. 250

Törésére az régi ó kapunak
Huszonzhét zászlóval bévön jutának,
Vitézségöket ők mutatának,
Várbélieknek nagy gondot adának. 255

Csuda-bátorok ott benn valának,
Bölcsen hadnagyok ott forgódának,
Jöllehet bennök sokan hullának;
Rajtok terekek semmit kophatának. 260

Isten megadá szerencséjeket,
Mert ő meghallá könyörgésöket
Ám ott elveszte sok terekeket,
Szégyembe hozá ő elterésöket.

Az ostrom után csuda történék. 265
Egy gyaloghadnagy az vég Egörnek
Árulója lőn az vitézőknek,
Sok társaságval hogy onnat kilépnek.

Szorgost hadnagyok ez dolgot érték,
Hegedős István ám megfogaték 270
Tőle megérték, mert megkínztaték,
Az vár piacznám felakasztaték.

Az Egör veszte nagy kár lesz vala,
Ha egy hegedős miá vesz vala,
Az egész felföld elpusztúl vala, 275
Az palaszok orrunkról elesik vala.

Rettenetösség meg más történék,
Nagy sok mázsa por ott felgyújtaték,
Ki segröstyében ott benn tartaték,
Monostor jobb része hamar felvetteték. 280

Hertelenségvel nagy kárt vallának,
Az törés miatt vitézök halának,
Mólnák barmostul mind elromlának,
Kin az terek igen vígadának.

Az vitézök benn háborodának, 285
Vélik, töröktől megesalattanak,
De az hadnagyok jól forgódának,
Az köznépeknek sok szép szót mondának.

De hogy megérték, bátorodának,
Csak vitéz módra helyökre állának, 290
Hamar kölyöket, mólnát raggatának,
Port töretének, nagy hálát adának.

Azon pogánok bizakodának,
Sok golyóbist az várra szórának,
Az közép kapun vitézök hullának, 295
El alatt likat árokra nyítanak.

Nagy prépost házánál sánczot vetének,
Onnat es nagy sokat belövének,
Az föld bástyán gyujtásokat tőnek,
Kiket vitézök semmié tevének. 300

Árkot Királyszerkiről felásának,
Deszkából tárgyt fennalkotának,
Belől oly hamar rájuk ásának
Azt elronták, mert ők kiostromlának.

Kárt az terekök nagyot vallának, 305
Meg más árokból tárgyt állatának,
Nagy viadallal kit elrontának,
Végre terekök onnat elfutának.

Nagy palánk mellől tárgyak romlának,
Gyűlésök, égésök megalvának, 310
Palánk karói el-kihajlának,
Lánczczal, kötéllel kiket bécsatlának.

Az nagy kapunál köfált törének,
 Szeglet-toronnál bástyája békőknek,
 Földdel zsákokat sokat töltének, 315
 Csuda fortélylyal nagy tárgyat szerzének.

Gyorsan toromra tárgyat vonyanak,
 Kit nyers bőrökkel béburítanak,
 Belől vitézök igön forgódnak,
 Horgok, vasmacskák tárgyat szaggatának. 320

Imé más fortél: sok fát hordának,
 Vár fölött nagy halmokat rakának,
 Árokba hasáb-fákat hányának,
 Hogy nagy ostrommal arról behágnának.

Vitézök arra es gondolának, 325
 Tonnákba, hordókba ők rakának
 Apró puskákat, szakálasokat,
 Kik az árokba széllal ropogának.

Im az rakásfák mind felgyúlnak,
 Kőnkő, szurk, faggyú kihányatának; 330
 Az terekök ott sokan hullának,
 Ez sok fortélylyal semmit használnak.

Gyorsan ó kapura indulának,
 Árkokat ásának, köfált vágának,
 Bélövöldözének, bégyagdosának, 335
 Kaput felgyújták, sokan meghalának.

Az likak tőlök elnyeretének,
 Belől vitézök embörködének,
 Nyás-gerelt igen meghevítének,
 Kit az terekék igen pögdösének. 340

Sokan az gerelt mert megragadák
 Tenerök bőre szakadozának,
 Nagy rút szitkokkal átkozódának,
 Benn az vitézök igen kaczagának.

Az terekőknek sok ányúságok 345
 Semmit használja böles tudományok,
 Marada nekik csak hiú bosszújuk,
 Mert isten vala magyarok paizsok.

Gyakran császárnak az várat kéri 350
 Sokféle nyelvön kívül üvöltik,
 Nagy szép jutalmát, annak ígyérik,
 Békével őket gazdagon eresztik.

Az böles hadnagyok nagy lövést tesznek, 355
 Trombiták, dobok, sípok zönögnek,
 Köznép szózatot hogy ne értsenek,
 Kiből hasonlás, gonosz ne követköznék.

Tizenkettőd napján Mindszent hónap 360
 Innepe szent Maximiliánnak,
 Szerdán, másod nagy derék ostromnak
 Egynéhán felől indulnak köfalnak.

Felhágnak, másznak pogán terek, 365
 Nagy sok zászlókat törésre visznek,
 Alláht kiáltnak, dobok zöngenek
 Lönnek, hagyítanak, igön embörködnek.

Először ó kapú bástyájára, 365
 Nagy sok zászlóval rohanának rá.
 Meeskei István gondola arra,
 Az vitézökkel ott ellenök állá.

Rettenetös nagy öldöklés vala, 370
 Mind az két félben sok megholt vala,
 Szegín Meeskei megsérvött vala,
 Szégyönt terek ott vallottak vala.

De meg másfelől az földbástyára, 375
 Nagy sok zászlóval tömlöcz bástyára,
 Hertelenséggel rohanának rá;
 Belől vitézök sokan futnak arra.

Itt vitéz Dobó István forgódék,
 Pető Gáspár es oda érkezék,
 Sok jámbor vitéz ott embörködék,
 Zászlók hullának, vitézök halának.

380

Nám az Bolyki tornyánál es vala,
 Nagy ostrom vala, viadal vala,
 Jó Gergöl deák, Zoltai vala,
 Köztök Figedi jól forgódik vala.

Az ostrom közel estvélig tarta,
 Az császár hada kárt nagyot valla,
 Ostromról az nap terek elállá,
 Az nap húsz mázsa por mind elkölt vala.

385

Nagy bánatjok lön az fő basáknak,
 Egyött dolgokról tanácskozának,
 Egy vég ostromot szolgáltatnánek,
 Hogyha nem nyernék, ők elszállanának.

390

Derék ostromhoz ők készölének,
 Senkit az igyben nem kíméllének,
 Basák, szancsákok mind készön lúnek,
 Másnap ostromra várnak eredének.

395

Közel tíz óra gyűlésbe telék,
 Az vígságtévők igen zöngének,
 Állat, mindönök ott övöltének,
 Belől istennek igen könyörgének.

400

Jézust háromszor ők kiáltának,
 Dobok, trombiták igen harsagnak,
 Kétfelől puskák igen ropognak,
 Fénös fegyverök villagnak, csattagnak.

Rettenetösön minden bástyánál
 Vínak, harczolnak sok vérontásval,
 Sebösök vannak nagy oításval,
 Sokan elhullnak sebbel és halálval.

405

Az temlőcz-bástyánál Dobó vala,
 Ott ő apródját ellőtték vala, 410
 Ő keze lába sebösült vala,
 Ott asszonnépek vitézködnék vala.

Lám sok köveket vártákra hordnak,
 Nagy bátor szível ők hagyigálnak,
 Aranyas zászlóját Ali basának 415
 Hősek bényerék igen vigadának.

Nagy viadal kinn Bolyki tornyánál
 Vala öldöklés sivalkodással;
 Belől az hősek nagy bátorsággal,
 Ők nem gondolnak sebbel és halálval. 420

Az Gergel deák kezén seb esék,
 Zoltai István es sebbe esék,
 Az Figedinek foga kiesék,
 Sok jámbor vitéz hullá, sebben esék.

Kárt az terek nagyot vallának, 425
 Az ó kapura es ostromlának
 Mecskeivel ott mind készön vannak,
 Kik miatt kívül sokan elhullának.

Ám szegyonökre eltágulának,
 Dobjok fakadva elbúsulának, 430
 Sok főnépeket ők siratának,
 Magyar vitézök nagy hálát adának.

Az Amhát vala bosszonkodásban
 Ali basára átkozódásban,
 Hogy ötet hívta oly biztatásban : 435
 Őt senki meg nem várja végházakban.

Az egrieket barmoknak mondta,
 Vég Egör várát rossz akolnak mondta
 Kik miatt szegyönt ott vallott volna,
 Jobb vitézöket házban sem látott volna. 440

Amhát táborát hamar inditá,
Minden hadával onnat kiszálla,
Nagy dícséretöt egriekről szólla,
Ferdinánd királ nagy örömet halla.

Az vitézök mert zászlót köldének,
Az jó királnak kedvesök lönek,
Követök tőle ajándékot vőnek,
Magát ajánlá minden vitézinek.

445

Már meghallátok revid summáját
Egri szállásnak históriáját,
Azon imádjuk mennyei atyát,
Tőlönk se vonja nagy irgalmasságát.

450

Egröt minékönk éltig megtartsa,
Több végházakkal megszabadítsa,
Az pogán kéztől megoltalmazja,
Köröszyén népet igaz hitben tartsa.

455

Nagy históriát az ki szörzötte
Ez summáját es azon jegyzötte,
Nevét versföben megjelöntötte,
Ezör hatodfélszáz háromban szörzötte.

AMEN.

ENYINGI TEREK JÁNOS VITÉZSÉGE

1553.

Ez elmúlt gonosz üdöket beszélöm,
Vitéz Terek Jánosról emléközöm,
Mert jó híre-neve öröm énnéköm,
Atyja halálán keserög én lelköm.

Nincsen szöme szerencse kerekének,
Egyaránt forog gazdagnak, szegínnek,
Hol jó, hol gonosz fordul emböröknek,
Urak és szegén legénök mind vesznek.

5

Nagy sok jóval szereté az úristen
Vitéz Terek Bálintot ő élteben,
Mikort vala szintén jobb életében
Az szerencse hozá vesződelömben.

10

Jó Terek Bálintnak szép házastársa
Megmarada az jó Penflinger Kata,
Árvaságba véle két vitéz fia,
Az jó Terek János és Ferencz vala.

15

Nem élhete asszon sokat ez világban
Urán való szertelen bánatjában,
Ő meghala Debreczen várasában,
Az két fia marada árvaságban.

20

Gondolá ezt Terek János magában
Hogy ő menne egy felség udvarába,
Látna, tanulna vitézlő dolgokban;
Méne Ferdinánd királ udvarába.

Jó kedvébe kezde királnak lenni,
Mert hívséggel kezde néki szolgálni,
Mi ifjakhoz illik, mindent tanulni,
Mindönökkel ő magát szerettetni. 25

Tudományokat ő kezde tanulni,
Játékokban, vadászásban ott lenni, 30
Gyorsasággal sokakat meghaladni,
Házasságra kezde ő igyekezni.

Elbulcsúzván méne kincsös Erdélbe,
Jó Hunyadvárába lakóhelébe,
Szép mátkáját hozá nagy örömébe, 35
Atyja meghala azon esztendőbe'.

Rágondola Terek János dolgára,
Irnak vala ezör hatodfél-százban,
Vala huszonegy esztendő korában,
Álla János királné udváraba. 40

Ezt királné asszonnak megjelenté,
Hogy ő felsége szolgálja úgy lenne,
Az terekkel együtt hadban nem lenne,
Sőt atyjáért holtig ellenök lenne.

Királné asszon akkor Fejérvárban 45
Vesze öszve kincstartóval búvában,
Hogy ellene támada országában,
Némötöknek magát ajánlásában.

Igen bízik Fráter György Ferdinándba,
Az királné asszon terek császárhoz, 50
Izene Kaszon basának Budába :
Havaselföldébe és az Moldvába;

Az császárnak hagyásából jönnének,
Segétséggel hogy mellette lennének.
Nagy hadakkal azok felkészülének, 55
Erdélségre indulának, sietének.

No mikoron Terek János ezt érté,
 Hogy terekké lenne, ezt nem szereté,
 Asszonyátul hamar búcsúját vevé,
 Szép szóval asszonyának ezt beszéllé. 60

Ohítva szólla: «kérlek meghallgassad,
 Kegyelmes asszonyom ezt megbocsássad,
 En bulcsúmat veszöm, kérlek ne bánjad,
 Az terek nem barátom, azt jól tudjad.

Sőt lám tudja felségöd mint elveszték 65
 Én vitéz atyámat megrágák, evék,
 Terek Bálintot hamis hittel veszték,
 Fejemet öcsémmel árvaságba veték.

Rágondolván én nem akarok járnom,
 Terekekkel egy hadba barátkoznom, 70
 Inkább ha lehet azon gondolkodom,
 Én atyámért rajtok akarok halnom.

Ott az úrfi asszonyátul elválék ;
 Jó Hunyadvárába mikor érkezék,
 Hírt mondanak : Tótvaradján nyúgodnék 75
 Kaszon basa hogy Erdélbe bélépnék.

Legelől két agáját választotta,
 Feru agát társával elbocsátta,
 Kétszáz lóval Dévára bébocsátta,
 Utánna ötszáz lovagját bocsátta. 80

Ezt hogy hallá Terek János vígada,
 Egy inassát Kósát hamar bocsátá :
 Dévára bémenne, bizon hírt tudna !
 Kósa sieté, Dévára bójuta.

Nagy gazdagon Feru aga eljuta, 85
 Az sarampón Kósa mind megszámlálá,
 Kétszáz lóval épen az aga vala,
 Ali csausz, Gyurbát vajda ott vala.

Ezt megmondá Kósa vitéz urának,
Az úr hírré tevé jó szolgálának; 90
Erről hálát ad az mennyei úrnak,
Kérdi : mi tetszenék az uraimnak ?

Vala Nagy György azkor az úr hadnagya,
Község-akaratból úrnak ezt mondja:
«Három jelös dolgát jól meggondolja, 95
Hogy valami kárát annak ne vallja :

Királné asszon hiti ellen lészen,
És az ország értelme nélkül lészen
Kezd jószágod veszni ha ellenök lészen,
Ezöket nem néződ, kezedön lészen !» 100

Erre Terek János szólla ilyeket ;
«Régen kértem az felségös úristent,
Hogy adjon éltömben oly jó szerencsét,
Terekekkel adjon neköm oly igyet,

Bátorsággal Terek Bálint fogságát, 105
Én megtorolhassam szernyű halálát,
Nem nézhetöm jószágom pusztulását,
Bizon megkésértöm az basa hadát !»

Ezt hallván vitézők éjjel készülnek,
Éfelekor két embörök jövének, 110
Az dévai főbírótul jövének,
Az esködtek nagy hitöt izenének.

Nagy vígan az úr trombitát fúvata,
Lovagját, gyalogját el-kiinditá,
Száztizenhárom lovagot számlála, 115
Hatvanhét gyaloggal éjjel indúla.

Terek János előljárót bocsáta,
Barcsai Gáspárt szép szerrel bocsátá,
Jelt kiada és mindent bátoríta,
Viadalnak módjára megtaníta. 120

Jó legényeket fejéhez választá,
Kardos Józsat, Keresztúri Pétert hagyá,
Bocskai Miklóst, Palatics Gergelt hagyá,
Temesvári Nagy Jánost, Ősz Lászlót hagyá.

Nagy Györgyöt elől Dévára bocsátá, 125
Véle Hetei Sebestyént bocsátá,
Vas Benedeket es véle bocsátá,
Titkon az főbíró hogy kihívatná,

Ott ú túle mindent bizont értene.
Nagy György sieté, Dévára beére, 130
Titkon az főbíróval ő beszélle,
Hát jó hitben nagyon, mindent megérte.

Dévai kertőkön két ösvént nyita,
Kin az gyalog az várasra rohanna ;
Terek János juta, kernyül fogatá, 135
Ő maga az vár felé felszágulda.

Igen kéri az főbíró az agát,
Hogy Terek Jánostul őrizze magát,
Mert bizonynyal tudja ő indulatját,
Rajta akarja állani bosszúját. 140

Sőt Déva várából az Pétör deák
Feljönnének, izene az agának,
Napfelköltét az várasban ne várnák,
Mert jövetit hallja Terek Jánosnak.

Ez hírökkel az aga nem gondola, 145
Sőt csak csalárdságnak ezt mondja vala,
Ali csausz, Gyurbát vajda hogy hallá,
Magát bízá az várhoz felnyomtata.

Bátorsággal az vitézök jutának,
Szintén hajnalban felriaszkodának, 150
Az gyalogok kertöket szaggatának,
Kin az várasra ők bérohanának.

Egy bízott emböre Terek Jánosnak,
Harmad magával álla sarampónak,
Leüté az lakatot lovagoknak, 155
Kin az vitézők ott bészaladának.

Sok tereket váras-szerte hullatnak,
Sokan terek házba szorúlának,
Lovon, gyalog vár felé szaladának,
Sok közülök váras-szerte halának. 160

Terek János az vár felől forgódék,
Az felső sarampóhoz találkozék,
Egy gyalog terekkel ott igyeközék,
Előtte az terek megsem futamék.

Jelős fő vitéz embör mondják hogy volt, 165
Öltözeti néki mert szép gazdag volt,
Az Feru agának agatársa volt,
Egy szablyával viadalnak állott volt.

Egy ő maga Terek János már vala,
Szerencsáját isten úgy adta vala, 170
Hegyös törrel derékba úgy találá,
Sarampóhoz az tereket nyásolá.

Nem sok múlva elesék és meghala,
Fő szabója az úrnak jutott vala,
Az agának fejét vétette vala ; 175
Feru agát mondom mint megholt vala.

Immár aga egy házba szorúlt vala,
Kit az pórok reá bétörtek vala,
Ott futamék lovához istállóba,
El-kihozá, felülni akar vala, 180

Ott az pórok jutának, aga látá,
Nem lön mit tenni, lovát elbocsátá,
Az pórokkal nagy viadalt ő tarta,
Előttök az kertre futva szalada.

De az pórok oly erősen kergeték, 185
Egy hágsóra az aga igazodék,
Igaz akkor Terek János érközék,
Hogy meglátá, hamar reá igazodék.

Elérék az hágsóig paraszt népek,
Kiktől koncrról koncra elvagdaltaték, 190
Terek János látá, igen bánkódék,
Elevenön hogy meg nem fogathaték.

Vitéz Terek János meghagyta vala,
Eleven tereket senki ne fogna ;
Azért mindent ők ott levágnak vala, 195
De sok bennök várhoz szaladott vala.

Benn egy házban Kéván vajda szorúla,
Nagy sebökben az várhoz felszalada,
Kit császárnak végre bémondott vala,
Kiért agaságra felvötte vala. 200

Rémülés nagy lön ez az pogánoknak,
Futó terek megmondá az ötszáznak,
Kik mind az Kaszonhoz hamar futának ;
Azon lön nagy bánatja az basának.

Elindúla Buda felé hadával, 205
Hogy ne járjon nagyobb szégyenvallásval.
Terek Bálint halálájért fiával,
Így járt vala vitéz Terek Jánosval.

Várasban az holt testöket számlálák,
Két negyvennégy testet ott találának, 210
Csak négy magyar vitézők meghalának,
Vitéz Palatics Gergelt sokan szánák.

Csuda-szép nyereséggel ők járanak ;
Terek János küldé az kincstartónak
Egy tereket, egy zászlót az barátinak ; 215
Megköszöné mint szerelmes fiának.

Szeretettel hallá ezt Erdélország,
 Ez úrfiat idvezlé nagy sokaság:
 Éltesse és tartsa az szent háromság,
 Övé légyen holta után mennyország!

220

Egy jó lovat nyereségből hozának,
 Ajándékon mutatak az úrfinak;
 Mondják fő lova volt Feru agának,
 Kinél jobb nem volt hadában basának.

Vitéz Terek János erüle annak
 És nagy hálát ada mennyei úrnak,
 Minden jószága megvagyon az lónak,
 Nagy szerettében nevezé Agának.

225

Meg más ellenség Havaselföldében
 Nagy haddal akarna jönni Erdélben:
 Terek János hallá nagy örömében,
 Vas Benedököt bocsátá tisztiben.

230

Benedök az föld népét feltámasztá,
 Nemeset, nemtelent hamar indítá,
 Az Hátszagon terekkel harczola,
 Vitéz módra előljárót tartóztata.

235

Ötszáz terek elől-harcsoló vala,
 Utánna nem messze négyezör vala,
 Derék tábor az után indúlt vala,
 Kiben terek és sok oláhság vala.

240

Nagy szép néppel Vas Benedök gyűjtezék,
 Harmadnap előljáróval ütközék,
 Vitéz módra ott vélek igyeküzék,
 Azonközbe Kendefi János érközék.

Jó réz dobját ott hamar megzöndíték,
 Az négyezör terek, oláh megfutamék,
 Magyaroktul sok bennök leváगतék,
 Az derék tábor hallá, eloszlaték.

245

Ezzel is Terek János tisztességet,
Mindönöktől nyert vala jó hirt-nevet
Ha ő meg nem állja vala eleiket,
Lát vala Erdél nagy vesződelmeket.

250

Vitéz Terek Jánosról többet szóllok,
Sok jámbortul kit igazán én hallok,
Mikort Lippát Ulumánra szállátok,
Ott álló seregben ötet hagyátok.

255

Ennek rendit, módját bévön megírtam,
Derék krónikámba én belé raktam,
Mikort immár benn valátok Lippában,
Ulumán bék bészalada az várba.

260

Megcsalaték Ulumán bék dolgában,
Mert sok terek elhulla viadalban.
Nem szaladhatának mind be az várba,
Hídról sokan hullának az árokba.

Igen vágják őket az keresztyének,
Kis kapun kiszaladának terek,
Hétszázan jó szerrel vannak szegények,
Éppen haza menni ők igyeköznek.

265

Nem messze szép seregöket látának,
Két felé féltőkben ott szakadának,
Egyik része az Marosra váltának,
Más rész Terek Jánosra találának.

270

Terek János az szilvásban áll vala,
Hogy az tereket ott meglátta vala,
Vitézeket ránódította vala,
Ő maga is bátor szível indúla.

275

Igen hullnak, vesznek ott az terekök,
Vigan forgódnak az magyar vitézők,
Terek János jól forgódik közöttök,
Hát gyaloggá esött volt egy fű török.

280

Oly erősen ví vala az hősekkal,
 Sokra sebet ejt vala bátor szível,
 Mint egy vadkan ő élős fegyverével,
 Kit ér vala, eltér vala nagy sebbel.

Közel juta Terek János hogy látá 285
 Az terekhöz sieté, szömben állá,
 Hegyös törrel ötét gyagdosssa vala
 És ő reá sebeket ejtött vala.

Ottan Terek Jánost ő megfutamá,
 Lova nyakát általüté, kiszakasztá; 290
 Ő jó lován már egynéhán seb vala,
 Mely lovat Agának nevezött vala.

Míg jó lovát úrfi megtörölgeté,
 Addég Kardos Józsa fáját felveté
 Az terekben ő kopjáját eltöré 295
 Vasát vállából az terek kivevé.

Juta meg egy huszár, öklelni akará,
 Félön szököllék, kopja héban jára;
 Egyet terek szablyával hozzá csapa,
 Az ló farán fél singnit vágott vala. 300

Ám eljuta más huszár es azonba,
 Ott es terek egyet-kettőt ugorda,
 Hozzá csapa, ló lába elszakada,
 Terek János látá, reá indúla.

Hát az terek magát vérösítötte, 305
 Ez úrfi jó lovával úgy ötette,
 Az tereket hamar földre elejté,
 Ugyan rajta jó lovát téröngeté.

Ott az hegyös törrel igen gyagdosá,
 Szablyájával az terek ám felvága, 310
 Vitéznek szép kengyelvasát találá,
 Az réz kengyel félig el-bészakada.

Szakada csizmája és ő kapezája,
Azért meg nem sebesüle ő lába,
Hegyös törrel úrfi hozzá taszíta,
Szablyás karját ő a földhöz nyássolá.

315

Ez világból ugyanott kivégezé,
Terek János nagy tisztességet nyere,
Az úristen soká ötet éltesse!
Még több igyben ötet szerencséltesse!

320

Vajh! ezt ne útáljátok kik halljátok,
Ez vitéz úrfira ti ne szólljátok,
Mert bizon keves úrfiakat látok,
Kikkel együtt terekekkel vínátok.

Kár hogy ez úrfit elő nem veszítök,
Hogy valami tiszttel nem szeretitök,
Hozzá sietnének szegén vitézők,
Híven szolgálna országtok, földetök.

325

Ezör ötszáz íránk ötvenháromban,
Aran lábú Debreczen városában,
Tinódinak híják mind ez országban,
Szerzé búban, egy pusztá kamorában.

330

FINIS.

EZ KÖNYVNEK

MÁSODIK RÉSZÉ.

Kiben külömb-külobb időben és országokban lött dolgok, históriák
vannak.

Szörzője azon TINÓDI SEBÖSTYÉN.

ELSO.

KÁROL CSÁSZÁR HADA SAXONIÁBA,
OTT KÚRFIRSTNAK MEGFOGÁSA.

1546.

Saxonia vala Némötországba,
Károl császár ellen feltámadásba,
Meghalljátok Károlt nagy haragjába
Mint fogta meg Kúrfirst az viadalba.

Erről írást tudom sokat hallhattak,
Császárok, királyok mint hadakoztak,
Alattok valókat sokat rontottak,
Kik ő hívségökben megbontakoztak.

5

Beírták lám ezt az evangélisták,
Isten szava kemén szívű zsidóknak :
Az mi az császáré adnák császárnak
Az mi istent illet istennek adnák.

10

Az magyar nemzetöt ezért utálják,
Vendégnépek éktelenül rútolják,
Az ő nagy vétkeket meg nem gondolják,
Ő urokat kik hívön nem uralják.

15

Sokszor történt fölső Némötországba,
Némöt urak voltak meghasonlásba,
Császárijokra arczul feltámadásba,
Ki miá estenek szégyönvallásba.

20

Tudjátok nem régön Némötországba,
 Ezör ötszáz írtak az negyvenhatba,
 Zöndülés lön egész impériomba,
 Károly császár ellen feltámadásba.

Idő vala akkort bolond vakságba,
 Nagy tévölygés vala az hit dolgába,
 Luter Márton hirdetni kezdte vala,
 Az az jó hit! mind azt kiáltja vala.

25

Az pápa ellen kezde predikálni,
 Az emböri szörzés ellen szállani,
 Evangéliomot kezdé hirdetni,
 Sokan kezének ő mellé támadni.

30

Nagy hertelen az hit mellé állának,
 Herczegök nagy urak hitöt adának,
 Az hit mellett mind halálig vívnának
 Károl császárnak erről hírt mondának.

35

Vala ellene ez az jó császárnak,
 Gyakran izene ő az nagy uraknak,
 Hogy más hitöt ök ne támasztanának,
 Az ki ellene lenne az pápának.

40

Semmi félelmet ök nem mutatának,
 Az hit dolgába ök mind eljárának,
 Közzülök egy fejedelmet elfogának,
 Kit fogva császárnak bémutatának.

Lön ez hitön sok urnak búsulása,
 Zendölének, tanácskoztanak vala,
 Vittembergbe Friderik János vala,
 Kit tisztiről Kúrfirstnak hívnak vala.

45

Jöve ő melléje egynéhán herczeg,
 Kiket hivatott vala Kúrfirst herczeg,
 Jöve Rén Nadrespan az Falczgróf herczeg,
 Az harmadik az Wirtömbergi herczeg.

50

Támada Landgróf ki jó hadnagy vala,
 Ötödik kolóniai pispök vala,
 Ki az pápaságra igyeközik vala, 55
 Banfrani herczeg, gróf Pofaig vala.

Ez fejedelmek sokan gyöltek vala,
 Portugaliából segítség vala,
 Kúrfirst mindezökkal hamar indula,
 Ő tanácsok végezésök ez vala. 60

Rettenetös haddal Károlt megvernék,
 Nemzetivel tisztiből út levetnék,
 Az pápa hitit űk semmié tennék,
 Császárt, királt, pápát mást emelnének.

Az isten söt másképen végezte volt, 65
 Mert császárra még meg nem haragudt volt,
 Birodalmának véget sem vetött volt,
 Mert az Károly életiben jámbor volt.

Tudtára vala Károlnak házában,
 Hogy Kúrfirst már benn vala országában, 70
 Tartománya lön mellé támadásban,
 Mikor közel Ingolstad felé juta.

Vevé magát onnat Pajorországba,
 Minik váras felé nagy hatalmába,
 Egész impérium lön holdolásba, 75
 Lönek császár ellen feltámadásba.

Söt császár Rezemben akkoron vala,
 Csak kevesen ő táborában vala,
 Vitéz Maximilian herczeg vala,
 Császár körül szépen forgódik vala. 80

De lám Károl azt mind jól érti vala,
 Ingolstadra Kúrfirst hogy siet vala,
 Ki császárnak jelös várasa vala,
 Három zászlóalja népet választa.

Ez várasba titkon őket bocsátá,
 Flandriába egy levelet írata,
 Lajos királynénak ki húga vala,
 Kinek neve Mária asszon vala. 85

Támasztana népet nagy hamarsággal
 Vitéz Faperönnel főhadnagyával, 90
 Faperön sietne egy szép táborval.
 Más levelet Prágába gyorsasággal

Ira öcscsének Ferdinánd királynak,
 Csehök, vitéz magyarok támadnának
 Szakszóniára ők bérohannának, 95
 Mindent művelnének, holdoltatnának.

No már Kúrfirst Ingolstad felé vala,
 Ki az Duna mellett szép váras vala,
 Várasbéliektül frigyöt kért vala,
 Mert az váras alatt egy nagy híd vala. 100

Ott az hídon hogy békével bocsátnák,
 Megengedék, hídon általbocsáták,
 Ott egy hegyön nagy szép tábort járanak,
 Kúrfirst kéri, hogy ők meghódolnának.

De az Károl erre hamar gondola, 105
 Csak tizenkétezör néppel indula,
 Duna mellett titkon hamar felszálla,
 Ingolstad várashoz táborát csatlá.

Sok szép harcok akkoron ott levének,
 Kopják törnek, sok puskákból lövének, 110
 Kik miatt két félben sokan veszének,
 Károly vitézi ott embörködének.

Császárnak ott mely nagy hívön szolgálá,
 Vitéz Maximilian harczon vala ;
 Ferdinándnak öregbik fia vala, 115
 Vitézségén harczon sok csudál vala.

Rajta császár oly igen örül vala,
 Azon éjjel nagy szép sánczot hányata
 Kúrfirst másfél-száz álgút igazgata,
 Három éjnap kit császárra szórata. 120

Juta Flandriából nagy sietséggel
 Az vitéz Fapérön nagy szép erővel
 Egy hajnalban harminczkét ezör néppel
 Egy hegyön tábort jára bölcseséggel.

Bemondák. Kúrfirstnak, igen csudála, 125
 Két negyvezetörön először vala
 Végre másfél-százezörön gyűlt vala,
 Az császártul ő semmit nem fél vala.

Jó Ferdinánd királ Prágában vala,
 Feleségével gyermekivel ott vala, 130
 Ez hír hallva ő levelet írata,
 Gróf Miklósnak az Új-Bécsbe iktata.

Tanácsa, főképe királnak vala,
 Bölcs és vitéz hadnagy Komornik vala,
 Hívségében király kettős sem vala, 135
 Levélben néki ezt írta vala :

«Bocsáss hozzám az magyar vitézökben,
 Mert bátyám császár vagyon mast nagy igyben,
 Nyári Ferencz légyön hadnagy seregben,
 Az többit es megjelönté levélben. 140

El-felsiessenek nagy hamarsággal,
 Kiért övék leszök én minden jóval!»
 Hallák urak, készölnek gyorsasággal,
 Az jó névnek örülnek buzgósággal.

Lön monstrájok csakhamar Nagy-Szombatnál, 145
 Az jó Nyári Ferencz csak két zászlóval,
 Az jó Bakit Pétör es két zászlóval
 Az jó Zay Ferencz es két zászlóval.

Lőn Erdődy Pétör másfélszáz lóval,
 Jó Horvát Bertalan százharmincz lóval, 150
 Ifjú Pető János vala száz lóval,
 Getyei Ferencz vala ötven lóval.

Az Bornemissza Seböstyén ötven lóval,
 Ott telének ezör két negyven lóval,
 Szent Mihál napján lőnek gazdag zsoldval, 155
 Nyári hadnagy, lőnek ilyen tanácsval.

Az felségös királnak szolgálának,
 Véle öszve az felségös császárnak,
 Igaz szeretetvel egyött járnának,
 Egymás mellett élnének és halnának. 160

Csakhamar ez szép sereg elindúla,
 Morván, Csehországon által ment vala,
 Prágához juta, királ azt meghallá,
 Feleségével vígan őket ott látá.

Ám bemutaták szép szerrel magokat, 165
 Megakarák mutatni ő módjokat,
 Sivalkodván futamtaták lovokat,
 Nagy szép szertartással jargalásokat.

Rá nézve az királ igen vígada,
 Mert ő az csehökbe nem bízik vala, 170
 Ez keves magyarnak úgy örül vala,
 Mert vitézségöket jól tudja vala.

Ott az főnépeket behirdetteté,
 Hivségöket túlök jó nevön vevé,
 Minden kegyelmével magát ígyéré 175
 És mindön igyökben mellettök lenne.

Lám szép beszéddel őket megtanítá,
 Képebeli embört vélök bocsáta,
 Szakszónia felé őket szállítá,
 Az csehöket hatezörön bocsátá. 180

Ott az magyart csehök semminek vélék
Igen fegyvertelen népnek ítélek,
Harminczkettőt egy fegyverösént lelék,
Egy sem térne magyarra, azt beszéllék.

Rájok asszon, leányok néznek vala, 185
Sokan köztök keservest sírnak vala,
Okát kérdik, ők im ezt mondják vala :
«Eszös népnek titöket hallunk vala.

Oly igön csudálunk bolondságtoknak,
Rontásokra mentök atyánkfiainak, 190
De jaj azok titöket mind levágnak,
Csak jajveszík atyátok anyátoknak.

Még Károlylyal az Kúrfirst harezol vala,
Ez had felöl semmi híre nem vala
De az Szakszóniába híre vala, 195
Zendölének, hamar támadtak vala.

Az országból tízezör elindúla,
Határokat ők mind bevágták vala,
Király hada Slokkaber várasnál vala,
De őmaga Prágában maradt vala. 200

Nyúgovának, onnat elindulának,
Az csehökkel egy táborban szállának,
Hírok jöve, hogy az Szakszóniaiak
Támadtanak, útakat bevágtanak.

Onnat hamar száguldót bocsátának, 205
Az határon útakat hogy megjárják,
Magyarok előtt Bakit Pétört hagyák,
Az csehök előtt Slik Albertot hagyák.

Renddel az határon bérohanának,
Szakszóniában tüzet támasztának, 210
Egy kerített várasra találának,
Elszöcz váras hóstádjában dülének.

Várást meghagyák, kapuját bevágák,
 Az várasban sok némötöt vágának,
 Sok nyereséggel ők megrakodának,
 Vissza az derék táborba szállának. 215

Meg az derék táborral indulának,
 Az határon nemöttel szemben szállának,
 Mindszent napján szömben vívni akarnak,
 Ott az csehök köztök meghasonlának. 220

Csehök főhadnagyokra támadának,
 Az sátorba hadnagyok szaladának,
 Az határ kívül nem vívnek — mondának,
 Hír lön hogy az némötök indúltanak.

Ez lön nagy rémölés az magyaroknak,
 Hogy két ellenség közé szorúltanak,
 Vagy az csehkel vagy az nemöttel vívjanak,
 Az cseh hadnagy mellé hamar állának. 225

Sőt Nyári Ferencz hamar rágondola,
 Tanácsul adá, cseh hadnagynak szóla,
 Az hitlenöket békével bocsátná,
 Az kik hívök, azzal hamar indulna. 230

Az seregök szépön elindulának,
 Elöljárót ők hamar választának,
 Vitéz Horvát Bertalamot bocsáták,
 Utána szép seregök indulának. 235

Rút betegség vitéz Nyárin ott vala,
 Azért köztök egy jó lovan ott vala,
 Élni-halni vélök ő ott kész vala,
 Mert királnak hívségös szolgál vala. 240

Én megmondom csehökben ki hív vala,
 Az fő hadnagynak Baiszmul neve vala,
 Más fő hadnagy im az Szvitmelya vala,
 Cseh Cancellarius Pan Szplavna vala.

Egy gróf Látron jámbor híve királnak, 245
Három seregöt rendbe állatának,
Németökkel hamar szömbe állának
Az magyarok ott jargalni fogának.

Tartózást ökleletben nem tartának,
Maga rájuk puskát álgút sütének, 250
Az csehök es másfelől ütközének,
Az némötök ott hullani kezének.

Rettenetösön sokat levágának,
Futásokban sokat bennök fogának,
Magyar és cseh nyerességgel járanak, 255
Az istennek ők nagy hálát adának.

Az királnak ajándékot szörzének,
Zászlókat, fegyverösöket küldének,
Az királylyal nagy sokan örülének,
Az magyarok nagy szeretetben lőnek. 260

Gyorsan Nyárra nagy nehézség szálla,
Királ hagyásából haza indula,
Népe előtt egy öcsesét hagyta vala,
Az Nyári Lőrinczöt, ki jól szolgálta.

Ő felsége azon bánkódik vala, 265
Mert hívségében igen bízik vala,
Jó Bakityot hadnagyul hagyta vala,
Ki dolgába ott jól forgódott vala.

Csakhamar vitézők elindulának,
Czvik várashoz mikoron ők jutának, 270
Móricz herczeggel egyben találának
Ki jó bízott híve vala császárnak.

Ott nyolczezör emböre nagy szép vala,
Kétezöre lovag fegyverös vala,
Egy táborba véllök szállottak vala, 275
Szakszóniában széllal járnak vala.

Nagy sok kulcsos városok holdolának,
 Urak, tartományok sokak hajlának,
 Mihalya várasig felszáguldának,
 Megtérenék, Vittemberghöz jutának. 280

Tartományában ők sokat dülának
 Az várasban szép seregök valának
 Kúrfirst mellé császár ellen támadtak,
 Czolna várasban ők es bészállának.

Rémölnének Vittembergben kik valának, 285
 Ő közöttök nagy sokszor harczolának,
 Károl császár Kúrfirst szömbe valának,
 Az Kúrfirstnak ily gonosz hírt mondának :

Az Ferdinándus királ hogy felkészült,
 Magyarokkal országába bé ütött, 290
 Sok kulcsos várast Szakszóniában megvött,
 Országának népében sokat megvert.

Igen megrémüle az két tábortul,
 Károly császártul, magyar királytul,
 Fél, hogy kiszakasztják Szakszóniátul, 295
 Elkergetik minden birodalmátul.

Nagy csendeszön táborát elindita,
 Ugyan szökve ott Károltul elfuta,
 Maga másfél-százezör népe vala,
 Az Vittemberg felé ő siet vala. 300

Ferdinánd királ népe hogy ezt hallá,
 Előle távol földön el-kiszállá,
 Mert ez kis had ellene semmi vala,
 Lipszia várast Kúrfürst hamar megszállá.

Im az váras herczeg Móriczé vala, 305
 Fő lakóhelye az Móricznak vala,
 Tizenötöd napig vítatta vala,
 Azért néki semmit nem ártott vala.

De az foglalt városokat, urakat,
Meg visszafoglalá tartományokat, 310
Ferdinánd indítá ő szép táborát,
Akará látni Károlt szerelmes bátyját.

El-ben Károly már vala Augustában,
Mindent holdoltata birodalmában,
Onnat siete Rezen városában, 315
Szép erővel szálla Égör városban.

Égörben királylyal szömbe levének,
Fejedelmek nagy örömbe levének,
Nagy hétben innepöt szépön illének.
Husvét más napján Kúrfirstra eredének. 320

Látni kíváná császár az hadakat,
Mentől feljebb az vitéz magyarokat,
Mert régen hallotta vitéz voltokat ;
Szép seregök ott mutaták magokat.

Eről császár királyval az hadaknak, 325
Parancsola császár az magyaroknak,
Módjok szerint magok előmutatnák.
Az vitézők szépön rendbe állának.

Sivalkodván ők ott megfutamának,
Jargalának, meg helyökre állának, 330
Mindönök helyökre bétalálának,
Sokféle nép kit igen csudálának.

Gyorsan császár az Kúrfirstra indúla,
Kúrfirst csak tíz mélföldön tőlök vala,
Ily szép szerrel vannak, Kúrfirst hogy hallá, 335
Albis vizén népivel általszálla.

Elégeté Misnie városnak hidját,
Túl másfelől indítá minden hadát,
Akará kapni Vittemberg városát
Az császár, hogy érté eliramását. 340

Rágondola, víz mellett felindúla,
 Milberg városánál szömbe találá,
 Csak az Albis vize köztök foly vala,
 Kétszáz magyart onnat választott vala.

Magyarok jutának Toriga alá, 345
 Nagy szép város, kiben szép sereg vala,
 Négy zászlóalja nép onnat kiszálla;
 Megvívjanak, akaratjok az vala.

Az magyarok láták, nem tartózának,
 Ugyan folyva rajtok kopját rontának. 350
 Az némötök hamar megfutamának,
 Veretének, sokan levágatának.

Nám az fejedelmek ez idő-közbe
 Albis vizén általlövének szömbe,
 Ki miá veszödelöm lön két félbe, 355
 Révöt találának Albis vizébe.

Ott magyarok gázlának, úsztatának,
 Császár népi es kik könnyek valának,
 Az Kúrfirstnak hamar harcznak állának,
 Kúrfirst népi előttök indulának. 360

Sietséggel császár es elköltözék,
 Királ herczeg Móriczczal elköltözék,
 Nápoli had könnyű lovaggal érközék,
 Az spániol nagy szép szerrel költözék.

Gyorsak az magyarok ott ő dolgokban, 365
 Vélök az jó spániolok az harciban,
 Addég tartóztaták Kúrfirst az útban,
 Míg az császár érközék ő nyomokban.

Elmenni nem lehet Kúrfirst hogy látá,
 Mert az fejedelmek ott vannak, látá! 370
 Viadalhoz népit harczul állatá,
 Meg ne futamának, úgy bátoritá.

Sőt parancsol császár Bakit Pétörnek,
Mindönök előtte ők ütköznének.
Bakit engede császár intésének,
Az vitézők ottan fát felvetének.

375

Tartózást nagy lövéstől nem tevének,
Az lövésre arczul ők öklelének,
Császár, királ, herczeg ott érközenék,
Másfelől kemén ökleletöt tőnek.

380

Az viadal köztök ám elkezdeték,
Kúrfirst népiben sok ott leváгатék,
Mert az első rend hamar megbontaték,
Az ő sok népe hamar megfutamék.

Az jó császár vala szép fegyverében,
Vitéz módra forgódik ő igyében,
Herczeg Maximilián ott az igyben
Vitéz módra forgódik fegyverében.

385

Esze Kúrfirstnak eltávozott vala,
Mert ő népit vágják, fogják, látja vala,
Azonközbe egy magyarra találta,
Kúrfirst azzal ott viadálnak állá.

390

Termete az magyarnak kicsin vala,
De Kúrfirstnak oly nagynak látszik vala,
Kinek neve az Luka Józsa vala,
Foglylyá magát ő annak adta vala.

395

De az spániolok tőle elvevék,
Károly császárnak azok bételönték,
Az ki fogta, császár megtudakozék,
Luka Józsa megajándékoztaték.

400

Erül császár királval, az urakkal,
Mind hozzátartozó sok jámborokkal,
Az magyarok vannak nagy vigassággal,
Bémutaták magok ajándékokkal.

Császárnak, királnak ajándékokat,
Jelös foglyokat, lovakat, morhákat,
Zászlókat, dobos- és trombitásokat,
Vele öszve ű hív szolgálatjokat. 405

Az császár kedvelé ajándékokat,
De feljebben ő hív szolgálatjokat,
Megköszöné nekik, szólla szép szókat,
Az istennek tön hálaadásokat. 410

Parancsolá Komorniknak szép szóval,
Hozna ajándékot nagy hamarságval,
Az főnépet tisztölé ott ily jóval :
Vitézzé szentöléssel, aranylánczokkal. 415

Tisztölé az seregöt ott ily jóval,
Csak ötezör nagy szép arany forintval
És ömagát öcscsével Ferdinándval,
Holtig való mindenben ajánlásval. 420

Jámbor vitézök láták, megköszönék,
Az császárnak ily könyörgést tevének :
«Egész Magyarország te felségödnék
Nagy inségből, szegínyök könyörögenek.

Jól érti felségöd nagy inségönket,
Terek miá mi nagy vesződelmünket,
Az istenért kérjük te felségödet,
Már segél meg minket, te szegínyidet. 425

Im mi felségödért az mi hazánkat
Elhagytuk, fiunkat, házastársunkat,
Nem néztük ily messze fáradságunkat,
Felségödért nem szántuk halálunkat. 430

Jöj el azért erőddel országunkba,
Fejönként lészönk véled ott az hadban,
Isten velünk lészön az viadalban,
Az pogánok lésznek ott megromlásban.» 435

Jól hallgatja császár, szépen felele,
 Egy magyar úr tolmácsa ő mellette,
 Oláh Miklós cancellarius neve,
 Ki magyarnak királ után segéde.

440

«Jó vitézők! értöm nagy inségtöket,
 Pogán miatt nagy veszödelmetöket,
 Sokszor akartam segélleni titöket,
 Elindúlnom támasztottam erőmet.

Itt azomba ellenöm támadtanak,
 Ez árulók országomra indútak,
 Oda mentöm vélem ök elhagyatták,
 Nagy gyakorta énvelem tusakodtak.

445

Isten öket bünteté és megrontá,
 Véletök egyembe kezembe adá,
 Vitézők! ha élhetök ez világba',
 Megsegéllek titöket országtokba'.

450

Jó készőlettel megyök tihozzátok,
 Élni, halni köztetök én akarok,
 Régön hallottam, jó vitézők vattok,
 Ez igyemben kit szömömvel jól látok.

455

Immár magamban azt én elvégeztem,
 Valamikor leszön én ellenségöm,
 Magyar nélkül nem leszön ütközésöm,
 Mert akkor, tudom, lesz neköm nyeresöm!»

460

Jó vitézőket császár elbocsátá,
 Sokszor néki ellensége támada,
 Ki miá magyar mellé nem támadhata;
 Azon vagyon néki szomorúsága.

Indúla császár az Vittemberg alá,
 Nem sok múlván vevé birtoka alá;
 Onnat indúla, Auspurgba felszálla,
 Ez szép nyereségön ott es vígada.

465

Vígan az jó királ es elindúla,
Csehországban Prágában ő leszálla, 470
De láss ott es mely szerencse találá,
Csehországot rátámadásban hallá.

Immár az csehök sokan támadtanak,
Az szabad városok népet adtanak,
Kik Prágában, kik útokban valának, 475
Az ó város kapuját ők bezárták.

Támadásokkal semmit használnak,
Az jó király hagyá az magyaroknak,
Viltava vizén általgázlanának,
Hogy Prágában több népet ne bocsátnának. 480

Az magyar vitézök gyorsak igyökben,
Hamar lönek az vizön költezésben,
Sirotniczki Károlylyal egyetömben,
Kiktől csehök lönek nagy rettenésben.

Térének meg az segéllő seregök. 485
Prágában ezt hogy megérték az csehök,
Zászlókkal, szakálosokkal seregök,
Király ellen arczul jönnek az csehök.

Ebben hír lön az magyar huszároknak,
Ott es nagyot szolgálának királnak, 490
Arczul az lövésre ők indulának,
Bátor szível öklelének, vivának.

Csehök hamar ott mind megfutamának,
Sokat bennök magyarok levágának,
Kiket bennök elevenön fogának, 495
Kiket vígan királnak mutatának.

Ott királnak nagyobb öröme vala,
Az cseh urak meg megholdoltak vala,
Mint királi méltóság engedte vala,
Sokat bennök ő megbüntetött vala. 500

Rágondolván vitézőket szállítá,
Országában ő házokhoz bocsátá,
Minden kegyelmével magát ajánlá,
Nagy hívségöket megköszönte vala.

Példa lehet ez az több magyaroknak,
Ez keves nép mely hívön szolgálának,
Nagy sok országban ök jó hírt hagyának,
Magyaroknak hírt nevet jót hozának. 505

Hírók sok országban nekik oly vala,
Gyorsaságról töröknek mondják vala, 510
Sok országok tőlök rettentek vala,
Mint egy mendörgőtől ök félnek vala.

Irtak sokat az magyar krónikába,
Az magyarok Némöt-, Olaszországban
Hadakoztak, voltak dijadalmakban, 515
De ily kevés nép nem volt ily dolgokban.

Jobb vitéz magyarnál bizony nem volna,
Sem török, némöt, olasz jobb nem volna,
Csak az igaz szeretet köztök volna,
És jó vitéz vezér előttök volna. 520

Sőt szüntelen könyörgjünk Istennek,
Ez fejedelmek soká élhessenek,
Keresztyénnek rontói ne légyenek,
Csak pogánnal gyakran igyeközzenek.

Ezör hatodfélszáz jó esztendőben, 525
Az ki szörzé megtalálják versfőben,
Magyarok vitézségén örültében,
Kincsös Kassában bójtnak nagy hetében.

SZITNYA, LÉVA, CSÁBRÁG ÉS MURAN VÁRAKNAK MEGVEVÉSE.

Lészön beszédöm itten ez országról,
Szitnya, Léva, Csábrág, Murán váráról,
Ferdinánd királ elrontatásáról,
Az bennök valóknak nagy szernyő halálokról.

Azt tudjátok régtől fogva magyarok, 5
Tin köztetők csak dúlátok, fosztátok,
Egymásra kegyötlön agyarkodátok,
Ki miá vesztétők nagyobb részre országtok.

Nagy siketség, vakság szállott reátok, 10
Farahó királhoz hasonlók vattok,
Hiszem isten keménítötte johotok,
Sem prédikállással, sem énökkel gondoltok.

Ti az ó törvénből meghallhattátok, 15
Mely sokat üvöltünk néktök tudjátok
Farahó, Manasses és Olofernes.
Nabukodonozor lehet néktök példátok.

Ó törvénynyel immár ha nem gondoltok, 20
Csak az mi időnkbe elgondolnátok,
Az fű urakat ti elfogatátok,
Kik mast es fogságban, kiknek ott lön halálok.

Söt mind az kegyötlenységért veszének,
Fejedelömségnek mert örülének,
Mastaniak jól eszökön légyenek,
Olyan vendégségbe, csiklébe ne essenek.

Sok ostort úristen vete reátok, 25
 Szükségöt, döghalált és pogánságot,
 Mind ezzel es semmit nem gondolatok,
 Immár nemzetségtök mast ti rajtatok.

Ebben isten nagy szép útát találá,
 Császárok közt békeségöt szállíta, 30
 Az frigy alatt egy ostorát bocsátá,
 Ki Magyarországból kobzokat kitisztíta.

Bizon sokan hálát adnak istennek
 És jót mondnak ez jó fejedelőmnek,
 Bátorságos útát szörze az népnek, 35
 Igazat szolgáltat nyomorúlt szegínyöknek.

Ez Ferdinánd királ gyűlést tétete,
 Vármegyéket sokat ő felhirdete,
 Igaztételét mindönmek ígyérte,
 Urakat, vármegyéket mind hozzá esködtete. 40

Sokfelől üvöltés lön ez várakra,
 Kikből tolvajok állnak az útakra,
 Senki békével nem mehet Pozsonra,
 Sok kincsöt elfosztanak, népit vágják halálra.

Tanácsa lön királnak az urakval, 45
 Az ő hadát bocsátná szép álgýúkvál,
 Ez várakat szállatná hamarságval,
 Dúlókat, fosztókat büntetne ostorával.

Igen hamar szép táborát készíté,
 Szép álgýúit szekerekre vetteté, 50
 Jó Gróf Miklóst ő képében ereszté,
 Csak ötödfél-ezör nagy szép néppel ereszté.

Jámbor vitéz hadban nagy bölcs ez vala,
 Királnak fő komornik-mestöre vala,
 Fő tanácsa és fő hadnagya vala, 55
 Kinek régen atyja Neuburgi gróf Miklós vala.

Jelős hadnagya Károl császárnak vala,
 Ki hadakozásban igen böles vala,
 Franczai királt hadban megfogta vala,
 Ez keresztyénségnek sokszor jól szolgált vala. 60

Ezt erősen királ meghagyá Grófnak,
 Hogy semmit ne kedvezjön kóborlóknak,
 Szabad utat irtson az magyaroknak
 És rontója legyön ez megmondott váraknak.

Nagy haragja Balassira királnak, 65
 Csábrág várát hogy nem adá királnak,
 Semmi lön szolgálatja ez úrfinak;
 Tudjátok, jól szolgált ő ez szegin országnak.

De lám sokan tudjátok vitézségét,
 Ki tart vala sok jámbor vitézőket, 70
 Kikkel ütött törökkel sok igyeket,
 Kik közzül Lévában sokan veszték fejöket.

Ő táborát Gróf Miklós elindítá,
 Ebestorfot hadnagyul elbocsátá,
 Horvátinuvityot társul bocsátá, 75
 Erős Szitnya várát ő hamar megszállatá.

Erősen kezdék Szitnya várát vinya,
 Benne Makri Lukács porkoláb vala,
 Véle sok jó legín és hajdú vala,
 Kik kiötnek vala, sok kárt ők tesznek vala. 80

El-kijöve Bak Orbán száz hajdúval,
 Nagy igyet tarta az hadban valókval,
 Horvátinuvit forgódik hadával,
 Bak Orbán foglylyá esék ötvenhat jó magával.

Ezön az várbéliek búsulának, 85
 Az hajdúk ott hamar meghasonlának,
 Ellene az porkolábnak állának,
 Az várát megadák az felségös királnak.

Az Gróf hadnagy azon nagy örömben lön,
 Szitnya vára mert királ kezében lön, 90
 Léva alá indulatja hamar lön,
 Balassi Menyhártnak hogy ki nagy búára lön.

Királ hada előtt úrfi ellépék,
 Három várában sok vitéz hagyaték,
 Lévaiakba megmondok tinéktek, 95
 Magyarok kik vattok, hiszem kesörülitek.

Köztök hadnagy az vitéz Daczó Tamás,
 Farkas Gyenis porkoláb és Kis András,
 Az Horvát Vid jó vitéz, Nemes Tamás
 Nagy Orbán, Nagy Amborús jó legín, Terek Tamás. 100

János ispán, Perhát, Kávási János,
 Kelecsényi András, Alpári János,
 Terek Balázs, Nagy László, Móre János,
 Körösközi Demeter, Ország István, Nagy Miklós.

Téseni Kelemen, Fekete Mihál, 105
 Tersi Basa, Horvát György, Széköl Antal,
 Szabó Vitális, Verebéli Mihál,
 Az Somogyi Máté, köztök az Farkas Mihál.

Ezökkal Pohárnok Miklós² Léväban,
 Kalandai Jakab, Horvát Kelemen az várban, 110
 Erössen megeskőnek ők az házban,
 Holtig ő uroknak lesznek hív szolgálatban.

Sietséggel az Gróf Miklós eljuta,
 Húsvét másnapján népével megszálla,
 Léva keről ő táborát járatá, 115
 Az királ álgyúit az várnak igazgatá.

Megszállatá ugyanakkor Csábrágot,
 Az vár keről ásata ő nagy sánczot,
 Ott hagyá vitéz Horvatinovityot,
 Lovaggal, gyaloggal, hogy őriznék Csábrágot. 120

Erössen kezdé Léva várát vívni,
Vékon köfalát álgúkkal töretni,
Mindkét felől egymást ők igen lönni,
Ki miatt két félben kezdé sok jámbor halni.

Ezön kéri Gróf az jó vitézőket, 125
Ne vesszessék az rossz házban fejöket,
Nyerjenek az jó királtul kegyelmet,
Mert Gróf szánja vala veszni jó legényöket.

Egy holnapig kéri hogy frigyök lenne,
Hogy uroktul ő kevetők megtérne, 130
Ily kívánságokban semmi nem kele,
Sokan felelének : készök meghalni benne.

Rontaték annéra Léva köfala,
Szabadon ostromnak mehetnek vala,
Benn az jó vitézők forgódnak vala, 135
Gyakor lövés miatt sokan elhullnak vala.

Nagy csudájok mind az hadban valóknak,
Mely vakmerő szívök benn magyaroknak,
Kirá! szép hadával semmit gondolnak,
Az egy tisztösségért ott meghalni akarnak. 140

Erössen huszonharmad napig vívák,
Nyughatatlanok az hősek valának,
Sebben sokan epedtek, fáradtanak,
Mégis nincs kezzőlök kik halni nem akarnak.

Karán az Gróf olyha bánkódik vala, 145
Népében, porában hogy kára vala,
Szent Zsófi asszon estin rágondola,
Népit bátoritá, vég ostromnak indítá.

Sokan az ostromnak ők indulának,
Az bennvalók kit ingyen sem vártanak, 150
Az törésre ők hamar feljutának,
Köztök az Gróf Miklós, nagy bátorok valának.

Ott jó Daczó Tamás fő hadnagy vala,
 Az törésről másfelé ő ment vala,
 Mert mindönfelé néki gondja vala, 155
 Mindent viadalhoz igen bátorít vala.

Kiáltást, sivalkodást nagyot halla,
 Kapu fölött törésre ő fut vala,
 Sok spániol immár várban benn vala,
 Az fáradott népet vágják, ők lövik vala. 160

Vevé magát Daczó Tamás az vízre,
 Onnat adá ő magát kegyelömrre,
 Az vitéz Kis András juta az helre,
 Hol megesködt vala kapu közt nagy hitire.

Rajta nagy seb, mégis térdön vív vala, 165
 Ő apródja oly igen kéri vala :
 «Minden megfutamodt,» mutatja vala,
 «Mi es elmehetünk» — sírva könyörög vala.

Azt felelé; «siess hozzám apródom,
 Mint lenne fiam az én étöm, itom, 170
 Vitézők közt lenne rossz nyájasságom,
 Tudod itt esködtem, itt leszön én halálom !»

Kapu közben nagy viadalt tart vala,
 Halálával semmit nem gondol vala,
 Végre puskából általlótték vala, 175
 Egynéhány vitézzel ott ő elesött vala.

Jó Farkas Dienöst ott általlövék,
 Gróf előtt Kávási János leváгатék,
 Horvát Vidot és Nagy Lászlót ellövék,
 Körösközi Demetert, Terek Balázst ellövék. 180

Sebbe esék Nemes Tamás igyében,
 Jámbor vitéz vala az ő életében,
 Kinek vitézségét tudják végekben,
 Igen epedt, fáradt, keserődött az sebben.

Tó vizére hallá sokan futának, 185
 Egynéhányan véle kiszaladának,
 Az tó mellett hír lőn spánioloknak,
 Őt megkörníközék, ott megfogni akarák.

Ő forgódik, foglylyá magát sem adá,
 Egy puska miatt lőn néki halála, 190
 Vitéz Terek Tamás törésre állá,
 Palota ablakáról ötet meglőtték vala.

Nám az tisztös vitézők hullnak vala,
 Szablyájokkal semmit nem ártnak vala,
 Mert mind fekete, merő fegyverös vala, 195
 Puskájok kettő is, az miá vesznek vala.

Az fejedelmek gonoszúl cselekednek,
 Kik házokba vitézőket rekesztnek,
 Megsegéllik, ők nagy fogadást téznek,
 Azt ők hátrahagyják, sok jámbort úgy elvesztnek. 200

Gonosz nem jó ezképen cselekedni,
 Nem akarnak lelkökre gondot adni,
 Csak világi tisztességöt tudnak nézni,
 Vitézők az mellett sokan készők meghalni.

Jó Fekete Mihált ott általlövék, 205
 Nagy Orbánt, Perhátot törésnél lövék,
 Nagy Amburúst sebben, székiben megölék,
 Az jó Horvát Györgyöt az törésnél ellövék.

Ott jó Alpári Jánost es ellövék,
 Tersi Basát, Pohárnok Miklóst ellövék, 210
 Kelecsényi Andrást tóban ellövék,
 Téseni Kelement az törésnél ellövék.

Nagy szép nyereséggel ők ott járanak.
 Az spanyolok véle gazdagulának,
 Magyarokat vélők sem bocsátának, 215
 Hogy nevet végyenek, az ostromon valának.

Immár sok szépségöt hogy ott nyerének,
 Akarák szedni fejöket vitézőknek ;
 Egy úrfinak erről ott hírt tevének,
 Ő megkeserödék, szólla fő-fő népeknek: 220

«Oh micsuda kegyötlenök ti vattok,
 Eszök, vitézségök nem gondoljátok,
 Hogy fejöket szedni ti akarjátok,
 Vitézi testöket azzal szidalmazjátok !

Ti ez várat juh-kosárnak mondtátok, 225
 Talám soha ily dolgot nem láttatok,
 Mely nagy vitézségöt itt ti látatok,
 Mezőn voltak volna, mast többen jajgatnátok !»

Az spanyolok ezzel sem gondolának,
 Harminczkettőt bennök megnyakazának ; 230
 Magyar vitézők ott sokan sírának,
 Az kegyötlenységön sírva ők ohajtnának.

Nám ezt az fő vitézők hogy meghallák,
 Vitézők halálát igön siraták,
 Gróftul az testöket kérék, eltakarnák, 235
 Horvát Vidot, Terek Tamást, Kis Andrást elhozaták.

Nám tizenhat testöt ők elhozának,
 Fő nélkül azokat eltakaríták.
 Gróf Miklóssal seregök indulának
 Erős Csábrág alatt álgyük igazgattatának. 240

Az harminczkét fejet Gróf elhozatá,
 Az sánceből karókban felrakattatá ;
 Foglyok közül Móre Jánost hozatá,
 Az várat megkérné, az fejekhöz állatá.

Könyörög Móre János vitézőknek : 245
 «Hogy halálra ő bozzá se lőjjenek,
 Mert szernyű halállal most fenyegetnek,
 Várat megadjátok, mert benne mind megölnek,

Kit itt láttok, fejük az vitézőknek,
 Mind várastul minket mind eltörének, 250
 Ha meg nem adjátok ti es így vesztök!»
 — Az fejeket láták, ottan megrettenének.

Igen törete Gróf egy jelös bástyát,
 Ostromnak készíté ő mindön hadát,
 Szót adának, kéri az Gróf Mikolát, 255
 Hogy megkegyelmezjön, mert megadják az várat.

Jó vitézők valának az Csábrágban,
 Nem tudom mi eszveszés lött dolgokban,
 Az várat megadák nagy bolondságban
 Megküssebbödének az régi jó voltokban. 260

Kárvallással ők kibocsáttatának,
 Királ kegyelmére ők tartatának,
 Szép seregök onnat elindulának,
 Ki lön törésére erős Murán várának.

Ez énököt az ki szörzé Kassában, 265
 Magyarok veszésén gondolatjában,
 Első része légyen mast ez írásban,
 Másik része lészön, mint járt Basó Murámban.

MÁSOD RÉSZÉ.

Sőt halljátok erős Murán romlását,
 Az kegyötlen Basónak bolondságát, 270
 Kinek példájúl vehetik ő dolgát,
 Ki róla még tanul, megjobbítja ő magát.

Erős magas kőszálon Murán vala,
 Egynéhán országot szűkítnek vala,
 Erősb várat, soholt nem láttak volna, 275
 Az két császárnak es megvenni nagy gond volna.

Róla bizon sokan példát vehetnek
 Erős várakat az kik építenek;
 Ott szegínyök ehöznek, verítőznek,
 Az ő cselédjökkel élhetetlenné lésznek.

280

Rívás-sívás sok könyörgés istennek,
 Hogy az urak ez miá elveszszenek,
 Kit az urak fölök megé sem vésznek,
 Bízna, erős házból sok gonoszságot tésznek.

Üvöltését az községnek úristen
 Bizon meghallgatja nagy kegyelmesen,
 Mind várával elrontja ő élteben,
 Mint az Basó Mátyást Murán erőségében.

285

Vala nagy haragja rá az királnak,
 Mert sok gonoszszal volt ő országának,
 Veget soha nem vete gonoszságnak,
 Isten ostroma lön ez királ az Basónak.

290

Lám az királ Bebek Ferencznek szólla,
 Murán kerül kastélokát állatna,
 Basó útát mindönfelé irtaná,
 Ő felsége hada míg Murán alá jutna.

295

Fáradságát Bebek Ferencz nem száná,
 Kastélokát Murán körül állata,
 Hat mélföldig nagy fákat levágata,
 Szent Gergöl nap ulta kikből mind őrt állata.

300

Ott Bebeknek szolgálai vígyázának,
 Basó szolgáliban sokat fogának,
 Lovagot, gyalogot kiszaggatának,
 Kiket megölének, kiket fogva tartának.

Ha Gróf juta, Murán alatt megszálla,
 Basót közhelre kikívánja vala,
 De ő Basó Mártont bocsátta vala,
 Ki által az úrral szörződik, beszéll vala.

305

Az Basónak nagy lőn ő kívánsága,
 Kit fel nem fogada királ hadnagya, 310
 Semmit nem fél, vagyon nagy bátorsága,
 De mind semmié lőn az Basó kívánsága.

Szállatá meg Gróf erős Murán várát,
 Bebek Ferencz hozata szép álgyúkat,
 Sáros várából es nagy szép álgyúkat, 315
 Csuda bölcsen szörzék rendszerént az álgyúkat.

Köszál magas az vár előtt áll vala,
 Ki Muránnak erőssége az vala,
 Mert sohonnét hozzá nem férnek vala,
 Mig azt meg nem vennék, ott senki nem használna. 320

Ott dél felől köszál alatt egy úta,
 Nagy magas havasra vagyon hágása,
 Az havasnak tetején egy köszikla,
 Annak tetején áll az erős Murán vára.

Derék bizodalma az köszál vala, 325
 Annak útát Basó állatja vala,
 Napnyúgatról az várat meghaladja,
 Az út meg visszatér, ott egy kifolyó kúta.

Jő délfelé, ott vagyon nagy kapuja,
 Belől vagyon az várnak nagy piacza, 330
 Néhol-néhol köfal nélkül oldala,
 Egyenös az köszál, benne nagy sok szép háza.

Köszál felszél felől magasb az várnál,
 Az nyolcz álgyú azon helyhöztetve áll,
 Ott forgódik Bebek pattantyúsokval, 335
 Az álgyúkat hozta csuda erős munkával.

Elrendölé az bölcs hadnagy az népet,
 Napkeletről állatá Bebek népét,
 Napnyúgatról az hajdú gyalog népet,
 És az felszél felől erős spanyol népet. 340

Sőt Bebek népe mindenkor kész vala,
 Horvátinuvit másfelől vígyáz vala,
 Ő maga Gróf az spanyolokkal vala,
 Bebek álgýús-mestör mindennél tudósb vala.

Bátron az kőszálnál sánczot hányának, 345
 Azon belől nagy szép sáncza Basónak,
 Nagy ótalmára vannak az kőszálnak,
 Kikből mind az két fél lövének, harczolának.

Vala Basó Mátyás Murán várában,
 Bízik vala János királ fiában, 350
 De hogy Muránt nem adá birtokába,
 Nem lön segítséggel akkort való dolgában.

Sőt vala vakmerő szíve Basónak,
 Csak fittyöt hány ő az királ hadának,
 Ki nem tetszik az atyjafiainak, 355
 Basó Dömötörnek, vitéz Basó Mártonnak.

Az jó Tárnok Ferencz vélök ott vala,
 Jámbor vitéz erkölesében ő vala,
 Sok dolgáról Basót megfeddi vala,
 De ott jámbor tanács semmit nem használ vala. 360

Zaskornik tanácsok néki udvarnak,
 Mondják tolvajoknak avagy latroknak,
 Kik néki tolvajtak, dúltak, fosztottak,
 Kiket ott igyében láta mind árúllóknak.

Sokan hallottatok paraszt példákat, 365
 Az ki bízja csak latorra ő magát,
 Megcsalatik, latrul vészi ő hasznát,
 Mint ez Basó veszté fejét és Murán várát.

Egyfelől Gróf Muránt Bebekkel rontatja,
 Másfelől az kőszálat ostromtatja, 370
 Bebek jámbor szolgálíval vívtatja,
 Végre az kőszálat adá nekik szerencsa.

Bátorsága nagyobb lön ott az Grófnak,
 Megfélemlék, bánatja lön Basónak,
 Mert nagy részét lerontották az várnak, 375
 Minden rendbéliek készülnek az ostromnak.

Ez vala Nagy Bódog asszony nap előtt,
 Vasárnapon szintén napkelet előtt,
 Jó Gróf Miklós forgódik népe előtt,
 Ostromnak készíte sok népet az vár előtt. 380

Söt az ostrom előtt nagy csuda esék,
 Az köszálon hágva várba beszökek,
 Hét spániol kik fegyverre kelének,
 Öte meg kiszökek, kettőnek fejét vévék.

Trombiták, dobok zöngeni kezdenek, 385
 Rettenetös sivalkodások levének,
 Az kőfalnak ostromképpen esének,
 Hullának, halának, ott nagy sokan veszének.

Tíz óráig ott erőssen vívának,
 Lábát általlövék Basó Mártonnak, 390
 Kin az várbéliek szomorodának,
 Mert nagy vitézségét látták Basó Mártonnak.

Jó vitézök magyarok az ostromon,
 Spaniolok, fegyverösök akkoron,
 Sokan alá forognak kösziklákon, 395
 Akkor nagy seb esett vitéz Horvátinovityon.

Im az vitéz Don Gáspár spanyol vala,
 Egy kopjával törésre hágott vala,
 De csakhamar letaszították vala,
 Ugyan nyakra-főre ott alá forgott vala. 400

Eljövének, ostromtul tágulának,
 Háromszázan nem sok heán halának;
 Fejedelmek ezön megbúsulának,
 Halálát ott hallák spanyol vicehadnagynak.

Nám az ostromkor az várból kiszökék,
 Huszad magával Bebekhöz ő lépék,
 Gergöl kovács, kinek kegyelmezének,
 Mert mindön dolgokat ő tőle megértének. 405

Ez Murámban szaskornikok ságának :
 Látjuk erőtelenségét Basónak, 410
 Mert nagy sebe vagyon Basó Mártonnak,
 Mellette ne vesszünk, adjunk hitöt az Grófnak.

Láss nagy sokan titkon összeeskünek,
 Az táborba erről ők hírt tevének,
 Basónak ők mind árulói lönek, 415
 Tizenhat ha válék, az kik hívök levének.

Kiben Basó mégis semmit ért vala,
 Szolgáiban vártára küldött vala,
 Szaskornikok azt aláverték vala,
 Basó ezt megérté, oly igen rettent vala ; 420

Egy ál ajtón féltében el-kiméne
 Egy ál ösvényön el-alá erede,
 Csak harmad magával alácsellege,
 Széllal ő búdosik ott az nagy kietlenbe.

Vannak atyjafiai egy toromban, 425
 Zaskornikok zöndülének az várban,
 Kapuról lakatot leüték azomban,
 Mert jelt adtak vala hétfőn estve táborba.

Nagy sivalkodással bérohanának,
 Vasas szekrinyök nagy sokak romlának, 430
 Kikben sok kincsöt űk ott találának,
 Azon erőlének és sokan vígadának.

Jó vitéz Basó Márton az toromban,
 Dömötörrel, Tárnok Ferenczcel bánatban,
 Beandras feleségével fogságban, 435
 Jó Zöréni Pétör vele vala fogságban.

Vivék mindezöket Gróf eleibe,
 Vala az úr igen nagy örömében,
 Hogy az Murán vagyon királ kezében,
 De bánkodik, hogy nincs Basó Mátyás kezében. 440

Ez időközt Basó Mátyás az hegyben
 Juta egy juhkosárhoz nagy féltében,
 Egy sótészjának izene az völgybe,
 Kinek bízik vala mindenkor hívségébe.

Tőle bízván segítségöt kér vala, 445
 Sótész hallá, igen biztatja vala;
 Az faluból három öcsesét szállítá,
 Basónak szolgálait csakhamar levágata.

Hiszöm, hogy ez lön Isten akaratja,
 Mint Pharahót önmagát es elrontja, 450
 Basót sótész megkötözve vondozja
 Az Gróf Mikolának nagy örömmel iktatja

Vala ezön az Gróf nagy víg voltába,
 Az sötész lön szép ajándékozásba,
 Basó látá öcsesét az nagy fogságba, 455
 Ott ő véget vete minden gonoszságába.

Lám Gróf szólla, hogy fejöket elvennék,
 Tárnok Ferencznek először fejét vevék,
 Basó Mártonnak, Demeternek elvevék,
 Tizönnegyed magával Basónak fejét vevék. 460

Lám egy példát ki nagy sokan mondának,
 Ebet vernek előtte oroszlának;
 Erre az magyarok úgy gondoljanak,
 Az más embörének hogy ők békét hagyjanak.

Az erös vár Isten ellen mind semmi, 465
 Azért benne senkinek nem kell bizni,
 Istenünknek kell szerelmét hallgatni,
 Ez földi urunknak es nagy hívön szolgálni.

Ti Magyarok jobb ha mind egygyé léstök,
Mint eddég, egymást ne úgy szeressétök, 470
Úgy ad Isten jó szerencsét tinektök,
És megszabadítja idegön néptől földetök.

No ha ebben nem akartok elővenni,
Ennél inkább kezdötök fogyatkozni,
Két fél között mindenestől elveszni, 475
Mint az két szék között pusztá földön maradni.

Adjatok azért Istennek nagy hálát,
Hogy adott tinektök kegyelmes királt,
Csak igazán szeressétök ti egymást,
Hátra nyerhetitek az elveszött házakat. 480

Kincses Kassa mast vagyon jó őrzetbe,
Benne Sebestyén deák vers-szörzésbe,
Nem csuda ha vétök vagyon versfübe,
Szörzé 1. 5. és az 4. 9.

FINIS.

DÁVID KIRÁL MINT AZ NAGY GÓLIÁTTAL MEGVÍUTT.

Siess keresztyén lelki jót hallani,
Ó törvénből hadakozni tanulni,
Az igaz hit mellett mint kell bajt vívni,
Krisztusban bízni.

Emléközöm az régi királyokról,
Prófétákról Sámuelről, Saulról,
Az Góliátról és Dávid királról
Bajviadaljokról.

5

Biblia mondja királyok könyvében,
Elsőben, tizönhetedik részében,
Ki akarsz vívnia vegyed ezt eszödben,
Jól jársz igyedben.

10

Az idő vala régön ó törvényben,
Ez világnak negyedik idejében,
Négyezörben írtak és nyoleczvanötben,
Világ kezdetben.

15

Sámuel egy jelös próféta vala,
Ramatában atyja Helkána vala,
Helkánának két felesége vala,
Nagy jámbor vala.

20

Tészön Anna asszony gyakor sírásokat,
Hogy isten nem ad néki magzatokat,
Másik Fenenna hoz vala fiakat,
És leányokat.

Isten meghallá Anna ohítását, 23
Adá méhébe Sámuel prófétát,
Anna dicséré istennek jóvoltát,
Irgalmas voltát.

Az Sámuelet isten igen kedvelé,
Parancsolatját mert ő igen félé, 30
Gyakorta isten ő véle beszéle,
Titkot jelönte.

Nám az időben sok pogánság vala,
Pogán jász népnek kiket hívnak vala,
Az zsidó népre hadakoznak vala, 35
Gyakran vívnak vala.

Vívnak, harczolnak Izráel fiai,
Üzik, kergetik jászoknak seregi,
Sámuel kezdé népét tanítani,
Hitben bíztatni. 40

Sőt úr barkáját előttök viselék,
Viadalban jászok tölök elnyerék,
Dágonnak feje barkájért véteték,
Ott megöleték.

Lön rettenésök jászoknak félelmök, 45
Isten barkáját viszontak megküldék,
Azután jászok igen veretének,
Sokan veszének.

Izráel népi istentől térének,
Az Sámuelettől ők királt kérének; 50
Sámuel fiai gonoszok lönek,
Királylá sem lönek.

Támaszta Isten királt zsidó népnek,
Sault szentölné, hagyá Sámuelnek,
Béniámból Saul fia az Kisnek, 55
Jó keresztyénnek (!)

Elvesztek vala szamari az Kísnek,
Saulnak hagyá, megkerestetnének,
Saul keresi határit hegyeknek,
És sok völgyeknek.

60

Róla az Saul esék nagy bánatba,
Hogy meg nem lelé szamarit útában,
Hallá Sámuelet lakni egy városban
Jövendő mondásban.

Az Sault látá Sámuel próféta,
Mint isten hatta királylyá választá,
Olajt fejére tisztóséggel onta,
Őtet megáldá.

65

Támada Saul az keresztyénökvel,
Gyakorta víva az pogán jász népvel;
Bátran vív vala minden ellenséggel,
Győzödelömmel.

70

Végre az Saul elveszté ő dolgát,
Mert megszégé isten parancsolatját,
Isten így vevé el ő királságát,
Nagy birodalmát.

75

Sámuel szólla az Saul királnak:
«Isten azt hagyá mint jó szolgájának,
Légy töredelme Amalekitáknak,
Szép városoknak.

80

Dúljad, levágjad az benne valókat,
Ifjat és vénet, leánt asszonyokat,
Az csecsszopókat és minden barmokat,
Minden jószágokat.

Egyiptomból isten mikort kihoza,
Az nép ellenünk nagy hadat támaszta,
Bennünk nagy kárt tön, isten azt megbánta,
Őket megátkozta.»

85

Tön indulatot Saul hogy ezt hallá,
 Amalekita várast mind feldúlá, 90
 Bennevalókat király levágatá,
 Köznép mind meghala.

Imé az királ ezzel veszté magát,
 Amalekitabéli Ágág királt,
 Elevent fogá, megtartá az királt, 95
 Nagy gazdagságát.

Isten haragvék, Saul megbünteté,
 Királi székből ötöt leveté;
 Parancsolatját mert ő hátra veté,
 És bé nem tölté. 100

Nám az úristen szólla Sámuelnek:
 «Lám mégis kedvezz az Saul vétkének,
 Nám én levettem közzüle népemnek,
 Ki nincs ellenök.

Olajjal tölts meg az te szép szarvadat, 105
 Hamar megkeresd Betlehem városát,
 Az Isainak választám egy fiát,
 Mint népem királyát.»

Dávid profétát választotta vala,
 Kis Isainak kisebb fíja vala, 110
 Az Isainak szép nyolcz fia vala,
 Úrnak kedves vala.

Lám az Sámuel Bethlehembe méne,
 Isait hívá áldozatra menne;
 Mind az nyolcz fiát hívatá előve, 115
 Királ egyik lenne.

Vala közöttök az Dávid proféta,
 Az szaru olajt ő fejére ontá,
 Istennek lelke Dávidot megszállá,
 És őt megáldá. 120

Tudására ez Saulnak nem vala,
 Az Szent lélok Saultul elment vala,
 Az gonosz lélok ő belé jött vala,
 Kínozza vala.

Imé Saulnak mondanak szolgálai, 135
 Egy böles hegedőst akarnak keresni,
 Ki szépön tudna előtte zöngeni,
 És énekolni.

No Saul hallá elhozni meghagyá.
 «Én egyet láttam — mondá egy szolgálja — 130
 Az Betlehembben Isainak fia,
 Böles tudománya.

Igen böles lantban és az hegedőben,
 Hadakozásban böles nagy erejében,
 Szép termetében, böles az ő nyelvében, 135
 Szép éneklésben.»

Saul hogy hallá, atyjátul kéreté,
 Isai hallá, Dávidot ereszté,
 Ő mestörségét Saul megszereté,
 Igen kedvelé. 140

Tudománya Dávidnak oly böles vala,
 Saul az Sátán mikort bántja vala,
 Dávid nagy szépön ott hegedől vala,
 Saul jobban vala.

Az hegedőszót, lantot és orgonát 145
 Nem Dávid lelte kezdetben muzsikát,
 Tubál lelte volt az fundamentomát,
 Az sípnek szavát.

Csudáját mondom Dávid prófétának,
 Mint fejét vötte az nagy Góliátnak, 150
 Kiből vitézők vívnia tanulhatnak,
 Ha rá hallgatnak.

Oly nagy sereggel jászok készölének,
Két váras közben táborba gyölének,
Izrael népi és felkészölének,
Táborba gyölének. 155

Nagy készölettel mind elindulának,
Két tábor két hegytetőn megszállának;
Nagy völgy közöttök hol ők harczolának,
Tusakodának. 160

De ott kijöve jászok táborokból
Az nagy Góliát, vala Gyet várasból,
Ő magassága hat sing és egy arasz,
Fattyú voltából.

Ám fején vala nagy szép ércz-sisakja,
Ő rajta vala halhájú pánczélja,
Az nehézsége ötezör lat vala,
Nagy szép ércz vala. 165

Megérczesölt szekernyék fedik szárait,
Érczből csinált paizs fedi vállait,
Csuda fegyverrel kezeit lábait,
Fedte tagait. 170

Magas kopjanyele oly temérdök vala,
Mint az szövő czuborfa olyan vala,
Az kopja vasa es hatszáz lat vala,
Fénös vas vala. 175

Az ő apródja előtte jár vala,
Az Izrael népével szömben álla,
Az Góliát felszóval üvölt vala,
Ezt mondja vala : 180

«Győzödelömért vagy ide jöttetök,
Tudjátok, vagyok az jászok nemzetök,
Saul szolgálai ti vattok jól értjük,
Hogy jól megértsetök.

No közzületek egyet válasszatok, 185
Kit itt én vélem szömben bocsássatok,
Kit viadalban ha meg nem bírhatok,
Lészünk rabotok.

Itt ha meggyőzőm bizom megveretik,
Lesztök minékünk rabaink, szolgálkink! 190
Saulnak népi Goliátot félik,
Sokan rettegik.

Fia az Dávid Isainak vala,
Bethlehemből ő zsidó nemzet vala,
Mely Isainak szép nyolcz fia vala, 195
Vén embör vala.

Isai fia hárma öregb vala,
Saul hadába vívnia mentek vala,
Eliáb, Abinadáb, Samma vala,
Dávid kissebb vala. 200

Csalárd Saultul Dávid haza méne,
Atyja juhait hogy mezőn őrizné;
Goliát negyven napig reggel estve
Mind ott üvölte.

Isai mondja Dávid profétának: 205
«Rétest, tíz kinyírt vígy el bátyáidnak,
Ez tíz sajtokat vigyed az hadnagynak,
Előttök járónak.

Dávid tudjad meg bátyáid mint vannak?»
Zsidók jászokkal szömben állottanak: 210
Dávid az csordát hagyá egy pásztornak,
Engede atyjának.

Oda ha juta Magalhoz táborba,
Nagy üvöltést halla ő az táborba',
Két felől az had szömben állott vala, 215
Vívnia készül vala.

Meghallá Dávid táskáját hagyítá,
Egy hív embörnek őrizni ott hagyá,
Ő az táborba hamar oda futa,
Mindent megtuda.

220

Immár az Dávid hogy ott beszél vala,
Az nagy Góliát ott előve álla,
Az elébbi szavát ő szóllja vala,
Övölti vala.

Nagy sokan futnak kik út látják vala,
Mert félik vala, Dávid látja vala,
Egy ú közülök Dávidnak szóllala,
Ezt mondja vala.

225

Jól látád ez nagy embört ki felméne,
Izráelt késérteni ő felméne,
Az ki ez vitézt meggyőzné megverné,
És őt megölné,

230

Véle királtul gazdagságot nyerne,
Az királ leánya es övé lenne,
Atyjának háza nagy szabad ház lenne,
Minden tisztölné.

235

Az Dávid hallá, monda az népeknek:
«Vajjon s mit adnak ki megfelel ennek,
Ki megállja boszúját Izráelnek,
Ő szép népének?

240

Láss kicsoda ez ellene istennek,
Ki bosszúkat mond ő szép sereginek.»
Ott mind először Dávidnak beszélnek,
Sokat ígérnek.

Öregbik bátyja Eliáb hogy hallá,
Szeğin Dávidnak nagy haraggal szólla :
«Mire jöttél el, juhót őrsesz vala,
Hon hattunk vala?

245

Nagy álnokságod tudtam kevélségöd,
 Megbánod Dávid az te ide jöttöd.» 250
 Dávid szóllala : «mit véttem ellenöd,
 Mit árt tenéköd?»

Tudtára adák az Saul királnak,
 Minden beszédét Dávid prófétának,
 Előve hívák, mondá az Saulnak, 255
 Hogy hallgatnának.

«Imé te felségöd szolgája vagyok,
 Az jász vitézzel szömben én megvívok!»
 Az Saul mondja : «nem vagy te elég ok,
 Erőssek az jászok!» 260

Nám az királnak Dávid mondja vala :
 «Lám ez te szolgád juhok őriz vala,
 Oroszlán és medve eljönnek vala
 Juhok kapnak vala.

Vélők megvívтам, én megveröm vala, 265
 Juhok torkokból én kivonszok vala,
 Ők én ellenöm feltámadtak vala,
 Vélem vívnaк vala.

Sőt az állokat megragadom vala,
 Szaggatom vala és megölöm vala, 270
 Oroszlánt, medvét így megbírtam vala,
 Megöltem vala.

Tudom és bízom, ez jászt én meggyőzőm,
 Mint egyikét az vadnak én megölöm ;
 Im én elmegyők, népedet megmentöm, 275
 Bosszúdat kitöltöm.

Ez környülméletlen jász ki volna,
 Az élő isten népét szidalmazja,
 Mely isten engöm az vadak kezökből
 Megszabadíta. 280

Reméllöm ez jásztul es megszabadít!»
Saul mondja; «isten téged megsegít!»
Dávidra adá Saul ő ruháit,
Minden fegyverit.

Ő sisakját és pánczélját rá adá, 285
Törét felköté, azt késérti vala,
Ha eljárhatna Dávid elindúla,
De nem járhatta.

Királnak szólla; «nem szoktam így járni!»
Kezde vetközni, botát emelgetni, 290
Torrens vizéből őt követ felvenni,
Tassolyába hánni.

Dávid kezében egy parittyá vala,
Az Góliátnak elében járula:
Dávidot az jász hogy meglátta vala, 295
Hogy gyermek vala,

Ezt mondja az jász: «minem eb vagyok én,
Hogy csak egy bottal mast jössz én ellenöm!»
Szidalmat monda jász az Dávid ellen,
Az zsidók ellen. 300

«Én te testödet madaraknak adom,
Az bestiáknak szaggatnia hagyom!»
Dávid ezt mondja: «ellenöd ezt szóllom,
És ímezt mondom,

Nagy fegyverközvén törrel és kopjával, 305
Jössz én ellenöm paizsszal, pánczélval,
De te ellenöd isten hatalmával,
Benne bízásval.

Nagy bátor szível véled szömbe mégyek,
Igen megverlek és téged megöllek, 310
Az mi istenünk nevével elvesztlek,
Semmié teszlek.

Itt fejed vészöm, testöd neköd adom
Vadnak, madárnak szaggatni elhagyom,
Ezt minden földnek tudására adom,
Jó istenünk nagyon.

315

Jól tudja földön ezt minden kerösztén,
Nemcsak fegyverrel oltalmaz az isten,
Hatalom nála, titöket ad isten
Az mi kezünkben!»

320

Nagy Góliát Dáviddal szömbe juta,
Az Dávid hamar tassolyába nyúla,
Egy követ kivön, tevé parittyába,
Megcsavarítá.

Góliátnak hagyítá homlokába,
Ottan marada az kő homlokában;
Ott hanyatt-homlok esék leburulván
Esze elhagyván.

325

Immár Dávidnak fegyvere nem vala,
Futamék, az jásznak testére álla,
Az jász fegyverét hamar el-kirántá,
Nyakát elvágá.

330

No mind az jászok halálát hogy láták,
Megfélemlének, oszlának, futának,
Izráel népi utánnok valának,
Sokat levágának.

335

Csuda kegyötlen az jászokat vágák
Akkaron és Gét várasig hullaták,
Megtérven az jász táborra jutának,
Kit mind feldúlának.

340

Az Goliát fejét Dávid bévivé,
Jeruzsálembe fegyverit feltevé,
Azután Saulnak az fejét vivé,
Néki jelönté.

Saul csudálja az Dávid hatalmát,
Hogy mire hozta isten az ő dolgát,
Kérdözi vala nemzetét és atyját,
És ő hazáját. 345

Sőt nem heába ezt az ő törvénybe,
Próféták irták biblia könyvébe ;
Szép tanúság ez mast az új törvényben 350
Mi életünkben.

Az hatalmasok, császárok, királyok,
Herczegök, urak, vitézök, hadnagyok,
Ó törvénből tanulhatnak tisztartók, 355
Kik hadakozók.

Fejedelömség csak vagyon istenben,
Minden hatalom vagyon ő kezében,
Kiket ő akar föld kerekiségében,
Emeli égbe. 360

Ez világi fejedelmek kik vattok,
Próféták módjára hadakozjatok,
Mint Saul királ ugyan ne járjatok,
Meg ne csalassatok.

Csak isten szavát hátra ne hagyjátok, 365
Sámuel módjára ti megtartsátok,
Szegín községöt ne nyomorgassátok,
És ne nyúzzátok.

Inkább sok jóval őket tápláljátok,
Ellenségöktől megoltalmazjátok, 370
Igaz jövedelömen maradjatok,
Lesztök jámborok.

Ti hadakozó, bajvívó vitézök,
Község nyomorgatók ti ne legyetök,
Gazdát az kertre ki ne kergessetök, 375
Ne kesergessetök.

Az bajviadalra ha szömben juttok,
 Aranyért, ezüstért, ti ne vívjatok,
 Lóhoz, fegyverhöz keveset bízjatok,
 Isten ótalmotok.

380

Ne essél kétségbe nagy jó voltában,
 Az igaz hitben légy kemén magadban,
 Mint Dávid úgy jársz bajviadalodban,
 Idvösség vallásban.

No ezökről ti ha elfeletköztök,
 Mint Saulba, ördög búik belétök,
 Dávid próféta leszön hegedőstök,
 Azért ti elvesztök.

385

Oltalma isten Dávid prófétának,
 Atyjafiai véle búdosának,
 Az Saul előtt ők sokszor futának,,
 Végre jól járanak.

390

Dávidot isten hagyá kirátságban,
 Saul meghala meggyalázásában,
 Dávid hegedős mast es ez világban,
 Szép ének adásban.

395

Ezör ötszázban és negyvenkilencben,
 Tinódi Sebestyén ír könyvében,
 Az Bibliából szörzé énekében,
 Böjtben nagy hétben.

400

FINIS.

JUDIT ASSZON HISTORIÁJA.

Sokat szólhatok az meglőtt dolgokról,
Régieknek az ő krónikájokról,
Ó törvényben nagy isten haragjáról,
Mast én szóllok Judit asszon dolgáról.

Emlőközöm régi hadakozásról,
Nemesak fegyverökkel megvert hadakról,
Nabugodonozor királ hatalmáról,
Csudaképpen ő nagy megromlásáról.

5

Benn Assiriában hatalmas vala,
Nabugodonozor királ él vala,
Ninive városban lakozik vala,
Arfaxát királyra hadokozik vala.

10

Arfaxátnak hatalmát ő megrontá,
Minden országit ő elfoglaltatá,
Jobb részét világnak megholdoltatá,
Isten gyanánt magát ő imádtatá.

15

Serén követöket sok országokba,
Ciliciába bocsáta, Damaskomba,
Galileába és Samáriába,
Jordán vizének ő határaiba.

20

Túl az Jesse földében Jeruzsálemnek,
Ethiopiának, hegyön élőknek,
Ez országoknak és fejedelmeknek,
Követöktől izene mint hívőknek ;

«Jöjjenek hozzám, adókat hozzanak,
Engedelmisséget ők mutassanak,
Isten gyanánt engöm ők imádjanak,
Úgy én töllem minden jót ők várjanak!» 25

Az követek fejedelmekhez jutának,
Ily követséget ők mind megmondának, 80
Fejedelmek ezen megbúsulának,
Az egy isten mellől el sem állának.

Nagy haraggal követeknek szóllának,
Csuda szókkal ők megrütoltatának,
Követök ott csak le nem vágatának, 85
Ő urokhoz alig szaladhatának.

Vagyon nagy haragja Nabugodonozornak,
Mert megérté járásokat szolgálának,
Azon megeskövék jó szolgálának,
Bosszútételt jelent mind az uraknak. 40

Sok vitézlő népet el-béhívata,
Nagy hatalmas hadot hamar támaszta,
Olofernes királt előszóllítá,
Kit az többi közett jobbnak alíta.

Lám az Olofernest jól érti vala, 45
Vitézségét, hívségét tudja vala,
Azért benne ő igen bízik vala,
Az fő hadnagyságot rábízta vala.

Igen nagy haraggal megfenyögeté,
Hogy kegyötlen lenne őt azon inté, 50
Napkelet felé őtet úgy ereszté
Mint egy sáska hadat, bőven ereszté.

«Tégy sok vesződelmet sok országoknak,
Dúlást, rontást sok kulesos városoknak,
Jelösben kik neköm nem holdoltanak, 55
Engödelöm semmi légyön azoknak.

És fejedelmeket sokat levágass,
 Kiket bennök elevenön megfogass,
 Sok országokat neköm megholdoltass,
 Mindenött isten gyanánt imádtattass!»

60

Rejá Olofernes ellent sem szólla,
 Az parancsolatnak hívön megállá,
 Ottan minden seregével indúla,
 Mely országba mikort ő bėjut vala,

Annak erős várait rontja vala,
 Kulcsos várasit töretteti vala,
 Fejedelmeket levágattat vala,
 Sok országot így megholdoltat vala.

65

Támadának királyok, készülének,
 Mert Olofertestől megijedének,
 Hozzá menének és mind engedének,
 Drága ajándékokat jelöntének.

70

Viadalt néki senki nem ad vala,
 Sáska módra mert ő nagy haddal vala,
 Fejedelmekhez ő kegyötlen vala,
 Drága ajándékhoz meg sem hajt vala.

75

Sokat az királyokban levágata,
 Városokban sokat ő elrontata,
 Kiket akara mind helyen hagyata,
 Nabugodonozort ő imádtatá.

80

Derék táborával onnat indúla,
 Jeruzsálem határába beszállá ;
 Ezt az zsidó nép mikoron meghallá,
 Kít Izráel népének monnak vala :

Elijedének, igen rettenének,
 Kegyötleniségétől Olofernesnek ;
 Törése ne lenne Jeruzsálemnek
 Templomokban az drága szépségöknek ;

85

Tőnek áldozatot az nagy istennek,
Egyetömben csak néki könyörgének, 90
Hamar izenének az vidéköknek,
Hogy fejenként mind felfegyverköznének.

Jerikóig Samáriában hírt adának,
Az szoros utakat hogy mind bévágják,
Mert szoros bemeneti az útnak, 95
Fegyverös népekkel azt beállatnék.

Nagy jelös fő város Jeruzsálem vala,
Betúlia más jelös város vala,
Az többinek ezök parancsolnak vala,
Hamar mindönfelől készültek vala. 100

Ott az utakat beállák, bévágák.
Vala fejedelme Betúliának,
Hívják vala az Eliákhim papnak,
Parancsolatot mind tőle tanultak.

De Izráel fiai jól élnek vala, 105
Parancsolat szerént ők járnak vala,
Egymást igazán ők szeretik vala,
Bőjtölnek, igen imádkoznak vala.

Istennek könyves szömmel könyörgének,
Sok közzülök szőr ingöt viselének, 110
Cselédjökkel rabságba ne esnének,
Nagy bizodalmat istenben vevének.

No hamar Olofernesnek hírt adának,
Az úton fegyverösök állanának,
Hadnagyok, vitézők behívatának, 115
Mind fejenként arról tudakozának.

Lám bėjártunk mi már sok országokat,
Rontottunk várakat, szép városokat,
Levágtunk urakat, sok királyokat,
Soholt nem láttunk ellenünk állókat. 120

Igen csudálkoznak ők az országnak,
 Hogy micsoda népek benne laknának,
 És minémű istent ők imádnának,
 Kihöz bíznak, hogy ellenünk állanak.

Nagy csendeszőn ott mind hallgatnak vala; 125
 Hadnagyok közt egy jámbor vitéz vala,
 Kinek neve Akhior herczeg vala,
 Olofernesnek ő így felelt vala:

«Győzödelmes felségös uram! kérlek
 Megbocsássad hogy néköd megfélelek;
 Ez nép felől én igazat beszélek,
 Felségödnök haragjában ne légyek.

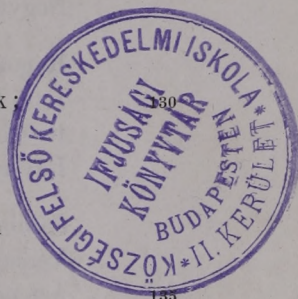
Vannak zsidó népek itt ez országban
 Izráel fiai ez városokban,
 Vannak istennek parancsolatjában,
 Kik csak bíznak az ő nagy jó voltában.

Az parancsolát szerént ha nem élnek,
 Ottan az isten haragjába esnek,
 Számkivetésbe ők hamar vettetnek,
 Rabságban, inségben ők gyötrettetnek. 140

Ha mikor parancsolat szerént élnek,
 Minden ellenségök megtörettetnek,
 Csak kevesen oly nagy hadat megvernek,
 Mindazzal es kevélségben nem esnek.

Úgy hallottam régön való időben, 145
 Egyiptomban voltak ők nagy inségben,
 Farahó királnak az ő kezében,
 Istentől voltak ők nagy büntetésben.

Nagy alázatosan mikor megtértek,
 Könnyörögvén istentől kegyelmet nyertek, 150
 Egyiptomból angyaltul kivitettek,
 Az tengörön szárazon általmentek.

Gyorsan Farahó királ felkészült volt,
 Izráel fiait ő kergeti volt,
 Az tengörbe mind népével bément volt, 155
 Az nagy isten mind ott súlyesztötte volt.

Azt es hallottam nem régi időben :
 Őket adta volt az jászok kezébe,
 Parancsolat szegésért nagy inségben
 Negyven esztendég voltak büntetésben. 160

Rágondolván istennek könyörgének,
 És ő töle ök kegyelmet nyertének,
 Köszönhetik egy jámbor életének,
 Egy magzat adatik feleségének.

Jámbor Mánué t isten úgy szerette, 165
 Vénségében oly magzattal szerette,
 Azt nagy hatalmas erővel szerette,
 Kivel szegín foglyokat kimentötte.

Csuda erőssége az Sámsonnak volt,
 Ki erős orozslánt elszaggatott volt ; 170
 Egy szamar-állal ezör vitézt megölt volt,
 Az két-ezörét elfutamtatta volt.

Az Gáza városba ő el-bément volt,
 Ki kapuját vállára rántotta volt,
 Ebron hegyére ő el-felvitte volt, 175
 Sóret völgyébe onnat el-bément volt.

És az Dalida asszont elvötte volt,
 Ki miatt erős Sámson megvakult volt,
 Jászokat egy boltban rekkentötte volt,
 Mert az nagy istennek akaratja volt. 180

Csak ezt felségös uram vedd eszödbe,
 Ha nem vannak mast az isten kedvébe',
 Bizon esnek felségödnék kezébe ;
 De ha vannak az nagy isten kedvébe' !

Siess hamar illik innét elmennünk,
 Mert azon félök hogy mind itt kell vesznünk,
 Mert az ő istenök lészön ellenünk,
 Ki ellen mindnyájan semmié leszünk.

185

Bátor szíve vala Olofernesnek,
 Gonoszt mōnda az Akhior herczegnek,
 Parancsolá hamar az vitézöknek,
 Herczegöt iktatnák az zsidó népnek.

190

Igen hamar ötet fogva elvinnék,
 Váras mellett egy nagy fához kötöznék,
 Izráel fiai ötet bévinnék,
 Ugyan vélök meg rabságába esnék.

195

Bizonítom ezt az ő rabságával,
 Hogy ez földön terömtött állatokval
 Egyéb isten nem bír az én uramnál,
 Az hatalmas Nabugodonozor királnál.

200

Legottan öt éjjel fogva elvivék,
 Váras mellett egy nagy fához kötözek,
 Várasbéliek reggel ott úgy lelék,
 Okát ennek ő tőle mind megérték.

Igen hamar ők mind feltámadának,
 Áldozának, mind istent imádának,
 Hálát adának istenben bízának,
 Olofernestől semmit nem tartának.

205

Az Olofernes táborát indítá,
 Váras útait megostromlattatá,
 Zsidó népet ő ott meg sem bírhatá,
 Szégyönére esmég tábort jártata.

210

Csuda álnokságot hamar gondola,
 Kifolyó kútakat mind elfoglalá,
 Betúlia egy kis hegyháton vala,
 Szoméhsággal sokan meghalnak vala.

215

Az köznépek ezön megbűsulának,
 Várust akarják megadni királnak,
 De nagy kérésére Óziás papnak,
 Öt napig várust tartanak magoknak.

220

No akkoron Betúliában vala,
 Egy özveg्य asszon, neve Judit vala,
 Az Meráriusnak leánya vala,
 Kinek régön férje Manasses vala.

Ez özveg्य Judit szent életű vala,
 Oly igen szép és ű nagy gazdag vala,
 Senki ű róla gonoszt nem szól vala,
 Az nagy istent oly igen féli vala.

225

Néki ez dolgot hogy megadák tudni,
 Akarják királnak várust megadni,
 Az fejedelmeket kezdé feddeni,
 Izráelnek sok járásit beszélni.

230

Derék járásokat az prófétáknak,
 Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak,
 Moizesnek és az több prófétáknak,
 Nyomorúságokban hálát adtanak.

235

«Vajh! azokat eszötökbe vegyétök,
 És szönetlen értem könyörögjetök,
 Mert ez éjjel ez várasból kimegyök,
 Tölem okát ti annak se kérdjétök.»

240

Magában lön oly nagy imádságában,
 Azután béméne ágyas házába,
 Hamar öltözék drága ruháiba;
 Szép asszony vala nagy gyenge voltában.

Csuda fejr-piros orcája vala,
 Szép sár haját megeresztötte vala,
 Ujját szép gyűrűkkel bérakta vala,
 Arantul, kövektől ő fénlík vala.

245

Ottan indúla szolgáló leányával,
 Az igen jámbor szép leán Ábrával, 250
 Várasból kiméne nagy bátorságval,
 Az sok jámboroknak áldomásával.

No ha juta ez váras határába,
 Ottan esék ellenség fogságába,
 Az Olofernesnek vivék sátorába ; 255
 Királ látá asszont nagy szép voltában.

Ugyan szépségére elámélnokodék,
 Kinek szerelmére ő indíttaték,
 Az vitézők egymásnak ezt beszéllék :
 Illik ily szépökért halált szőnvednünk ! 260

Eszös és böles asszon az Judit vala,
 Olofernest hogy ő meglátta vala,
 Nagy félelmet ő ott mutatott vala ;
 Ott ő magát földhöz ütötte vala.

Reá nézvén királ megkeserülé, 265
 Parancsola, az földről felvéteté ;
 Olofernes út ugyan megkérlelé,
 Kérdésére asszony bölcsen felele :

«Tudjad uram király véled jó leszön,
 Mert az isten te véled oly jól tészön, 270
 Minden hatalmasság kezedben leszön,
 Izráel népe rabságodban leszön.

Ők az isten ellen nagyot vétköztenek,
 Éhel, szoméhal mast nagy sokan vesznek,
 Azt végeztek barmokat már megöljék, 275
 Kiknek véröket megigják, megéljék.

Nám ettől isten őket megtiltotta,
 Ezért őket te kezedbe bocsátta ;
 Azért hozzád az jó isten bocsáta
 Én általom néköd tudtadra adta !» 280

Sőt az Olofernes hogy ezt megérté,
 Megörüle, ezt oly igen szereté,
 Belső sátorába ötet viteté,
 Tisztösséggel ötet megőrizteté.

Bátorsága az szép asszonnak vala, 285
 Imádkozni kimenni szabad vala,
 Az sátorból ő el-kimegyön vala,
 Az istennek ő esedőzik vala.

Egy víg kedvet Olofernes jelönte,
 Mert nagy gazdagon ő sokat főzete, 290
 Sok fejedelmeket mind leültete,
 Sok vigasságot előttök tétete.

Legottan hopmestörétől izene,
 Sátorából hogy az asszon kijönne,
 Hogy előtte víg kedvet jelöntene, 295
 Minden akaratjának ű engedne.

Lám ha hallá asszony hamar szököllék,
 Drága öltözetben hamar öltözők,
 Asztalához az királnak belépék,
 Nagy jó víg kedv asszontul jelönteték. 300

Víg kedvén Olofernes megvidula,
 Gonosz kívánságban gerjedöz vala,
 Örömében megrészögződött vala,
 Mert élteben annye bort nem itt vala.

Mikor estve jól elsetétölének, 305
 Az vitézők mind megrészögzödének,
 Egyön-ketten szállásokra menének,
 Olofernesnek szép ágyat vetének.

Ha mikor ágyában ötet fekték,
 Az szép sátor ajtaját betéteték, 310
 Az szép asszony Juditot ott rekeszték,
 Hogy Olofernessel együtt nyúgodnék.

Vígan az hopmester es elment vala,
Az bor miatt mind elaludtak vala,
Az Olofernes es elbágyadt vala, 315
Asszony Judit hogy ezt meglátta vala:

Nem kell alunni ott az jó asszonnak,
Hamar parancsolá leján Ábrának,
Kívöl őrzője lenne az sáturnak,
Előtte megállapék az királnak. 320

Gyakor könyvhullásokkal imádkozék,
Az izráel népejért esedözék,
Akaratja szerént cselekedhetnék,
Rabságtul az nép megmenekedhetnék.

Az szép Judit bízék bátorságára, 325
Hamar feltekinte az árboz-fára,
Az királnak szép aranyas kardjára,
Azt levevé, hamar lépék az ágyra.

Ragadá üstökét Olofernesnek,
Ottan fejét vevé az kegyötlennek, 330
Adá az fejét Ábrának szép szűznek,
Erszényébe tenné, úgy elmennének.

Igen hamar sátorból kimenének,
Senki nem kérdi, hogy hova mennének,
Vélik vala imádkozni mennének, 335
Nagy békével táborból kimenének.

Csakhamar Betúliához jutának,
Váras-örzöknek szózatot adának,
Az fejedelmeknek ők hírt adának,
Zöndülének, az kapuhoz futának. 340

Víg az nép, hogy az asszont megesmerék,
Hálaadásval őt hamar bévívék,
Az megfáradt asszont ők leülteték,
Mely nagy szépen vígan őtet kérdözék.

Minden járását ő megbeszélgeté,
Olofernes fejét előjelenté,
Kapu fölött szépön el-kitéteté
Az izráel népét megerülteté. 345

Parancsolat szerént nagy félve élnek,
Nagy hálákat adnak ők az istennek,
Az özvegy Judit szent asszony életének,
Hogy elesött feje Olofernesnek. 350

Özvegy Judit községöt megtanítá
És őket oly igen megbátoritá,
Viadalhoz őket mind feltámasztá,
Olofernes népére kiinditá. 355

Rájok vevék az ő szép fegyveröket,
Szépen megszörzék minden seregöket,
Tésznek üvöltésöket, zöngésöket,
Kikkel rettentének ellenségöket. 360

Strázsásokra mikoron ők jutának,
Az táborban azok alig szaladának,
Fejedelmeknek hamar hírt adának,
Izráel népi hogy rajtok volnának.

Csudaképpen oly igen rettenének,
Az Oloferneshöz ők sietének,
De ő ágyához menni nem merének,
Asszonyynyal vélik hogy együtt fekönnék. 365

Rágondola hopmestör hogy ezt érté,
Ő ágyáról leplöt megemelinté,
Hát az királ ágját vérösítötte,
Judit asszony miatt fejét vesztötte. 370

Vitézök megérték okát halálának,
Urok halálán ők igen sírának,
Megijedének, ők megfutamának,
Mindent hátra hagyának, eloszlának. 375

Tőn nagy zöndülést az Izráel népe,
Kitől rettene Olofernes népe.
Az szántalan sok népnek lőn elveszte,
Mind levágaték Olofernes népe.

380 .

Annyi gazdagságot űk ott nyerének,
Mind fejenként nagy gazdagok levének,
Betúliába nagy vígan menének,
Nagy hálákat adának az istennek.

Nabugodonozor nagy hatalmas vala,
Fejedelmektől győzhetetlen vala,
Az istennek nagy ostora ő vala,
Bűnös népnek büntetésére vala.

385

Sok országot immár ő elbirt vala,
Isten gyanánt ő imádtatik vala,
Kit az isten bosszúképpen tart vala,
Vad képébe őt változtatta vala.

390

Fertelmes vadak között hét esztendég,
Nabugodonozor csudaképpen lakozék,
Isten előtt Dániel esedözék ;
Meg emberi ábrázatba változék.

395

Éltében sokat hadakozott vala ;
Mikoron ő negyven esztendős vala,
Babilóniában ő megholt vala,
Fia vala, ugyanez neve vala.

400

Keresztyénök az jó példa tinéktök,
Példa az ő törvény az új törvének,
Ha parancsolat szerint ti élnétek,
Minden ellenséget megverhetnétek.

Inkább az istennek ellene vattok,
Próféták módjára nem hadakoztok,
Nem csuda hogy ily igen nyomorgotok,
Istentől ily igön ostoroztattok.

405

Támadjatok fejenként igaz hitben,
Ti éljetök az igaz szeretetben,
Reménségtök legyön csak az istenben;
Minden ellenség lészön kezetökben.

410

Ezt szörzötte az Anthimus szigedben
Tinódi Sebestyén deák könyvében,
Bibliából kiszedte egy kedvében,
Terek Bálintnak házánál élteiben.

415

FINIS.

HADNAGYOKNAK TANÚSÁG, MIKOR TEREKKEL SZÖMBE AKARNAK ÖKLELNI.

Seregök közt kik vattok hadnagyok,
Kerösztén hitöt az kik vallotok,
Igyetökben nyerni ha akartok,
Hallgassátok, ezt megtanuljátok:

Ez nagy szükség jó vitéz hadnagyok,
Megtanulni mint hadakozjatok,
Példa néktök prófétáknak hadok,
Ha úgy jártok, Istenben áldattok.

5

Bátorsággal istenben bizjatok,
Seregökkel rendöt állassatok,
Pogánokval vívni ha akartok,
Nagy felszóval nékik így szóljatok:

10

Álljatok meg és mind hallgassatok,
Atyafiak Istenben mind vattok,
Csak Istenben vitézők bizjatok,
Mert ű lészön fegyvertök, paizstok.

15

Söt istennek mind meggyovónjatok,
Bűnötöket szánjatok bánjatok,
Ellenségtöknek megbocsássatok,
Feletöket ti bátorítsátok.

20

Tudjátok azt sok jámbor vitézők,
Régtől fogván ez pogán terekök
Elhordották, levágták nemzettök,
Pusztították, rablották földetök.

Itt valaki közzülünk elesik,
 Az angyalok mennyországba viszik,
 Ez világon neve elhírhöszik,
 És mindönök nagy jóval üdvezlik. 25

Az kik köztünk itt megmaradandnak,
 Mind örülnek nagy gazdag prédának,
 És romlásán, veszésén pogánnak,
 Az istennek nagy hálákat adnak. 30

Ne futamjék senki közzületök,
 Mert sok jámbort ti itt elveszthettök,
 Magatok es itt vagy hon elvesztök,
 Mely pokolban ti eltemöztettek. 35

Vélem öszve no mind induljatok,
 Krisztus Jézust mind felkiáltátok,
 Az szent lelköt kérjétek, hívjátok,
 Induljatok vélem már mondjátok: 40

Sokan várunk szent lélok úristen!
 Jöjj el immár légy velünk ez igyben,
 Ne hagyj minket elesni hitünkben,
 Mind halálíg vívjunk te nevedben.

Lám régönte az te fiaidat 45
 Meghallgattad te benned bizókat,
 Vigasztaltad szegín juhaidat,
 Elrontottad kegyötlen farkasokat.

Jöjj el immár te szent fiú Isten,
 Véled lészön az atya úristen, 50
 Ne adj minket ez pogan kezében
 Kegyötlenül elvesznünk ez igyben.

Te magadat ígyérted mi nekünk,
 Hogy megrontod ellenségünk nekünk,
 Szabadítod országunkat nekünk,
 Nagy inségből kimentöd mi népünk. 55

Elrontád te régön ó törvényben
Az Farahó királt mély tengörben,
Szabadítád népedet az vízben,
Mert csak bíztak te istenségödben. 60

Rettentéd meg Olofernes népét,
Judit asszonynyal vétetéd fejét,
Ott elvesztéd szántalan sok népét,
Meghallgatád Juditnak kérését.

Az hatalmas Nabugodonozornak, 65
Nagy sok népét elvesztéd királnak,
Fejét adád kezében Cyrusnak,
Hatalmatat jelentéd sokaknak.

Támasztád fel az gyermekök Dávidot
Pásztorságból, szerelmes prófétádott, 70
Megöletéd az nagy Góliátot
És megrontád kegyötlen jászokot.

Vedd el röllunk azért haragodat,
Mutassad meg irgalmasságodat,
Ma es ronts meg gonosz pogánokat, 75
Jó Isten vagy, mutasd meg magadat.

Semmi kétség nem tartja tagunkat,
Meghallgattad fohászkodásunkat,
Mast vélünk vagy, vessük fel mi fánkat,
Jézust, Jézust üvöltsünk, ropp, csatt, patt. 80

Ezt ki szörzé, gondolá Kassában,
Pártos urak vannak jó szándékban,
Mind fejenként pogánra vivásban,
Szolnok alatt mast vár csinálásban.

SZULIMÁN CSÁSZÁR KAZUL BASÁVAL VIADALJÁRÓL.

Sok királról, császárról emlékeztem,
Csuda hadakat rólok beszéllöttem,
De terek nemzetről nem elmélködtem,
Meghalljátok mit felölök értöttem.

Én beszéllök Szulimán járásában,
Kinek birodalma vagyon Budában,
És nagy része vagyon mindez világban,
Isten ostora ő nagy sok országban.

5

Birodalma nagy vagyon ez császárnak,
Háromféle terek fejedelmet monnak,
Az egyiket hívják szultán Szulimánnak,
Szultán Szelim neve volt az atyjának.

10

Ennek vagyon szép fejér patyolatja,
Geregországban Konstantinápolyt lakja.
Másik-fejedelöm Sahizmail fia,
Neve Sáhít Almáz az Kazul basa.

15

Sáhítnek vagyon vörös patyolatja,
Persiában Korozaínt ű lakja.
Harmad fejedelöm az nagy Jesil bás,
Filiszteus terekeket ez bírja.

20

Tiszta kék vagyon ennek patyolatja,
Császárt az Kazulra ez haragitá,
Az két fejedelmet egyben vítatá,
Kazult az császárnak így béárulá.

Így izene Jesil bás az császárnak : 25

«Vedd el országát az Kazul basának,
Mert atyjokfiát veszik házastársnak,
Felségöd hitinek ellene vannak.

Én is melléd megyök minden népemvel,
Császár hallá, készöle erejével, 30
Negyedfél-százezör lovag népével,
Tizennégyezör képös kopjás, kézívösvel.

Négyszáz taraszkkal, tízezör puskával
Indula, hogy szömben vívjon Kazulval ;
Kazul vagyon hatvanezör lovagval, 35
Semmit nem gondol az terek császárral.

De az császárt ott Jesil bás megcsalá,
Mert népével ő mellé nem jött vala,
Azért császár oly igen siet vala,
Kazul egy követét elküldte vala. 40

Ez követ császár táborába juta,
Követségét az basáknak nem mondá ;
Császár hallá, ötet hozzá hívatá,
Az császárnak az követ fejét hajtá.

Az zsebből egy szelönczét ott kivonya, 45
Áfián nevű maszlagot kiben vala,
Adá az császárnak és így szólt vala :
«Felségödnök küldé ezt Kazul basa.

Küldé ez maszlagot, hogy te megrágjad,
Mert hallotta nagy haragusságotat, 50
Inkább megmutathatod haragodat,
Meg nem kéri az te nagy haragodat.»

Szólla császár : «bizon ezt nem csudálom,
Hogy neköm ezt izente az én rabom ;
De te vakmerő szívedet én látom, 55
Hogy ezt meréd mondani azt csudálom.

Ugyan hamar követőt megfogatá,
Egy idegöt hamar előhozata,
Az ő lábára azt hamar fojtatá,
Annál fogva ötet felakasztatá.

60

Láták basák, császárnak mondják vala :
Nem hallották ök, sem olvasták volna,
Valahol követőt megöltek volna.
Császár hallá, eleresztette vala.

Juta Kazul szömbe császár népével,
Szembeszállá az császár erejével ;
Vagyon Kazul válogatott vitézökvel,
Csak kevesen, hatvanezör jó legénvel.

65

Megszemlélé Kazul az császár hadát,
Elöl látá szép képös íves hadát,
Utána látá natúliai hadát,
Macedoniai hadban az császárt.

70

Azt parancsolá Kazul szolgálinak :
Az első hadat csak letapodtatnák,
Az másikat bottal csak elhullatnák,
Ő maga öklelne hadára császárnak.

75

Nagy zengésök, üvöltések lőnek,
Nagy erőssen ök öszvezöndülének,
Mindkétfelől erős viadalt tőnek,
Az császár népében sokan veszének.

80

Csuda bátorsága Kazul basának,
Nagy gondot adott ő ott az császárnak,
Látá császár veszését két hadának,
Kazul juta puskáira császárnak.

Igen kezdé Kazul népe hullani,
Tarasztk, puska miatt oly igen veszni,
Mert nem tudnak vala puskátul félni,
Ők soha nem tudtak puskából lönni.

85

Az Kazulnak egy karját általlövék,
Fő hadnagyát viadalban ellövék ; 90
Kazul látá, ott hamar megfutamék,
Mégis fele népével megmeneködék.

Szancsákbékek jelösek elesének,
Tizenegyen viadalban veszének,
Lőn halála basák közül kettőnek, 95
Az egyiknek az fő úr beglerbéknek.

Azért császár nagy nyerőségöt nyere,
Kazulnak minden marháját elnyeré,
Pohárszékit, társzekerit elnyeré,
Szép feleségét es császár megnyeré. 100

Róla azért esék oly nagy bánatba,
Hogy sok fő népe vesze viadalba,
Tebritz várast az Kazul országában
Megvevé, elrontatá haragjában.

Kazul földéből császár kiindúla, 105
Mikor juta az Konstantinápolba,
Kazul szép feleségével elhála,
Csak egy éjjel császár véle vígada.

Adá feleségül Kertez szancsoknak,
Szancsák megköszéné azt az császárnak ; 110
Mikor az ágyban ők együtt volnának,
Szancsák nyúla kezéhez az asszonnak.

Szancsák azt eszébe nem vötte vala,
Az asszonnál titkon egy hancsár vala,
Ágyékjába az hancsárt ütötte vala, 115
Az Kertez szancsák ott hamar meghala.

Vala asszony igen nagy siralmában,
Az szót mondja ágyas házban sírtában :
«Ezt azért szörzém én nagy haragomban,
Nem akarok többet élnöm ez világban. 120

Légyen az én vitéz uram éltéjért,
 Én férjemért, im az Kazul basájért,
 És én rajtam lött az nagy kissebbségért!»
 Császár hallá, őt megfogatá azért,

Bévetteté az tengörnek vizébe. 125
 Vagyon császár meg oly elmélködésben,
 Kazult elveszesse az ő földében,
 Mert bánkodik, hogy kárt vallott földében.

Az Ibraim basát császár szállítá,
 Az Kazul basára ötet bocsátá, 130
 Azt erősen néki megparancsolá,
 Hogy Kazult kergetné és nyomorgatná.

Sok néppel Ibraim hamar indúla,
 Kazul földében egy városban szálla ;
 Közel Kazul egy szép városban vala, 135
 Esztendeig öszveharczoltak vala.

Semmiképen mezőre Kazul nem méne ;
 Az Ibraim ő néki azt izené :
 Szömély szerént ő véle szömbe jönne,
 Az szerencse válnék el, kié lenne ? 140

Azt íratá Kazul az Ibrainnak :
 «Te vagy csak egy rabja az Szulimánnak,
 Nem illik ily nagy fejedelmű úrnak,
 Viadallal társa lenne egy rabnak.

Vagyon neköm ilyen rabom mint te vagy, 145
 Annak megmutathatod, hogy te ki vagy,
 De hívjad ki uradat ha jámbor vagy,
 Azzal szömbe vívok, meglátom mint vagy!»

Az Ibraim ezt császárnak iktatá,
 Szóval császárt igen szorgalmaztatá ; 150
 Ne alunnék, nagy hadat inditana,
 Kazul basán bosszúját megállaná.

Legottan készüle császár nagy hadval,
Négyszázezör lóval, négyszáz taraszkkal,
Tizenkétezör puskás jó jancsárval; 155
Kazulnak ezt izené nagy haragval:

«Tudtodra adom néköd indulásomat,
Titkon nem viselhetöm nagy hadamat,
Hogyha jámbor vagy, vár meg enmagamat,
Országodért vív meg, mutasd magadat. 160

Valahol meglellek, én megkereslek,
Hogyha viadalban tégöd nem lellek,
Várasidról várasidra kergetlek,
Úgy es tégöd én rabságomba ejtlek!»

Sietséggel készül Kazul hogy hallá,
Az császárral szömbe vívni akar vala,
Deli Mentés egy fő tanácsa vala,
Egy nagy hegyre Kazult felvitte vala. 165

Az császárnak mutatá nagy erejét,
Tengörnek mondá az császár sok népét, 170
Tengör módra elnyelné Kazul népét,
És mutata sok taraszkot, puskás népét.

«Kegyelmes úr! néped ha arra viszöd,
Kegyetlenül őket megégettetöd,
Jobb körülök kapdosván keröngenöd, 175
Császár népét gyakor helyön öldöznöd!»

Ottan megfogadá Mentés beszédét,
Kezde kerengeni császár erejét,
Sok helyön öli, vagdalja ő népét,
Kazul azzal mutatja jelön löttét. 180

De hogy ezt császárnak megmondták volna,
Kazul szömbe viadalnak nem állana,
Csak kerülök oly igen kapdosna,
Az császárnak abból nagy kára volna.

Az császár hogy hallá, hamar indúla, 185
Babilóniát búában megszálla,
Hogy mely váras Kazul basáé vala,
Császár vitatá és megvötte vala.

Sok drága kincsöket benne meghagya,
Sok tevéket kik viselték, ott hagyta, 190
Háromezör vitézét benne hagyá,
Megsebesült sok szolgálit ott hagyá.

Az Kazulnak országába indúla,
Szép várasokat az császár megszálla,
Várasokat míg ott vívtatta vala, 195
Kazul addég Babilóniát megszálla.

Rettenének várasban, félemlének,
Gyakor viadalban sokan veszének,
Éhség miatt igen megepedének,
Kazul basátul kegyelmet kérének. 200

Ottan Kazulnak ezen öröme lön,
Mert Babilónia meg kezében lön,
Császár kincse tevékkel kezében lön,
Ki császárnak igen nagy búára lön.

Lám az benne valókat elbocsátá, 205
Minden marhájokat megadattatá,
Mert az várast hitre megadták vala,
Otmán hitinek ez ellene vala.

Ezök igen sietnek császár után,
Császár bánkodik ő nagy kárvallásán, 210
Nagy szép kincsen és Babilló várasán,
Hogy nagy kissebbség lött nagy méltóságán.

Sőt azokat mind előhozatá,
Haragjában ott ő nékik ezt mondá:
Soha nem hallotta és nem olvasta, 215
Otmán nemzet várast megadott volna.

«Várasomat árulók megadtátok,
Nagy kincsemet ellenségnek adtátok,
Mire benne hogy ti még nem holtatok,
Szégyentökre azért ti mind meghaltok.» 220

Igen hamar őket mind levágatá,
Ibraim basát hamar elbocsátá,
Harmada népét véle elbocsátá.
Fő várasát Kazulnak megszállatá.

Az Kazul ezt hallá hamar indúla, 225
Az császárra oly igen siet vala,
Szömbben véle megvívni akar vala.
Császár hallá, ezen megrettent vala.

Diadalmat Kazul kezd rajta venni,
Szégyent nagyot kezd miatta vallani, 230
Vlakoknak kezdé azt parancsolni,
Ibraint meghívnák hozzá sietni.

Az Ibrain siet nagy gyorsasággal,
Mely nap Ibrain megjuta hadával,
Az nap Kazul akar vívni császárral; 235
De hogy érté Ibraint² szép hadával,

Legottan eltére az Kazul basa.
Az császár hadában Ibrain basa
Nagy felszóval ezt kiáltja basa:
Ne félnének, mert megjött Ibrain basa. 240

Ibraim megjutott ki az haddal bír,
Ebben terek császárnak hamar lón hír,
Ibrainra haragvék, ű ugyan sír,
Akarja megölni, hogy sok néppel bír.

Ájáz basa ezt hogy kezdé érteni, 245
Az császárnak ott ezt kezdé mondani:
«Ne akarja felségöd most megölni,
Mert gonoszban kezd az te dolgod lenni.

Rabja néki tizenkétezör vagyon,
 Ha megértik, urok hogy halva vagyon, 250
 Azok gazdagok, nagy szép szerrel vannak,
 Kazul vélök te véled szömbe álljon.

Ottan megbánod, hogy Ibrain megholt!
 Ezt az császár ottan jóvá hatta volt;
 Ibrain halálának ez oka volt, 255
 Hogy az császár végre őt megölte volt.

Lőn az császár el haza indulatban,
 Egynéhán várast megvőn ő útában;
 Kazul vagyon körülle forgódásban,
 Kapdosásban, gyakor ragadozásban. 260

Szállá meg az császár Babilóniát,
 Lőtteté, rontatá az ő köfalát,
 Nagy viadallal megvevé városát,
 Levágatá mind az bennevalókat.

Erősen rakatá Babilóniát, 265
 Háromezör jancsárt, ötezör lovagját,
 Benne hagyta nagy sok élést, álgúját,
 Konstantinápolyt meglátá lakóházát.

Régi időben ezt megpróbétálták,
 Utóssó időben csudákat látnak, 270
 Nagy hatalmok lészön az pogánoknak,
 Nagy bolygások igaz hitben valóknak.

Szultán Szulimán császár nagy hatalma,
 Nem sok héján mint bölcS Sándor hatalma,
 Az jó isten már hatalmát megrontsa, 275
 Az keresztyén népet már feltámaszja.

Egy úrfú császártul megjötteben,
 Nagy bizonynyal beszéllé egy kedvében;
 Tinódi Sebestyén deják könyvében
 Ő beírá negyvenhat esztendőben. 280

SOKFÉLE RÉSZÖGÖSRŐL.

Sok részögös ! hallgassátok erkölcsötöket,
Isten ellen részögségben ti vétkezőket,
Mert gyakorta felejtitek ti Istentöket.

Én beszédöm az Nóéról kell elkezdenöm,
Az jó bornak meglelését megbeszélienöm,
Sok rendbéli részögségöt megjelöntenöm.

5

Bárcájából Nóé atyánk mikort kiszálla,
Mindenféle népét, barmát el-kibocsátá,
Ez szép száraz földön Isten elszaparítá.

Ez időben az szőlőhegy soholt nem vala,
Paradicsomban Isten terömtötte vala,
Paradicsomból az vízezön kihozta vala.

10

Söt egy magas hegyben szőlő megmaradott volt,
Az Nóéhoz közel szőlő gyökerezött volt,
Meleg nyárban szőlő fővel szépön termött volt.

15

Találá meg egy bak-kecske, szép voltát látá,
Gyömölcsét megharapálá és megvidula,
Szép szakálát igen rázá, magát hagyigálá.

Igen hamar kihozatá Nóé hogy hallá,
Kis kertébe béhozatá, elplántáltatá,
Oroszlán-vért és majom-vért hamar hozata ;

20

És disznó-vért és kecske-vért ő kerestete,
Szőlő tövét mindezökkel megötözteté,
Ő az vizét megszereté, soká terjeszté.

Nagy vígan vesszőjét Nőé elültetteté, 25
Kapásokkal művelteté, hordót töltete,
Egy kedvében az jó borban Nőé köppente.

De lám Nőé az jó bortul megrészögdék,
Sztertelenül ruhájával ő elaluvék,
Az kisebbik fiátul Kámtul megmevettetek. 30

El-kiméne, atyját Nőét bé sem fedőzé,
Két bátyjának Semnek, Jáfetnek azt megbeszélé,
Egy palásttal az két bátyja hamar fedőzé.

Az Nőénak szemérmére ők sem nézének,
Visszanézvén tisztösségöt atyjoknak tévének, 35
Némikor Nőé felserkene, hogy kimenének.

Kárát vallá ennek az Kám ő magzatiban,
Mert ezt Nőé mind megérté; lőn nagy haragban,
Megátkozá Kámnak fiát ő nagy búában.

Nám az Kámnak öregb fia Kanaán vala, 40
Sem, Jáfetöt az vén Nőé áldotta vala,
Hogy ő nekik az Kanaán éltig szolgálja.

Ifjak erről tanulhattok mint atyátokat
Tisztöljétek, hallgassátok ti anyátokat,
Hogy rejátok ne vegyétek az ő átkokat. 45

Isten Nőét vénségében kivötte vala,
Ötven héján ezör esztendég éltette vala,
Világszerte az ő magvát elsokasítá.

Részögösök megértsetök ti rendötöket,
Az bor miá külömb-külobb természetöket, 50
Oroszlán vérben kik részesök, mondják ezöket.

Bátor szívök mint Sámsonnak igen erősek,
 Bajviadalt vitézökkel semminek vélnek,
 Józánulván ha rá kelnek, bokrot keresnek.

Az majomnak természeti igen játékos, 55
 Mit mástul lát azt műveli, oly igen okos,
 Ő véreben a ki részes, olyan játékos.

Tehetségöt részögségben sokat késértnek,
 De nagy sokak erejökben csak szégyönködnek,
 Kik amazt es elszalasztják, tánczban elesnek. 60

Oly rút férög disznó férög ő állatjában,
 Ő bársonyát nem kíméli, hever az sárban,
 Ő véreben az ki részes, hever az sárban.

Részögösök kecske vérben az kik részesök,
 Mert kecskének természetök tombolnak, szöknek, 65
 Magasságra felugordnak, kosul öklelnek.

Bémerülnek az bor-marók sok tombolásban,
 Kecse módra felszökésben és nagy sok tánczban,
 Részögségben sok gonoszság lészön az tánczban.

Alázatos, békességös egyik részögös, 70
 Az második csak garázdás és oly versönyös,
 Imádkozik és bűnén sír harmad részögös.

Negyedfélék apróságot igen kívánnak,
 Ötödfélék dúlnak, fosztnak, oly igen lopnak,
 Hatodfélék csak hallgatnak, mert megnémuálnak. 75

Hetedfélék igen bölcsek mint Damján lova,
 Részögségbe veteködnék az hit dolgában,
 Szentírásból semmi-tudók ők józanságban.

Nyolczadféle részögösök vannak udvarban,
 Vitézségök, bölcsességök nincsen magokban, 80
 Nyalánk hálót ők tanúltak az ő dolgokban.

Nyelvesködnek, ők csácsognak úrasszony előtt,
Mit kívöl hallnak, azt beszéllik úrasszony előtt,
Soknak ejtnek nagy bánatot baráti előtt.

Nám az urak asztalokhoz azért ültetik, 85
Eszös népek az asztalnál csúfnak ítélik,
Mert csúfságát az asztalnál sokan mevetik.

Nem kell akkor hegedülni, lantot pöngetni,
Szép dolgokat krónikákból nem kell zöngeni,
Csalfa Bíró mert ott csácsog azt kell hallgatni. 90

Az csélesapás többet használ az vitézségnél,
Hizölködés, csúfalkodás, lantnál, éneknel;
Társim! ezzel se gondoljunk, igyunk jó kedvvel.

Gondba esik, elaluszik az kilenczedik,
Az bor szagát ő megérzi ha elkerülik, 95
Ott feltekint, az pohárért igen morgódik.

Igen eszik az tizedik, virradtig iszik,
Nagy gazdagnak véli magát tizenegyedik,
Az hásárton mindent elveszt tizenkettődik.

Száguldásval lovát veszti tizenharmadik, 100
Megsiratja kárát más nap, megjózanodik,
Mind virradtig elbúdosik tizennegyedik.

Olyak vannak, gyalog hídat meg sem találnek,
Az híd mellett hipp! az sáron általgázolnak,
Lábok nékik négy is nagyon, vélnéd baromnak. 105

Meg sem mosdik borzas fővel tizenhatodik,
Az konyára, az pinczébe ottan béesik,
Ha meglátod mint Markalfot, bolondoskodik.

Ez es nem jó részögségben ki vereködik,
Jámbor házását, jó szolgáját kik szidják, verik, 110
Meg is ölik, részögségben néha történik.

Hogy meg értsed ily részegös tizenhetedik,
Tíz-nyolezadik az jó borban mind addég iszik,
Rókát szaggat, száját törli, ű esmég iszik.

Sokak vannak részögségben, sokat ígyérnek, 115
Túlök kéri, józanokban tetszik mérögnek,
Nevet vesznek, mert út mondják hazug agebnek.

Az huszadik szolgálatját igen ajánlja,
Szükségkorán ha meglelöd, azt elhallgatja,
Ily barátot, atyafiat minden útálja. 120

Gondolkodnak bornemisziák, igen hallgatnak,
Részögösök mit csácsognak, azt mosolyogják,
Hogy bölcebbek ök volnának, mind azt alítják.

Az bor szaga ő fejöket ott általhatja,
Csácsogását, felszökését minden meglátja, 125
Asszonyoknak az szebbikét tánczba kívánja.

Bormegiszják nekik vannak mikor akarják,
De az álnok fősvenségért ök bort sem isznak,
Mikor isznak, erkölcsöket jóvá sem hagyják.

Az kik urak, asztaloknál sokan ravaszak, 130
Súg, hogy félön az vendégöt hogy bolondítsák,
Ű magának lágy italját félíg iktassák.

Az asszonyok, szép leányok nagy gyengén élnek,
Az asztalnál ök sem esznek, nagy fitytyel élnek
Maga még reggel szép sölt kappant ök elnyeltenek. 135

Ezöst kannácskát az pinczébe eligazítanak,
Regtől fogva kit éfélig meg sem száraztnak,
Két rossz tálat ök zörgetnek, szöknek, tombolnak.

Söt ök gyakran ablakokban hogy himöt varrnak,
Rejtök helről boros edént ök előrántnak, 140
Egyet-kettöt akasztalnak, ök esmég isznak.

Vén asszonyok jaj szegényök ők is kullagnak,
Setét herre bort ha kapnak eltoszogatnak ;
Az leányok ha ellopják, igen kogyognak.

Útálják az jó bort az nagy tömlőjű dajkák, 145
Tejök jűjjön, bort ha kapnak gyakran kortyantnak,
Az gyermekön elalusznak, néha megfojtják.

Vén szakálú hopmestörök mikor köppentnek,
Ott csácsognak és mint lehet tombolnak, szöknek,
Az asszonyok, szép leányok azon mevetnek. 150

Jó bort kérnek, ha nem adnak igen zúgóldnak,
De ha jó bor palaszkjokban ők danógatnak,
Szakálokat borzogatják, ők esmég isznak.

Ímé elrejtőztenek volt az vígságtévők,
Lantosok és hegedősök, kiknek bor lelkök, 155
Csak borért is elzörgetnek néha szegényök.

Gyorsan köppent, még idején békeni magát,
Szunnyad, véti ő nótáját, vonszja az fáját,
Meg is ütik — néha történik — bottal az hátát.

Székön ülő sok tolvajok, lesnek piacon, 160
Nagy morgással átkozódnak szenes fazékon,
Alól gyűjtják, fölül ontják az bort akkoron.

Arújokat olcsón veszik, nagy drágán mérik,
Néha ifjak aludt szénbe puskaport rejtik,
Az fellobban, Valkó vidékét elpörzsölik. 165

Az kannácska meg sem szárad rejtőkben tartják,
Nagy gyakorta jól köppentnek, fart igazgatnak,
Onnat hazól férjök ehöznek, szoméhoznak.

Gondoljátok részegesök ti vétkezőket,
Melyekben megbántottatok ti Istentöket, 170
Ily erkölcsnek, részöségnek vessetek véget.

Az bort Isten nagy jó végre nekünk terömté,
Mértékletösségvel véle élnek engedé,
Józanságval minden ötét szépön dicsérné.

Bátor igyunk az jó borban, jó kedvet vegyünk, 175
Istenünknek, nemzetünknek csak mi ne vétsünk,
Ha külömben cseleködünk, lelkünkben veszünk,

Az ki szörzé neve Sebestyén szoméhságában,
Nyírbátorban ezör ötszáz és negyven nyolezban
Udvarbírák bort nem adnak, vannak átkjában. 180

FINIS.

BUDA VESZÉSÉRŐL ÉS TEREK BÁLINT FOGSÁGÁRÓL.

Siralom adatek sok rendbéli népnek,
Ki hírével leszön föld kerekiségének,
Mert vége lön immár mi vig életünknek;
Ezt tévé fogsága kegyös vezérünknek.

Esztökben vegyétök az úrnak fogságát,
Jó Terek Bálintnak tőlünk így elváltát,
Lám minden értötte jámborúl szolgáltat,
Mindenik urának mindönben hív-voltát.

5

Benn Erdélyben lön János király halála,
Ottan ő udvara igen megpusztúla,
Urakban egynéhány mert ott meghasonla,
Kik miatt ez ország im mind elpusztúla.

10

Ágyúkkal némötök ottan készülének,
Kincses Buda alá hamar sietének,
Törést és nagy rontást ök nagyot tevének,
Azért az Budába nem férközhetének.

15

Serénsége vala jó Terek Bálintnak,
Mert igen hív vala az király fiának,
És ő véle öszve az szegín országnak,
Rettenetös vala mind az némöt pártnak.

20

Terek császár hallá némötnek erejét
Hamar készítetté az ő nagy erejét,
Basáit, szancsákit sok rendbéli népét
Memhet basát hagyá mint császári képét.

Igen parancsolá császár az basának, 25
 Hitöt, szép szót írta az magyar uraknak,
 Jelősben mindennél jó Terek Bálintnak
 Szóval, ajándékval magad ajáld annak.

Az basa indúla, Eszékre ha juta
 Jó Terek Bálintnak hamar elirata 30
 Nagy szép szókkal ötet hozzá hívatatá,
 Minden jóval lenne, császár azt fogadta.

Nagy gondja lön erre jó Terek Bálintnak,
 Ezt ő megjelönté főfő szolgálainak,
 Oly tanács adaték ez nemes úrfinak, 35
 Hit levelét kérte az Terek császárnak.

Úrfi így felele bánatos beszédben :
 Ha én hitöt kérök az én levelemben,
 Kezd kétségös lenni az én hívségömben,
 De csak bízom magam én jó Istenömben. 40

Sokak szidnak engöm az hajas tereknek ;
 Szerető uraim nyilván vagy on nektök,
 Terek barátsága úgy nem kell kedvemnek,
 Mint olyan hitetlen ragadozó ebeknek.

Lám mi nem láthatánk oly jó fejedelmet, 45
 Ki megrontja vala gonosz terek népet
 Szabadítja vala az keresztyén népet,
 Értök szerencsére vetöm én fejemet.

Indúla Tárdánál az táborban juta,
 Egy sátort az basa hamar vonyattata, 50
 Ott nagy tisztóséggel abban szállattatá,
 Főfő terekkel néki udvartata.

Jó Verbőczy Imre nála kedves vala,
 Mint egy atyjafiát úgy szereti vala,
 Mert nagy szíve szerént néki szolgál vala, 55
 Basa sátorában akkort véle vala.

Tereknek csudálják szépön termőtt voltát,
Mert régön hallották ő jó vitéz voltát,
Azomban elhozák császár ajándokát,
Azután elhozák basa ajándokát.

60

Öltözött lovakat, aranyas ruhákat,
Avval az császárnak nagy kegyelmes voltát,
És Memhet basának minden barátságát.
Úrfi ott ajánlá nagy hív szolgálatját.

Rajta az basa lön oly nagy vigasságban,
Hamar béhivatá az ő sátorában,
Szép édös beszéddel lön vele tanácsban,
Hogy császárnak lenne hív szolgálatjában.

65

Termetét, szömlényét basa megszömlélé,
Udvara népit es széllel megszömlélé,
Szebben termött embört soholt ő nem lele.
Az úrfival basa ott arról beszélle :

70

Udvara népével Budára sietne,
Szolgálna császárnak és ott vele lenne,
Mit császár akarna, mindaz-tévő lenne,
Úrfi elbúcsúzik, basátul elmene.

75

Sok mulatság nem lön akkort ő dolgában,
Házátul siete az romlott Budába ;
Immár basa vala Kanyánál táborban,
Szent Gellérnél vannak némötök barlangban.

80

Dunát beállották nagy vízi erővel,
Magokat beásták környül nagy vermökvel,
Megrakták álgyükval, vannak bátor szívvel,
Memhet basát várják fejenként vig kedvvel.

El-bé Terek Bálint ha juta Budába,
Az budai sok jó lön nagy vigasságban,
Az magyar urakval lön ő oly tanácsban,
Népöket szállíták kinn az hegy aljába.

85

Tőnek ostromokat az némöt táborra,
 Elvegy terekkel együtt mennek harcra, 90
 Köztök Török Bálint szíve bátorságra
 Csudaképen siet némötök sánczára.

Jó Príni Pétörrel ő szömbe lőtt vala,
 Ki nagy szép szavával igen kéri vala,
 Hogy az terek mellől hamar elállana, 95
 Mert az császár hiti végre őt megcsalná.

Nagy hitleveleket néki jelent vala,
 Császár, basa, szancsák kiket adtak vala,
 Mely hitlevelekre császárhoz ment vala,
 Hittel őt megcsalván megfogatta vala. 100

Ott jó Terek Bálint ezzel sem gondola,
 Urához herczeghöz igaz szível vala,
 Kiért ő halálát ott nem szánja vala,
 Atyja szerelméjért im mely nagy kárt valla.

Dráván Terek császár immár elkült vala, 105
 Az némöt táborba hamar hír jött vala,
 Császár hatalmátul úgy rettentek vala,
 Titkon Duna vizén ők költöznek vala.

Jó Pest várasában sokan elkelének
 Bennök, az táborba kik ott rekedének, 110
 Terek, magyar miatt mind megöletének,
 Terekek úsztatnak, sokan elkelének.

Nagyhamar terek Pestben bémenének,
 Nagy gazdagságokat, álgúkat nyerének,
 Némötország felé némötök sietnek, 115
 Víz-erővel öszve el-felsietének.

Császár Scambriához azomba eljuta,
 Nagy szép sátorokat ott ő felvonyata,
 Nagy hálákat ada Allát kiáltata,
 Az ő basáihoz víg kedvet mutata. 120

János királynének Budában izene,
Hogy az királfiat ő néki küldené,
Mennyi fő úr vagyon őt alakésérné
Mindenik hívségét azzal jelöntené.

Vala nagy bánatja királné asszonnak,
Véle egyötömbe az magyar uraknak,
Nem hihetnek vala nyilván az császárnak,
Azért királfival aláindulának.

125

János herczeg vala aranyas szekérben,
Az urak körüle vannak késérésben,
Mikoron jutának császár eleiben,
Császár látá őket, vala víg kedvében.

130

Tanácsában császár mondá az basáknak:
Herczegöt megadnák királné asszonnak,
Az urakban ötöt megtartóztatnának.
Herczegöt felvivék, urak megmaradának.

135

Az basák beszéllik hatalmas császárnak,
Nagy jó vitézségét jó Terek Bálintnak,
Mindönöknél feljebb dicséretöt adnak,
Hogy mind az két párton jobb vitézt nem monnak.

140

Te felségöd hogyha mast ezt elbocsátja,
Vannak sok vitézi hogyha feltámasztja,
Az Drávát felségöd míg általhaladja,
Hátul való néped ő mind levágatja.

Ezt császár hogy hallá, hagyá őt megfogni
És az több urakat Budába bocsátni,
Budának várasát hagyá elfoglalni,
Az szolgáló népet mind el-kibocsátni.

145

Szép szóval úrfiat vivék egy sátorban,
Ott az több urakat bocsáták Budában,
Terekek menének sokan az várasban,
Császárnak foglalák, vannak nagy vigszágban.

150

Igen kiáltatá császár nagy felszóval,
 Az kiszolgáló nép menne hamarsággal,
 Mert fél óra mulva büntetik szablyával;
 Minden ki ezt hallja siet gyorsasággal. 155

Igen fosztogták őket, úgy bocsáták,
 Az királné asszont mind felrakodtatták,
 Minden ő kincsével el-kiindították,
 Császár hagyásából békével bocsáták. 160

Gyorsan az urakkal asszony kisiete,
 Lippa felé császár ötet késérteté;
 Budának szép várát sirva megtekinté,
 Azzal önnön magát igen keseríté.

Ez jó Terek Bálint marada fogságban, 165
 Rusztán basa tartja az ő sátorában;
 Szolgáinak izent ő nagy bánatjában,
 Hívsséggel lennének ő szolgálatjokban.

Terek Jánost, Ferenczöt néki két szép fiát,
 Hallgatnák egyemben ő asszony szép társát, 170
 Fogadnák mindenben ő parancsolását,
 Gondolnák az Pökri Lajosnak példáját.

Hitlen terek császár hitinek nem álla,
 Ez nemes úrfiat véle vivé alá,
 Az Szulimán basát Budán hagyta vala, 175
 Így nagy nyereséggel ő el-alászálla.

Fohászkodik vala és igen sír vala,
 Jó Terek Bálintné hogy hírt nem hall vala,
 Mert ő vitéz urát igen félti vala,
 Hogy az terek hiti végre meg ne csálná. 180

Egy levelet néki ha megmutatának
 Hogy fogsága volna ő vitéz urának:
 Erő szakaszkodék kezének, lábának,
 Földhöz üté magát, ott sokan sirának.

Csudaképen töri, fárasztja ő magát, 185
 Sírva apolgatja futosó két fiát,
 Oly igen kesergi urának fogságát,
 És az két fiával az nagy árvaságát.

Ígyen éjjel nappal hallják kesergését,
 Immár nem alítja világban élését, 190
 Hallja meg az Isten az ő könyörgését,
 Hogy hamar láthassa ura megjövését.

Ti jó keresztyénök! tegyünk áldozatot,
 Hogy Isten hallgasson tőlünk imádságot,
 És megszabadítsa jó Terek Bálintot, 195
 Hívön szolgálhassa ez szegín országot.

Ezör ötszáz negyven és egy, esztendőben
 Budáról császárnak el-alámentében,
 Szigetben ki szörzé vala nagy fektében,
 Vitéz urán való nagy kesergésében. 200

FINIS.

PRÍNI PÉTERNEK, MAJLÁT ISTVÁNNAK ÉS TEREK BÁLINTNAK FOGSÁGOKRÓL.

Sírva vesziköl mast szegín Magyarország,
Mert tőle távozek hangosság, vigasság,
Belőle kikele sok fénös gazdagság,
És fogságban esék egynéhány uraság.

Ezön örvend, vígad az terek császárság,
Hogy magyar urakban vagyon oly bolondság,
Hiszik hogy ő benne vagyon oly jámborság,
Hogy fogadásában nem volna ravaszság.

5

Bolondság töletök fejenként magyarok,
Terek álnok hitit meg nem gondoljátok,
Maga csak tölem es sokszor hallottátok,
Sok fejedelmeket mind csaltak, tudjátok.

10

Az tereknek hiti erőssen azt tartja,
Ha hittel, szép szóval kavort megcsalhatja,
Ajándokkal vagy lopva elragadhatja,
Isten azért néki menyországot adja.

15

Sőt ugyan nagy parancsolat ez ű köztök,
Miként az szeretet parancsolat néktök,
Ha az szeretetöt ti jól tisztolnétök,
Az terek hitinek bizon nem hinnétök.

20

Tudjátok magyarok hírsök valátok,
Míg nagy szeretettel egymást hallgatátok,
De mihelt köztetök ti meghasonlátok,
Ottan országtokban im mint pusztulátok !

Ím az terek császár mind ezön öröle, 25
 Ő álnok hálója ottan elteröle,
 Jelös fő halakat véle megkeröle,
 Kikkel gazdagságot sok szépségöt lele.

Álnok hálójában egyszer el-béejté
 Az jó Prini Pétört mikort elviteté, 30
 Hitit, fogadását császár elfelejté,
 Az nemes úrfiat nagy fogságba veté.

Nagy somma kincsevel magát ő megváltá,
 De semmi lön neki kincse oda volta,
 Csak fiátul ne lészön vala megváltá, 35
 Kit — nem lön mit tenni! — császárnak hozata.

Vala nagy bánatja szép asszon társának,
 Fiját hogy megérté vinnék az császárnak,
 Erő szakaszkodék kezének, lábának,
 Földhöz öté magát, ott sokan sírának. 40

Sokat szép fiának ő nem szólhat vala,
 Mert nagy keserőség szívét folta vala,
 Ölelgeti, sírva apolgatja vala,
 Egy hintó-szekérben ugy öltette vala.

Lön Prini Pétörnek így szabadulása, 45
 És az ő fiának oda maradása,
 Az magyar uraknak lön példaadása,
 Néki mind éltiglen nagy fohászkodása.

Im minap Erdélybe császár béereszté
 Kucsig Bali béköt, kinek azt jelönté, 50
 Hogy az Majlát Istvánt ő el-kihitetné,
 Fogaras várából néki fogva vinné.

Tön égetést rablást Bali bék Erdélyben,
 Majlátnak izene házában helyében,
 Hitöt, fogadást tön az császár képében, 55
 Hogy királylyá teszi Erdélynek földében.

Édös beszédökkel őt hívatja vala,
 De az Majlát néki ott nem hihet vala,
 Az moldvai vajda Pétör vajda vala,
 Ki az Bali békkal akkoron ott vala. 60

Reá gondolának, nem sokat szállának,
 Három szegín bojért előhozatának,
 Aranyas ruhákat reájok adának,
 Szép patyolatokat fejökben rakának.

Az Majlátnak hamar ők ímezt izenék, 65
 Hogyha ő nem hiszön az császár hitinek,
 Ím három fő vajdát küldünk kegyelmének,
 Csak adja ő magát egynéhán beszédnek.

Termetök jó vala, ruhájok szép fénös,
 Ebből Majlát nem lön hozzájuk kétségös. 70
 Ottan el-kiméne hogy légyen beszédös,
 Kinek oda mente lön nagy kellemetös.

Vivék fogva ötet az terek császárnak,
 Három szegín bojért hagyák Majlátnénak,
 Örök siralma lön az tisztös asszonnak, 75
 És nagy emléközet egynéhán országnak.

Sőt mégis halljátok császár hamis voltát,
 Hogy jobban tudjátok önni magatokat,
 Hogy hálóját veté császár Buda alatt,
 Ott benne fogata jó jelös halakat. 80

Drága halat egyet közzülök választá,
 Kinek serínsége többit feljűlmúlta,
 Azt császár magának bárkájában tartá,
 Az alábbvalókat ő mind elszalasztá.

Ez lön Terek Bálint, ki jó vitéz vala, 85
 Kinek terek császár sok hitöt ad vala,
 Az basák, szancsákok hitöt adtak vala,
 Szép ajándékokval őt elcsalták vala.

Terek Bálint kiknek oly igen hitt vala,
Hívségét herczegnek úgy mutatja vala, 90
Mindeneknél feljebb némöttel vív vala,
Teste szakadását ő nem szánja vala.

Intése nem tetszék az Príni Pétörnek,
Ki megmondta vala ez nemes vitéznek
Minden csalárdságát az császár hitinek, 95
De ő bátorsággal álla vitézségnek.

Nagy sokan terekek azon csudálának,
Hogy bátrabb vitézt ők soha nem láttanak,
De azt ő felőle mondák bolondságnak,
Hogy ily igen elhitt török szép szavának. 100

Óh ez nemes vitéz mely igen csalaték,
Hiti az császárnak mind elfeledteték,
Mert ő megfogaték és aláviteték,
Minden szép javitul ő megfosztattaték.

Duna mellett mondják Nándorfejérvárba, 105
Csak harmadmagával tartják nagy fogságba,
Mast es mondják vagyon nagy bátorságába,
Mit tőle kívánnak, azt nem fogadtába.

Hallottam példába régen hogy mondották,
Az jó aczélt soha úgy nem paskolhatják, 110
Tiszta vassá ötet hogy ellágyíthassák,
Hogy soha aczélnak ötet ne mondhassák.

Fohászkodik mostan sok gyakor sírásval
Asszony-feleségöd az két szép fiadval,
Mert ők élnek mostan az nagy árvaságval, 115
Nagy sok bosszúságval, gyámoltalanságval.

Örömök soholt nincs te jó szolgáidnak,
Kik szível szeretnek, gyakran fohászkodnak,
Egynéhán közülök tétova búdosnak,
Ha megszabadulnál mégis sokan várnak. 120

Csuda mint ohítnak az te jó barátid,
Még azok is hogy kik voltak ellenséged,
Lennének nagy somma kincscsel segítségid,
Csak kiválthatnának az te szeretőd.

Jól értitök immár hitit az tereknek, 125
Urak úgy higgyetök hitetlenségöknek,
Egymást szeressétök jobb ti fejetöknek,
Úgy leszen romlása gonosz terök népnek.

Tanácsot sokáig kérlek ne tartsatok,
Ha ez két víz között ti lakni akartok, 130
Mert ha csak hallgattok, szömben ti nem vívtok,
Félök, hogy sokáig itt nem uralkodtok.

Ezör ötszáz negyven és két esztendőben,
Baronyában ki szörzé szent György innepében,
Nevét jelöntötte versnek kezdésében, 135
Ez urakról való megemléköztében.

FINIS.

VERBÓCI IMRÉHNEK KASZON HADÁVAL, KOZÁRI MEZŐN VIADALJA.

Ti szegín magyarok! nagy öröm tinektök,
Az terek kezébe mikor foglylá estök,
Ott magyar vitézök lesznek segítségtök,
Kik miatt szabadság hamar leszen néktök.

Jó Magyarorszáiban sokszor volt nagy inség, 5
Az terek miatt pusztaság, nagy éhség,
Soha benne nem lön oly igaz békeség,
Benne uralkodik mert az nagy iréség.

Nagy sok csuda vagyon urak ti rajtatok,
Enne sok inségben meg nem tanulhattok; 10
Mire közöttetök ti egymást rágjátok,
Vitézlő urakat veszni akarjátok?

Oly igen jó volna néktök oly tanácstok,
Kik az vitézségre semmire jők vagytok
Ti nagy kincsötökben sokat ki annátok, 15
Végbeli hősöket azzal táplálnátok.

Dúlást jószágatokban ennet sem látnátok,
Az ti honotokban nyúgolmast laknátok,
De mindezzel semmit ti ne gondoljatok,
Idegön országban széllal búdoszatok. 20

Jámbor vitézök kik végekben lakoztok,
Az rágalmassággal ti ne gondoljatok,
Jó szolgálattokban csak megmaradjatok,
Mert sok jámboroknál dicséretben vagytok.

Istentől es végre megkoronáztattok, 25
 Hogy az szegítségért ily igen fáradtok,
 Véroket hullattok és sokan meghaltok,
 Szántalan sok rabot ti szabadítottok.

Sőt igön bánkodik Kaszon bék magában,
 Szabad úta nincsen néki az Tolnában, 30
 Sőt gyakorta vagyon nagy kár vallásában
 Hozzá tartozókban és jó szolgálban.

Ő magában Kaszon azon bosszonkodik,
 Hogy Verbőczy Imre véle tusakodik
 Oly gyakor csatákkal véle ellenkodik, 35
 Őtet elvesztené azon igyeközik.

Bajviadalt kére minap ez úrfitul,
 Bizon el sem múlék jámbor szolgálitul,
 Sárközi Gábriel, Budaházi Jánostul,
 Az többivel öszve az Muti Istvántul. 40

Ezön lön öröme vitéz Verbőczinek,
 Hogy bajviadalban jól cselekedének,
 Döbröközben vígan ők el-bémenének,
 Az jámbor vitézök hírt-nevet vevének.

Sok vérok hullatván terek jutának, 45
 Kik bajviadalban sebeket vallának,
 Kaszon béknek ők mind csak fejet hajtának,
 Néki megbeszéllek rendit viadálnak.

Tön nagy tisztosságot mind az vitézöknek,
 Követe ott vala akkort Murát béknek, 50
 Szönyegökön vitézök leültetének,
 Az ő módgyok szerint igen örvendének.

Ha jó kedve juta vitéz Kaszon béknek,
 Ajándékot ada bajvívó hőseknek,
 Bárson subát, ezör oszporát ada az Recsefnek; 55
 Hatvan forint érő szablyát ada ez vitéznek.

Im az Kara Hajdárnak ada egy aranyas bársonst,
Két ezör oszporát, egy ezüst sisakot,
Terek Pétörnek ötszáz oszporát, öt sing jó skárlátot,
Kikkel egyöttembe minden barátságot.

60

Ebben hír lött vala végbeli hőseknek,
Ím az Tótországban főfő törekeknek;
Jó vitézi vannak vitéz Verbőczinek,
Szerencsa késértenei hamar készülének.

Nagy vígan Kaszonhoz ök el-feljövének,
Kaszonnak fő-hajtván tisztösségöt tőnek,
Víg kedvet mutata Kaszon az hőseknek,
Mind leültetének, nagy vígan élének.

65

De ök megbeszéllék okát jövésöknek,
Akarnák fejöket vetni szerencsének,
Az vitézök között hírt-nevet vennének,
Magok jelöntének Verbőczi Imrőhnek.

70

Ezt Kaszon hogy hallá jó kedvet mutata,
Szinét ő népének hamar válogatá,
Végbeli hősekkel szépen kiszállítá
Jó Döbrököz felé rabolni bocsátá.

75

Igen száguldának, ök sokat rablának,
Az szegin községben sokat fogdosának,
Kozári mezőre mikoron jutának,
Ott ök megszállának, nagy vígan valának.

80

Az vitéz Verbőczi ezt nem tudja vala,
Az pécsi főurak izentenek vala,
Csatához készölne és hamar indulna,
Jó Verbőczi Imre készüle, indula.

Kétszáz huszonöt lóval és kétszáz gyaloggal
Száznak varasában beszálla hadával,
Szömbe nem lelete az pécsi urakval,
Mellé nem jövének mert az ő hadokval.

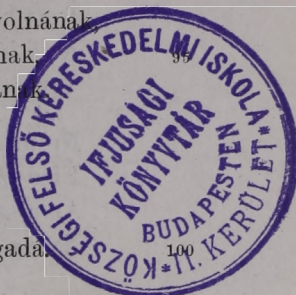
85

Dobját, trombitáját hamar harsogtatá,
 Haragjában népét haza indittatá,
 Hiszöm, hogy ezt akkor az Isten akarta,
 Hogy ily jó szerencsa ott ötöt találta.

90

Akkor az úrfinak hamar hírt hozának,
 Hogy az terek szép haddal kinn volnának.
 Az kozári mezőn hogy megszállottanak
 És magyar foglyokat sokat fogdostanak.

Rajta az Istennek úrfi hálát ada,
 Vitézökkel össze ő igen vígada,
 És minden népének bátorságot ada,
 Mert mit az Istentől kívánt azt megadta.

Ottan viadalhoz hamar öltözének,
 Az ő fő lovokra szépen szörzödének,
 Lovag, gyalog seregök megszöröztetének,
 Mind jó kedvvel vannak, ottan eredének.

Vajh! az tereknek mikort hírt vivének,
 Az magyar vitézök hogy igen jönnének,
 Verbőczy Imrehtől meg sem rettenének,
 Szegín magyar foglyok megkötöztetének.

105

Az ő jó lovokra mind felszörzödének,
 Viadalhoz hamar ők mind készülének.
 Kétszáz hatvan lóval ők szépön telének,
 Azonban magyarok gyorsan érközének.

110

Rajta szegín foglyok megvidultak vala,
 És az nagy Istennek esedőznek vala,
 Az magyar vitézök mihelt jutnak vala,
 Ottan bátor szível kopját törnek vala.

115

Az terek láták vakmerő voltokat,
 Az vitézök miatt sokan elhulltokat,
 Fólnia bocsáták az ő jó lovokat,
 Mind ottan elhagyák ő sok jó rabokat.

120

Bódog asszon napján bőjtben ez es vala,
Jó Verbőczy Imre bátor szível vala,
Immár ő kopjáját ő eltörte vala,
Vitéz módra köztök jól forgódik vala.

Azonban egy terek út arczul találá 125
Írott kopjájával ütet nem találá,
Az ő jó szablyáját el-kivötte vala,
Verbőczy Imréhkel viadalnak álla.

No mikor kézküre ütet vötte vala, 130
Élős szablyájával hozzá csapott vala,
Az ű szép roh lovát torkon vágta vala,
Nyaka elszakada, csak kevesön álla.

Szertelenül az ló ott elesött vala,
Vitéz az ló alatt igen förtöng vala, 135
Szablyával az terek ott forgódik vala,
Ez nemes vitéznek fejét veszi vala.

Érközének hamar ő jó vitéziben,
Ő vitéz urokat megsegéllésökben,
Az tereket ejték földre nagy sebőkben,
Az nemes úrfiat lelék egészségben. 140

Vevék fejét ottan az terek vitéznek,
Egy jámbor szolgája vitéz Verbőczinek
Lováról szököllék, adá az vitéznek,
Hogy az viadalban feje ott ne esnék.

Revid időn vége lön az viadalnak, 145
Tizenhat foglyokat jókat fogdosának,
Tiz heján száz fejet vevének hozának,
Kétszázhusz magyar rabot ök szabadítának.

Számost megnevezök kiknek lön fogsága, 150
Akkor ott elvesze vitéz Murát aga,
Az Musztafa vajda és Ibrain vajda,
Viadalba vesze az vitéz Lagmaga.

Ezt hogy hallá Kaszon bánatja nagy vala,
 Mert népének java ott elveszött vala,
 Jó Verbőczy Imre nagy örömbe vala,
 És az nagy Istennek hálát adott vala.

155

Ő az vitézökkel nagy vígan lakozék,
 Az szép nyereséggel velők megosztozék,
 Nagy Istentől néki meg több jó adassék,
 Kaszon ő miatta jobban megrontassék.

160

Szólok én tinektök hősek! hallgassátok,
 Kik keresztyénségnek oltalmára vattok,
 Szerencsékön jártok, véröket hullattok,
 És soknak történik tinektök haláltok.

Ti az Isten szavát jól meggondoljátok,
 Gonoszul az másét ti el se húzjátok,
 Az szegín községöt ne nyomorgassátok,
 Hogyha az Istentől ti irgalmat vártok.

165

Ha meggondolnátok vesződelmetöket,
 Az fő fő uraknak foglylyá esésöket,
 Az dulás, fosztásért bünteté meg őket
 Isten országába hogy bévigye őket.

170

Éljen jó Verbőczy sokat ez világban,
 Isten őt megtartsa jó akaratjában,
 Hiven szolgálhasson ez szegín országban.
 Ki ezt szörzé vagyon jó akaratjában,

175

Nevét jelöntötte versnek kezdésébe,
 Verbőczy Imrőhhöz való szerelmébe,
 Vijadal volt negyven és két esztendőben,
 Ezt szörzötte negyvenhárom esztendőben.

180

AZ SZALKAI MEZŐN VALÓ VIADALRÓL.

Támaszta az Isten az keresztyén nepre
Pogán fejedelmet nagy veszödelmére,
Jelösben mindönnél ez magyar nemzetre,
Parancsolat szegésért büntetésére.

Jól értitök az terek császár hatalmát,
Itt Magyarországbán oly nagy birodalmát,
Mely nagy gazdagsággal bírja Buda várát,
Ez országnak hatta nektök fél gallérát.

5

Nagy veszödelmeket az Budából tésznek,
Kin szegín magyarok igen veszikölnek,
Minap Memhet basa szólla terekeknek,
Hogy nagy gyorsasággal véle készülnének.

10

Oly igen haragudt az szegín pórokra,
Hogy meg nem holdolnak szolgálni Budára,
Nyolczezeren kiszálla ő az Rákosra,
Rabolni indúla az neves Miskolczra.

15

Dulá, felégeté Miskolcznak városát,
Ő mind felrabolá jó rész tartományát,
Onnat ő elhoza négyezör rabokat,
Kikkel ő hajtata szántalan barmokat.

20

Ifjú Móré László akkort foglylyá esék,
Ki nem sok időre tölök megváltozék,
Jó Dombai Mihál, Terek Tamás esék,
Kik oda levének mert meg nem segéllék.

Ily nagy nyereségnek igön vígadának, 35
 Letelepödének, Allát kiáltának,
 Szegén magyar foglyok sirva ohajtának,
 Mert vígan terekkel vélők osztozának.

Legottan terekkel tisztókben menének, 30
 Esztergam várában kik el-bémenének,
 Egy falka ideig nyúgolmast élének,
 Költség nélkül igön ők megszűkölenek.

Az Sábán vajvoda, esztergami vajda,
 Az Ramadán aga, Deli Kubát aga,
 Ajvat aga, az Musz aga, Nazuf aga, 35
 Az többinél feljebb vala az öt aga.

Nám ezök egymással egyöttbeszéllének.
 Mind egyakarattal basához menének,
 Főhajtván basának tisztösségöt tőnek,
 Ilyen szókkal neki ők ott beszélének: 40

«Tudja jól nagyságod jól szolgálatunkat,
 Öt holnapja hogy nem adták alafánkat,
 Szabadságot kérünk, hadd üzzünk csatákat,
 Az magyarokkal késértsünk szerencsákat!»

Ottan basa szólla az fő tereknek: 45
 Egy falka ideig hogy veszteg lennének,
 Az császár népében el ne vesztenének,
 Az ő jó hírokben ne küsebbülnének.

«Sok magyar jó legint értők végházakba,
 Ők es nem hejába gyültek az határba, 50
 Éjjel nappal vannak szerencsa várásba,
 Vesztetni kezdötök nagyot útatokba!»

Sábán vajda szólla: «sok ideje vagyok,
 Kímöm hogy énnéköm az Lévában vagyok,
 Balassa Minyhárt értöm hogy ott vagyok, 55
 Csak száz lovagja ott az városban vagyok.

Ezt igen jól értöm, várást megvehetjük,
Az benne valókat mi mind elnyerhetjük.
Tudom az várat es mi ott megvehetjük,
Balassa Minyhártot elemelhetjük!»

60

Basa mégis mondja: «kérlek úgy járjatok,
Magyar vitézöknek szívet se adjatok;
Az császár népében ti kárt se valljatok,
Mert csak fejetökkel azért ti játszatok!»

Ezt hallván Esztergamba ők sietének,
Sok jó jancsárokkal ők elkészülének,
Tizenötszáz néppel nagy szépön telének,
Holdvilágon éjjel Dunán költözének.

65

Sietvén Garan víz mellett felmenének,
Setét hajnalban Lévába érközének,
Várasba ostrommal el-bészökdösének,
Az vár kapujára hamar sietének.

70

Terekek az kaput kezdék ott bevágni,
És az kapu előtt zászlót emelgetni,
Az várást mind széllel kezdék gyútogatni,
Az várból kezdenek rájuk levöldezni.

75

Jó Balassa Menyhárt ezt hogy megtudá,
Csak az egy imegbe kapuhoz szalada,
Szablyával forgódik, bátorságot ada,
Terekeket az kaputul eltágítá.

80

Ezután terekek hogy eltágulának,
Lovakat, morhákat eltakarítának,
Az várasból hamar kitakarodának,
Foglyokat ők akkor ott nem foghatának.

Nagy vígan az terek el-haza indúla,
Jó vitéz Balassa lovára fordúla,
Ságból jó legínyök érköztenek vala,
Az terekek után nagy vígan indúla.

85

Dandárra vitézők bé sem öklelének,
 Mert kevesen arra elegek nem lőnek, 90
 Csak hátuljárókkal ők harczot kezdenék,
 Egynéhán helyön kopjákat tördelének.

Egy jámbor szolgálja vitéz Balassinak
 Akkort ott elvesze, kit sokan bánának,
 Halála történék az Nagy Amborúsnak, 95
 Szép harcz vala, sokan ugyan megforgának.

Inasa az úrnak az Godocsi vala,
 Ki Deli Kobátval szömben öklelt vala,
 Viadalt ott ketten ők tartottak vala,
 Egymás miatt igen sebesültek vala. 100

Az vitéz Balassa mikor azt gondolá,
 Azok verésére csak kevesen vala,
 Csak népet vesztene, el-haza indúla,
 Mert népeben egynéhán sebesült vala.

Komáromban Horvát Bertalan meghallá, 105
 Hogy az terek csata szép szerrel kinn vala,
 Vitézőkkel öszve Dunán elkölt vala,
 Azt Nyári Ferencznek hírré adta vala,

Nám az Ferdinándus királ az időbe,
 Az Nyári Ferenczöt küldé alá végbe, 110
 Kilenczszáz embörnek küldé eleibe,
 Hogy hadnagyok lenne mindenütt igyökbe.

Az hírt hogy meghallá suráni házában,
 Jámbor Nyári Ferencz, oly nagy gyorsaságban,
 Csak negyedfél-százan lön elindúlatban, 115
 Kucsit, terhös lovat nem vín ő útába.

Gyorsan Kört faluban ő beszállott vala,
 Az komáromiak haza mentek vala,
 Hogy megcsalták volna ők azt vélik vala,
 Azt Nyári Ferencznek hírré adták vala. 120

Igen nagy bánattal kezdé ezt mondani :
 «Szerető uraim ! ha kezdünk megtérni,
 Semmi nélkül kezdünk mi otthon bánkodni,
 De jertök el velem szerencse kísérti.

Szerető uraim, csatát ha nem találunk, 135
 Mégis az Kakatra hajnalban rohanjunk,
 A mit ott kaphatunk azzal elinduljunk,
 Kivel vitézök közt tisztességet valljunk !»

Ott egy keves várván egy nyelvet hozának,
 Kitől jó bizonynyal igaz hirt tudának, 130
 Hogy az terek szép haddal kinn volnának,
 Úr izene vitéz Horvát Bertalannak.

Morvaiaknak es Sélyére izene,
 Suránban megmaradt népének izene,
 Mint hamarb lehetne utánna sietne, 135
 Közzülök valaki jó nevet szeretne.

Bánatban az követ Komáromhoz juta,
 Mert az terekektől oly igen fél vala,
 Az Dunán el-által éjjel üvölt vala,
 Az hősek csalárdáságnak azt vélik vala. 140

Az követöt fogva ők bévítették vala,
 Vigan az vitézök úgy indultak vala,
 Az jó Nyári után ők sietnek vala,
 Immár Nyári Ferencz sokat bolygott vala.

Terek nép hol voltak? immár tudja vala 145
 Mert Léva égését mind jól látta vala,
 Egy terek nyelvet es néki hoztak vala,
 Ki éjjel az sárban bészülyedött vala.

Nagy szíve szakadván az hőseket várja,
 Az egy szép lesherre népét beállatta, 150
 Mely nagy szép szavával nekik im ezt mondja :
 «Szerető uraim minden meghallgassa !

Az én szívemben mast vannak nagy bánatok,
 Mert ez had igen nagy, én kevesen vagyok.
 Ha vakmerőképen reájok rohanok, 155
 Sokan ott elveszünk, ott én nagy kárt vallok.

Kár nélkül maradjunk, jobb arra gondoljunk,
 Majdan mi meglátjuk környül mit kaphatunk,
 Mind az révig utánnok mi elballagjunk,
 Mikor elköltöznek ott es rágondoljunk!» 160

Vala ohítása ott vitéz Nyárinak;
 Láss hertelenséggel seregök jutának,
 Szép sereget láta komáromiaknál,
 Más sereget láta az morvaiaknál.

Az harmadik sereg Surámból jött vala, 165
 Ezön az vitézők hálát adtak vala,
 Hogy ily hamar egybengyűhettenek vala,
 Mert azt egyik fél es nem remélli vala.

Rajta az vitézők örömbe levének,
 Ők rendben állának seregöt szörzének, 170
 Az jó Nyári Ferencz szólla vitézőknek :
 «Mint jámbor hőseket én titöket kérlek!

Az rendöt fejönként ti mind megálljátok,
 Derék ütközetöt ti mind megvárjátok,
 Kopját egymás előtt ti itt se rontsatok, 175
 Ha itt tisztösségöt vallani akartok.

Söt ti közzületök az kik jobbak vattok,
 Az alábbvalókat ti bátorítsátok,
 Úgy ő vélök öszve együtt induljatok,
 Kopját ellenségön etszersmind rontsatok. 180

Az viadal köztünk míg el nem végeznék,
 Senkitől itt addég fogoly ne fogassék,
 Zsákmánra es addég senki itt ne essék,
 Ki ezt nem fogadja, annak feje essék!»

Bátorok az hősek, ennek engedének, 185
 Kit jámborul végre megteljesítének,
 Kilenczszáz harmincz lóval szépen telének,
 Ipoly vize felé ők eleredének.

Az vitéz Zoltai Lőrincz ám ott vala
 Ki harmadmagával elől megyön vala, 190
 Az előljáró terekre talált vala,
 Az Deli Huszain látá, mondja vala.

Nagy csudája volna, hogy ott merne járni,
 Az vitéz Zoltai kezdé ezt mondani :
 «Vitézök csak akarjatok itt megvárni, 195
 Sok kopját ingyenmajd láttok itt tördelni !»

Szalkai mezőre mikoron jutának,
 Az terekék magyar zászlókat látának,
 Ottan Ipol vizén el-általgázlának,
 Ezök szömbe vívnak, egymásnak mondanak. 200

Ezön az terekék kétségben esének,
 Seregöt nagy szépen ők hamar szörzének,
 Az vízfelől puskások helhöztetének,
 Az Sábán vajdátul ott ily szók esének :

«Vélöm vala harezolók ezök volnának, 205
 De bizonynyal látom hogy szömbe megvívnak,
 Mert az végbeliek vitézök itt vannak,
 Kiket meglátjátok mind halálíg vívnak.

Róla úgy gondoljunk és úgy igyekezzünk,
 Mert ha mi itt nyerünk, világra születünk, 210
 De ma mi meghalunk hogyha itt mi veszünk,
 Ki elszaladna es meghal mi közzölünk !»

Szereté ezt Nyári mikoron meglátá,
 Hamar rágondola, népét megállatá,
 Három részre seregöt hamar szakasztá, 215
 Csak az egyik részét az nyomra választá.

El-alább más révre ő hamar indúla,
 Sábán vajda látá, ezen elbúsúla,
 Az ő seregét ott megbontotta vala,
 Puskásokat kétfelé választja valá. 220

Ezt jó Nyári Ferencz látá, nem múlata,
 Az ő szép szavával népit bátorítá,
 Hamar mindenekvel Jézust kiáltata,
 Az ő jó lovokat folni bocsáttatá.

Száguldva az vízőn ők által zörgének, 225
 Nagy vakmerőképen rájok öklelének,
 Az terek futamának, rettenének,
 Lovagok, gyalogok sok helben veszének.

Ezen az vitézök örömben valának,
 Kit bennök érének sokat nyakazának, 230
 Foglyokat ők akkor sokat nem fogának,
 Az parancsolatnak hívön megállának.

Nám az viadal hogy elvégezött vala,
 Vecsernekor kisasszony más napján vala,
 Az Kerei Gáspár jámbor vitéz vala, 235
 Ott az viadalban csak ő megholt vala.

Éhen, szoméhon az vitézök valának,
 De mindezzel semmit ők nem gondolának,
 Foglyokat azután sokat fogdosának,
 Az fő terek mind elszaladozának. 240

Vala nagy bánatja az Memhet basának,
 Hogy jobb része veszött császár szolgáinak,
 Félelmet hoztanak az otthon valóknak,
 Bátor szívet adtak mind az magyaroknak.

Kár nélkül magyarok haza indulának, 245
 Az szép nyereségön nagy hálát adának,
 Felségös királnak ajándékot adának,
 Az többivel vitézök megosztozának.

Ezután Balassa az Nyári Ferenczvel,
Nagy vígan lakának mind az vitézőkvel, 250
Isten lássa őket sok jó szerencsével,
Hogy ők élhessenek jó hírrel, jó névvel.

Ugyan igen kérlek vitézők kik vattok,
Hogy az jó Istennek nagy hálát adjatok,
Az ő jó voltában mindenkor bizjatok, 255
Nagyobb diadalmat tereken vallotok.

Tinódi Sebestyén deák Nagy-Szombatban,
Negyvennégy esztendő el-béforgásában,
Nagy karácson előtt szörzé búdosásban ;
Kinek ez nem tetszik, búskodjék magában. 260

FINIS.

VARKUCS TAMÁS IDEJÉBE LÖTT CSATÁK EGÖRBŐL.

Sokat szóltam én az régi dolgokról,
Császárokról, királyok, nagy urakról,
Vitézöknek gyakor viadaljokról,
Kezdetől fogván lött nagy sok csudákról.

Egy keveset szóllok Magyarországról,
Inségéről, szerencsátlan voltáról,
Végbelieknek gyakor csatájokról,
Terekekkel sok tusakodásokról.

5

Buda vala feje Magyarországnak,
Ki kezében esék terek császárnak ;
Most végháza ím az Terekországnak,
Herdo helyött ott nabatot kiáltnak.

10

Ő kerüle sok magyar végház vagyon,
Sziget, Babolcsa, Kaposujvár vagyon,
Korokna, Lak, Somogyvár, Tihan vagyon
Palota, Pápa, Győr és Gesztös vagyon.

15

Sőt Komárom, Semte és Nitra vagyon,
Léva, Surán, Ság, Drégöly, Csév-vár vagyon,
Gyarmat, Szécsén, Salgó föllegvár vagyon,
Buják, Oroszlánkő, Sirok, Egör vagyon.

20

Tésznek ezök Budára nagy vigyázást,
Gyakor csatát, terekekben kapdosást,
De Pest, Buda tésznek azért vig lakást,
Mert gyakorta tésznek dülást, rabolást.

Jelös várak kik Budához hallgatnak,
Kik Duna mentébe kétfelől vannak,
Nándorfejérvár és jó Szalomkemen,
Pétörváradja, Szerém, Ujlak, Atyja. 25

Erdőd, Dejákö, Eszék, Valpó, Soklyós.
Geresgal, Pécs, Málévar, Pécsváradja 30
Szekszárd, Anyavár, Döbrököz, Dombovár,
Simontornya, Ozora, Székösfejérvár.

Nám az Csókakő, Esztergam, Visegrád,
Vác és Hatvan, Nógrád, Szonda, Gyulábanni,
Kit Szegeden erőssen mast raktanak, 35
Harmincz háza Duna mellett császárnak.

De meggondolhatjátok ezt magyarok,
Régen vala csak egy erős kaputok,
Kit az Nándorfejérvárnak ti hívtok,
Csak arra es rosszul ti gondolátok. 40

Ezt tudjátok mast vagyon sok kaputok,
Kikben kevés vitézőket tartotok,
Azokat es igen koplaltatjátok,
Mire zsoldjokat ti meg nem adjátok.

Az tanácsom, egy urat uraljátok. 45
Egymást igaz jámbor szível lássátok,
Az nagy sas jövetit ha meghalljátok,
Mint az varjak előtte ne fussatok.

Kérlek végházakra úgy gondoljatok,
Mint Fejérvártul el ne szakadjatok, 50
Vendég-országra ti ne búdoszatok,
Mert mindenütt gonosz hírosök vattok.

Az végekben lám jó vitézők voltak,
Kik az terekkel gyakran csatáztak,
Gyakor helyen véröket ök hullatták, 55
Az többi közt az kik Egrön lakoztak.

Szerető vitézim ezt ne bánjátok,
Egriekről én egy keveset szóllok,
Keves idő múlván többet hallotok,
Az több végbeliekről én mit szóllok. 60

Kincsös Buda ha lön császár kezében,
Ezör ötszáz negyvenegy esztendőben,
Adá Szulamán basának kezében,
Príni Pétör vala némöt seregben.

Igen hamar Varkucs Tamást hívatá, 65
Egör várát ő kezébe bocsátá,
Azt erőssen néki megparancsolá,
Egör várát csak ő néki tartaná :

«Igen bíztam az te nagy hívségedben,
Ha megesném ellenségnek kezében, 70
Míg szabadon engöm nem látsz Egörben,
Egröt ne add addég senki kezében.

Nám ha hallod Varkucs én halálomat,
Hívasd hozzád Gábrielt én fiamat,
Ő kezében adjad egri házamat, 75
Ehhöz tartsad fiam Varkucs magadat!»

Csakhamar Varkucs Egörben beszálla,
Esztendeig Szulamán basa meghala,
Kucsik Balibék helyébe beszálla,
Uluman bék akkor Pestben bék vala. 80

Igen hamar némötök támadának,
Nagy szép haddal Pest alá ök szállának,
Tized napig harczolának, vívának,
Terekeken semmit nem kaphatának.

Ő alóla hamar eltávoznak, 85
Príni Pétörhöz sok fortélt mondanak,
Kit szép beszédekkel ott megfogának,
Haláláig kit el nem bocsátának.

Serín az jó Varkucs Tamás dolgába,
 Sok jó vitézőket fogadásába, 90
 Élést, álgyút sokat szörze az várba,
 Sokat holdoltata terek birtokába.

Csatát kére Varkucstul egy szolgája,
 Huszonegyed magával elindúla,
 Az jó Oláh Ágoston ő útába, 95
 Csak két tereket Szent-Lászlónál találá.

Az egyik Ibrain odabasa vala,
 Az második Deli Odáverdi vala,
 Nagy szép szerrel ez két fő török vala,
 Kiket fogva Varkucsnak bevitt vala. 100

Sőt az Bábi basa hamar meghala,
 Memhet basa jó Budában beszálla,
 Négy agáját ő hamar elválasztá,
 Csak kétezör lóval őket bocsátá.

Serénséggel Veli aga, Ája aga, 105
 Gyeffer aga, negyedik Hamza aga,
 Őket küldé föllegvár tartománra,
 Ott dülata, sok rabokat hozata.

Az jó Oláh Ágoston ezt hogy hallá,
 Szondából kéredzék ha mit kaphatna, 110
 Tizenegy lóval utánnok ballaga,
 Pestig méne, ő semmit nem kaphata.

Bé hogy juta az had Pestben leszálla,
 Harmadmagával Ágoston indúla,
 Kopjájokat törék az Bécs kapuba, 115
 Az terek zöndülének várasba.

Az vitézek bátron eljövének,
 Két mélyföldig ők megüzettetének,
 Három beslia basának könyörgének,
 Három kopját kapuból ők kivőnek. 120

Lobogókon leveleket lelének,
Abból érték nevöket vitézőknek,
Bajviadalt hárman nekik küldének,
Ezen az vitézők örömben lönek.

Az meghagyott napra elkészölének, 125
Kétszáz lóval Szonda alá menének,
Az terek de oda nem jevének,
Az magyarok tisztösségöt nyerének.

Kiszállá sok néppel az Memhet basa, 130
Simontornyát, Döbröközt és Ozorát
Megvevé, elfoglaltatá az basa,
Onnat Hatvanra indúla az basa.

Igen hamar Dances Pál Hatvanból kiszállá,
Felégeté, ő ott félfelé állá,
Deli Kurtnak tisztöl az basa adá, 135
Epítteté, erősítette vala.

Kurt mikoron mindennel felépöle,
Negyedfélszáz lóval elkészítteté,
Gyeffér agát Leleszre elereszté,
Nagy sok rabot Deli Gyeffér ott nyere. 140

Varkucs Tamás azt Egörbe meghallá,
Harmadfélszáz lovagját elválasztá,
Jó Tamasitt Györgyöt előttök hagyá,
Hatvanhét lovagot elől elbocsáta.

Az vitézek mikor közel jutának, 145
Egy szoroson terekre találának,
Sok kopját törének, igen vívának,
Ott közzülök fő legingyök hullának.

Lön halála vitéz Tamasit Györgynek 150
Szólláti Pálnak, jó Balog Fülöpnek,
Azon lön bánatjok az vitézőknek,
Ott ők fejet vevék négy fő tereknek.

Ám negyedfélszáz rabot szabadítának,
Mind Solymosig üzék, velök vívának,
Az terekek Gyengyesben szaladának, 155
Nagy seb miatt ott sokan meghalának.

Ezen az terekek búsultak vala,
Immár Veli bék Hatvant bírja vala,
Bosszút ezért állani akar vala,
Deli Kurttal ketten készültek vala. 160

Gyorsan ötödfélszázán indulának,
Leleszre sietnek, sokat rablának,
Ebben vitéz Varkucsnak hírt adának,
Vitéz Torma Miklóssal rágondolának.

Igen hamar Torma Miklós készülé, 165
Csak harmadfélszázán ő eleredé,
Salgóban Jánosi Pálnak izene,
Harminczkét lóval hamar mellé mene.

Igen mennek, apczi mezőre jutának,
Terekekkel ott szömben találának, 170
Ütközének, ott erőssen vívának,
Terekekben ott sokan elhullának.

Kárt vallának, terekek megfutamának,
Közel hatszáz rabot ők elhagyának,
Az Hatvanban előttök szaladának, 175
Rabok sok hullott tereket fosztának.

Ez vitézök harminczöt fejet vőnek,
Tizenhat foglyokat ők bévivének,
Vigan Egörben Varkucshoz menének,
Hálaadván ők nagy vígan élének. 180

Vala basa igen nagy haragjába,
Sokat rabla Szécsén tartományába,
Akkor Varkucs bocsáta Nagyfaluba,
Harmincz adósokat kétször elhozata.

Parancsola egy cserbasa haragval, 185
 Minden hogy készülne nagy gyorsasággal,
 Egrőt hogy megszállja minden hadával,
 Deli Perhát agát Pestből kibocsátá.

Az Hidvégöt, Halászt, Sarudot dúla,
 Tisztartóit Varkuesnak ő elfogá, 190
 Oláh Andrást, Nagy Amborúst elhozá,
 Varkucs hallá, hamar utánok bocsátá.

Lön ott előljáró elválasztásba,
 Bácsmegyei András nagy gyorsaságba
 Terekekben hogy ő nyelvet foghatna, 195
 Két tereket, két rab lejánt hozhata.

Ott elvégre Pestből utat kérének,
 Muzin aga Barat aga kijövének
 Kétszáz lóval Hevesre hogy ütnének,
 Egerből két negyvenen érközének. 200

Terekekkel bátron szömben állának,
 Ott hajdú vitézök hamar jutának,
 Görbe Bencze hadnagyok magyaroknak,
 Szömben ütközének igen vívának.

Az viadal délben kezdetött vala, 205
 Napnyúgatig vívtak, harcztak vala,
 Örsi Laczkó egy serin ifjú vala,
 Muzin agának fejét vötte vala.

Igen vérös zászlót onnat hozának,
 Balassa Simont, Varkucs Tamás szállának, 210
 Hatvan alá száguldni bocsátának,
 Az Hatvanhoz közel mikort jutának,

Az Veli bék agákkal mulattában,
 Kinn az mezőn jár vala nyulászásban,
 Az hőseket látá nagy száguldásban, 215
 Folni bocsátá jó lovát útában.

Bé nem szaladhata az vár kapuján,
 Torkig általgázlának az árokján,
 Hösek bánkódának ez vak szerencsán,
 Lövének, jargalának Hatvan alján.

220

Az jó Varkucs Tamás meg elbocsáta,
 Az Kalocsát hamar megholdoltatá,
 Szulamánt, Huszaint onnat elhozatá,
 Kik valának besliáknak hadnagya.

Az szegedi szancsák Debeli Musztafa,
 Ki vízi erőnek hadnagya vala,
 Memi agát száz lóval küldte vala,
 Az két víz közt csatátul oltalmazná.

225

Szereté ezt hogy hallá szolgálival,
 Vitéz Varkucs választá hamarsággal,
 Mácsai Miklóst csak ötvennégy lóval,
 Hogy szerencsét késértsen pogánokkal.

230

Vitézők baracsi mezőre jutának,
 Az terekek egy faluban valának,
 Hogy hírók lőn, falu végre állának,
 Negyven jancsár ott hozzájuk jutának.

235

Ők az helről elébb sem indulának,
 Kopjájok felvetvén csak ott állanak,
 Egri ifjak mihelt oda jutának,
 Ugyan folyva rájuk kopját hajtának.

240

Gyorsan álló helben kopját rontának,
 Az terekek mert ketségben valának,
 Az jancsártul elválni nem akarnak,
 Szablyára kelének, igen vívának.

Elszakaszták jancsártul lovagokat,
 Terekek ottan elveszték dolgokat,
 Ifjak láták szertelen futásokat,
 Igen özék, hullaták pogánokat.

245

Kin hősek Istennek hálát adának,
 Tizenhat fejet két foglyot hozának, 250
 Nagy szép nyereségöt velök hozának,
 Az jancsárok épen elszaladának.

Rajta vígak, bemutaták uroknak,
 Varkucs Tamás örül jó szerencsának,
 És egészségökön mind az ifjaknak, 255
 Mind fejönként Istennek hálát adnak.

Én dicsérom ebből jó Varkucs Tamást,
 Az hősekkel vigan tött ű nagy lakást,
 Néha ű tött nagy szép ajándékozást,
 Nyereséggel szépön velök osztozást. 260

Vala fogsága mind eddég urának,
 Sokszor kéri Egröt német királnak,
 Ura hagyása eszébe Varkucsnak,
 Hogy ne higyen ebből senki szavának.

Lön halála szegín Príni Pétörnek, 265
 Az testét megköldék feleségének,
 Lön keserősége szép gyermekinek,
 Velök össze asszon-feleségének.

Gondja esék ebből tisztartóinak,
 Mentől feljebb az jó Varkucs Tamásnak, 270
 Értik nagy haragját az jó királnak,
 Rájok jönni szép hadát az királnak.

Ott Egörben bátorsága Varkucsnak,
 Egört tartja az ő ura fiának,
 Príni Gábríelnak mint jó urának, 275
 Halálíg meg sem adja az királnak.

Nám királ dolgát közlé kis Prínivel,
 Magát ajánlá ő nagy kegyelmével,
 Csak engedjön, légyön neki hívségvel,
 Egröt bocsátna kezében jó szervek. 280

De levelét, pecsétét küldé, adá,
 Atyjátul maradtban megoltalmazná,
 Beesben való somma pénzt es megadná;
 Prini látá, fogadá hogy megadná.

Ottan úrfi Egör várba bémene, 285
 Varkucs kezét foga, szépön köszöne,
 Ura halálát siratá, könyvezé,
 Az kulcsokat ő előtte letevé.

Legottan úrfinak szépön felele : 290
 «Isten hozta nagyságodat ide be,
 Akarnám atyád jött volna élémbe,
 Teljék kedve magyar uraknak ebbe.

Kezemből elvegyed egri kulcsodat,
 Vegyed jó kedvvel jó szolgálatomat,
 Kinek akarod adjad végházadat, 295
 Hívön kiveszöm innét én magamat.

Oly igen az Varkucs kéri ő urát,
 Csak akarjad hogy megtartsam házadat,
 Innét kimenj, mutatom hív voltomat.
 Vitézőkkel itt nem szánom holtomat!» 300

De az úrfi hívségét megköszöné,
 Királ képenek nagy hívön izene,
 Gróf Mikola, Bátor András eljőve,
 Egröt Prini ő kezökbe engedé.

Im az királ fogadását megállá, 305
 Kincset, álgúit ű megadattatá,
 Varkucs szolgálatját es megadatá,
 Két esztendő Egröt Varkucs jól tartá.

Kérlek végbeli hősek meghalljátok,
 Igaz nyereséggel, zsolddal lakjatok, 810
 Terek és magyar pártot ne bántsatok
 Mert Isten előtt ti nagy kárt vallotok.

Magyarok kik vannak terek kéz alatt,
Azok vannak nagy inség, rabság alatt,
Vajjon s ki kívánna lakni az alatt,
Vagy uralnia szancesákok és basát?

315

Az Istennek erről mind hálát adjunk,
Könyörögjünk hogy nabróra ne jussunk,
Ahol lakunk épen megmaradhassunk,
Régi földönkben es uralkodhassunk.

320

Sebestyén deák az kincses Kassába,
Az végekről gondolkodik magába,
Írta ezör ötszáz es negyvennyolczba,
Hideg télben fú körmében házába.

FINIS.

KAPITÁN GYÖRGY BAJVIADALJA.

Sok rendbéli nép vagyon ez világban,
Kik vannak Istennek hivataljában,
Külömb-külömbképen ő malasztjában,
Kiki hívön eljárjon ő dolgában.

Én mast szóllok csak vitézlő dolgokról,
Jelösben végvárakban lakozókról,
Az Istentől adatott malasztjokról,
Pogánokval gyakran harczolásokról.

5

Bátor szível az vitézséghez vannak,
Ha ellenségöt hallnak, megvidúlnak
Gyorsan ő jó lovokra felfordúlnak,
Az ellenségnek hamar arczul állnak.

10

Erősen vívnak, szerencsát késértnek
Kik közzülök meghalnak, sebesülnek,
Kik közzülök örök rabságban esnek,
Ki nem változhatnak, ők gyötrettetnek.

15

Soknak marad hazól szegin árvájok,
Nemzetségök jajgatnak, atyjok, anyjok,
Mivel kiválthatnák nincsen morhájok,
Csak ohitva koldúlnak nyavalyások.

20

Terekeken ha diadalmat vesznek,
Nagy hálákat adnak ők az Istennek,
Örülnek, vigadnak az nyereségnek
Mentől inkább annak tisztösségének.

Jó legínyök vitézők végházakban, 25
 Vannak gyakran terekkel bajvívásban,
 Az körösztýén hitért gyakor harcokban,
 És jó hírért, névért sok országokban.

Ez esztendőben mely dolog történék, 30
 Kit ha hallanátok megbeszéllenék,
 Hollókőben egy jámbor vitéz lakik,
 Hogy kit hívnak az jó Kapitán Györgynek.

Nám Szondában egy hírös terők vala,
 Hubiár aga ki jó vitéz vala,
 Egy rabért ketten öszvevesztek vala 35
 Kit Hubiár hitire kikért vala.

De Kapitán öt hitetlennek írta,
 Kit ha akarna, ő vele megvívna,
 Az Hubiár ehhez kész lón hogy hallá,
 Véle megvívna valahol akarná. 40

Ennek helyét Buják alatt választák,
 Szent Lőrincznek napját ők erre hagyák,
 Vitézők ezón sokan vígadának,
 Hálát adának, istenben bízának.

Az jó Kapitán könyörög urának, 45
 Ím az vitéz jó Losonczy Istvánnak,
 Szabadságot adna bajviadalnak,
 Az nemes úr így szólla Kapitánnak :

«Kérésödet ebből én meghallanám,
 Szabadságod én tenéked megadnám, 50
 Ha királnak méltóságát nem tudnám,
 Mert ez áll ő felsége méltóságán.

Kapitán György ezen való búvában,
 Jó Losonczyt elhagyá haragjában,
 Jó Gróf Miklósnak könyörög dolgában, 55
 Ott es semmi nem kele ő dolgában.

Az jó királhoz siete, könyörge,
Ebben az jó királ néki engede,
Erre kele szeginnek sok költsége,
Azzal sem gondol, vagyon nagy öröme. 60

Siete, lön Bátori György szolgája,
Nemes úrfi azon igen vigada,
Az bajviadalra nagy gondot ada,
Vitézlő barátinak elírata.

Sok jó legínynyel Losonczy eljuta, 65
Az vitéz Bebek György szép szerrel juta,
Vitéz Balassi János es eljuta,
Az jó Zay Ferencz es juta.

Az jó Zoltai István es ott vala, 70
Negyedfélszáz lóval ők gyűltek vala,
Az napra Bujákba begyűltek vala,
Az vitéz Kapitán György örül vala.

Bajviadalhoz hamar felkészüle,
Csak az jó istennek ő ott könyörge,
Meggyovónék, mindönt ő megkövete, 75
Az úrvacsoráját ő hozzávéve.

Az öltözést mint ők régen végezték,
Egy pánczélba, kuracsimba öltözék,
Két hegyös törét, hancsárát felköték,
Botával, paizsával felülteték. 80

Csuda szép sereggel kiindulának
Buják alatt egy szép rétre jutának.
Az úrfiak szép öltözve valának,
Ott mely vígan, nagy szépen jargalának.

Az vitéz Hubiár aga eljuta, 85
Szép öltözve nagy szép szerrel ő vala,
Az Hatvanból Amhát aga ott vala,
Ugyanonnan Gyafer aga ott vala.

Pispökségből Váczból az Csirkin aga,
Szondából ott vala Turszon vajvoda, 90
Ezökkel négyszáz terek szép nép vala,
Buják alá az rétre juttak vala.

Itt közöttök igen szép víz foly vala,
Szép seregek kétfelől állnak vala,
Úrfiakat terek csudálják vala, 95
Ő nevöket szépen kérdözik vala.

Tanácskozván ők zálagot adának,
Hogy valamely párttul ne csalatnának,
Onnat Deli Csetöt, Deli Huszaint,
Innet Hanvai Albertot, Toldi Jánost. 100

Az viadal helre igazlátókat
Adák Jánosi Pált, Zoltai Istvánt,
Eskodán Harán basát, Deli Málkucsot,
Kik ezek közt hogy lássanak igazat.

Nám ez köztök ott elvégezve vala, 105
Az bajviadal melyiknek állana,
Bajvivó társa hogy ott meg ne halna,
Hírével, nevével őt élni hadná.

György az vízőn szépen által nyomtata,
Hubiár es eleibe nyomtata, 110
Az két kopja ott szépen öszvehajla,
György kopjája ló nyakában elromla.

Elvégezve vala ló ne sértetnék
De ez csak az szerencsétől történék,
Hubiár kopjája el nem törheték, 115
Kapitánnak fején végre eltörék.

Viadalt ők hegyös törrel kezdének,
Nagy erős viadalt ők ott tevének,
György köszönheti az vak szerencsének,
Egy seb esék ott jobb keze fejének. 120

Rajta vitéznek nem vala öröme,
Mert az markát elfolyá piros vére,
Ő kezéből kiesék hegyös töre,
Meg az másik hegyös tört el-kivevé.

Gyorsan azt es ű kezéből elejté, 125
Meg az buzgánt ragadá, elővevé,
Azzal sokáig veré, megszédité,
Végre azt es ő kezéből elejté.

Nagyhamar szép hangyárát kiragadá,
Azzal es az terekkel igen víva, 130
Vitézi orcáján es nagy seb vala,
Orcáját, kezét vér befolta vala.

Ezt az igazlátók láták, szállának :
Viadaljokban ők megállanának,
RácZ Jánost es hamar odabocsáták, 135
Az szörzésnek állának, lassódának.

Ketten egymástul ők búcsút vevének,
Seregökhöz ők nagy vígan menének,
Fegyverökből szépön levetközének,
Az Isténnek nagy hálaadást tőnek. 140

Bajviadaljok lön nagy dicséretben,
Az Hubiár evölt be az seregbe :
«Mire sebösőle lovam igyönkben,
Lám nem vala köztönk ez az szörzésben?»

Az vitézők felelének, szállának : 145
«Ne alítsja azt ő akaratjának,
De az szerencsének ű járásának,
Ha lovad meghal, helyébe mást adnak !»

Jámbor vitéz ez beszédnek megállá,
Terek sereg Szondába vígan szállá, 150
Jó Bátori György Bujákba beszállá,
Urakval, vitézekvel ott vígada.

Vitézök erről mind példát vehetnek,
Bajviadalba mikoron ti mentök,
Sok fegyver ne legyen ti reménségtök, 155
Csak az egy Istenhöz reménködjétek.

Jól meghallhattátok az ő törvényben,
Dávid Góliáttal mint járt igyében,
Felöltözék Saul királ fegyverében,
Abban nem bízék, lón levetközésben. 160

Az Úristennek bízék hatalmába,
Csak öt követ bévete ő taslyába,
Csavarító parittyát vón ujjába,
Az Góliát vala mind talpig vasba.

Dávid szömbe juta az nagy embörvel, 165
Parittyából hagyíta egy kis küvel,
Homlokon találá elesék evvel,
Fejét vevé ott önmön fegyverével.

Azért vitézök Dávid ti példátok,
Ha nagy szeretetvel istenben bíztok, 170
Mindön igyetökben bizon jól jártok,
Halál után véle egyött vigadtok.

Látom urak vattok már egyességbe,
Magyarok vattok ti nagy szeretetbe,
Kik volnának hozzátok gyölöségbe, 175
Az szentlélők térítse közitökbe.

Igy segéll meg az isten igyetökbe,
Szeretettel ha vívtok igaz hitbe,
Ne bizjatok sok idegön istenbe,
Csak az szent háromságba egy istenben. 180

Az vitézlő népet ti szeressétek,
Isten adományát vélök közljétek,
Körületök csácsogóknak ne higyjétek,
Űket éréttök hátra se vessétek.

Régön hallottam köztetők olyakat,
Asztaltoknál étetítők esúftokat,
Vélők tartjátok az ti tanácstokat,
Ott kinn koplaltatjátok jó szolgálakat. 185

Oh mikoron veszödelmét halljátok,
Pogán miatt nagy fogságban tudjátok, 190
Bolondul elveszött, ti azt valljátok,
Keves somma pínzzel meg sem váltjátok.

Lám ha terek fejet, foglyot mutatnak,
Csak egyszer borotokba innya adnak,
És az mellett mondjátok nagy jámbornak, 195
Hijú erszénnyel eltérnek, fohászkodnak.

Szeressétök sok jóval vitézőket,
Úgy győzhették mindön ellenségöket,
És vallhattok vélők tisztösségöket,
Földetökben békével éltötöket. 200

Ezt ki szörzé most vajuszik Kassában,
Nevét megtalálják vers folyásában,
Ő beírá ezör hatodfél-százban,
Bánkodik, hogy keves pínz ú taslyába.

FINIS.

AZ UDVARBÍRÁKRÓL ÉS KULCSÁROKRÓL.

Szeretetből ajánlom szolgálatomat,
Kéért én is várom az én hasznomat,
Könyörögven kéröm uraságodat:
Énnéköm megbocsásd megbántásomat.

Oly igen nagy gondban magam foglaltam, 5
Kiből minden jómat én es takartam,
Isten malasztjának ezt ajánlottam,
Kéért mindenkoron én hálát adtam.

Lefüggesztött fővel leszegik nyakam,
Két szömöm világa vagyon homályban, 10
Az én író kezem reszket az pennán,
Fejem szédülögve nagy gondolkodván.

Gondot adok én az oly embereknek,
Kik szegín fejemön nem keserülnek,
Mert versszörzésömben átkomban lesznek, 15
Jelösben udvarbírák, kulcsárok lesznek.

Az mely úrhoz megyök, sokszor meghagyják,
Magam lovam abrakát bévön megadják,
De bal fölök felől gyakran bocsátják
Gyakorta az urat vélem bántatják. 20

Légyön isten nekik hogy elhallgatják,
Azért regyistromba ők mind béírják,
Mert azt az úréból magoknak lopják,
Sok szegín legínyök azt meg ohítják.

Oh mely nagy kárt tesznek az udvarbírák, 25
 Mert titkon magoknak sokat takarnak,
 Igön hízölködnék, sokat esélsapnak,
 Ki miatt az urak sok kárt vallanak.

Kárát néha az úr eszébe veszi,
 Hamar csal bírátat csíklébe ejti, 30
 Az mint ő akarja nem úgy vendégli,
 Mert szöme szörében szoktak szaggatni.

Bolondok ezféle csal udvarbírák,
 Tisztösség adassék az jámborának,
 Kik szolgát szöröznek az ő uroknak, 35
 Úr híre nélkül es sok jóval vannak.

Oh mely dícséretös oly udvarbíró,
 Ki mindönből úrnak hívön takaró,
 Az jámbor szolgálknak nem búcsúadó,
 Söt minden javával őket tápláló. 40

Rest udvarbírákon átok nem használ,
 Az ki öt átkozja, kopaszt borotvál,
 Ők atyafiasok az cigánokval,
 Orczajok temérdök nagy álnokságval.

Noha volna neköm csak mast jó borom, 45
 Fejem bátorodnék. hangos lenne szóm,
 Köz bortul megszorúl, rozsdás én torkom,
 Kiből útálatos én horutásom.

Az úr és az asszon bír ő házával,
 Kinek ő akarja, lehet jó borval, 50
 Az kit lát hogy engödelmes dolgával,
 Az ürest nem marad ő poharával.

Kik nem adnak Bohnyán itt jó borokat,
 Magas part üssön meg udvarbírákat,
 Vélök egyetömben az kulesárokat, 55
 Kik akasztófára méltók, azokat.

Az boros víz nádat terömt orromban,
Egészségöt nem ad neköm dolgomban,
Kössebbödik gégem az Krónikában,
Kiért udvarbírák esnek átkomban.

60

Szómat jobban rikkantatom jó bortul,
Ha jó hírt hallhatok uraságodtul,
Kevés betegségöm feledöm attul,
Nagy sok jó adassék mennyei úrtul.

Talám gonoszt monnak az udvarbírák :
Azzal sem gondolok, csak jó bort adjanak,
Ha bűdös bort adnak Sebők deáknak,
Azzal ő uroktul elbúcsúztatnak.

65

Esznek szegin ifjak fagyos étkeket,
Rejá innyok adnak bűdös löréket,
Szolgáló leányoknak sován étkeket,
Rejá innyok adnak boros vizeket.

70

Vígan bosszonkodnak leányok, ifjak,
Az udvarbíráknak és kulcsároknak
Lelkőért ők sápi zsoltárt olvasnak,
Dolhai dekrétomot fejökre monnak.

75

Le es vonszják néha kulcsárt körméről,
Ifjak megbüntetik ez ily bűnéről,
Az ő abrakjokat elvesztéséről,
Mert azt palást alatt hordják pinczéből.

80

Csuda mint csélesapnak az ő uroknak,
Hogy az ő hasznára sáfarkodnának,
Azt elő sem mondják mennyet kóbornak,
Palást alatt jó bort mennyet hurezolnak.

Kis Kököllő mellett Betlen Farkasnak
Bohnyai házánál megíratának,
Mert versszörzésében Sebők deáknak
Nem úr hírével bődös bort adának.

85

Nagy-idei kulcsár az bohnyaival
Lám atyafias volt álnokságával,
Nem barátkozik vélem az jó borokval,
Ha fijamat küldöm, illet szitokval.

90

Adjon Isten nekik oly jó malasztot,
Táplálják jó borral Sebők deákat,
Véle egyetömben jó szolgálókat,
Fejőkre ne várják az rút átkokat.

95

FINIS.

COLOSVÁRBA

nyomtatott

György Hoffgreff műhelyébe

1554

esztendőben.

FÜGGELÉK.

ZSIGMOND KIRÁLY ÉS CSÁSZÁRNAK
KRÓNIKÁJA,
ES LÖTT DOLGAI RENDEL IRATTATTAK.

(Tinódi Sebestyén által.)

Ím megmondom Zsigmond király csudáját,
Krónikáját és nagy kegyetlen voltát,
Idegen nemzettel hadakozását,
Országában mint veszte nagy urakat.

Nám jó Lajos király hogy megholt vala, 5
Úr születése után írnak vala,
Ezer háromszáz nyolczvankettő vala,
Negyven esztendőt, egy holnapot élt vala.

Csak két szép leánya maradott vala,
Örögbiknek neve Mária vala, 10
Az másiknak neve Adviga vala,
Az Mária még igen gyermek vala.

Jegyesül adák egy gyermek morkolábnak,
Az római cseh császárnak fiának,
Bürgundiabéli gyermek Zsigmondnak, 15
Hogy királya lenne az magyaroknak.

Parancsola az magyar uraknak,
Hogy Máriát előszer koronáznák;
Jóvá hagyák, hogy mind ötet hallgatnák
Mert Lajos királynak hívek valának. 20

Igen hamar Máriát koronázzák,
Ugyan jegyben ötet szépen asszonylák,
Anyját Erzsébet asszonyt ők választák,
Hogy gondját viselné ő leányának.

Támada urak közt nagy visszavonás
Mert kétfelé lön köztek az hasonlás,
Kiknek nem tetszik asszonnak udvarlás,
Kitől nem lehet ország-oltalmazás. 25

Parancsoló nagy sok kazdag úr vala,
Kiket Lajos király úrrá tött vala, 30
Asszony híve Garai Miklós vala,
Kit Lajos király nádorispánná tött vala.

Röppenetes veszedelmet ez szerze,
Mert királyné asszont ő azon kéré,
Az uraktul tisztöket ő elvegye, 35
Hogy tőlek semmi félelme ne lenne.

Ezen urak igen búsultak vala,
Zábrági pisepek az Olasz Pál vala;
Döbröközi Laczknak két fia vala,
Egyik István, erdéli vajda vala. 40

Főispán másik Laczkfi András vala,
Simontornyában az István úr vala,
Horváti János bán, János piriél vala,
Mindenik hatalmas kazdag úr vala.

Asszony ellen ezek tanácskozának, 45
Hogy más királt ez országba hoznának,
András királ fia mellé támadnának,
Az Kis Károlt jó Budába béhoznák.

Az Siciliából indultak vala ;
Zsigmond morkoláb ezt hallotta vala, 50
Jó Budában Máriával ott vala,
Míg ő országába el-bément vala.

Károl királt Zábrágba el-béhozák,
Zábrágból jó Budába öt béhozák ;
Az asszonyck oly nagy vígan fogadák, 55
Az nagy álnokságot, mert ezt nem tudták.

Ím hamar bánatra öröm fordúla,
Mert királ magát megkoronáztatá,
Minden jóktul asszonyokat megfosztá,
Az két asszony magát igen siratá. 60

Ott Buda várában köházban tartá,
Hatalmoktul mert Károl megfosztatá,
Éjjel nappal sírva ohajtnak vala,
Csak Garai Miklós hívséggel vala.

Ím megmondom Károlynak veszedelmét, 65
Lajos királynénak eszes elméjét :
Titkos tanácsát szóllítá, jó hívét,
Garaival ott nyújtá sok beszédét.

Nám ott Károly halálát elvégezők,
Vitéz Forgács Balázsszal dolgot közlék ; 70
Ott ő néki Gémes várát ígérék,
Ha Károly király tőle levágnának.

Csoda bátor szíve Forgács Balázsnak,
Megesküvék az királyné asszonynak ;
Nem sok üdöre ők rá gondolának, 75
Mint lehetne halála az királynak ?

Hamar Garai zsoldot hirdettete,
Sok jó vitézeket ő bégyűjtete,
Menyegzőre készüle, azt tetteté,
Egy hajadon lányát haza vitetné. 80

Róla Erzsébet asszonynak így szólla :
Károly királyt házában lehívatná,
Hogy Zsigmondnak levelét megmutatná,
Arról néki nagy sok tanácsa volna.

Ottan asszony királyt aláhívatá ; 85
Király asszony házába hamar juta,
Mert az szerzett álnokságot nem tudá,
Az órára Garai Miklós bójuta.

Nagy sok vitézlő nép utána vala,
 Kik az várasban maradoztak vala, 90
 Ki kapu közt, ki palotában vala,
 Forgács Balázs fegyverközve ott vala.

Indúla bé királyhoz és asszonyhoz,
 Hogy búcsút végyen, menne leányához,
 Leányát bocsátná házastársához ; 95
 Senki nem kétes Garai Miklóshoz.

Csak magokat olasz vitézek hagyják,
 Szokás szerént ketten-ketten mórálnak ;
 Esmerék üdejét szerzett dolgoknak,
 Forgács Balásznak szömmel hunyorétának. 100

Az vitéz hogy látá, fegyverét rántá,
 Szegény Károly királyt ott agyon vágá,
 Az szöméig nagy sebet rajta nyíta,
 Olaszok közt Balázs kétfelé csapa.

Mikor hír lön ebben az olaszoknak,
 Fegyverközve tétova ők bolyognak. 105
 Az magyarok viadalnak állának,
 Kapu közt és palotában vívának.

Seb miá Károly el nem esett vala,
 Ő székiből el-felszédelgett vala, 110
 Ő addig házába el-felment vala,
 Az ő útát vér befertezte vala.

Ijedtében asszony elesett vala :
 Az Garai lött dolgon örül vala,
 Az vár erőssége már nála vala, 115
 Az kapukat magyarok állják vala.

Gondjok esék ebből az olaszoknak,
 Fejedelem nélkül igen búdosnak,
 El; szállásra vár kapuján kifutnak,
 Váras szerte segítséget kiáltnak. 120

Immár az nap igen elnyúgodt vala,
 Várba bérohanni akarnak vala,
 Az olaszok felfegyverköztek vala,
 De csak héjába zörgelődnek vala.

Sokat benne magyarok levágának, 125
 Szombat-kapun ők el kiszaladának,
 Olaszország felé igen futának,
 Minden kazdagságot Budán hagyának.

Magyarokkal az Garai készüle,
 Károly király ajtaját bétöreté, 130
 Egy mély toromba ötet bévetteté,
 Azon sebben ötet ott gyötretteté.

Vitézek, kik asszony párti valának,
 A kik az városban szélyel valának,
 Alig várják ők hogy megvirradnának, 135
 Mert örülnek vala kazdag prédának.

Nám mikoron szépen megvirradának,
 Az vidékről sokan bérohanának,
 Az pártokkal viadalnak állának,
 Sokat benne városban levágának. 140

Dúlák igen az olaszok szállását,
 Ragadozák ő nagy kazdagságokat.
 Ott megölik vala Horváti János bánt :
 Sok horvással kapá szombat-kapuját.

Igen nagy vérontás lön az kapuban, 145
 Nehezen szalada Horvátországban.
 Károly királyt vivék el Visegrádban;
 Nagy seb miatt meghala az fogságban.

Ime minden róla vehet nagy példát,
 Mikor hogy kazdagon bírá országát, 150
 Megnyomorítá az asszony árvákat,
 Szegénységgel temeték el az királyt.

Röppen a szerencse magában
 Mely hamar ő fordul jóból gonoszban,
 Kevélyködni kár az jó szerencsében, 155
 Mert hamar veti nagy aláztatosságban.

Ez Károlynak veszedelmét hallátok,
 Esmét lőnek asszonyok hatalmasok,
 Nagy kazdagon mint királynak lakások,
 De meg hamar lőn gonosz szerencséjek. 160

Gondolkodnak asszonyok ő magokban,
 Sok ellenségi vannak országokban,
 Kik bánják Károly halálát valóban,
 Akarják megtorlani haragokban.

Immár vannak asszonyok nagy búakban, 165
 Nem bízhatnak ők az Budavárában,
 Akarnak menni ők egy erős kővárban,
 Hogy senkitől ne féljenek házokban!

Sokan szoktátok e példát mondani:
 Kit isten akar e földön veszteni, 170
 Legelőszer esztét annak elveszi,
 Úgy ő magát világ szerént veszteni.

Erzsébet asszony Garaival szállának,
 Csak udvarok népével támadának,
 Az alföldet akarják hogy meglátnák, 175
 Hol szeretnék, abban megmaradnának.

Tartományába Diákónak jutának,
 Szertelen veszedelembé jutának,
 Hir lőn ebben Horváti János bánnak,
 Hogy királyné asszonyok búdosnának. 180

Igen hamar szép sereggel indula,
 Hogy az Károly halálát megtorlaná;
 Asszonyoknak ő útokat megállá,
 Udvar népével viadalnak állának.

Mindkét félbe nagy sokan elhullának, 185
 Mert erős viadalt ők ott tartának,
 Udvarnépe igen megfáradának,
 Kik fenállnak, azok megfutamának.

Parancsola a bán az vitézeknek,
 A szekérhöz ők hamar sietnének ; 190
 Szekér környül nagy viadalt szörzének,
 Nagy vérontást szekér környül tevének.

Erősen vív az Forgács vitéz Balázs,
 Ő környüle vagyón sok horvát-hullás,
 Szekerekben vagyón nagy sívás-rívás, 195
 Mindkét félben nagy seb miatt ohajtás.

Röppenetesképen vitézek vesznek,
 Forgács Balázst lováról leöklelék,
 Ott az asszonyok előtt fejét vevék,
 Garai Miklós lováról leszekellék. 200

A szekér mellett viadalt tart vala,
 Asszonyokat ő oltalmazza vala,
 De semmit az néki nem használ vala,
 Mert környüle nagy sok ellenség vala.

Törrel, nyíllal igen tekitik vala, 205
 Semmiképen el nem ejthetik vala,
 Szekér alól lábát rággatták vala,
 Földre esék, ott fejét vötték vala.

Oly kegyetlenek horvátok dolgokban,
 Szekereket felforgaták útokban, 210
 Tisztesség semmi nincs ott ő dolgokban,
 Asszonyokat, leányokat kapdosásban.

Rút szitkokkal asszonyokat illeték,
 Az bán eleibe őket bévivék ;
 Az bán látá, igen megkeseredék 215
 Nagy veszésén nagy sok fejedelmeknek.

Igen bosszonkodik bán asszonyoknak,
Erőssen könyörög asszony az bánnak,
Jusson eszébe jótéte Lajosnak,
Kegyetlenség ne lönne leányának.

220

Sirva beszéli ezt az János bánnak:
«Én vagyok oka Károly halálának,
Köszönhetem Garai tanácsomnak,
Azért ma lön halála Garainak!»

Sőt nem hagyja ebbe többet szóllani,
Asszony elől az bán kezde kimenni,
Azonközben kezde elsötétülni,
Az Lajos királynét kezdé elvinni.

225

Igen hamar felájazák az ő száját,
Boszna vizébe béveték ő magát,
Ragadák ott szép karcsú leányát,
Leányinak mérék hosszúságokat.

230

Megviradva sokat nem mulatának,
Horvátországba ők bészaladának,
Mária királyt fogva vélek béhozák,
Mert jövőendő veszedelmet gondolák.

235

Vala Mária király nagy ohajtásban
Bán kezében Kruppában nagy fogságban,
Anyja Garaival szörnyű halálban,
Károly halála így lön megtorlásban.

240

Lám az Károly király mikor meghala,
Erzsébet Zsigmondnak ottan megírá,
Gyorsan Budába bójőne — unszolá,
Királyságot ő magának foglalná.

Csoda-hamar Zsigmond felkészült vala,
Asszonnak halálát nem tudja vala,
Mátkájának fogságát nem hallotta,
Ugyanakkor Zsigmond hadat támaszta.

245

Vala Zsigmond igen nagy vígasságban,
Bébocsáták az jó Buda várába, 250
Akkor Mária vala Kruppa várában,
Horváti János bán nagy fogságában.

Mikor bán Zsigmondot Budában hallá,
És hogy néki minden úr udvarlana,
Bánnak szüve esék oly nagy bánatba, 255
Méne Máriához szépen így szólla :

«Csoda veszedelembe tü esétek,
Jóllehet nagy méltán ezt szenvedétek,
Kiből nagy bánatba engemet ejtétek,
Akaratom vala — megölesselek. 260

Ezt jól tudom hogy te a te uraddal
Ezt megtorlod te az én halálommal,
De én éltem atyád ajándékával,
Nem fertezem véredbe haláloddal.

Tekéllettem most ezt az én szüvemben, 265
Felfogadjad énnekem te hitedben,
Hogy rajtam bosszút nem állasz éltemben :
Elbocsátlak békével te földedben.

Ezt nem tészed, tégedet megöletlek,
Ha annak kell jobbnak lenni, elvesztlek.» 270
Bán kiméne, asszony bánatba esék,
Leborúlván sírva ő gondolkodék.

Rágondolván könyveit megszárasztá,
Az János bánt hamar hozzá hívatá
Ereklyéken ott néki hitet ada, 275
A felett hites atyjává fogadá.

Igen hamar szekereket készíté,
Jó Budába Máriát felviteté,
Az Mária lön Budában örömben,
Mert Zsigmondot látá nagy örömében. 280

Zsigmond morkolábnak koronázását
 És ő néki mondom hadakozását,
 Sok uraknak előtte búdosását,
 Kiknek tű meghalljátok halálokat.

Ezer háromszázban írtak hatvanhatban, 285
 Koronázák Zsigmondot Fejérvárban :
 Lajos király holta után bolygásban,
 Sok zürzavar lön akkor ez országban.

János bán fogságából szabadúla
 Mária király. Mikor juta Budába, 290
 Zsigmond vala már feltámadásában,
 János bánra mégyen nagy haragjában.

Vídula meg Zsigmond hogy ez hírt hallá,
 Máriának eleibe kiszálla ;
 Kezét fogá, néki szép szókat szólla, 295
 Kin Mária népével megvidula.

Söt nagy örömekbe ők ott sirának,
 Végzetre egymásnak új hírt mondának,
 Előszer mint lett dolga kis Károlynak,
 Azután mint lőtt halála anyjának. 300

De nagy hálát adának az istennek,
 Ki hamar véget tött veszedelmeknek,
 Mikor végre erről megemléköznének,
 Nyavalyájok öröm lészen szüveknék.

Örül, vígad Zsigmond Mária királylyal, 305
 Budába menének zöngés-bongással,
 Magyarokkal, csehökkel vígassággal,
 Istent dicsérék nagy hálaadással.

Mária király egy nagy gyűlést tétete,
 Fejérvárba, országába bémene, 310
 Koronáját fejébe ő téteté,
 Királi istápját kezébe vevé.

Gyakor könyvhullatással magát bántá,
Férjét Zsigmondot melléje állatá,
Annakutána országát szólítá,
Böles beszéddel akkor ő imezt mondá:

315

«Én uraim! tü ezt meghallgassátok,
Ez gyűlésnek okát ti megtudjátok,
Kiknek volt én atyám jól-tött uratok,
Arra nézvén nekem hívek voltatok.

320

Sok hálákat adok arról tünéktek,
Az elmúlt sok veszedelmet értitek,
Vélem öszve sok nyavalyát türtek,
Mint estem fogva, azt is jól értitek.

Tü ez ország veszedelmét értitek,
Község javáról tü jól végezzetek,
Előbbi veszedelmbe ne essetek,
Tü köztetek tü megegyesüljetek.

325

Jól tudjátok, mely ország meghasonlik,
Vendég néptől csak hamar megrontatik,
De mely ország magában igazodik,
Vendég országok ezt igen röttegik.

330

Zsigmond uramat, férjemet látjátok,
Kit atyám Lajos király, jól tudjátok,
Hagya, holta után hogy uraljátok,
Vélem öszve ötet koronázzátok.

335

Akkor ezt jó kedddel felfogadtátok,
Szeretettel kit ajándékoztatok,
Hogy lönne királytok kiáltottátok,
Szeretettel ma is felkiáltstátok.

340

Vagyon köztetek — értem — oly tanácstok,
Asszony miá pusztításban országtok;
Lesztek veszedelmbe kit én is hallok,
Azért lehet ez néktek oltalmatok.

Töttetek arany koronát fejembe, 345
Ugyanazont tesztek Zsigmond fejébe,
Fejenként legyetek hozzá hívségbe,
Néki hívek legyetek ő éltébe.

Oly nagy örömmel mind felkiáltának,
Szeretettel kit megkoronáznak, 350
Az istennek mind nagy hálát adának,
Vigadának, jó Budába szállának.

Rágondola Zsigmond király dolgára,
Országába köz nép szabadságára,
Ellenségnek eltávoztatására, 355
Hitetleneknek lönne tanúságára.

Zsigmond királyt felesége igazgatja,
Gyakor sírásokkal szorgalmaztatja,
Nagy nyomorúságát hogy megtorolja,
János bánon bosszúját hogy megállja. 360

Ez üdöközt János bán Pozsga várban
Lakik vala fejének oltalmában.
Zsigmond király támada nagy haragban,
Duna mellett mégyen nagy hatalmában.

Bolgárországba menetit tetteté, 365
Pozsga várát hertelen megkönyékezé,
Az János bánt ott az várba rekeszté,
Erössen vitatá, igen löteté.

Az János bán hamar kétségbe esék,
Egy éjjel az várból ő el-kiszekék, 370
Bosznaságban Dobro várba érkezék,
És az Száván gyorsan által költezék.

Sok urakat találá ott Dobróban,
Bosznaiak Dalmáciak ott az várban,
Kik mind társok valának ő dolgában, 375
Horvát urak ott vannak nagy búokban.

Támadtanak ellenek magyaroknak,
Ez országban égettenek, dúltanak,
Ki búára vagyon Zsigmond királynak,
Hogy megérté, indúla az Szávának.

380

Igen hamar ő Bosznába bészállá,
Dobro várát nagy erővel megszállá,
Az János bán még idején meghallá,
Az urakkal kiszökék, elszalada.

Az hegyekben vélek búdosik vala,
De az futás néki nem használt vala,
Mert lest király sokfelé vettet vala,
Kiktől a bán megfogattatott vala.

385

Nám királynak Dobro vár kezében lön,
Boszna, Dalmácia hatalmában lön,
Horvátország urakkal kezében lön
Országába béméne, örömben lön.

390

Vala vígan pécsi várba hogy juta,
Az János bánt lófarkon hordoztatá,
Tüzes fogókkal ötet fogdostatá,
Négygyé vágatá, négy kapura hányatá.

395

Sok urakat a király megölete,
Az Pál pispeket ott meg nem öleté,
De ő tisztit soha meg nem engedé,
Mária bánatját így engesztelé.

400

Lám az idő ebben hogy forgott vala,
Asszony vezér Magyarországnak vala,
Moldova, Havaselföldhöz hajlott vala,
Zsigmond királynak meg nem holdolt vala.

Igen hamar király rájok indúla.
Akkor Molduát István vajda bírja vala,
Minden népét felindította vala,
Király útát környül állatta vala.

405

Tudására királynak ez nem vala,
 Egy havasnak kebelébe beszálla, 410
 Az oláhok ott fen futosnak vala,
 Magyarokat nyillal tekítik vala.

Esnek, hullnak sok jó lovak, magyarok,
 Mind gyalog szökdesnek ott az lovagok;
 Előttek megfutamának oláhok 415
 Sokat benne ölének az magyarok.

Röttene meg István vajda népével,
 Szerencsére veté fejét eszivel,
 Borokkal méne ő főfő népével,
 Király eleibe nagy félelemmel. 420

Az király előtt ott földre leborúla,
 És ő magát oly nagy bűnesnek vallá,
 Nagy engedelmességet mutat vala,
 Könyöregvén ő kegyelmet kért vala.

Tón kegyelmet király az ő fejének, 425
 Országának, benne való népének,
 Mert ő hitt vala az vajda hitinek;
 Vajda megköszéné ő felségének.

Visszatére király ő országába,
 Esztendeig lakék Buda várában, 430
 Hadhoz igen szerződék alattomban,
 Havaselföldébe lön indulásban.

Sok töröket oláhok hittak vala
 Segítségül, mert nem bízhatnak vala.
 Zsigmond király mikor bément vala, 435
 Oláhokkal ütközni akar vala.

De hogy törökek magyarokat megláták,
 Sok fényes fegyvereket hogy salditák:
 Magokat nem bízák, elfutamának,
 Sokat benne magyarok levágának. 440

Ez meglévén táborát elindítá,
Nikápolyt az király megszállítá,
Lőteté, rontatá, ostromlattatá,
Benne valókat ő mind levágatá.

Tön Magyar tisztartókat Nikápolyba,
Az országot hajtá birodalmába,
Győzelemmel jöve országába :
Hát Mária király megholt Budában !

445

Igen nagy gondja esék az királynak,
Mert Adviga öcsese az Máriának,
Felesége vala lengyel királynak,
Ura akar lőnni Magyarországnak.

450

Nagy hadat az lengyel király indíta,
Zsigmond király még meg nem jutott vala,
Kanizsai János esztergomi érsek vala,
Lengyeleket bé nem bocsátta vala.

455

Oly igen elbízta magát dolgában
Zsigmond király, hogy járt jól ő útában.
Ki akar szégyent vallani magában,
Higye el magát az minden dolgában.

460

Dúl-fúl vala király nagy haragjában,
Egy-nyihány urat halla országában,
Kik részesek az asszonyok dolgában,
Nem akarnak udvarlani Budában.

Legottan király róla így gondola :
Vagy azokat kegyelmére hívatná,
Avagy megfogatná és levágatna,
Abba okot, utat hamar találta.

465

Vitézek ott harminczketten valának,
Kiket sokszor hegedősek csácsogtak.
Ezek szélyel az alföldön lappagtak.
Udvarlani királynak nem akartak.

470

Télen, nyáron, erdőt, mezőt jártak vala,
A királytól oly igen félnek vala,
Egymás között ők megesküdtek vala, 475
Hédervári Kont István ott fő vala.

Jó vitéz és jeles nemzet ez vala,
Vakmerő és bátorszüvű ez vala,
Az Száva mellyékén búdosnak vala,
Ki az királynak mind tudtára vala. 480

Nám hamar egy hivit előszóllítá,
Az Vajdafi Györgyöt ő elbocsátá,
Nagy erővel vitézeket megfogná,
Vagy megcsalná, néki fogva béhozná.

Igen siet Vajdafi hogy ezt hallá, 485
Száva mellett vitézekre találá,
Egy hajnalban igen alusznak vala,
Jó Korpádi János csak vigyáz vala.

Sivalkodva ő reájok ütének,
Az vitézek hamar felszökdesének, 490
Mind egyiglen ők fegyverre kelének,
Hogy halálig vélek ügyeköznének.

Tartóztatá népét Vajdafi hogy látá
Elevenen őket meg nem foghatná;
Király képében hitet nékik ada, 495
Hogy kegyelmét király nékik ajánlja.

Az vitézek az hitnek meghivének,
Mert azoknak nem állhatnak ellenek;
Jó Káromba szépen el-bémenének,
Csalárdsággal ők megköötztetének. 500

Csalárdságon csak elfeletkezének,
Hogy ők hittek az áruló hitének,
Ő magokba sokat törekedének,
Szekerekben Budára vitetének.

Az vitézek menteket így röndelék,
 Király eleibe hogy vitetnének,
 Az királynak ingyen sem köszennének,
 Térd-főhajtván senkit sem tisztelnének. 505

Zsigmond király eleibe jutának,
 Mit fogadtak abba megmaradának,
 Kin az urak csak elálmélkodának,
 Király környül a kik akkor valának. 510

Zsigmond haragjában hagyá, elvinnék,
 Szent György piacán fejeket elvönnék,
 Minden bűneket ott ők megfüzetnék,
 Hogy minden gonosznak példák lönnének. 515

Hédervári Kont Istvánnak ott vala
 Bátor szüve minden ügyében vala,
 Mondják, fejét elől vétette volna,
 Hogy halálát szömével látta volna. 520

Vitézeket harminczegynek mondják hogy volt,
 Az harminczkettődik egy apródja volt,
 A kis Csóka ő urát siratja volt,
 Kihez képest egész község sírnak volt.

Ötet az király elejbe hívatá,
 Úrrá tönne néki azt felfogadá,
 Csóka bátron az királynak ezt mondá :
 «Mint olyan cseh disznót ő nem uralná!» 525

Elharagvék, annak is fejét véteté,
 Az harminczkét számot avval bétölté,
 Szent György czinteremébe temetteté,
 Evvel sok magyart király megröttente. 530

Zsigmond király is igen megröttent vala,
 Az uraktól ő igen fél vala,
 Hogy sok atyjokfiát ölette vala,
 Az urak elüdegenültek vala. 535

De hogy az üdő mind ebbe forgana,
Csoda szerencse nékie fordúla,
Nagy Nikápoly alatt Zsigmond mint jára,
Azt tűnétek én adom tudtotokra.

540

Él vala János király Görögországban,
Háború történék Görögországban,
Két urak valának ő országokban,
Mint két király nagy hatalmasságokban.

Birodalmát ott mindenik kívánja,
Mindkettő fejedelem nemzet vala;
Görög urak mind hasonlottak vala,
A ki melyet szeret uralja vala.

545

Ezek egymás között sokszor vívának
Mindkét felől sok görögök hullának
Egyik félben sokkal többek hullának,
Fáradának, ők megfogyatkoznak.

550

Lám ezen az nagy úr igen búsult vala
Kinek neve az Mihály császár vala,
A török királyhoz sietett vala,
Kinek neve az Murát vala.

555

Legottan az ő segítségét kéré.
Murát hallá, ezen igen örüle;
Ázsiából Európába békele,
Az ő néki haszon lönne, azt vélé.

560

Ott Tráciának jobb részét meghajtá.
Azonközben Murát király meghala,
Az ő fia Bajzet esmét támada,
Jó szerencsés és hatalmas ez vala.

Rettenetes Bajzet király hadába,
Tráciát, Thessaliát, Macedoniát,
Ponciát, Dáciát, egész Miziát
Mind megvevé, foglalá ő útába.

565

Ez Miziát hívák Bolgárországnak,
 Akkor adót ad vala Magyaroknak. 570
 Ebben hír lőtt vala Zsigmond királynak,
 Török urok támadt az bolgároknak.

Gondolkodék, ő követét bocsátá
 Kéri, Bolgárországnak békét hagyna.
 Bajzet király erre tanácsot tarta, 575
 Választételit ő mind elhallgatá.

Jó Bolgárországot hogy mind meghajtá,
 Mindenféle fegyverét béhozatá,
 Az falra ő renddel felrakattatá,
 Az követet az Bajzet béhívatá. 580

Söt újjával fegyverét mutogatá,
 A követnek szép szóval ímezt mondá ;
 «Ebből illet engem egész Mizia
 Igazságom vagyon, Zsigmond azt tudja !

Zsigmond király ezt igen megbosszúlá, 585
 Nagy hadával országában támada,
 Sok vendég barátja mellé támada,
 Angliából, Galliából eljuta.

Igen szép haddal ezek jöttek vala,
 Burgundiai herczeg vélek vala, 590
 Ön költségeken mellé jöttek vala,
 Zsigmond király ezekkel indúlt vala.

Gonosz nem jó kövélyen hadakozni,
 Ezek nagy kövélyen kezdék mondani :
 Ez világot ha kezdenék bejárni, 595
 Nem kellene soholt embertől félni.

Isten ellen kezdenék káromkodni :
 Ha magas menny kezdene leszállani,
 Sűrő kopiákkal azt feltarthatni,
 Kövélységből kezdenék bolondoskodni. 600

Zsigmond király Bolgárországba juta,
 Bodont és Signeont ő ott megszállá,
 Kiket a törökek ott bírnak vala,
 Több urakkal király rontatja vala.

Mikor az nagy Nikápolyhoz jutának,
 Ezerháromszáz kilenczvenhatban írtanak
 Nikápolyt megszállák, igen vívának,
 Bajzet török királynak hirt adának.

605

Viadal ott mint lön bőven megírtam,
 A török császárok krónikájokban,
 Azért egy keveset szöllok gondoltam,
 Zsigmond király mint elszaladott onnan.

610

Nagy sok néppel Bajzet király érközék,
 Első ütközetet a franczok kérék,
 Tisztességet ő magok hogy elnyernék,
 Fejedelmek nékik ezt megengedék.

615

De kövélység miatt ők elveszének,
 Törökekkel mikor szömbe érének,
 Jó lovakról ők mind leszökdesének,
 Sok törököt vesztének, megölének.

620

Jó lovak magyar táborba futának,
 Az magyarok láták, felkiáltának,
 Az francz népeket hogy mind levágták
 Viadal nélkül mindnyájan elfutának.

Sok vitézek, franczok ott elveszének,
 Zsigmond király herczeggel eredének,
 Egy csónakban Dunán által esének,
 Magyarok útokban sokan veszének.

625

Király mikor ért volna Magyarországba,
 Rátámadá urak közül néhány,
 Megfogák ötet, tömlöczbe béhányák,
 Oly hívséggel illeték őt az urak.

630

Csoda-képen öt isten szabadítá,
És az ő gyilkos kezekből kiszalada;
Azután rajtok kemény bosszút álla,
Veszedelemet az ő fejekre hoza. 635

István vajda mikoron megöleték,
Társaiban egynyihány megöleték,
Nékik ő közülek számkivetteté,
Országában király békével lakék. 640

Immár visszavonás nincs országában,
Ő életét foglalá jámborságba,
Jó hire terjede sok országokban,
Uralnia kívánják Rómaságban.

Ez királynak birodalmának vala, 645
Huszonhárom esztendeje tölt vala,
Királyt Rómába választották vala :
Ezen Zsigmond nagy vígasságban vala.

Igen hamar kezde haddal készülni,
Törökeket akarja veszteni, 650
Vég Galambócz várát megostromlani,
Ő határát akarja tova vetni.

Sok szép néppel Galambóczot megszállá,
Mindkét felől gyakor harcrolás vala,
De mindenkor magyarok nyerik vala, 655
Míg Kalepinus császár jutott vala.

Török császár nagy szép erővel vala,
Király látá, nagy szép erővel volna ;
Megfutamék, Dunán által szalada,
Török miatt a Dunába sok hala. 660

Viadalban sok magyar veszett vala,
Közülek ott egy jeles vitéz vala ;
Fekete Szaniszló ő neve vala,
Ki miatt sok török elveszett vala.

Az üdő közben husztok támadának,
Csehországba hatalmasok valának,
Mindenütt királylyal hadban bírának,
Sok nemzetet ők hadban levágának. 665

Nagy vetélkedés a hit felől vala,
Conciliomot király tétetett vala,
Szép szókkal husztokat hívatta vala,
De hite ellen megölette vala. 670

Királyt pápa hitszegésből ódozá,
Tetszék királynak igen jól járt volna,
De isten szerencsáját sárba nyomá,
Mert azután mind nagyobb szégyent valla. 675

Zsigmond példája mind a nagy uraknak,
Hogy ne higgyenek római pápának,
Mert haszontalan mind ő ódozása,
Hamis hitet követ, örök kárvallása. 680

Vala akkor király Aquisgranumban,
Az királyságba koronázásában,
Hadmagyokat hagyta Magyarországbán,
Kik vitézek ez ország oltalmában.

Az Garai János bán egyik vala,
Jó Máróti János bán másik vala,
Monoszlai Csupor bán harmadik vala,
Ezekkel egynyihány jó hadnagy vala. 685

Irnak az ezernégyszáz tizenötben,
Az Herbolya herczeg Boszna földében.
Zsigmond királynak vala hívségében,
Kazdag, hatalmas akkor az üdőben. 690

De elbízta magát hatalmasságban,
Elszakada királytól ily szándékban,
Mert királysága lön Olaszországban,
Adá magát a török oltalmában. 695

A törökek hozzá sokan jutának,
 Boszna várába, kik hívek valának,
 Azokra törökek rohanának,
 Égetének, rablának, pusztítának. 700

Nám ebben hamar hír lőn az országnak,
 Az megmondott bánoknak és uraknak,
 Hamar izenének az hadnagyoknak,
 Sokan készülének, elindulának.

Az Boszna határára indulának, 705
 Herbolyával törökek indulának,
 Az határon vélek szömbe szállának,
 Alláht, Jézust kétfelől kiáltának.

Köztek dobót, trombitát rihasztának,
 A tevéken sok harangok kongának, 710
 Nagy vakmerőn ők öszverohanának,
 Elegyülvén ők erőssen vívának.

Módja viadalnak igen szép vala,
 Mert ő köztek oly nagy üvöltés vala,
 Az nagy sok fák, kopják tördelnek vala, 715
 Kik miatt sokan lóról hullnak vala.

Igen hullnak mindkét felől sok testek,
 Az magyarok valának ott nyertesek;
 De ravaszok, álnokok az törekek.
 Hogy láták, magyarok lesznek nyertesek, 720

Nagy kiáltás, üvöltés kezde lönni,
 Az hegyekből ezt kezdék üvöltetni:
 «Fút, fút kavor», — erőssen ijegetni,
 Az magyarok hogy ezt kezdék hallani.

Törökek szörzések akkor ez vala, 725
 Az hegyekre népet bocsáttak vala,
 És azokat megtanították vala,
 Mikor látnák ők vesznek viadalba:

Felszóval «fút fút kavor» üvöltenék.
 E szóval sok magyarok röttenének,
 Az ő hadok vélek futni kezdenek,
 Viadalt tágiták, megijedének.

730

A szegény magyarok sokan veszének,
 Az urakban sokan halva esének,
 Sok közülek nagy fogságba esének,
 A törökek kazdagságot nyerének.

735

Jó Garai János bán foglylá esék,
 Nagy kegyetlen fogságban ő tartaték,
 Végre a tömlőczből kimeneködék,
 Istentől szabadsága megadaték.

740

Ő sietséggel Báthára ment vala,
 Mely-vasakkal őt megvaszták vala,
 A szent vérnél azt mind ott hagyta vala,
 Ő miá szabadult — azt véli vala.

Törökeknek akkoron foglylá esék,
 Maróti János bán ki megváltozék,
 Nagy somma aranyért elereszteték.
 Csupor Pál bán akkoron foglylá esék.

745

Vala Herbolya herczeg fogságában,
 Ökör-börbe bűtatá haragjában,
 Csupor Pál bánt vetteté úgy egy tóban.
 Ez szóval öleté őt nagy bűában :

750

«Éltedben szólasz vala te ökör szóval,
 Immár te szólj most ökör ábrázattal!»
 Mert régente Csupor az Herbolyával
 Együtt szolgált királynak az urakkal.

755

Termete rűt az Herbolyának vala,
 Éte, itta is barom módra vala :
 Az Csupor bán ötet meveti vala,
 Mikor ötet elöltalálja vala.

760

Ő néki ökör szóval köszen vala,
 «Bő! bő!» néki felszóval mondja vala,
 Ezt Herbolya igen szégyenli vala,
 Csupor Pál bánt ezért így ölte vala.

Nem jó kövélységből embert mevetni, 765
 Vagy szüleiéről, termetről csúffolni,
 Isten teremő, ura természetnek,
 Ő kedve szerént adja ezt mindennek.

Nemes Csupor mevette Herbolyát
 Termetiért jobbnak ítélte magát, 770
 Itileti ellen isten ejtötte
 Az undok Herbolyának kezébe.

Törtinék esmét Havaselföldében,
 Két atyafi vala egy nemzetségben,
 Az Dán vajda, Mircse vajda éltekben 775
 Nem alhatnak az fejedelemségben.

Támada ő köztek nagy visszavonás,
 Lőn ő köztek veszedelmes harczolás,
 Dán vajda népében nagy fogyatkozás, 780
 Lőn az Mircse mindenkor diadalmas.

Ezen Dán vajda igen megbúsula,
 Segítséget törökektől kért vala,
 Mircse vajdát megfutamtatta vala,
 Mircse vajda ezen igen búsula.

Zsigmond királynak kéré segítségét, 785
 Király mellé ígéré szép erejét;
 Losonczy Istvánnak küldé levelet,
 Hogy eljövén megsegítené Mircsét.

Ez Losonczy István bán indúlt vala,
 Egy táborba Mircsével szállott vala, 790
 Dán vajdával ott szömbe szállott vala,
 Dán vajdával akkor sok török vala.

Bán hogy látá ellenségi sokságát,
Oláhnak, töröknek szép szerrel voltát,
Azért nagyon bíztatá minden hadát,
Vitéz módra nem száná ott halálát. 795

Ütközének, nagy viadalt tartának,
Mindkét félben nagy sokan elhullának,
Viadalnak jobbában hogy volnának,
Halála történék jó Losonczinak. 800

Sokan magyarok ott megrémülének,
Viadalban nagy kétségbe esének,
Mindenfelől ők futnia kezdenek,
Sokan meghalának, foglylyá esének.

Történt dolgot, csudát mondnak az égben,
Harmad jaj lelket lelket(?) az küben,
Meggzóllallott vala viadal helyben,
Gyónatlan ű nem halhat meg az küben. 805

Imádkozott, büjtölt az szűz Máriának,
Mondta hogy ő könyörgött az szent fiának,
Igen szépen meggyónyék egy papnak,
Úgy holt volna ű meg, nem hisznek annak. 810

Ez Losonczy István bán vitéz vala,
Törökekkel sokat ügyeközött vala,
Vitéz miatt sok török hullott vala,
Vitéz módra halála történt vala. 815

Nagy szép dolgok történtek azonközben,
Törökek jövének az Tömesközbe,
Vitéz Péterfi Miklósnak földében,
Kiket kétszer arczul vere földében. 820

Dán vajda hogy Mircsét elbirta vala,
Másod Mahumet török császár vala,
Az időben ötödik császár vala,
Földön tengeren birodalma vala.

Elbírá egy részét az Miziának, 825
Felső Bosznát, kit hínak vég Bosznának,
Ikácsot hagyá bosznai királynak,
Hogy oltalma lönne ott az országnak.

Az új király akar nevet keresni,
Nagy erővel hamar kezdé gyűjtezni, 830
Temesközbe akara ő béjőni,
Magyarokon nagy diadalmat venni.

Készülettel Ikács szépen indúla,
Tömesközben égete és rabola,
Az Tömesköz mind megfutamodt vala, 835
Péterfi Miklósnak hírével vala.

Igen hamar vitéz reá gondola,
Honlakó szegény legényekkel szóla,
Kik füzetés nélkül hon laknak vala,
A köznépet is mellé vötte vala. 840

Rájok nézvén biztatja, elindúla,
Ikács királylyal ott ő szömbe szálla,
Vitéz módra vélek ütközött vala,
Népe maga néki kevesebb vala.

Törökekkel ott nagy viadalt kezdé, 845
Mindkét félben hullni és halni kezdé,
Ikács királyt viadalban meglölé,
Jó lováról ötet hamar leöklelé.

Az Ikácshoz hamar leszökell vala,
Az mellyére vitéz ott állott vala ; 850
Ikács oly erőssen könyöreg vala,
De az Péterfi fejét vette vala.

Király halálát törökek meglátták,
Röppenének, hamar megfutamának,
Sokat benne magyarok levágának, 855
Az nagy nyereségen hálát adának.

Ez vitéz szép ajándékokat szörze,
Kikkel az jó Zsigmond királyt tisztelé,
Szép zászlókat, sok jó lovakat küldé,
Zsigmond király tőle jó neven vévé.

860

Ugyan hamar meg törökek jutának,
Hogy király halálát ők megtorlanák,
Tömesközbe nagy sokan jargalának,
Jó Péterfi Miklósnak hírt adának.

Nagy bánatja vitéznek ezen vala,
Mert igen kevés néppel akkor vala,
Csak kevesen akkor támadott vala,
Étszakára viadalt hagyta vala.

865

Vitéz ily nagy álnokságot gondola,
Ménés csordát ő nagy sokat hajtata,
Sipost, dobost minden csordának ada,
Minden csorda közé népét állata.

870

Üvöltenének és sivalkodnának,
Mikor törökekkel ők ott vínának.
Éjjel a törökekre rohanának,
Az csordák seregeknek ők sivalkodnak.

875

Búdulának törökek, rémulének,
Nem sokat vívának, megfutamának,
Nagy sokan hullának és meghalának,
Nyerességgel az magyarok járanak.

880

Éjjeli jelek «Isten, szent Mihály» vala,
Viadalban törökek hallják vala,
Hogy szaladhatnának üvöltik vala,
Csak «Mihályt» mondnak, Istent felejtik vala.

Zsigmondnak halljátok koronázását,
Nándor-Fejérvárnak néki adását,
Blaskó dolgát, az két király járását,
És Prágába nagy vígan beszállását.

885

Irnak vala ezernégyszáz és húszban,
 Harmincznégy esztendő birodalmában, 890
 Megkoronázák ötet Csehországban,
 Immár vagyon három koronázatban.

Gazdagsága nagy vala a királynak,
 Mert sok felől adót néki béhoznak,
 Szegény rendből ott nagy urak löttének, 895
 Palócziak, Rozgonyiak támadtak.

Mondjam Ország Mihályt, nádorispán vala,
 Király ezeket felemelte vala,
 Jószággal őket úrrá tőtte vala,
 Ezeknek mind megmaradékjok vala. 900

Ozorai Píó, nádorispán vala,
 Magzat nélkül világból kimúlt vala,
 Mátko bán néki atyjafia vala,
 Franko, Prejko, Zováno nagy úr vala.

Nám mind szegény nemből ezek valának, 905
 Kik maradéki nagy urak voltanak,
 Hatalmasok és nagy sokat bírának,
 Zsigmond királynak mind hívek valának.

Terjede ki híre sok országokban,
 Zsigmond király vagyon hatalmasságban. 910
 Sok országból jönnek ő országába,
 Tanólni, szolgálni Buda várába.

Nám Portugalliából ki jött vala,
 Egy királyfi, Zsigmond nagy udvarába,
 Udvarlani, és tanólni jót nála, 915
 Dunán télben hogy általjáznak vala.

Azt csodálja, mert ő jeget nem látott,
 Hogy haza ment, atyjának mond mit látott.
 Immár hallgassátok tü rácز deszpotot,
 Mint ajándékozta királyt Zsigmondot. 920

Király udvarába deszpót jött vala,
Mert török császártól igen fél vala,
Hívséggel magát ajánlotta vala,
Szép főházzal ajándékozta vala.

Jeles háza Nándor-Fejérvár vala, 925
Kit királynak kezébe adott vala,
György deszpóttól jó néven vötte vala,
Magyarország kapuja ez lött vala.

Rajta királynak nagy öröme vala, 930
Örömében ajándékozta vala,
Fővárat, városokat adott vala,
Salonkemént, Kolpent, Becsét adta vala,

Jó Világos várát és Munkács várát, 935
Tokajt, Tálját és Regécznek várát,
Szakmárt, Beszerményt, Döbreczen városát,
Túrt és Varsánt, Budán nagy jeles házat.

A király ezt gondolá ő magában,
Sokáig nem élne ő ez világban,
Akar ő bémenni az Rómaságba,
Magát koronázni a császárságba. 940

Sőt csehek közt mégis husztok valának,
Hatalmasok nem engednek királynak,
Ellene vannak pápa egyházának,
Király ellenek nem állhat azoknak.

El-bémene király az Rómaságba, 945
Oltalmazókat hagyta országában;
Az fővezér mikor hon nincs házában,
Gyakorta találja házát nagy kárban.

Blaskó az üdöközben feltámada, 950
Alávaló nemből ő támadt vala,
Csehországból kornyisokkal támada,
Csehhel, magyarral sokkal elindúla.

Étszaka Nagy-Szombatot megszállatá,
Ugyan lopva ő hamar meghágatá,
Pokol órában sokat levágata,
A szép várost magának foglaltatá.

955

Sok latorsággal népét sokasítá,
Az Mátyus földét égeté, dúlatá
Magyarországot Dunáig pusztítá,
Avval egész országot megbúsítá.

960

Támadának fő hadnagyok nagy haddal,
Szömbe vívának ott a Cseh Blaskóval,
Megcsaláték, elvesze hamarsággal,
Magyarok leszállának ő hadokkal.

Imé esmét egy gonosz hírt hallának,
Pórok közül ketten feltámadtanak.
Mondják mind a kettőt, nagy haddal vannak,
A parasztok vélek feltámadtanak.

965

Egyik Antal, a másik Márton vala,
Antal kénceses Erdélyből támad vala.
Hatalmasok, ők szélyel járnak vala,
Nemeseket mind levágnak vala.

970

Nagy sok zászlókat felemeltek vala,
Ez országot bírni akarják vala,
Nyír, Szamos közt az Márton támadt vala,
Király névvel magát hívatja vala.

975

Követeket városokra küldnek vala,
Véres törrel ajándékoznak vala,
Ki mellettük hamar nem támad vala,
Szörnyű fegyverrel megbüntetik vala.

980

A pórok annyira gyülekezének,
Urak, nemesek tölek röttenének,
Feltámadni sokáig nem merének,
Végre láták, hogy ők mind elvesznének.

Támadának ők, mind egybe futának, 985
 Az két pór királylyal szömbe szállának,
 Egy mezőbe ők egybe roppanának,
 De a pórok hamar megfutának.

Szertelenül ott ők leváगतának,
 A királyok nagy kénynyal meghalának; 990
 Szömektől, orroktól sok megválnak,
 Ajakoktól, kezeiktől megválnak.

Az üdőközben az Olaszországban,
 Zsigmondot koronázák császárságban.
 Nem sok múlva jöve Magyarországra, 995
 Először beszálla az jó Pozsonyba.

Rágondola országa szükségére,
 Magyarokat hajtá nagy békességre,
 Egyességre, egymást nagy szerelemre,
 Dekrétomát újítá jobb szörzésre. 1000

Ottan Csehországba király indúla,
 Iglária városba ő beszálla,
 A csehekkal nagy gyűlése lőtt vala,
 A hit dolgából egyesülnek vala.

Római hitre hajták az husztokat, 1005
 A császárnak ajánlák ő magokat,
 Megépíték mind a szentegyházakat,
 Mert a husztok megégették azokat.

Nagy sok pap, barát annak örül vala,
 Mert az husztok mind kikergették vala, 1010
 A drága képeket eltörték vala,
 Nagy kazdagságban zsákmányt töltek vala.

Az új hűtöket, mi volt, meghalljátok,
 Kit ennek végében néktek megírok,
 De most halálárul császárnak szólók, 1015
 Hadát hallók, halálát hallgassátok.

Zsigmond király halálát meghalljátok,
Sok járását, hadát ha meghallátok,
Cseh Prágába mikor lön beszállások,
Csehnek magyarnak, lön ott víg lakások. 1020

Immár császárt vénség elérte vala,
Reszketegesség is gyötrette vala,
Nem sok üdöre ő megkórúlt vala,
És halálra elnehezedett vala.

Gondba esék ott a császárné asszony, 1025
Kinek neve vala Barbára asszony,
Császár halála után — gondolá asszony,
Mint lehetne ez országban ő asszony?

Megszóllítá a Czelling Ispán öcsését,
Megszóllítá az Pegradi Györgyet, 1030
Ezekkel egynyihány jeles fő népet,
Kik ő néki ajánlák hívségeket.

Ott ő nékik titkon hit alatt szólla,
Ő uroknak mely közel ő halála,
Kezd elveszni néki nagy birodalma, 1035
Nékem leszen tü véletek nagy búmra.

Nám ha uraim tanácsul adnátok,
Hogyha többé én özvegygyé maradok,
Lengyel királynak feleségül adnátok,
Vélem öszve tü uralkodhatnátok. 1040

Tudom, hogy lengyel király hozzája venne,
Jegy ruhaért e két ország enyim lönne,
Egyik segédem Czelling öcsém lönne,
Másik segédem én unokám lönne.

Kell kérnetek én uramat élteben, 1045
Magyaroknál más szörzése ne lönne,
A cseh urak mind engedjenek erre,
Császárnénak fogadnának hűtökre.

Imé aszonnép állhatatlansága,
Csodálatos néki nagy kívánsága, 1050
Ura még fen vagy on szöme világa,
Férhöz vakarkodik ő asszonsága.

Régen Erzsébet leányát eladta,
Ausztriai Albirt herczegnek adta,
Ez országot bírni azt feltartotta, 1055
Mert császárnak nem vala több magzatja.

Az egy leányát ő sem nézi vala,
Csak az ifjú királyhoz ő mehet vala,
És ő ez országot bírhatja vala.
Álnokságát császár megtudta vala. 1060

Lám ő hüvségébe már kétes vala,
Ausztriai herczeg értötte vala,
Király az Barbárát gyűlöli vala,
De már magát halni elszánta vala.

Csehországból hagyá elkészüljenek, 1065
Az magyarok hogy ott el ne veszzenek,
Nem bízhaték a csehek hívségének,
Betegségét csehek ha megértének.

Reá gondola, haját szalangoztatá,
Virágos koszoróval megnyomtatá, 1070
Úgy Prágából magyarokkal indúla,
Csak fő-hajtván mindennek választ ada.

Oly igen siet császár az Morvába,
Albirt herczeget leányával láthatná,
Minden országit néki ajánlaná, 1075
Snama nevő városba ő beszálla.

Nám az Albirt herczeg hogy ezt meghallá,
Feleségével siete, beszálla,
A császárné asszony is indúlt vala,
Atyafiával Czellinggel beszálla. 1080

Jövését asszonnak császár megtudá,
Hogy megfognák titkosának megmondá,
Ezt a Czelling igen hamar megtudá,
Asszont megfogák, ő futva szalada.

Császár elnehezűle azonközbe, 1085
Az urakat hívatá eleibe,
Mert lelke csak alig vagyon testében,
Szólla ily szót akkor való fektében.

«Atyámfiai, vagyok halálomon,
Velem voltatok nagy sok dolgaimon, 1090
Nagy hálát adok tü hív voltotokon,
Örültem mindenkor tü jó voltotokon.

Jól tudjátok, husztok igen álnokok,
Koszorós fővel engem kihoztatok;
Oka ez lön, hogy kiszabaduljatok, 1095
Kegyetlen nép miatt el ne hulljatok.

Azt bizonynyal én megértöttem vala,
Ha halálom nékem ott történt volna,
Fejenként tü ott rekkentetek volna,
Kazdagságtok mind prédára költ volna. 1100

Tü jótokat jövendőre is kívánom,
A két ország békeségben maradjon,
Előbbi veszedelemben ne jusson,
Asszony kívánsága hátra maradjon.

Vegyétek elő tü ez ország gondját, 1105
Utolsó fejedelem választását,
Közütekbe válaszzatok egy királyt,
Kinek szeressétek bölcs tudományát.

Éltében nagy szeretettel lássátok,
És ő néki nagy híven szolgáljatok, 1110
Országtokba nagy békével maradtok,
Sok ellenséget így eltávoztathattok.

Gondom nékem régen volt e dologra,
Hogy ki méltó volna a királyságra,
Az én vömet választottam én arra, 1115
Albirt herceget ez birodalomra.

Esze, bölcsesége néki jó vagyon,
Az hadakozásra jó esze vagyon,
A törvény is mondja hogy reá szálljon,
Mert Erzsébet leányom nála vagyon. 1120

Szeretettel néktek ötet ajánlom,
Mert Albertnak jó szerencsáját tudom,
Jó erkölcsét, kegyességét jól tudom,
Azért oltalmatokra ötet hagyom.

Tüteket kérlek én kegyességemért, 1125
És én nékem ajánlott hütetekért,
E két országnak megmaradásaért,
Sok szerencsén értetek bolygásomért.

Ez Albirt herceget, kit most beszéllek,
Leányommal királyságba vegyéték, 1130
Még éltemben ötet felemeljétek,
Mint tudjátok, nagy híven tiszteljétek.»

Zsigmond császárnak könyvei hullának,
Az magyarok erről mind fogadának,
Császár kezén ők mind hütet adának, 1135
«Király Albirt herceg» felkiáltának.

Erzsébettel Albirt megesküvének,
Az jó szerencsével béköszenének,
Követeket országokba küldének,
A testamentom felől izenének. 1140

Bódog asszony fogadása napjában,
Zsigmond császár Snama nevű városban,
Nagy szépen meghala az ő ágyában,
A császárné asszony vagyon fogságban.

Élt itt ő száz esztendőt ez világban,
Ötvenegy esztendőt az királyságban,
Huszonhét esztendőt az rómaiban,
Tizenhét esztendőt a Csehországban. 1145

Zsigmond éle öt esztendőt császárságban,
Ezer négyszáz harminczötben járásában. 1150
Az testtel sietének bé Pozsomba,
Onnat sietének kénceses Budába.

Tésznek mindenütt nagy óhajtásokat,
Nagy jaj-szóval, vonsznak sok harangokat,
Bihar-Váradon temeték urokat, 1155
Tésznek számtalan misemondásokat.

Úgy forgódnak nagy sok rendbéli papok,
Ott lobognak nagy sok viasz istápok,
Veríteznek kövér nyakú barátok,
Mert pendülnek nagy sok arany forintok. 1160

Ültöttek egy koporsóban székeiben,
Koronájában, szép öltözetiben,
Mondják, hamar írták szentek köziben,
Várják a két kezét, hogy érjen egyben.

Nagy kétségem vagyon hogy égbe menjen, 1165
Csak valaki nékie ne segéljen;
De mind éjjel-nappal zengnek fülébe,
Azok ha vihetik szentek közibe.

Énekben hallottam, vagy volt, vagy nem volt,
Tar Lőrincz hogy pokolba bément volt, 1170
Egy tüzes nyoszolyát ő ott látott volt,
Négy szeginél négy tüzes ember áll volt.

Szózatot ott Tar Lőrincznek adának,
Az nyoszolyát tartják Zsigmond királynak,
Érsek, püspök, két paraszturak voltanak, 1175
Az négy ember hamis urak voltanak.

Érsek az hamis dézmaért kárhozott,
Kancellárius levél-váltságért kárhozott,
A két nemes úr dülásért kárhozott,
Hamis vámszörzésért egyik kárhozott. 1180

Nagy sok csodát Tar Lőrincz látott volt,
Egy tüzes kádferedőt ott látott volt,
Zsigmond császár hogy benne feredett volt,
Mária király leányával ott forgódik volt.

Sok párta nélkül való leányokat, 1185
Szép menyecskéket és szép ruhásokat,
Kiknek Zsigmond megmérte köldekeket,
Hosszaságokat, és ő szép tügyeket.

Ezt császárnak Tar Lőrincz megmondá,
Ezt felelé: lészen arról nagy gondja, 1190
Mint ő ágyát pokolból kiiktassa,
És hogy menyországra igazgathassa.

Koronának egy kis ágát elrontá,
Tizenhárom várast ő elszakasztá,
Nyoleczvan-ezer forintért zálagosítá, 1195
Budán Szent Zsigmondot avval rakatá.

Belé kazdagságot, papokat szörze,
Jószágot nagy sokat oda engede,
Szent Zsigmondnak ő azt felnevezteté,
Hanemha ágyát avval kivethette. 1200

E királynak viadalja sok vala,
De diadalma igen ritkán lött vala,
Azért fejében míg korona vala,
Országait megoltalmazta vala.

Nám ezt magyar nyelvre a ki fordítá, 1205
Nótáját is csak ő maga gondolá,
Versfejekben nevét is béalkotá,
Ezerhatodfélszáz, kettőben írta.

HISTÓRIA ZSIGMOND CSÁSZÁRNAK FOGSÁGÁRÓL ÉS SZABADULÁSÁRÓL MAGYAR- ORSZÁGBAN TÖRTÍNT DOLGÁRÓL.

Ad notam: Ne hagyj elesnem felséges isten etc.

(PRIMA PARS.)

Zsigmond királynak mondom fogságát, nagy nyomorúságát,
És az fogságból szabadulását, Budában lakását,
Nikápol alatt miként elveszte sok magyar urakat.

Jöni nem merte az Zsigmond király is Magyarországba,
Mert magyaroktól igen fél vala, hogy ott vesztek vala, 5
Xerxes királynak szerencséjétől oly igen fél vala.

Görögországban igyét az Xerxes elvesztötte vala,
Sok jó vitézit az viadalban elvesztötte vala,
Maradékitól végre az Xerxes megöletött vala.

Mene evezve az Zsigmond király Konstantinápolyba, 10
Onnat az Ródba, onnat evezve az Dalmácziába,
Horvátországnak el-béeveze az ő határába.

Ott véle vala az esztergemi az jó János érsök,
Kanizsai István ott véle vala, érsök atyjafia,
Követi által magyar urakat dolgát szerzi vala. 15

Nám az nagy urak Magyarországba vannak nagy haragban,
Az Laczfi István kazdag úr vala, erdéli vajda vala,
Simontornyából más István vala, ez is nagy úr vala.

Több nagy urakkal az király ellen ők tanácskozána,
 Hogy soha többé az Zsigmond királyt bé ne bocsátanák, 20
 András királynak egy unokáját Apóliából hoznák.

Királynak fia kit megölének, László király vala,
 Apúliából jó ifjú vala és fő király vala;
 Követek által az magyar urak ezt hívaták vala.

Ime nagy hamar megkoronáznák, azt fogadják vala, 25
 De László király atyja halálát meggondolja vala,
 Igen fél vala, az királyságra júni nem mer vala.

Rágondolának urak, hogy értek júni nem akarna,
 Kérék az királyt, levelét, pecsétit küldené és adná,
 Mit cselekedett Magyarországnak, érte ne bántaná. 30

Adá meg király, urak örülnek, eljárnak dolgokban,
 Az hitlenségben nemös jobb részét ráhajtották vala,
 Kit az nemesség megmaradéki most siratnak vala.

Lám Zsigmond király jól érti vala, ebben üdő tölt vala,
 Másfél esztendeig szomszéd országban ő mulatott vala. 35
 János érsöknek, Kanizsai Istvánnak, Maróti János bánnak

Nagy hívségökben az Zsigmond király igen bízik vala,
 Kik erejekkel az királyságban Budába jött vala,
 Két István úrnak ő hitlen dolgát mind jól érti vala.

Az térés után harmadfél esztendőt uralkodik vala, 40
 Az üdöközben az hitlen pártok sokasultak vala,
 Mind egész ország azért jobb része reá bosszús vala.

Király ellene az magyarokat indította vala,
 Ott lön először harminczkét úrnak nagy szörnyű halála,
 És Nikápolnál sok magyar úrnak elveszte, megholta. 45

Főképen reá mind egész ország bosszonkodik vala,
 Mert hatalmával ő hadaiban sok pártot gyűjt vala,
 De mindezökért az Zsigmond királyt fogni akarják vala.

Ott az nagy urak kincses Budában egy gyűlést tevének,
 Király házában el-bégyülének, hogy ott végeznének, 50
 Királt közikbe ott bé-hívták hogy beszellenének.

Gyűlésben király közikbe méne, jó kedvvel fogadák,
 Nagy szidalommal bűnét királynak mind szümébe hányák,
 Rátámadának, királyt ragadák és ütet megfogák.

Sőt az királynak akkor baráti ott nem voltak volna, 55
 Az Zsigmond királyt magyar urak ott megölték volna ;
 Garai házában Soklyós várába ütet vitték vala.

Atyjoknak neve Garai Miklós nádorispán vala,
 Kit királné asszony mellett régenten megöltének vala,
 Egyiknek neve Garai János, másik Miklós vala. 60

Gondot adának az magyar urak az ifjú uraknak,
 Fogva az királyt kezekbe adák, hogy fogva tartanák,
 Soklyós várában atyjok halálát rajta megtorlanák.

SECONDA PARS.

De liberatione regis Sigismundi.

Az Zsigmond király Soklyós várába vitették fogságba,
 Urak kik hozzá előbb valának gonosz akaratban, 65
 Elrejtett gonoszt ők kijelönték nagy bosszúállásban.

Rettenetesen haddal gyülének, kevélyen járanak,
 Az országszerte zászlóját hordozák az László királynak,
 Minden városban papok, barátok processiót járnak.

Oly igen vonszák az harangokat, mert csak félnek vala, 70
 Ezt ezönközben László királynak hírré adták vala,
 Hamar sietne az királyságban — igen kérik vala.

László király is Zsigmond fogságát hogy hallotta vala,
 Az ő hívei hatalmasságval föltámadtak vala,
 Apóliából királi népével magyarra indula. 75

Ez üdőközben az Zsigmond király tömlöczben ül vala,
 Ő szemeiből nagy sírás miatt sok könyvet ejt vala,
 Királi mellyét gyakor könyhullatás megázlalta vala.

Sok óhajtasát és sok sírását gyakran hallják vala,
 Azt feljöl mind ott két szép ifjúnak anyja hallja vala, 80
 Az tisztess asszony Garai Miklósné keserödött vala.

Szomorúságán, nyomorúságán, sírásán embernek,
 Asszonyállatok az férfiaknál inkább keserülnek.
 Az tisztess asszony elejbe méne két szép gyermekével.

Azt mondja vala az tisztess asszony két szép fiainak: 85
 «Mire löttetek ily nagyobb oka király fogságának?
 Lám az több urak magokat mentik, hogy fogva tartjátok.

Bolondság néktek ti uratokat fogságban tartani,
 Hallottuk régen ti atyátoktól gyakran azt mondani:
 «Koronás királyt, ki lött törvényből, híven kell szolgálni. 90

Az baromhoz ha hasonlatnék is, lönni kell mellette.»
 Ha király felől urak készülnek gonoszt szerzenie,
 Akarnám néktek részetök abban hogy semmi ne lönne.

De ha az királyt, mint urak alítják, itt ti elvesztitek,
 Megmaradéktokkal királyvér-ontók mind örökké lesztek, 95
 Az krónikákban kik beíratok, útalatosok lesztek.

Urak kik vagytok, gyakran örültök ti az új királynak,
 Útalatosok lesztök fiaim ti az új királynak,
 Alejtjátok-e mely nagy bűn vérét ontani királynak?

Lám az nagy gonosz átkozott bűnnel kezetök förtözik, 100
 Mi méltósággal maradéktokat — vélitök — illetik?
 Számkivetettök lesztök mint latrok, mert mindelhírheshetek.

Az Zsigmond király nagy sok ideje hogy koronás király,
 Kit akartok hozni, nem mi királyunk, egy idegön király,
 Kérlek fiaim meg ne ölessék tületök az király! 105

Soklyósnak várát ily gonosz névvel meg ne rútsátok,
Lám az királyért kegyetlenül holt meg az ti atyátok;
Megholt Károlynak fiát béhozzák, tudom jól tudjátok.

Az ti atyátok nagy oka vala Károly halálának,
Fia rajtatok kezdi torlani halálát atyjának, 110
De ha ez fogoly királya leszen ismét az országnak;

Reágondolván ezt fogadjátok, ti nyertesek lesztek,
Zsigmond királynak szeretetiben, méltóságban lesztek,
Atyátok halála feledve nem leszen, nagy jutalmat vesztek!»

Ott ezt az ifjak hallák anyjoktól, nagy gondba esének, 115
Nagy sok dologról ketten szólnak és törekedének,
Asszony azonban mene királyhoz fenekére tömlöcznek.

Lám ott az asszony megszorodék, monda az királynak:
«Jó Zsigmond király te ellenségid ám új királyt hoznak,
Téged megölnék ez fogságodban, ők mindazon vannak! 120

Sok könyhullásid, gyakor sírásid szívem szomoríták,
Ifjúságodnak keserüségi johomat indíták,
Csak én könyörgök király érötted hogy szabadítsanak.

Erről de vagyon nagy gondolatom, rettent, vonszon engem
Félök azon ha megszabadítlak, elfelejtesz engem, 125
Hálaadatlan te hátra veted én két szép gyermekem.

Budában míg lesz az királyságban, ha most felfogadod,
Hiven mi hozzánk mindenben leszen nagy jó akaratod,
Minket el nem hagysz, megszabadítlak, azt bizony meglátod!»

Ezt Zsigmond hallá, asszony lábánál az földre borúla, 130
Lábát apolja, könyvét hullatja, sirva mondja vala:
«Én jó asszonyom, én édes anyám, járj el ez dologban!

Segítségöddel ha bémehetek én királyságomba,
Ha ti rólatok leszök éltemben háládatlanságban,
Isten yeszessen engemet ennél nagyobb nyomorúságban. 135

Tégedet itt ma hittet fogadlak én hitet anyámmá,
Vitéz fiaidat Jánost és Miklóst hitet atyámfiaivá,
Hitöm te néked nagy igaz lészen, mindentek meglátja!

Ime hogy hallá az tisztet asszony fiaihoz méné,
Királyt megnyeré, tömlöcz-fenékről hamar felviteté, 140
Morkolátságban titkon Morvába iktatá, viteté.

(TERTIA PARS.)

De reditu regis Sigismundi in Ungariam.

Ebben hírek lön hitlen uraknak, igen rettenének,
Az ő hívei szabadulását hallák, örülének,
Nyomorúságban kik élnek vala, haddal készülének.

Nagy haragjokban hitlen uraknak jószágit pusztíták, 145
Két fél magyarok viadalokban sokan meghalának,
Zsigmond királylyal az Buda felé sokan indulának.

Derék táborral csehhel, magyarral jó Budába szálla,
Mert Buda várát sok végházakkal az kik tartják vala,
Hívek valának, az király mellől el nem hajlottak vala. 150

Ez időközben az olasz király benn Apúliában
Haddal készüle az királyságra jó Magyarországon,
Mert magyar urak szüntelen hívák az birodalomban.

Az király mene Dalmácziba, ott egy új hírt mondnak,
Csehek, magyarok Zsigmond királylyal Budában vígadnak: 155
Nagy gondba esék, ő békét hagyá jó Magyarországnak.

Kárával siet visszatérnie atyja országába,
Levelet írá Zsigmond királynak jó Buda várába,
Nagy szeretettel kéré az királyt nagy bosszúságban.

Kik magyarok közt új királt hozni örülnek, vígadnak, 160
Ő nagy bűnökről megbüntessenek és levágassanak; —
Kik király miatt üdö bételvén veszének, romlának.

AZ JANOS KIRÁLY FIÁRÓL VALÓ SZÉP KRÓNKA.

Három részben.

(PRIMA PARS.)

Szerencsének forgásáról nektök emléközöm,
Az jó János király fiát herczegöt beszéllöm,
Szerencsáját ha gondolom, szívemben kesergöm.

Ő éltében édös atyját soha nem láthatta
Ezör ötszáz negyven esztendőben forgásában, 5
János király hogy születék az kéncsös Budában.

Benn Erdélyben hallá király, lön nagy örömében,
Nem sok idő múlva esék oly nagy betegségben,
Ez velágból el-kimúlék azon esztendőben.

Ő éltében fiát hagyá testamentomában 10
Fráter Györgynek, Petruitnak nömös oltalmában,
Fölnevelnék, oltalmaznák hívön ez országban.

Sok szép szóval kéré, inté az két hű szolgáját,
Hogy nagy szépön oltalmaznák híven ez országban
Lengyel Zsigmond király leányát szép Izabellát. 15

Temetteték János király Székös-Fejérvárban,
Izabella megmarada sírván jó Budában
Kis fiával az herczeggel, az nagy árvaságban.

Ime első szerencséje herczegnek lett vala,
Esztendőre némöt király nagy hadat indíta, 20
Kéncsös Budát király fiára hamar reászállja.

Ebben hír lén gyorsasággal Szulimán császárnak,
Parancsolá ű képenek az Memhet pasának,
Hogy sietne oltalmára az király fiának.

Nagy erővel Memhet pasa Budára sieté, 25
Nem törheté ezt az császár, utána sieté,
Az némötök rettenének, sok bennök elvesze.

De az császár Scambriában hogy megszállott vala,
Jó Budába királné asszonynak izent vala,
Mintegy fiát, kis herczegöt látnia kívánja. 30

Ezt hogy hallá tisztös asszony könnyet hullat vala,
Ölelgeti, nagy sirtában igön apolgatja,
Véli vala, szép kis fiát többé nem látnája.

Az gyermeknek fogadást tön császár ő székiben,
Hogy halálig oltalmazza ötet ő igyében, 35
Ha élhetne, öt ültetné királi székiben.

— — — — —
Söt az császár az urakkal ötet megmarasztá,
Az asszonnak az gyermeköt fölküldé Budára,
Az asszonnak szép választot az császár írata.

Siralmas asszon ragadá, hogy fiát meglátá, 40
Tanácsából nagy urakat császár fölbocsátá,
És az jó Török Bálintot fogva ő tartatá.

Az királné asszont császár mind el-fölrakatá,
Lippa felé késérteté, békével bocsátá,
Az Tiszán túl mindönöket bírni parancsolá. 45

Budavárát sirva nézi az keserves asszony,
Mert az császár elfoglalta erejével; — azon
Az istennek csak hálát ád az keserves asszony.

Az urakkal ő beszálla az nömös Lippába,
Onnét méne bé Erdélybe, Gyula-Fejérvárba, 50
Kis fiával ott lakozék gyakor siralmába.

Lőn lakása őnékie szép jelős tisztiben
Fráter Györgynek az Tiszán túl az két püspökségben,
Kincstartásban, vajdaságban az kincsös Erdélyben.

Az Petruit Pétör méne bé az Tömösvárba, 55
Az alföldet szépen bírja ő az ispánságban,
Az király fiának hívön szolgál ő mindön igyében.

Török császárt az két tútor annyira enyhíték,
Sok szép szóval, ajándékkal ötet engesztelék,
Király fia hogy Erdélyben békével lakhaték. 60

SECONDA PARS.

Az herczegnek hallgassátok másik szerencsáját,
Kincsös Erdélybe, házába néki bójüvését,
Az két úrnak csudaképen összvezöndülését.

Hogy írnak vala másfélezör ötven esztendőben,
János herczeg tíz esztendős vala benn Erdélyben, 65
Szerencséje ismég visszafordúla igyében.

Elméjében az Fráter György kezde gondolkodni,
Király fiát török kézbe kezdené ejteni,
Tiszta szíből az császárnak nem kezde hihetni.

Rejá vala oly nagy gondja, miként kihozhatná, 70
Ő atyjának országában ötet oktatnája,
Kincsös Erdélyben némöt királyt kezébe adnája.

Csudaképen Ferdinándnak követével szólla,
Hű voltával, szolgálattal ő magát alítja,
Király fiát ha fogadná, tartani adnája. 75

Szörzésüket Tömösvárban hogy meghallotta volt,
Jó Petruit Pétör ezön igön szomorkodék,
Ebből ő egy vesződelmet oly nagyon gondola.

Elgondolá, mi hatalma Ferdinánd királynak,
 És hatalmát elgondolá az török császárnak, 80
 Ő ellene föltámadni véle bolondságnak.

Gyorsan hírré tévé ezt mind királyné asszonnak,
 Oh möly nagy lén ő siralma királyné asszonnak,
 Hírré tévé ezt mindjára Szulimán császárnak.

El-béméne jó Petruit hadával Erdélybe, 85
 Hívön szolgál király fiának ő mindön igyében :
 Az Fráter György ezt meghallá, lének gyűlöségben.

Tanácsából az Fráter György izene királynak,
 Oltalmára népet küldjön az Erdélyországnak,
 És hogy ki ellene lönne az török császárnak. 90

Bébocsátá szép erejét azon esztendőben,
 Hogy ki miatt Izabella lön keserűségben,
 Az had miatt Fejérvárból lön kiköltözetben.

Az Maroson nagy kárával el-általszalada,
 Száz-Sebösben nagy sírással beszálta az várba; 95
 Fejérvárat nagy örömmel Fráter György megszallá.

Nem sok múlva megszörzödék királyné asszonynyal,
 Hogy Erdélyben el-kijűne az király fiával,
 Az Ferdinánd hozzá lenne jó atyafisággal.

Király fia fokáskodván Sebösben azt mondja: 100
 «Én istenöm hála neköd, hogy atyám szolgálja,
 Szegénységből kit úrrá tett, fiát háborgatja!

Oh átkozott vak szerencse engöm te megfosztál,
 Én atyámtul János királytul engöm elválasztál,
 Te belöled kell indulnom most nagy búdosásba. 105

De nagy hálát adok erről mennybéli istennek,
 Mert ő adta, ő elvötte, így köllött kedvének!»
 Ez beszédöt kik meghallák, megkeserödének.

Útra ám el-kiindúla az keserves asszony,
 Az koronát kézbe adá az keserves asszony, 110
 Az királyné betegödék bánatjában az asszony.

Mikoron ő fekésében lön az Kolozsvárban,
 Ferdinánd kissebb leányát ott fé monostromban,
 Király fiának ketelezék fé monostromában.

TERTIA PARS.

Ezt bévebben megértsétök derék Krónikában, 115
 De ezt néktök én jelöntöm csak egy summájában,
 Az király fia beszálla az kincsös Kassába.

Bánatja lön Erdélységnek herczeg kijüvésén,
 És nagy sokan sírva nézik az ő kijüvését,
 Mert jövőndő veszödelöm kezd fejönkön esni. 120

Vajh! magyarok, möly igön ti lám bolondok vagytok,
 Hogy ti magyar fejedelmet soha nem uraltok,
 Mikor magyar királytok volt, ti jobban voltatok.

Sőt mindönkor vendég királynak ti örültetök,
 Hogy ki miatt csak romlátok és kevesödétök, 125
 Ingenymajdan mind elfogytok és semmivé lésztök.

Kár lön néktök az gyermöktül messze távoznotok,
 Félök azon, sok közöletök megajgatjátok,
 Ha löhetne az föld alól el-kivakarnátok.

Oh átkozott vak szerencse! lám möly csalárd levél, 130
 Ily ártatlan özvegységből möly alá taszítál,
 Mind anyámmal országomból el-kibúcsúztatál.

Oh én téged átkoználak ha te embör volnál,
 Nyelved, füled, kezed, lábad mind megbénnulnának,
 Többé senkit ily hörtelen el nem taszitanál. 135

Oh magyarok már istennek ti könyörögjetök,
Az gyermeköt fölnevelje, legyön elöttetök,
Országtoknak épülését vele nyerhessétök.

Az ki szörzé, megtaláljátok nevét versfejében,
Az herczegnek szerencsáját írta ez énekben,
Egybengyűlvén az nagy urak az kincsös Budában.

140

VÉGE.

JÁZONRÓL ÉS MÉDEÁRÓL.

Sok bölcsek írtanak az meglőtt dolgokról,
Jelesben Trójának ű nagy romlásáról;
Én is szólok romlásának fundamentomáról
Hogy kétség ne légyen ennyi sok írásról.

Egy üdőben vala az Tesszáliában
Az Peleus királ lakik királságban,
Tétis asszony vala véle házasságban,
Ki erős Herkulest hordozá hasában.

5

Bánat az királnak szívét tartja vala,
Mert egy atyafia ő nékie vala,
Ki erős Jázonnak neveztetik vala,
Igazán országa azt illeti vala.

10

Az országbéliek űt szeretik vala,
Mert nagy dicséretes jámborsága vala ;
Az Peleus királ ezt irélli vala,
Hogy mint elveszthetné ? okot keres vala.

15

Sőt kezdék hirdetni nagy sok országokban,
Hogy egy sziget volna egy vendég országban
Tróján túl másfelől nap-feltámadásban,
Kolkos szigetének híjják országokban.

20

Trója határához közel mondják vala,
Az szigetben akkor egy kos lakik vala,
Kinek az ű gyapa szép sár-arany vala,
Láng-bocsáttó ökrök azt őrizik vala.

Itt Ohétes királ uralkodik vala, 25
 Minden kazdagságval uralkodik vala,
 Egy leánya vala, az Média vala,
 Kinél sok országban akkor szebb nem vala.

Az arany szép gyapjút ki akarja megnyerni,
 Az lángos ökrökvel szemben meg kell vinni. 30
 Az járomba fogni, rajtok kell szántani,
 Esmét egy sárkányval annak meg kell vinni.

Nagy kegyetlen sárkánt ottan meg kell ölni,
 Kinek az fogait fottig ki kell szenni,
 Az megszántott földet vélek behinteni, 35
 Az arany gyapjúhoz így közelben jutni.

Végre az szántásból fegyveres emberek,
 El-felnevekednek igen kegyetlenek,
 Mihelen az földből el-felnevekednek,
 Ottan ű közöttök viadalt kezdenek. 40

Sok vérek hullatván magokat megölik,
 Itt az arany-gyapjút ugyan megnyírhetik,
 Az Peleus királ azon gondolkodik,
 Mint Jázont bocsássa az arany-gyapjúért.

Legottan új udvart király hogy tétete, 45
 Vigasságot benne nagy sokat tétete,
 Sok jó vitézeket ű leültettete,
 Jásont atyjafiát hívatá közikbe.

Jámbor vitéz Jázon közikbe leüle,
 Ezen az Peleus oly igen örüle, 50
 Az vitézek előtt Jázonnal beszéle,
 Hízeltködést néki nagy sokat beszéle:

«Tudom öcsém Jázon jó vitézségedet,
 És mindez világon híredet-nevedet,
 És hogy szíved szerént te szeretsz engemet, 55
 Én is mindeneknél felettébb tégedet.

Ezen kérlek menj bé az arany-gyapjúért,
Te nékem meghozzadd az én szerelmemért,
Az én királságom néked adom azért,
Ilyen hozzám való te nagy szerelmedért!» 60

Rövid szóval szólla Peleus királnak,
Igen örül vala kazdag királságnak,
Fogadá az gyapjút meghozná bátyjának,
Mert ű nem alítá azt nagy álnokságnak.

Azonnal az Jázon hajót faragtata, 65
Belé gazdagságot nagy sokat rakata,
Vitézeket mellé sokat állattata,
Az erős Herkulest melléje állatá.

Tengerre egyszersmind akkor indulának,
Az szélnek mentébe mindaddig járanak, 70
Némikor egy partra kitalálkoznak,
Hogy megnyúgodnának, mind el-kiszállának.

Vitézek hogy juttak Trója határára,
Ott vala kis Trója nagy kazdagságában,
Az Lamédon király lakik az városban, 75
Nagy hatalmas volta nagy sok országokban.

Söt el-béáruulák Jázont az királnak,
Kárt akarna tenni az ű országának ;
Király megharagvék, izene Jázonnak,
Mert igen hitt vala köznép mondásának, 80

Dühös haragképen néki ezt izené,
Hogy más napfelköltig földéből kimenne,
Királi erejét mert rájok küldené,
Ű benne marhástul mind zsákmánt tétetne.

Ezt hallván vitézek igen búsulának, 85
Ezt izenék ottan Lamédon királnak :
«Bizony nem akartunk gonoszt országának,
De csak nyúgodalmat itt venni magunknak.

Többet kell minékünk járnunk ez világban,
Földünkbul kimennünk nagy fáradságunkban, 90
De jól rágondoljon kis Trója várában,
Nagy bosszútételét esmét várja hátra.

Ha mi megtérendünk mi lakóföldünkbe,
Harmad esztendőre leszünk készületben,
Nagy örömmel jövünk ú lakta földébe, 95
Kis Tróját meglátjuk mi nagy örömünkben.

Ily nagy szabadságban akkoron nem leszen,
Hogy az ú földébül minket el-kiküldjön!»
Az követ királhoz igen siet, megyen,
Jázon az tengeren nagy örömben megyen. 100

Nagy veszedelme lön azért az Trójának,
Lamédon királynak, Priamus királynak;
Ez lön eredeti mind az két Trójának
Fondamentomából el-kiromlásának.

Oly igen az Jázon siet az szigetbe, 105
Ohétes királynak ú lakta földébe,
Mikoron kiszálla Kolkos szigetébe.
Vigan öltözék ú drága öltözetbe.

De hogy vitéz Jázon népével indúla,
Királ városába szépen megyen vala, 110
Az ú jó termetén csudálkoznak vala,
És nagy kazdagságán álmélkodnak vala.

Csak hamar hírré lön Ohétes királynak,
Hamar parancsola ú jó szolgáinak,
Drága öltözetben véle indulnának, 115
Mert jövését hallák jó vitéz Jázonnak.

Vitéz eleibe királ kiindúla,
Vitéz módra Jázon kezét fogta vala,
Jázon szép termetén csudálkozik vala,
És nagy gazdagságán álmélkodik vala. 120

Minden vígasságval házába bévivé,
Háza kazdagságval meg vala öltözve,
Királ palotája szépen ékesülve,
Jázon vitézivel nagy szépen öltözve.

Sok jámbor vitézek mind leültetének, 125
Nagy öröme vala az jámbor vitéznek,
Megbeszélé okát az ű jövésének,
Hogy akarja fejét vetni szerencsének.

Itt az arany-gyapjút ki akarja megnyerni,
Azvagy az ű fejét érte elveszteni; 130
Hogy az királ hallá, ott kezde örülni,
Jázon kazdagsága kezd néki maradni.

Nagy kazdag ebédet ű csináltattata,
Leányát Médiát el-béhívatattá,
Az leánt nagy szépen melléje ülteté, 135
Az Jázonnak kezét királ fogattatá.

Igen nagy böles leány az Média vala,
Kinek ő szépsége igen híres vala,
Mert víg tekénteti, ábrázatja vala,
Kinél sok országban akkor szebb nem vala. 140

Sok jeles vitézek immár vesztek vala,
Az arany-gyapjúért ott megholtak vala,
Ű nagy kazdagságok az királnál vala,
Jázonnak veszését nyilván hiszi vala.

Sok jó tudományban böles, ördögös vala, 145
Homálba az napfént fordíthatja vala.
Szeleket, vizeket ű támaszthat vala,
Véneket ifjakká ű szerezheth vala.

Télben ha akarta az fák virágoztak,
Földek megindúltak, vizek visszafoltak, 150
Nap, hold, világátul es meg fogyatkoztak,
Róla régi bölcssek ha igazat írtak.

Rája vitéz Jázon mihelen tekénte,
 Ottan ű szépségét igen megkedvelé,
 Az leány is Jázont szívében szerette,
 Noha az vitézre gyakran nem tekénte. 155

Az Médiát királ asztalhoz ülteté,
 Egy felől melléje Jázont leülteté,
 Az erős Herkulest arczul leülteté,
 Ebédet hozata, poharat töltete. 160

Magában Média gondolkodik vala,
 Mert az vitéz Jázont úgy szereti vala,
 Étel, ital néki bizony nem kell vala,
 Csak Jázon termetét ű nézheti vala.

Az ebéd felkelvén béméne házába,
 Jázont egy hétiglen siratá magában,
 Királ az Jázonnal lön nagy vígasságban,
 Esmét az Médiát hívatá házába. 165

Nagy bolondsága lön Ohétes királnak,
 Veszedelmet szerze ű szép leányának,
 Parancsolá, hogy ülne melléje Jázonnak,
 Nagy tisztesség szerént hogy nyájaskodnának. 170

Vígan béülének Jázon Médiával,
 Herkules másfelől Ohétes királyval,
 Űk beszélnek vala az fű udvarokról,
 Az leány is beszél a vitéz Jázonval. 175

«Sok vitézeket én szépeket láttam,
 De náladnál szebbet soha én nem láttam ;
 Kérlek megbocsássad, szerelmed óhajtom,
 Kit az én szívemhe arannyal béírtam. 180

Gyakran gondolkodtam te akaratodról,
 És igen bánkodtam te nagy szerelmedről,
 Tanácsot akarok te néked adnom igyedről,
 Vitézi fejednek megmaradásáru.

Rólam azért gyakran te megemlékezzél,
 És az én tanácsom fogadjad jó kedvvel,
 Mert én néked mondom oly nagy szeretetvel,
 És te reád való nagy gondolatomval.» 185

Jázont az Média kezdé igen kérni,
 Ne akarja fejét ott ő elveszteni,
 Mert az arany-gyapjút Márs isten őrízi,
 Sok vitézek veték ott magokat halni. 190

Ott nem hagyta többet leánnak szólani:
 «Nem akarok ebben egyebet én tenni,
 És jó szolgálaimtul megszégyenültetni,
 Szégyennel országomba esmét el-bémenni. 195

Jó erkücsök vagyon az jó vitézeknek,
 Az mit felfogadnak, hogy megtellesítik,
 Vagy szörnyű halálra ú fejeket vetik,
 Hogyan szégyenekre azt el ne végeznék. 200

Vélem azért erről többet te ne beszélj,
 Ez dologrul engem hogy te elinténél,
 Mert küssebbségemre azval igyekeznél,
 És nagy kárba engem ejteni akarnál!»

Úgymond az Média: «immár mind jól értem,
 De ha felfogadod vitéz azt énnékem,
 Véled jótétemért el nem feledsz engem.
 Mit tüled kívánok, megígéred nékem!» 205

Legottan tön néki Jázon ígérertet.
 «Leány Médiát ha hozzád vész engemet,
 És te országodba el-kivisz'sz engemet,
 Mind holtiglan híven megtartod hitedet: 210

Nagy bölcsességemmel azt tészem te néked,
 Hogy az arany-gyapjút megnyíretem véled,
 Te egészségeden igen örül néped,
 Mert az arany-gyapjút meghozod tevéled!» 215

Ezt hogy hallá Jázon ottan lön örömben,
 Mit tüle kívánna, fogadá mindenben,
 Az leány szépsége lön nagy dicséretben,
 Mert Jázonnal vala oly nagy szeretetben. 220

Rajta az Média ottan megindúla,
 Mert az ű szívében nagy szeretet vala,
 Ki miatt szívében nem nyughatik vala.
 Ű nagy örömében vitéznek szólt vala :

«Értem hogy nincs helye mi végezésünknek, 225
 Hitvel ez dolognak erős intésének,
 Ez éjvel izenék én te kegyelmednek,
 Jőj én házamba, légyen helye hitünknek!»

Jázon rövid szóval leánnak felele :
 Valamit akarna mind az tévő lenne. 230
 Atyjátul az leány ottan bulcsút veve,
 Ű ágyas házába ottan el-bévivé.

Nagy szorgalmatosan éfelet vár vala,
 Mikoron mindenek elnyúgodtak vala,
 Az ű kis apródját el-kiküldte vala, 235
 Kivel vitéz Jázont behivatta vala.

De az vitéz Jázon hozzá bément vala,
 Azon az szép leány nem bánkódik vala,
 Jázon az lejánnak szépen köszönt vala,
 Kinek köszöneti kellemetes vala. 240

Ottan az Média ötet kézen fogá,
 Vitézt ű ágyára szépen leülteté,
 Nagy víg kedvet néki az leány jelente,
 Kivel Jázon szívet inkább felgerjeszté.

Magát az Jázonnak ű ott kötelezé, 245
 Az ű kezén Jázont mert ű megesküté,
 Hogy ütet holtiglan tüle el nem vetné,
 És ű országába ütet el-kivinné.

Bátorságok vala ű nagy örömökben,
 Sokat előhoza az atyja kincsében, 250
 Az Jázonnak adá ű nagy örömében,
 Leján néki ada ördögös könyvében.

Ott ű néki ada kétféle kenetet,
 Kivel meggyőzhesse az lángos ökröket,
 És ű néki adá egy arany-gyűrűjét, 255
 Kiben bölcssek írnak csoda drága követ.

Vala ilyen haszna az nagy drága kőnek,
 Kit most is az bölcssek írnak akátesnek,
 Ki ujjába tenné, azt meg nem látnájak,
 Az Szilicziában azt először lelték. 260

Ahkátesvel ment volt Éneás Kárhágóba,
 Mikor Didó asszony bément az templomba,
 Virgilius írja az Éneidesben,
 Nem látta út akkor senki az templomban.

Az Jázont taníttá ott az szép Média, 265
 Az lángos ökröket mint kell megbírnia,
 És az mérges sárkánt mint meg kell ölnie,
 Márs isten hatalmát mint meg kell csálnia.

Rövid szóval Jázon néki megköszöné,
 Csak egy folyóvízen mondá, általmenne, 270
 Az lángos ökrökvel mikor szembe menne,
 Minden testét Jázon kenetvel megkenné.

Csudaképen űket ű megbírta vala
 Az járomba fogván vélek szántott vala,
 Esmét az sárkánynyal szembe jutott vala, 275
 Nagy erős viadalt vélek tartott vala.

Rúthalmas az sárkány igen mérges vala,
 Lángával, mérgével igen erős vala,
 Az kenetvel Jázon igen enyhíti vala,
 Lángot és nagy mérget ű eloltja vala. 280

Ujjába az gyűrűt Jázon tötte vala,
 Vitézt az nagy sárkány nem láthatta vala,
 Azért az nagy sárkánt ű meggyőzte vala,
 Kinek ű fogait mind kitörte vala.

Csináltatott vala Média egy tornyot, 285
 Kiből nézi vala vitéz urát Jázont.
 Nagy sírván ohajtá vitéz urát Jázont,
 Hogy ű bölcsessége meg ne csálná Jázont.

Jázontul ott az fog földbe hintettetek,
 Miről fegyveresek felnevekedének, 290
 Ottan ű közöttök viadalt kezdének,
 Egymás miatt fottig mind megöletének.

Az koshoz sietvén ott megölte vala,
 Róla az arany-gyapjút lefosztotta vala ;
 Az nagy nyereséggel népéhez indúla, 295
 Kik nagy szeretetvel ütet várják vala.

Rajta az Herkules igen örül vala,
 Mind az isteneknek hálát adtak vala,
 Ohétes királhoz el-bémentek vala,
 Ki igen jó kedvvel nem fogadta vala. 300

Ezen mind népével csudálkozik vala,
 Az gyapjú megnyírást igen bánja vala,
 Azért színnel Jázont vígan tartja vala,
 Ott az szép Mediát behívatja vala.

Tőnek vígasságot ott az vitézeknek, 305
 Az leánt ülteté mellé az vitéznek,
 Lassú szóval szólla az Jázon vitéznek,
 Hogy az éjvel ketten űk együtt lennének.

Vígasságok után egymástul menének,
 Éjvel ketten öszve űk együtt lennének, 310
 Kedvek szerént űk is vígan örvendének,
 Az jó szerencsének hálaadást tőnek.

Rövid üdö múltván itt elkészülének,
Ohétes királtul búcsút sem vevének,
Jázon Mediával onnan eredének, 315
Nagy vígan tengeren űk eleredének.

Fohászkodik vala királ ű szívében,
Hogy leánya vala akkor elvitelben,
És nagy sok kár volna ű drága kéncsében,
Jázon Mediával vala nagy örömben. 320

El-bé hogy jutának az Tesszáliába,
Peleus királnak az ű országába,
Hogy Peleus látta Jázont vígasságban,
Ottan szíve esék nagy szomorúságba.

Csudaképen királ azt irélli vala, 325
Hogy Jázon sok kéncsét akkoron nyert vala,
Az arany-gyapjút is ű megnyírte vala,
Szép leány Médiát is el-kihozta vala.

Jázontul Média végre megcsalaték,
Hiti, fogadása mind elfelejteték, 330
Mert nagy csalárdságval végre megöleték,
Kin végre az Jázon oly igen bánkodék.

Trója bosszúsága mind eszében vala,
Az Lamédon király hogy elűzte vala,
Azt ű az királnak hírré adta vala, 335
Kiket az Trójára indíttatott vala.

Ez lön eredeti mind az két Trójának
Fondámentomából el-kiromlásának,
Azkort az görögök nagy bosszút állának,
Királyok, vitézek sokan meghalának. 340

JEGYZETEK.

I.

Erdéli história.

Az öt részből álló Erdéli história első részének versefeiből ezt olvashatjuk ki: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD LVTINISTA CASSOVIE CÔMPILLAVIT SERENISSIMO DOMINO DOMINO FERDINANDO AUTCRAO NATOO REGI HUNGARIE DONAVIT. — A második rész versefeiben a rész előtt álló hat-soros tartalom foglaltatik, azonban a hatodik sorból csak ennyi: ÉS KASS. — A harmadik rész versefeiben szintén e rész előtt álló három-soros tartalmat találjuk, de a harmadik sort az ÉS és EL szótagok nélkül. — A negyedik rész versefeiben ugyan csak a négy-soros tartalmat a negyedik sor végső két szótagának (-CASSA) híjjával. — Végre az ötödik részében a két soros tartalmat hiánytalanul.

A részek tartalma — némi kivétellel — egy rímbe végződő nyolczas sorokban, maga a história pedig tizenkét szótagból álló négy-soros és szintén egy rímbe végződő strófákban van írva; melyeknek azonban negyedik sora egy szótaggal hosszabb, azaz tizenhármas. A sormetszet többnyire meg van tartva.

E históriás ének első és ötödik része felett az eredeti kiadásban más-más dallam hangjegyei állnak. Úgy látszik, hogy Tinódi az első dallamra a négy első részt énekelte s a második dallamot kizárólag az ötödik részhez készítette — a mire ennek a résznek tragikus tartalma szolgálhatott okúl. Tinódi dallamait eredeti szerint, megfejtve és átírva 1859-ben a M. T. Akademia megbízásából Történeti, Bibliai és Gúnyoros Magyar Énekek Dallamai a XVI. századból — című gyűjteményében adta ki Mátray Gábor. E jeles műben az első dallamot 74—75., a másodikat 76—77. lapon találja az olvasó.

Ennek az éneknek az itt lenyomatott krónikabeli szövegen kívül ma már csak egy kiadását ismerjük Heltai Cancionalejából ily cím alatt: Historiás Enec Janos Kiralnac testamentomarol, es Szoliman stb. — A Cancionale címlapja s I. része 1574-ben

készült, de egyes darabjai már előbb ki voltak nyomva, mint p. o. Valkai A. Cronica-ja 1573-ban. Így előbbi nyomásnak tekinthetők Tinódinak a Cancionalében látható énekei is. A cím után ítélve, ennek a Heltai-féle szövegnek újabb kiadása lehetett az az 1577-dik évi nyomtatvány, melyről Szabó Károly (RMKT.) 135. sz. a. emlékezik. — Heltainál csak az első rész felett találunk hangjegyeket, melyek azonban — mint már Mátray megjegyezte, id. m. 130 l. — nem ennek, hanem a Kapitán György bajviadala című éneknek a jegyei. A Tinódi krónikájához készült hangjegyeknek ugyanis hasznát akarván venni Heltai, tévedésből ezt illesztette be.

A mi az ének két kiadása szövegének egymáshoz való viszonyát illeti, ez esetben is azt tapasztaljuk, a mi rendesnek mondható jelenség régi verses maradványaink különböző kiadásainál. Az újabb kiadás eszközölje több-kevesebb változtatással nyomatja le a régi szöveget, úgyhogy valamely újabb kiadás a legritkább esetben egyez meg mindenben az első kiadás szövegével. Néhol a szórend, máshol a szavak, majd fél és egész sorok vannak megváltoztatva, egyes strófák kihagyva vagy betoldva; némelykor több strófából álló részlet is kimarad vagy beékeltetik. A csekély jelentőségű szó és szórendbeli változásokon kívül erre az utóbbira van itt is példa az első részben, melybe Heltainál a 116. sor után ez a históriailag be nem bizonyítható s Tinódi által is bizonyosan ezért mellőzött epizód van beékelve:

Végre hogy barátnál volna király kénese
És mind vitézeknek szöme reá nézne,
Azok közül az jobbokat ő választá;
A királyénál szebb lőn az ő udvara.

Dücsökedik mindenbe Fráter György barát;
Új Bálványost kezdé rakni István Majlát.
Fráter addig királynál dolgát tekeré,
Az új művet Majlát kezéből kivévé.

Szertelen erős várat ott fondáltata,
Mert alattomban a koronát vadászszá,
Ezért új várat olaszszal csináltata,
Hogy egész Erdélyt azután abból bírná.

Látván király barátnak nagy akaratját,
Hogy mindenfelé felmagasztalná magát,
Megszólitá ötöt, keményen dorgálá:
«Czipót esmét hámozz György!» — ő neki monda:

Barát ezt hallván ő magában gondolá,
«No jobb meghaljon király előszer!» — monda;

Váradból új cseresznyét béhozata,
Tordán mérget néki azokban adata.

Alá Szász-Sebesbe hogy király ment volna :
«Kéncstartó készülj török császárhoz! — monda —
A régi adót és ajándékot bévidd,
Ebben egyéb nem lehet, azt bizony elhidd!»

Barát farral, látván király betegségét,
Gondolja: meghal, mert tudja megött mérgét.
Azon közbe hozák a fiának létét:
«Örülj király!» — de nem emésztheti mérgét.

Tinódi szövegére a következőket jegyezzük meg:

7. s. megmaradéktok. — 1548. nov. 6-án kelt szülő-adásvételi szerződésben: az ő megmaradékoknak mindeneknek firól fira megmaradékkra örekben adtam, kit én avagy az én leányom avagy az ő megmaradéki meg nem tartván magoknak stb. *Hazai okmt. I. 407. l.*

20. s. János Zsigmond 1540. július 7-én délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor született. *Kovachich, script. min. I. 16. l.* — *Bél M. Adparatus 70. l. Magy. Tört. tár. VI. 84. l.* — Születésére Verancsics Antal szép latin verset írt; olvasható *Összes munkái XII. k. 11. 16. l.*

21. s. A már beteg János király örömet, nyavalyája súlyosbodását és halálát rendelkezésével együtt részletesen leírta Verancsics 1540. július 26-án Statilius Jánoshoz intézett levelében, *Összes m. VI. 111. l.* Régebben kiadta *Kovachich Script. min. I. 48. l.*

22. s. Meghalt János király Szász-Sebesen 1540. július 22-én reggel 8 órakor. *Kovachich, Script. min. I. 17. l.* — Végintézkedése olvasható *Verancsics, I. 151. l.* — V. ö. Az János király fiáról való szép krónika 7—12 sorával.

25. s. Eltemettetett János király Székes-Fejérvártt 1540. szept. 15-én, nem pedig augusztus 15-én mint némelyek írják, mivel a test majd két (?) hónapig volt Lippán, midőn Déva felől Budára s onnan Székes-Fejérvárra szállították. *Kovachich, Script. min. I. 18. l.* Petrovics Péter, Török Bálint és Fráter György, kik «az János király testit nagy haddal hozák Erdélyből Budára», augusztus 20-án Sz. István király innepén még Déván voltak; onnan kelt azon levelök, melyben Lazár Jánost, Kornis Miklóst, Geréb Pétert és Mihályfi Tamást a Szász-Sebesen hátrahagyott Bornemisza Boldizsár támogatására felszólítják. *Hazai okmtár. V. 440. l.* — *Verancsics II. 44. l.* — V. ö. *Verancsics VI. 138. l.*

29. s. Azon, hogy Tinódi a Ferdinándnak ajánlott Króniká-

ban egy szóval sem említi János Zsigmond megkoronáztatását, kevésbé lehet csudálkozni mint azon, hogy a Krónikába be nem foglalt «Az János király fiáról való szép Krónika» című darabban is hallgatással mellőzi az eseményt.

39—41. s. János király Budát 1527. augusztus 15-én délután hagyta el s hajón ment a Rákosra; másnap Kerepesig, harmad nap Hatvanig haladt seregével. Innen 20-án ment Árok-Szállás alá s onnan egyfolytában Sajó-Ládra, hol a pálosok zárdája mellett táborozott szeptember 18-ig, mely napot az ónodi templomban ünnepelevén, Zomborra vonult. Ferdinánd hadai sarkában voltak. Szeptember 27-én ért a király Tokajba. E napon Tarczalig nyomult az ellenség, melyet János király vezérei Marjai Lukács — ki ott el is esett — és Bodó Ferencz akkor éjjel megtámadtak. Reggelre az ütközet eldőlt; János király a Tisza tulsó partjára, onnan Debreczenbe volt kénytelen menekülni. *Szerémi Gy. Emlékirata 175—187. l.* A keresztesi mezőn, hol Bodó Ferencz fogságba jutott, 1527 december 31-én történt a János királyra nézve szintén szerencsétlen ütközet. *Szerémi 201. l.* A király az alatt Tasnádról már visszatért Debreczenbe, hol Kardosnénál volt szálláson. Innen 1528. január 25-én indult ki 13,000 (?) főnyi seregével s ismét Tokajnak tartott, hol három nap alatt kelt át a Tiszán. Tokajban elébb is, ekkor is saját házába szállt s tíz napi időzés után Sárospatakra ment, hol tizenhat napot mulatott. Február 23-án Újhely alá. Innen márczius 15-ike körül Terebes felé, majd Kassának vette útját; de Ferdinánd hadai közeledtére Szina nevű faluhoz sietett, hol azután márczius 21-én megtörtént «szertelen futása». E csatában nyerték el a Ferdinándpártiak egyebek közt János királynak «Tar Margit» nevű ágyúját is. *Szerémi, 213—219. l.*

51—55. s. János király 1540. szeptember 15-én temettetett el. Szeptember 16-án Fels Lénárd, Ferdinánd vezére már azt írja Nádasdy Tamásnak, hogy a kalocsai érsek és Perényi Péter már egyesültek s kívánatos, hogy többen is legyenek, hogy annál könnyebb szerrel szoríthassák el Fráter Györgyöt és Török Bálintot Budától. Egyszersmind rendeli, hogy Nádasdy is csatlakozzék amazokhoz s őt ennek megtörténtéről a jövő vasárnap vagy hétfőn az óvári táborban értesítse. — Szeptember 29-én már Gönyőről (*ex castris in villa Genyew*) írja ugyancsak Nádasdynak, hogy azon a napon a nagy szél miatt, mely terhes hajóinak megérkezését akadályozta, egész seregével ott kellett várakoznia: *Cras vero ubi naves praedictae ad me venerint, mox hinc Comaronium versus*

me movebo. — *Fels L. eredeti levelei az Országos levéltárban.* — Fels Visegrád, Vác és Pest elfoglalása után október 20-án szállott táborba Buda felett, de Ferdinándtól előre nyert utasításához képest kímélnie kellett a várban tartózkodó királynét. A sikerre nem vezetett alkudozások alatt ismét csak azt a parancsolatot vette, hogy óvakodjék a vár ostromlásától. *Horváth M. kisebb tört. m. IV. 150., 154. l.* — Ezért inkább környékbeli portyázásnak, mint ostromnak nevezhető Fels ó-budai táborának működése, mely november 16-án Visegrád, Tata, Pápa felé vonult téli szállásra. *V. ö. Verancsics II. 45. l.* Bornemisza Pál szerint: az ó budai mezőre szállának, Buda ellen sánczot vetének, de egyszer sem lüének, mert látták, hogy nem elegek az megvételekre és az haddal visszatérének stb. *U. o. 196. l.*

56. s. Szolimánnak még szeptemberben jelent meg egy követe Budán, kinek arról kellett meggyőződnie, hogy János Zsigmond csakugyan Izabella gyermeke és él. Ennek a meggyőződést szerzett követnek informálására különös gondja volt Fráter Györgynek; ez vitte meg Konstantinápolyba a mit Izabella — Tinódi szerint: Szulimán császárnak nagy sírtában írata. *L.: Verancsics. VI. 151. l.*

61. s. Mehemed bég Kalocsánál telele az mezőben s 1541. esztendőben húsvítra kelve megszállá Pestet az németekre, de nem vehető. Az terek császár igen ír leveleiben, hogy az Budát megtartának addig, míg urume li (ruméliai) beglerbég és Mehmet passa Budára írkeznének. *Verancsics. II. 45—46. l.*

62. s. Rogandorf Vilelm egy sánczot az madár hegyre vetete, másikat a Geglyérdhegyre, harmadikat az Geglyérdhegy oldalában, kikből erősen teretteté mindenfelől Buda városát. *Verancsics. II. 46. l.* Az nímetek Budát meg nem vehetőnek. Hallák is azonközbe, hogy az terek császár nagy erejével jünne, a szent Gelyérdhegyben szállának, díl és napkelet felől. — Az terek császár ereje, Mehmet passa sok níppele és fő szandzsákokkal jüve Budára és az Kelenföldin, Csetti kőbányán felől tábort jártata. Ezután írkezik urumeli beglerbég egy néhány szandzsák népivel. *Verancsics. II. 52. l.*

64. s. *elvegy = elegy.* Háromszéken ma is *elvegy* búza az *egygyes* búza. Magy. Nyelvészet VI. 324. l. — A codexekben: *elegyejt* és *egyjejt*: *elegyedik* és *egyjeledik*. Pázmány, Balásfi, Matkó stb. is hol *elegyít-et*, hol *egyjelít-et* és *egyjelítés-t* ír.

68. s. *megerőlteté* azaz *örölteté, örvendezteté.*

69. s. Török írók szerint a szultán 1541. június 23-án indúlt meg Konstantinápolyból s augusztus 26-án — négy nappal Roggen-

dorf elfutása után — Budánál szállott táborba («Skanbriába juta» 73. s.). Székely Estván írja Krónikájában 233. l. «Szulimán Ó-Budára szálla, hová kihivatá az urakat, a király fiúval a kicsiny gyermekkel öszve, kik közül kifogá a jó vitéz Török Bálintot és a többit a gyermekkel öszve hátra bocsátá. A Török Bálintnak pedig örök tisztül ada Galatába egy tornyot.» V. ö. Szerémi 364—370. l. és Századok 1867. 50. l.

78. s. Itt kétségtelenül Török Bálint fogságáról is szóló énekére céloz. Lásd itt 279—280. l. Valamint «Az János király fiáról való szép krónika» első részét itt a 366. lapon.

81. s. Ott az császár mindeneket elvigezvin, rendelvín, királné asszon is kezdé Buda várából családját, morháját Pest felé a Dunán indítani, az pasáktú megizeni az uraknak, hogy immár neki térti kell. — — Immáran hogy az urak királyné asszont elirtik volna Pesten túl, mintegy 300 terek lovaggal, pro comitatu, oly rútul valának, hogy ökrekkal is vontatnak vala az királné asszon marhas szekereket, fegyverek sem vala, és kérvén az passát az urak, három vagy négy kocsival fegyvert kölde utánok, és egízsíggel, gonosz kedvvel, simmire kellő móddal Lippára mininek. Verancsics II. 68. 69. l. — V. ö. az ennél is részletesebb leírást Szerémy Gy. 370—372. l.

85—96. s. v. ö. Az János király fiáról való szép krónika 50—60 sorával.

101—104. s. *Ex nobili et antiqua stirpe dominorum Croatiae sum oriundus, patria mihi est Kamychacz insigni arce celebris. Patrem habui Gregorium Withysenith, matrem vero Annam, ex reteri et nobili prosapia Marthynusevitorum natam* — írja maga Frater György Verancsics Antalhoz 1545. febr. 28-án. Verancsics VI. 183. l. — Ezen levél nyomán írja Verancsics, Fráter György életrajzában, hogy: *Patria insigni arce celebris. Nomen est Kamichaczium, quod croata lingua lapillum notat, a loco sic dicta, cui non perinde arduo, sed mira amoenitate et conspicuo situ posita est, nobisque ter visa. Nam et fluvius Titus Karka dictus indigenis, qui ad Scardonam in mare fluit etc.* — Verancsics I. 24. l.

105—108. l. *Susceptis sacris ordinibus sacerdotii, non sine auctoritate aliquot monasteriis praefui.* Verancsics VI. 184. l.

122. s. Verancsics szintén így ír róla II. 42. l.: János király érti, hogy az terek Erdély felé jünne nípivel, mindjárást Péter Petrowtytyot atyjafiát hívatá stb. Szerémi Gy. is 145. l. — Hogy Petrovics, János királynak régtől fogva meghitt embere volt, kitűnik

II. Lajos király számadási könyvéből, melyben 1525. márczius 31-ére ezt olvassuk: *feria sexta proxima ante dominicam Judica, Spectabili ac Magnifico domino Joanni de Zapolya comiti Scepusiensi et wayvode Transsilvanie ratione Sallarii sui, medio Petri Petrowyth seruitoris sui, dati sunt fl. CC.* Magy. Tört. Tár. XXII. 124. l.

128. s. nyomódta. Lásd I. k. 222. l. — II. k. 321. l.

151. s. *fajos*=gyermekes, családós. A *fajtalan* eredetileg *gyermektelent, magtalant* jelentett. Kresznerics a *fajos* szót felvette szótárába.

159. s. *abrákon tartja*. Kéztől adott, kimért eleség úgy emberek mint barmok számára. Lásd: *Mátyás Fl. Szótár* 3. l.

161. s. Izabella 1548. szeptember 21-én már Gyalu várából ír Frigyes rajnai választófejedelemhez (Hatvani, Brüsseli okmtár II. 165. l.) s ugyanott írta alá október 13-án azon megbízó levelet, melylyel követeit Ferdinándhoz küldötte. *Szilágyi Erd. orsz. gyűl. eml. I. 243. l.*—Tinódi előadása némileg eltérni látszik Verancsicsétől, a ki szerint Frater Gy. inkább azon volt, hogy a királyné távozzék. Azonban a királynénak Gyaluban létekor még csakugyan úgy állhatott a dolog, mint Tinódi írja, mivel a 169. s. köv. sorokban T. is úgy adja elő az események gyulafejevári lefolyását mint Verancsics. Itt már csak annyiban térnek el egymástól, hogy T. pozneszti püspököt s egy náderspánt (palatinus) említ, míg Verancsics Zebridov András kujávi püspökről szól, mint a lengyel királyné békéltető követéről, ki majd kétszázad magával jött a végre Erdélybe. *Verancsics VI. 320. l.*

184. s. Az «indulás» 1549 május 20. körül történhetett, mivel Verancsics Gyulafejevárról már május 27-én ezt írja testvérének: *missus his de rebus Zebridovius noster, sic gessit se in hac provincia, vel mole potius tanti negotii, ut reductis in mutuum gratiam iis dynastis nostris, regina quoque a discessu revocata, eique et majestatis et autoritatis omnia, quae detracta esse videbantur, restituta, non sine laude reversus est in patriam.*

185—208. s. Az itt előadott eseményeket Bethlen Farkas körülményesebben beszéli el, de mint Szilágyi S. (*Erd. országgy. eml. I. 250. l.*) megjegyzi — rettenetesen összezavarja az 1549-ki és 1550-diki eseményeket (IV. könyvében). Forgách Ferencz (akad. kiadás 4. lap) előadása mindenben egyez Tinódiéval.

199. s. *onzonla*. A codexekben: *onzol, onzolat*.

240. s. *békötöte* e h. bekötötte. — Bátori Boldizsár székely balladában: *Virágomnak szépít nyílatlan leszöttek, Bokrétába kötték,*

legényöknek tötték. — Alább a 276. sorban is *bocsáttak* e. h. *bocsá-*
tottak.

Tinódiról feltehetjük, hogy Fráter György politikájának azon jellemzése, melyet a 225—248. sorba foglalt, meggyőződéséből származott s nem azért írta, mivel könyvét Ferdinándnak ajánlotta. Az ének végén elég szigorú ítéletet is mond.

251. s. Ferdinánd a hely meghatározását későbbre tartván fel magának, Fráter Gy. kértére 1548. évi július 25-re tűzte ki az összejövetelt; majd 1549. január 6-ára Bátorba vagy Károlyba (*Hatvani M. Brüsseli okmt. II. 171. 178. l.*); időközben ugyanakkorra Nagy-Bányára, hol Fráter Gy. meg is jelent. Ferdinánd követei helyett levele érkezett, melyben az összejövetel idejét febr. 24-re, helyét Bátorba vagy Károlyba kívánja áttétetni. Később febr. 17-én Ferdinánd megbízottja Salm Miklós gróf márczius 15-ére kér halasztást s helyül Eperjest vagy Kassát óhajtja. Fráter Gy. márczius 1-én kelt levelében e két hely ellen kifogást tesz és Nyír-Bátort ajánlja, mi miatt a kitűzött napról ismét elmarad az összejövetel. Ferdinánd elfogadja Nyír-Bátort s augusztus 1-re tűzi ki a napot, de az összejövetel csak szeptember 8-án (kisasszony napján) történt meg, a mikorra oda Salm Miklóst, Sbardellati Ágoston váci püspököt, Sibrik Györgyöt és Istvánfi Pált (a költőt) küldötte. *Tört. Tár. 1879. 490—497. l.* — *Pray, Epist. procer. 191. l. V. ö. Szilágyi S. Erdélyi orsz. gyűl. eml. I. 250. l.* — *Istvánfi lib. XVI.*

254. s. Verancsics 1546 jun. 20-áról írja: *Res Transsylvania in periculum nuper adducta erat. Turcus arces quasdam cum illa provincia filio Joannis regis datas, Temesium, Beche, Bechkerek e regione Danubii positas, summa contentione habere institerat, ita ut etiam vim sit comminatus Transylvanis, nisi eas reddidissent.* (VI. 187. l.) Ugyanaz július 8-ról már így ír: *De Transsylvania cuncta non-nihil mitiora retulerunt, praeterquam quod arx Beczie ad Tibiscum flumen sita, morosissime postulatur et quod hostis ea nulla vult ratione carere. Res omnino parva est, praeter tamen opinionem multorum maximi momenti.* (U. o. 197. l.) — A három vár iránt támasztott követelés jóval előbb történhetett Verancsics levelei kelténél, mert Fráter Gy. 1546. jun. 14-én a brassaiakhoz írt levelében már csak Becsét említi. A következő évben is csak erről volt szó, mint kitűnik azon 1547. november 12-én kelt két levélből, melyek egyikében a Gyula-Fejérvártt összegyűlt rendek esedeznek a szultán előtt, a másikban pedig Fráter Gy. könyörög, hogy hagyja meg

Becsét Izabella és János Zsigmond birtokában. (*Erd. orsz. gy. eml. I. 226—229. l. — Tört. tár. 1879. 483. l.*)

273. s. Forgach 4. l. *Cetera quoque aulae regum in modum erant: nam praeter regium nomen, potentiam regiam ostendebat.*

280. s. Gróf Salm Miklós meghalt pestisben 1550. december 20-án Egerben.

286—292. s. Ferdinánd 1550. január 8-án tudósítja Fráter Gy.-t, hogy örömmel vette Salm jelentését a bátori egyességről s türelemre kéri addig, míg a pontokat a Németországba visszatérő V. Károly császárnak előterjesztheti. (*Tört. tár. 1879. 500. l.*) V. Károly 1550. nov. 1-én fogadja el s erősíti meg az egyességet (*U. o. 510. l.*)

297—8. s. Az országgyűlés 1549. december 29-re Maros-Vásárhelyre hirdettetett, majd folytatólag 1550. február 2-kára Kolozsvárra. A vásárhelyi gyűlés hirtelen végének s a kolozsvári gyors összehívásának a 310—312. sorban olvasható oka is lehe-
tett. *V. ö. Szilágyi S. Erdélyi orsz. gy. eml. I. 252. s. köv. l.*

304. s. Pesti Imrének Fráter Györgyhez 1550. okt. 29-én küldött számadásában olvassuk: *Georgio Horváth, Korlatowyth, Perusyth, singulis ducenti dandi, dant fl. VI. c — Francisco Némethi et Stephano Serédi per Korlatowyth fl. I. c* (*Tört. tár. 1879. 506. l.*) — Korlatüyth Jeronymusnak egy levele közölve van RMNYE. III. k. II. 15. l. — Továbbá Haz. okmt. I. 408. — 400 m. lev. 160. l.

315. s. Horvát Mihálynak s Csáki Mihálynak a maros-vásárhelyi gyűlés határozatai 5. cikkében tételik köteleességévé, hogy magok mentése végett a kolozsvári országgyűlésen jelenjenek meg (*Erd. országgy. eml. I. 296. l.*) — Csáki megjelent s ügye február 15-én még nem intéztetett el, mint e napról Verancsicshoz írt leveléből látszik; azonban ennek még februárban meg kellett történni, mert márczius 2-án már Tordáról írja ugyanahhoz: *quum innocentiam meam et ipse agnoverim, et eam publice totum concilium animadverterit, ita ereptus sum nequissimi hominis technis, ut ne pilum quidem in ea contentione amiserim.* Majd ugyanahhoz ugyanonnan márczius 18-án: *Deus me quoque ita illaesum eripuit, ut ne fimbriam quidem vestimentorum meorum ignis tetigerit.* (Verancsics VII. 35., 43., 52. 58. l.) — A kolozsvári országgyűlés határozatai közt (*Erd. országgy. eml. I. 302. l.*) nem olvassuk a felmentő végzést s Csáki leveleiből sem tűnik ki, hogy az ő bűnét a király. asszony mennyiben vette magára.

317—320. s. Erről az adókievetésről sincs szó a kolozsvári

határozatokban s a nagyszebeni jegyzőkönyvekből az látszik, mintha a kivetés az 1549. decz. 29-re összehítt marosvásárhelyi országgyűlésen történt volna (*Erd. o. gy. e. I. 255. l.*). Tinódi előadása azonban azt sejteti, hogy a Csáki-Horvát ügy és az adó-kivetés volt a gyűlés két utolsó tárgya, melyek után «reggel asszon indúla jó Fejérvárba». A királyné azonban az Aranyos folyó kiáradása miatt még márczius 18-án is Tordán volt kénytelen tartózkodni (*Verancsics VII. 52. l.*).

324. s. Fráter Gy. 1550. febr. 23-án Ferdinándhoz írt levelében már azért sürgeti Erdély ügyében a végmegállapodást, mivel a szultán is értesült az ő nyírbátori találkozásáról s e miatt mind az ügy, mind az ő élete veszedelemben forog. (*Tört. tár. 1879. 502. l.*)

337. 341. 354. s. *franczai királ*. Többszöre így írták a XVI. század közepén mint p. Majláth Istvánnak 1549. máj. 11-én stambuli fogságából írt levelében: Im ez János diákot — bocsáttam kegyelmeddel az *Franczay kyrál* kevetihöz, ki császárnál vagyon stb. Ceterum az *Franczay kyrál* keveti császárral vagyon stb. (*Szalay Á. M. lev. tár. 59. l.*)

341. s. II. Henrik francia király Petrovics Péterrel is levelezett. Azon három levél hangja, melyet az 1552-dik év végén Petrovicsához, Izabellához és Zsigmond lengyel királyhoz írt, megerősíti azon terv valószínűségét, melyről Tinódi a 353—356. sorban tesz említést. (Lásd: *Brüsseli okmt. II. 359—363. l.*)

342. s. A szultán maga is a francia királytól vett értesülésre hivatkozik, midőn így írat a királynéhoz s a többiekhez: az hatalmas császár az felségös francziai királtul az ő szerelmes atyja-fiátul Ferdinándos királynak dolga felől es ezt értette hívséggel stb. (*Erd. orsz. gy. eml. I. 309. l.*)

361—388. s. E levél egykorú magyar fordítását Szilágyi Sándor közli a m. kir. kamarai levéltárból, az Erd. orsz. gy. eml. I. k. 307—311. lapján s tartalma mutatja, hogy Tinódi mily lelkiismeretesen használta az egyes okleveleket és adatokat.

365—370. s. *Ez áruló, mikor az hatalmas császár Buda-rása alatt volt, megesküdt az bibliára és az ő köröszten hitire, hogy mind holtoiglan az királ fiának híven szolgálna.* Id. h. 309. l.

371—372. s. A szultán levele is e három okot sorolja fel, hogy „János királ szegénységből nagy úrrá tőtte volna; hogy ez Fráter György barát volna és hogy eh barát vén ember volna. U. o. 308. l.

373—374. s. Csak az királ fiának okaért mivelten nagy tisztességöt és kegyelmességöt az hatalmas császár az baráttal, t. i. hogy az királné asszont és az ő fiát nagy félelemmel tisztelné és hívességgel szolgálná. U. o. 309. l.

375—376. s. ígirta ő császári felsége, hogy mind Budát s egyéb nagy sok tartománokat az királ fiának megtartana és megadna. U. o. 308. l.

377. s. A szultán ahdnáméja, melyet Buda elfoglalásakor adott Izabellának és fiának, nem maradt fenn, de tartalma bennfoglaltatik az 1542. január 26-án tartott székelvászárhelyi orsz. gyűlésről kelt jelentésben. Ide tartozó pontja így hangzik: *Transylvania et portio Regni Hungariae Filii Regii ad Censum S. Michaelis annuatim cogantur decem millia florenorum in Aureis dare Caesareae Majestati, in manusque Fratris Georgii assignare, qui postea ut fidelis suae majestatis voluntati caesareae ad felicem portam caesaream administrabit, si etiam unicus denarius eis non manebit, dicta decem millia florenorum reddere cogantur.* U. o. 77. l.

380—392. s. Mikor pedig az hatalmas császár ez dolgot és e Barátnak árulását és az tü ártatlanságtokat e dologban megértette volna, mindjárt — — küldött engemet (t. i. Mahmud esaut) az császár ő parancsolatjában — — hogy megértsetök az ő parancsolatját és hogy köztetek ne tartsátok (a barátot): de valamiképpen lehet, annak avagy fejét vegyétök, avagy elevenen az királfia kezében adjátok, hogy illen latorért az ország el ne vesszen. U. o. 310. l.

387—8. s. A székelvászárhelyi 1542-dik évi orsz. gyűlésről szóló jelentésben: *omnes eos, qui in his mandatis nostris perseverabunt, ita habeo, et tractabo, ut reliquos meos mancipatos, qui vero non, talibus igne et ferro nocebinus.* U. o. 78. l. A szénnel, rassal kifejezés helyett a 426. sorban rassal, tűzzel áll. Általában a 381—388. sort v. ö. 421—426. sorral.

390. s. Mahmud esaus, a szultán német tolmácsa, német renegát volt. Verancsics és Zay 1554. ápr. 19. kelt levelökben Mahmud Alemannus-nak írják s hogy ez ugyanaz, megtetszik Ferdinándnak amazokhoz azon évi jul. 2-án kelt válaszából. (*Verancsics III. 236. 283. l.*)

402. s. Fráter Gy. 1550. júliusában, tehát nyomban a tordai után, Szász-Sebesre híttá össze az országgyűlést, hol sem Izabella fiával, sem Petrovics nem jelent meg, mivel már akkor megérkezett Mahmud esaus a szultán izenetével. Még állott a szász-sebesi gyűlés, midőn az ott összegyűlt rendekhez, «kik akkort mindnyá-

jan Szász-Sebösben valának, asszon elírata» (412. s.) s még ugyan-csak juliushan Gyula-Fehérvárra hívatá őket országgyűlésre, hol a szultán izenete felolvastatott.

411. s. *Szék-alja* alatt a szász és székely székek értetnek; *szék-alj* mint zászlóalj stb.

415. s. *Tiszakebel* alatt Békés és Csanádmegye területe s az ezekkel szomszédos részek érthetők. Kákonyi Péternél *erdőkebel* olvasható II. k. 304. l.

415. s. *megbüntetnének*. Lásd II. 97. 424. l.

428. s. Fráter Gy. Tinódi szerint Sebesből ment a Megyesre összehítt országgyűlésbe, mely városhoz közel Ekemezőn táboroztak hadai, míg Petrovics, Losonczy és Patócsi Csanádot, Alvinczet, Branyicskát ostromolta. Hijába várván a Ferdinándtól remélt segítséget, szeptember 4-én Gyulafehérvár alá szállott, de azt kezdetben nem lövette (*Verancsics VII. 129., 132. 135. l.*)

431. s. Ezekről van szó alább a 421—424. sorban.

437—444. s. A királyné kedvelt lengyeleinek kigúnyolása jól sikerült Tinódinak. — Szerémi György emlékiratai 181. lapján a János király lengyel gyalog katonáiról írja, hogy: *ipsi in bello non possunt fore sine mulieribus*. Magyari István pedig az ország romlása okairól (Sárvár 1602) 178. lapján ugyancsak a lengyel hadi népről, hogy: *ásit puhasága miatt az kevelységtől megrészegült lengyel*.

439. 1393. s *cselleg*. A szegedi veszed. 62. sorában: *el-felcsellege*. — Használja Bogáthi, Illyefalvi (Jephtha), Gyöngyösi is; értelve körülbelől a *lézzeng*-nek felel meg; Dugonicsnál *cselleng* alakban fordul elé. Ma: *csellen* = eltűnik, megugrik.

450. s. *elválasztá* v. ö. 429., 498., 538. sorral s lásd: I. k. 303., 305. l.

451. s. *Branchyka* az eredeteiben. A mai hunyadmegyei Branyicska.

452. 1054. s. *Egy falka nép*. — Katalin leg. 2319. s. *Kit egy falka balgatag nép* stb.

461. s. V. ö. Istvánfi, Hist. lib. XVI. — Forgach F. Hist. 7. l. — Brutus Hist. III. 401. l.

470. s. Pesti Imre 1550-dik évi számadásában olvassuk: *Thomae Varkoch ad salarium fl. IIe. Eidem ad expeditionem Chana-diensem eunti fl. Im. Ic.* Azon évi október 29-én kelt levelében, mely-lyel ezen számadást Fráter Gy. elé terjeszti, így ír: *Domino Varkoch ad expeditionem proficiscenti ante menssem dederam flor. mille, ut ista pecunia et stipendiarios conduceret et dominis familiaribus solu-*

tionem faceret; scribit eam pecuniam defecisse et optat ut plures mitam. (Tört. tár. 1879. 506. l.)

479. s. Csanádnak Varkocs által történt felmentetését, hadi tervét, csatarendjét részletesen leírja Brutus (*Hist. III. 402., 403. l.*) A Tinódinál olvasható részleteket mellőzi; Perusit kijöveteléről sem szól, de Varkocs kémeinek ügyességét főlemlítendőnek tartja. A ráczok veszteségét holtakban 2,500-ra foglyokban 4,000-re teszi.

486. s. *tisztöl* = tisztül. Lásd: *I. k. 24. 30. 209. 305. l.*

497. s. *szorgost*. Lásd: *I. k. 24. 26. 286. l.*

504. s. *nyásoltaték* a. m. *nyársoltaték*. — *Nyárs, nyers, hárs* helyett ma is *nyás, nyes, hás* vagy *nyáss, nyess, háss* hangzik a székeleynél, sőt más vidékeken is. *Hárs* helyett *háss* és *hás* olvasható már a legrégibb oklevelekben is.

517. s. Verancsics (VII. 126. l.) ezt írja Ali csasuról: *Ad Heremitam venit Ally, vetus illius apud passas dominationis ambitusque instrumentum.* Azonban Ali ez úttal nem is találkozott Fráter Györggyel.

519. s. *vont aran fosztán, aranyas fosztán*. A *vont arany* vagy *aranyas* és *vont ezüst* szövet sűrűn fordul elé régi ingóságokról készült összeírásokban; úgyszintén Bátori Bódizsár és Barcsai czimű székely balladákban is megtaláljuk, melyek közül az utolsóban már a *vont aranyas*-ból *vántoros* és *vándorló* lett a nép száján. (Vadr. 538. l. — Nyőr IV. 567. l.) — 1539-ben *vont aranyas kentes*; 1579-ben *vont aranyas czapray* és *egy darab vörös vont aranyas tábit* stb. — A *fosztán* persa-török szó *فستان* azaz *fisztán* = ujjatlan köntös, alsó ruha. Bocskai István végrendeletében *testszin kamuka fosztán, sárga atlasz fosztán* és *egy veres kamoka fosztán* dolmán fordul elé (B. Radvánszky B. Magy. családélet II. III.) Gyöngyösi, Faludi stb. már *fosztánt* ír *fosztán* helyett.

521—524. s. Lásd a 431. sorra tett jegyzést.

539. s. Szalánczi János Kászim, egykorú magyar írók szerint Kaszun, budai basához küldetett segítségért s mint az 587. sorból is látszik, ezzel együtt ment Tót-Váradig, hol Izabella és Fráter Gy. kibékülésének hírére a basa megállott s bosszúságában Szalánczit megkínóztatá. Erről 1550. nov. 26-án tudósítjá Verancsics Nádasdyt s Szalánczyról így ír: *De Joanne Zalancio homine partium Reginae non obscuro neque stupido, et turcicis legationibus, in quibus totam aetatem sub Joanne egit, notissimo, trictissimos rumores sparterunt etc.* (VII. 155. l.) Deczember 11-én pedig: *domi prae dolore ex*

ignominia sui casus fertur in tabem esse corruptum languereque gravissima aegritudine. U. o. 169. l.

543—545. s. Fráter Gy. 1550. október közepe körül tartotta meg ezen tábori országgyűlést, mely az egyezkedést megkezdette. A béke alkudozások nem igen tarthattak 3—4 napnál tovább, mivel Fráter Gy. október 29-én már Tordáról kelt levélben kér segélyt. (*Pray. Epist. procer. II. 221. l.*) A létrejött békesség pontjait Verancsics Egerből már október 26-án megírhatta Nádasdynak. (*VII. 140. l.*) Ugyanez írja nov. 15-én, hogy Fráter Gy. *uno tempore accepto a Regina concordiae libello auditoque hinc turcarum, illinc Valachorum inopinato ingressu — — — repente Thordam profectus, convocavit conventum. — emisso per provinciam edicto, cum sanguineo veru, ut apud gentem nostram in subitis et gravibus rebus fieri consuevit, denuo omnes populos in arma excitat et jubet Vasarhelium convenire, quo ipse quoque Thorda abierat, indeque paucorum dierum spatio coacto populo et milite mercenario summa celeritate venit Saxo-sebesum etc.* (*VII. 149. l.*)

578. s. A véres tör körülhordozását Verancsics élő nemzeti szokásnak mondja. Thuróczi (I. K.) szerint: *haec consuetudo inter hunos sive hungaros usque ad tempora Geisae ducis, filii ducis Torun, filii Arpad, inviolabiliter exstitit observata.* Ebből úgy látszik, mintha a kereszténység felvételétől fogva a XV. század végeig csakugyan nem volt volna szokásban a véres tör vagy kard körülhordozása. Verbőczy szórúl szóra átveszi Thuróczi előadását (*Tripart. I. 3. tit.*) s ezáltal megerősíti annak állítását. És valóban a Tripartitum elkészülése után 12 évre t. i. 1526-ban, a mohácsi vést megelőző országos rémülés napjaiból van első adatunk a szokás felelevenítéséről II. Lajos királynak azon évről szóló számadási könyvében. (*Engel. Monumenta.*) — Majd 1530-ban I. Ferdinánd részéről ismételtetett; azután pedig a Tinódi által említett alkalommal. A XVII. század második felében már csak in effigie tűnik fel a véres nyárs Wesselényi Ferencz nádornak 1663. aug. 29-én kelt s Pozsony vármegyéhez intézett levelén. A levél szövegét s a véres nyárs hasonmását l. Tud. Gyűjt. 1834. X. 82. l. V. ö. *Ipolyi, Magy. Mythologia 506. l.*

589. s. 1550. nov. 2-án a marosillyei táborból írt Kászim basa a rendekhez, hogy ha Fráter Györgyöt elhagyják s a királynéhoz és fiához hivek lesznek, nem nyomúl tovább. (*Török-magy.-kori államokmt. I. 5. l.*)

593. s. Izabella Fráter György távozása után azonnal Diód

várába vonulhatott, mert november 4-én már oda indult hozzá Hopner Péter Nagy-Szebenből levelekkel. (*Erd. orszgy. eml. I. 267. l.*) *Regina in arcem Dyod concessit cum Petrovio, nimirum iam sola cum solo, quae profectio fugae mihi videtur esse similis* — írja Verancsics nov. 15-én (VII. 151.)

595. s. Török János dolgáról Tinódi itt «csak summaképen ír» (631. s.); alább a 177. lapon: Enyingi Terek János vitézsége — ezím alatt olvasható az erről szóló ének, mit a szerző itt (630 s.) krónikának mond. A sorok itt egy szótaggal hosszabbak, s ezzel a különbséggel az 597—610. sor tartalma szószerint is ugyanaz a mi ott a 61—74. sorban foglaltatik. A 612. sort v. ö. emennek 80. sorával s a 621—624. sort emennek 213—218. sorával.

625. s. *el-kivakarodék*. A 354. lapon: *Férhöz vakarkodik ő asszonsága*. Matkó, Bányász Csákány 7. l. úgy engedtetett meg élete, hogy Erdélyből harmadnapig *kivakarodgyék*. 57. l. Czoki Czoki onnan sáros Mátyás s *vakarodgyál* azok közzé, akik stb.

626—628. s. Tinódi Verestorony helyett írja a Verös kaput s talán Forgách F. is csak ő utána: *ad portam rubram (Veres kapu rulgo) Joannes Kendeffy etc.* 9. l. — Verancsics az itt említett eseményről írja 1550. nov. 15-én: *Transalpini quoque qui iam per Turrim Rubeam Cibinio adiacentem iuxta Alutam flumen irrunpebant, repressi etc.* (VII. 150.)

633—636. s. Fráter Gy. 1550. decz. 6-án írja Báthory Andrásnak: *iam Moldavi ex hoc regno abierunt; non tamen sine magno regni incommodo. Turcas et Transalpinos, deo iuvante, sine aliquo regni huius incommodo eiecimus; dum nos in expellendis istis intenti eramus, Moldavi interim magnum huic regno damnum intulerunt et sic in patriam regressi sunt, non potuimus enim tam subito cum copiis ad eum pervenire.* (Tört. tár. 1879. 512. l. — v. ö. Verancsics. VII. 169. l.)

638. s. Fráter Gy. is ezt írja Kászim basáról (Pray. Epist. procer. II. 226.) *ne a nostris includeretur tanta celeritate rediit ut fugae similem in omnibus discessum exhiberet.*

639. s. *Tibiscum ad vicum Zent Miklós nuncupatum III. circiter miliaribus infra Lippam navibus transierunt, non ausi sese Lipensium fidei committere; quos ipsi ante et dolo et vi tentaverant* (Ver. VII. 166. l.)

640—644. s. *Varkotius cum popularium et agrestium hominum colluvie non ausus Hadumum (bosnensem passam) aggredi ad Crysium Album reduxit in castra copias.* (Ver. VII. 168 l.)

647—652. s. Patócsiról Verancsicsnál csak ennyit olvastunk december 11-én kelt levelében: *Pathocius non sine diligentia magnae cujusdam rationis causa diutius asservabitur* (VII. 169. l.) — Fráter Gy. azonban midőn 1551. ápr. 30-án M.-Vásárhelyről kelt levelében Báthory Andrásnak azt írja, hogy ne sietve, hanem repülve jöjjön segítségére, már így szól felőle: *Nam ut res nunc ire coepit, vix res nostrae progressum habiturae sunt, si moram aliquam D. V. magn. in suo adventu fecerit: nam et comitem Themesiensem et Pathochy ingressum molituros intelligo.* (Tört. tár. 1880. 70. l.)

660. s. A diószegi egyezkedés napja 1551. febr. 3-dika volt. Az itt említett két úr, azaz Ferdinánd megbízottjai Báthori András és Teuffel Erázmus. Ezeknek febr. 4-ről kelt jelentései Fráter Györggyével együtt kiadva: Pray. Epist. pr. II.

662. s. *cum diaetam indicisset ad dominicam Reminiscere* azaz február 22-re Gy.-Fehérvárra. N.-Szebeni számadási könyvek szerint Erd. orsz. gy. eml. I. 269. l. — Ezen országgyűlés végzéseit ugyanott a 315. lapon. Ezekben a legközelebbi országgyűlés helyéül Torda van ajánlva, azonban «asszon parancsolá Enyeddé gyölnének» 1551. márczius 15-re.

671. s. Hogy Fráter Gy. maga is így fogta fel e gyűlés haramos összehívását, megtetszik 1551. márczius 4-ről Ferdinándhoz intézett levelének köv. szavaiból: *terminum autem ita brevem non alia ratione comiciis constitutum esse judico, quam ut illis interesse non possim.* Erd. o. gy. eml. I. 317.

673—674. s. Fráter Gy. márczius 9-én kapta meg a fehérvári o. gyűlés végzéseit, melyek közt az is ki van mondva, hogy ő is meghívassék a következő gyűlésre, *sed ita ut serviret reginali maiestati et eius filio ac regno quoque, sed non esset opus, ut cum exercitu ingrediatur.* Ezt azonban ő már márczius 4-én is tudta s feltette magában, hogy megy (*in Transylvaniam igitur nunc ire constitui*) Erd. o. gy. eml. I. 317. l. Más ugyanaz napon szintén Ferdinándhoz írt levelében mondja, hogy csak ennek levelét várja, *qua accepta nulla iam interposita mora, in Transylvaniam proficiscor.* (Tört. tár. 1879. 519. l.). — Midőn pedig a hivatalos értesítést vette, márczius 9-én írja Váradról: *cras igitur deo propicio me hinc in Transylvaniam movebo, extrema queque tentaturus — — — — — daboque operam quantum fieri potest, ut occasione aliqua conventus illorum dissipem, ne coire possint: nec dubito quin meo intercentu, multorum animi decidant.* Erd. o. gy. e. I. 318. l. És csakugyan «hívatlan

béjeve népével» s a «barát mellé százszok kezdének holdolni». (685. l.)

693. s. *Cum ad mandatum Maiestatis reginalis domini regnicolae Enyedinum convenissent essentque in consultandis reipublicae rebus occupati, fecerat Maiestas reginalis eos de suo hinc discessu certiores, quae per regnicolas rogata ut unum vel alterum diem dum ali- quid per eos decerni posset expectaret, responderat gravibus de causis Enyedino sibi esse abeundum etc.* Az országgyűlés végzéseinek bevezetése Erd. o. gy. eml. I. 319. l.

694. s. V. ö. Szabács viadala 70. sorával: *Mert semmit nem hoz nekönk haszonba.* Lásd: I. k. 293. l.

696. s. 1551. márczius 31-én írja Fráter Gy. Ferdinándhoz Enyedről: *ubi de meo ingressu et copiis quas habebam, certiores facti essent, concidit omnis illorum animus, collectaque illa praesidia dum quisque se clam subduceret, praeter mille pedites Saxonum qui in castellum, ubi regina erat, introducti tenebantur, in nihilum redacta sunt. Ne autem in castellum conventus aliquis ad reginam fieret, neve iuramento aliquo propter quod occupatio castelli a regina excogitata fuerat, status huius regni astringerentur, perfeci ut nobiles Siculique et Saxones in liberum locum pro consultandis rebus convenirent. Regina igitur cum id quod volebat consequi non posset, infectis rebus Enyedino discessit, quam alii quoque qui partem reginae tuebantur, sequuti sunt.* (Tört. tár. 1880. 61. l.)

707—720. s. Fráter Gy. 1551. ápril 30-án Vásárhelyről írja Báthory Andrásnak: *Ego quoque obviam Dni V. spect. et magn. pro- fecturus Thordam hinc me recipiam* (u. o. 70. l.). — Május 2-án már oda utaztában ír Ferdinánd biztosaihoz, mely levelében említi, hogy azon hó 8-ára még vissza kell mennie Vásárhelyre az oda akorra hirdetett országgyűlésre, mely azonban a mondott időben Tordán tartatott meg. (Erd. o. gy. eml. I. 322. l.) Május 17-én Tordáról írja Ferdinándnak, hogy Balassa Menyhért Kendi János jószágait felprédálta. (Tört. tár. 1880. 77. l.) Tamás deák Hunyad- várának gondviselője május 19-én kelt s latin fordításban fen- maradt levelében írja Fráter Györgynek: *priusquam exercitum con- gregaverit rex. Dtio V. in Kerezhthes Mezeu, vereor ne pars adversa libere hic omnia faciat.* (U. o. 74. l.). — Fráter Gy. május 22-én már az enyedi, 24-én pedig a gy.-fehérvári táborból tudósítja Fer- dinándot (U. o. 75., 76. l.). Innen írja, hogy: *prioribus litteris* (Enyed. május 22.) *scripseramus D. V. spect. et magn. comitem Theme- siensem duodecim fere millibus hominum versus hoc regnum Transilva-*

niae movisse. Ita quidem erat, prout D. V. etc. scripseramus; venerat enim usque ad Lugasienses, qui metu perterriti ad eum defecerunt; iude Sebesiensis et communis plebs facta dissensione similiter ad eum inclinata fuerat, quibus tamen primores et praecipuae personae non consensere. — Audito igitur adventu comitis festinabamus huc descendere — — Audito igitur adventu nostro comes ipse cum omnibus copiis suis retrocessit. (V. ö. 744. sorral.)

721. s. Pesthy Imre 1551. ápr. 28-án írja Fráter Györgynek: *Hoc etiam dicit vaivodatum huius regni sibi (Balassae) a regina collatum esse, dixisseque ipsum Balassa Dnem V. rev.-mam non solum ex hoc regno brevi expulsurum, verum etiam coacturum ut thesaurum regni deponat. (U. o. 69. l.)*

722—723. s. 1551. ápr. 30-án írja Fráter Gy. Báthori Andrásnak: *Quamvis ego seecingentos equites, quibus me Balassy aggredi cupit parifacerem, cogito tamen, quo ingenio quam vario scilicet et inconstanti sint Transsilvani, qui vel ex levi motu facile animum despondent. (U. o.)*

724—736. s. Báthory András Ferdinándtól vett értesülése alapján 1551. ápr. 6-án tudatja Fráter Györggyel, hogy a török mindenfelől megindult. (U. o. 63. l.) Erre Fr. a már kirendelt hadakon feljül még 5 ágyút, 1000 könnyű lovaszt és 500 gyalogot kért. (U. o. 65., 66. l.) Ferdinánd 1000 lovaszt, 500 helyett 600 gyalogot s Trencsén várából 4 nagy faltörő ágyút küldött s mindent ígért, a mire még szükség lesz. Május 1-én tudósttja, hogy az ápr. 24-én kinevezett fővezér «Joannes Baptista Castaldo, marchio Cassani et comes Platinae» az nap indul Bécsből egyenesen Eger felé; másus 9-én pedig, hogy a kijelölt csapatok a biztosokkal Nádasdy Tamással s Báthory Andrással útban vannak Erdély felé. (U. o. 70—72. l.). — Castaldo Enyedre érkezésének hírért Losonczi István vitte meg Fráter Györgynek a gy.-fehérvári táborba, mint erről Fr. Castaldót június 7-én értesíti. (U. o. 80. l.)

737—740. s. Ferdinánd 3,000 spanyol zsoldost is küldött s ezek vezére volt Nagy Kampó azaz Bernardus Aldanus dux Hispanorum militum ac magister, ut vocant, campi (Ver. VII. 109); mások szerint pedig magister de campo. Forgach így említi a két testvért: *Bernaldum Aldanam et Alonsum Perez Saiacedrarollam fratres, quorum ille cohortis Hispanorum, hic ducentorum equitum ungarorum praefectus. (18. l.)* U. o. 33. lapon: *Alonsus Perez, quem Ungari Kiscampum appellavere.*

744. s. v. ö. a 707—720. sorra tett jegyzéssel.

746—749. s. Fráter Gy. 1551. majus 22-én írja az enyedi táborból: *hodie ad Albam Juliam castra ponimus. Reginalis majestas heri ex Alba Julia una cum omnibus rebus suis ad Zassebes se contulit.* (Tört. tár. 1880. 75. l.)

757—760. s. Fráter Gy. május 24-én már a gy-fehérvári táborból ír Ferdinánd biztosaihoz s Nádasdyval jun. 14-én ment a királynéhez Szász-Sebesre. Ez időközt érte Tinódi a «huszadnapig» tartó vívás alatt. Az ott május 31-én tartott tábori országgyűlésből Ferdinánd biztosaihoz küldött követség előadása szerint pedig: *quod civitate hactenus non est potitus, ratio est, quia locus capitularis est — —, res quoque reginalis majestatis in illa civitate existunt, propterea reverendissimus dominus Thesaurarius hactenus civitatem impetere noluit, ne impetitus illius in ruinam aliquam evadat.* (Erd. orsz. gy. eml. I. 329. l.)

777. Castaldo. 1551. jul. 19-én jelenti Ferdinándnak: *Regina Isabella heri ex Zassebes una cum filio recessit, ut Cassoviam proficiscatur.* (Erd. o. gy. eml. I. 336. l.)

778—784. s. A korona átadása julius 21-én reggel történt meg Felvinczen, Szamosközi (IV. 1.) és Bethlen Farkas (I. 489.) szerint Székely Pál házánál. Szamosközi szintén e szavakat adja a királyné szájába. Castaldonak Ferdinándhoz azon napon kelt jelentése szerint (789. s.) a királyné magát, fiával s országával együtt Ferdinánd oltalmába ajánlotta. Szemtanú bizonyossága szerint ezt sírva cselekedte (Erd. o. gy. eml. I. 289. 340. l.)

792. s. Erre a levélre maga Ferdinánd hivatkozik, midőn 1551. jul. 27-én írja Fráter Györgynek: *quantum ad matrimonium praefatum attinet, existimamus Dom. Tuam a spect. et magn. Joanne Baptista Castaldo etc. quae sit in eo mens et voluntas nostra iam intellexisse.* (Tört. tár. 1880. 242. l.)

796—797. s. Ez a pont hiányzik a szerződés közzétett szövegéből. (Erd. o. gy. eml. I. 289. l.)

806. s. 1551. julius 24-én estve érkezett Izabella Kolozsvárra.

807. s. A kolozsvári országgyűlés julius 26-ra volt összehíva. Fráter Gy. 21-én írja Ferdinándnak: *Coloscarini proxima dominica comitia particularia per serenissimam reginam indicta celebrabuntur.* (Tört. tár. 1880. 240 l.)

808—9. s. Az János király fiáról való szép krónika 110—1. sor szerint nem János herczeg, hanem a királyné asszony betegődék bánatjában. (369. l.)

822. s. Fráter Gy. július 16-án kelt levelében tesz először említést Ferdinánd előtt arról, mily kívánatos volna leányának (Johannának) János Zsigmonddal való eljegyeztetése (Tört. tár. 1880. 92. l.) Castaldo Blandratával július 15-én közölte azon hírt, hogy Ferdinánd július 8-án kelt levele értelmében beleegyezik az eljegyzésbe. Ugyanakkor Fráter Györgynek is sikerült Castaldot nyilatkozatra bírni s másnap — erre nem hívatkozva — írta meg levelét Ferdinándhoz; július 21-én pedig már egy másikat, melyben elmondja, hogy Castaldo mily titoktartás alatt közölte vele Ferdinánd ezen elhatározását s nyomban előadja a szultán félrevezetésére kigondolt tervét is. (U. o. 237. l.) — Szász-Sebesről Enyedre menet Tövisen jött létre a vég megállapodás július 19-én, Fráter Gy. azonban csak 21-én Tordáról keltezve a korona átadása után ír Ferdinándnak (V. ö. Erd. o. gy. eml. I. 290. l.) Az eskütétel (823,—4. s.) augusztus elején Kolozsvárt a piaczi nagy templomban, az eljegyzés pedig Monostoron ment végbe fényes szertartások s nem nagy örvendezés között. (V. ö. a 69. lappal.)

833—836. s. Fráter Gy. július 31-én írja Ferdinándhoz: *Castrum Almas credo M. V. hactenus innotuisse Paulo Bank pro octo millibus florenis per serenissimam reginam impignorum fuisse quam (sic) ego nunc restituta summa illa pecuniae redemi. Valamint: Arcem Deva iam in nostris manibus habemus, dominum vero Andream Báthori ad occupationem Themesvar, Solymos, Lippa, aliarumque arcium, quae in partibus inferioribus sunt, misimus.* (Tört. tár. 1880. 244. l.)

849. s. Szerémi Gy. írja (cap. XLIV.): *Petrus Petrovit erat carnaliter frater, hoc est atyafy gyermek erat cum Rege.*

856. s. Fráter Gy. auguszt. 19-én Ferdinándhoz: *cum iam arces Themesiensis, Beche et Bechkereke et reliqua omnia loca, tam in Hungaria quam in Transsylvania in potestate Mtis. V. sint, omniaque in defensione Mtis. V. consistent, arbitror me meae nunc oblacioni satisfacisse.* (Tört. tár. 1880. 254. l.)

857. s. Petrovics lemondása s Munkácsot elfogadó nyilatkozata, kelt Eperjes mellett 1552. január 28-án (Verancsics, IV. 366. l.). — V. ö. Brüss. okmt. II. 318—324. lapjaival.

866. s. Kérelmés. — Fekete Imrénél (II. k. 350 l.):

Végre az Sámuel népe kérelmését
Ő urának, istennek megjelenté.

Pázmánynál már kéremés olvasható.

869—870. s. Castaldó julius 21-én kelt levelében, midőn a koronának akkor nap történt átvételéről értesíti Ferdinándot, egyzsersmind arra nézve is útasítást kér, vajjon ő maga, vagy Fráter Gy., vagy Nádasdy vigye-e fel Bécsbe a koronát? Utóbb is Báthori András, Dobó Domokostól és Nyári Lőrincztől kísérve szükséges fedezettel szállította Tokajba, hol Pallavicini Sforzia és Serédy Gáspár vette át s vitte Bécsbe. *In den dritten tag September des morgens zwischen 7 vnnnd 8 Uhrn gleich als die Khun. Mt. vor Irer gewenlicher mess ganngen, jst der Herr Sfortza, Marggraff zw Pallavicin Röm. Khön. Mt. Khriegsrath, widerumb glücklich vnnnd woll ankhomeen, vnnnd für erst die heylig Khunighklich hungarisch Cron, sambt dem Khunighklichen ornat vnnnd manttl, auch Khun. Scepter vnnnd apfjl. — — — Neben dem Herrn Sfortza haben auch die Khun. Mt. dem Herrn Scheredi Jörgen aufgelegt, diese Cronen biss alher mit 400 guetten hungarischen hussern zubelaytten.* (Hatvani M. Brüsseli okmtár II. 267. l.)

873. s. Fráter Gy. Colosvarini octava die augusti anno domini 1551. írja Ferdinándhoz: *Hodie serenissimam reginam recta unacum illustrissimo eius filio Cassoviam profecturam honorifice ad duo milliaria de Colosvario deduxi, ut deinceps ad solius tantum Mtis. V. negotia nos attentos esse deceat.* (Tört. tár. 1880. 249. l.) — Tinódi Szent-Királyt, mások Zilahot említik, ő maga helyről nem emlékszik, de azon körülmény, hogy még az nap írja levelét, igazolni látszik azt, hogy csak 2 mértföldnyire kísért a királynét.

880. s. Ödöfni Lászlóra nézve lásd Budai F. Polg. Lex. III. k. 886. s. Czéczeiről Budai E. Magyar or. hist. II. 40. l. azt mondja: Íródik Czéczeinek is: de igaz neve Csécsei volt. — Tinódi a cs-t rendesen *ch*-val írja, Czecei nevét pedig mindig *Ceccei*-nek. Lásd róla az 58. 59. lapon.

906. 907. s. *Szandsák* = Szandsákbég, miriliva, kerületi főparancsnok. — Különben *szandsák* is, *liva* is zászlót jelent. A szultán az értesítések vételekor julius 18-án hívatta Malvezzit, Ferdinánd követét, s kihallgatás után a fekete toronyba záratta. 20-án kelt s Fráter Györgyhöz intézett levele gyanúval s fenyegetéssel van tele. (Tört. tár. 1880. 236. l.)

927. s. *Uruméli had* am. ruméliai vagyis Törökország európai részében fekvő had.

928. s. *Vajda, vajvoda* a szandsákbég után következő legfőbb tisztt, a ki amannak rendszerint helyettese is volt.

937. s. Mehemet basa beglerbég augusztus 3-án már fenye-

getve tudósítja Fráter Györgyöt hadai gyülekezéséről s azon szándékáról, mely szerint Péter-Váradnál fog a Dunán átkelni (v. ö. 954. s.). A levél írásának helye nincs feljegyezve, de kétségtelenül Szalán-Kemenben kelt. (Tört. tár. 1880. 245. l.) Augusztus 19-én Frater Gy. írja Ferdinándnak: *Turci ut mihi servitor meus recensuit prope Zemlyn et Zalonkemen sunt, pontemque iam in Danubio ad Vardinum Petri absolutum fuisse dicebat.* (U. o. 255. l.)

943. s. Szúbasa, szpáhia. Szpáhi vagy szipahi lovas katonát jelent, szúbasa pedig lovas altisztet.

951. s. *Beslia* = beslü, az önkéntes török lovasság egyik fajtája, mely a mai basi bozukokhoz volt hasonló. *Martalócz* = keresztyén zsoldos, kit a török rendszeren csak várőrizetre használt, de szükség esetén egyéb hadi szolgálatra is. *Jancsárok* voltak részint a hódolt keresztyénség közt szüleiktől tized fejében elszedett, részint a hódolatlan vidékekről elrabolt keresztyén gyermekekből nevelt gyalog seregek. Mehemet basa fent idézett levelében írja, hogy 8000 jancsár van vele.

954. s. Az átkelés a török írók szerint is szeptember 7-dik (ramazán hó 6-ik) napján történt meg. — Balogh Lőrincz becskerekai várnagy szept. 11-én arról tudósítja Lossonezi Istvánt, hogy *mastan az pasa népe túl a Tiszán. Chyrogdon (Csurog) szállott táborban, nem messze Becséhez és ide által akarnak kelni. Az minémű hajójok vagygon, mastan Titelt vadnak, az kikben hidat akarnának csinálni és mind az egyéb vízi készségek is, reánk akarnának jünni, kire az Üristen nem segéli őket.* (Tört. tár. 1880. 597. l.) *Als der Weglerweg (Beglerbég) mit seinem Volkh über die Thuenaw vünd Teysa khomen was, hat er erstlich das Schloss Wetsche angriffen, vünd den 15 tag Septembris belegert daselb beschossen, vünd am 19 tag Septembris vor tags mit dem Sturm erobert; den 18 tag deselben monats hat sich jn das Castel Jartscha auch ergeben. Den 21. Septembris hat er Weschkhargekh (Becskekerek) belegert, welches sich denselben tag ergeben. Von dannen ist er auf das Bistumb Tschanad, daselb den 28 tag Septembris belegert, welches sich on alle gegenwer ergeben. Alsdan ist er auf Lippa gerückht: daselb vnbesetzt gefunden vnd den 8 tag octobris vmb 3 Wr nachmittag on alle widerung eingenomen. Von dannen ist er auf Tamanshwar vnd dasselb den 16 tag octobris belegert. Így adja elő egy szemtanú is az eseményeket 1551. december 20-án bevégzett emlékiratában. (Brüsseli okmt. II. 275.)*

959. Fígedi Gábor, Nagy Imre és Szentimrei Jónás (talán helyesebben Szentannai Tamás) szeptember 10-én tudósítja Be-

eséből Báthori Andrást, Lossonezit és Nagy Kampót Török János által, azonban így szól a rövid levél: *mikoron ez leveleket elvégezték volna, sokkal bizonyosabb hírünk juta és rövid üdénk leve hozzá meg nem írhatók Ngtoknak, de ez Terek János nyilván meg mondja: azért Ngtok meghígyje s:avát.* (Tör. tár. 1880. 597. l.)

965—969. s. Horvát Ferencz és Cserepovit Miklós írja Bilédrről szept. 19-én, szombaton, Becse megvétele napján Báthory Andrásnak: *hogy cseterteken nappal, éjjel is és pénteken felestekem-korig szünetlen lötték és mondják, hogy igen törték, azután megszűntek az lövéstül. Nem tudjuk mire vélnie, vagy hogy szózatot adtak ki, avagy megvették. Mondják ezt, hogy becskerekiek mentek volt biglerbéghez és azon kéri volt, hogy ne menjen oda és ő maguk megadják mind az várat és az benne való néprrel, várassal egyetembe.* (Tört. tár. 1880. 598.)

970—971. s. Csanád feladását maga Fráter Gy. hagyta meg várnagyának Nagy Péternek azért, mivel úgy volt értesülve, hogy a török ennek elfoglalása által Szeged birtokában magát biztosítva hiszi s azonnal visszamegy a Tiszán. — Horvát F. és Cserepovit Miklós imént idézett levelében azt írja, hogy a török ezentül (Becs-kerek alól) *Csanád alá száll, onnan mind feljebb feljebb.* Fráter Györgynek lett volna igaza, ha a Lippán halálra ijedt kereskedő népség követséget nem küld a beglerbéghez, s ajánlatot nem tesz neki, hogy a várat kezére játssza.

966. s. Lásd I. k. 293. lapját.

977—980. s. *Galád* ma pusztá N.-Kikindához egy órányira. *Aracia* helyét az *aracsi* pusztá templom jelöli Török-Becse és Beodra közt. *Ó-Besenyő* valamint *Fenlak* és *Egres* ma is lakott helyek a Maros bal partján. *Nagy-Lak* Csanádban. *Csálya* Tinódi-nál *Cialia* ma *Csáta* pusztá a Maros jobb partján *Zádorlakkal* átellenben. *Pálélése* (Pálülése) ma ismeretlen, valamint *Bodorlak* is. *Eperjes* Patocsi Ferencz szülőföldre Arad megyében. *Horogszeg* Temes megyében. Csak talán *Csákora*: *Kis-Somlyóra* nézve Oláh Miklósnál (Hungaria I. I. c. XVII.) olvassuk: *Inter Temesium flumen et Danubium est Campus, qui Maxons appellatur, in cuius medio syl-vošo arx est, Er-Somlyo, alia item Temesvar versus, campestris arx, Somlyo cernitur.* — *Iládia* nevű helyet ma Krassó megyében találunk.

981. s. Horvát Ferencz és Cserepovit Miklós szept. 19-én Báthori Andrásához intézett levelök külsejére ugyan ezt írták: *mind itt vagyon inkább az egész Ráczság mi velünk; de Aldana* (Nagy

Kampó) már szept. 15-én arról tudósítja Frater Gy.-t, hogy: *praeter inimicos notos etiam quos amicos habere credebamus, hi etiam in hostium auxilium conversi sunt contra nos; sunt autem hi nonnulli Racionorum et omnes integre si connumerari licet etc.* (Tört. tár. 1880. 593. 268. l.).

987. s. *timár*-nak neveztetett az oly hűbéres birtok, mely 20,000 oszporánál kevesebbet jövedelmezett. (66 oszpora volt 1 magyar forint.)

989. s. Fráter Gy. 1551. aug. 8. és 10. napján kelt leveleiben Losonczy Istvánt, Székely Lukácsot és Podmaniczkyt ajánlotta Ferdinándnak a temesvári főkapitányságra, kik közül az Losonczit választotta ki.

990. s. A 41. és 72. lapon maga Tinódi mondja, hogy «Az két Kampó is véle vala Losonczival». Már fennebb meg kellett volna jegyeznünk, hogy Nagy Kampó emlékiratainak egy része 1878-ban adatott ki következő czím alatt: *Expedicion del Maestre de Campo Bernardo de Aldana, a Hungaria en 1548, escrita por Frey Juan Villela de Aldana, y publicala ahora por primera vez, por Antonio Rodriguez Villa. Madrid, Casa editorial de Medina. 8º.*

995. s. *Váraddol*=Váradról, mint *Váraddá*=Váradra.

1001. s. Már a 945. sorban is említve van Ulumán vagy Uluma bék, kit a török írók Uláma basá-nak (اولامه پاشا) írnak. Persa származású volt; szept. 28-án, mely napon Csanád megvéteztett, csanádi várparancsnokká lett; Lippa bevételekor, mi október 8-án történt, az 1077—1080. sor szerint is a beglerbég őt hagyta Lippában 5000 emberrel. V. ö. Hajder basának a lippai táborból október 13-án Fráter Györgyhez intézet levelét *Pray, Epist. proc. II. 303. l.*

1089. s. V. ö. Az vég Temesvárbán Los. Istv. haláláról 83—86. sorral.

1132. s. *elburulának*. 1559. szent Iván nap előtt való hétfőn az koppáni bég halásztat volt az koppáni tóban, nagy halat fogtak volt, örültében im maga es az tóba *szekekkik*, az hénár *elburuljd*, míg az tebbi oda futnak, addiglan megholt az vízben, utána *szekett* volt egy aga stb. *Magy. lev. tár I. 330. l.* — Lásd alább a 68. lapot.

1145—1152. s. Uláma basa zene-kedvelő természetéről másik adatunk is van. Istvánfi írja (lib. XVII.), hogy midőn Lippát elfoglalta s a Róbert Károly által épített templomban az orgona nagy ón sípjait meglátta, a kérdésére nyert válasz után kívánta, hogy játszanak előtte az orgonán. Gyönyörködve hallgatta a keresztyén

isten-tisztelet céljára készült hangszert, melyen ez alkalommal is bizonyosan egyházi énekek dallama zendült meg. Egy percze felülkerekedett benne persa nemzeti ösztöne moszlim-hitűségén, de mégis csak annyira, hogy Szegedi Ferencznek, a szerzetesek jámbor gárdiánjának azonnal öt fogát húzatta ki s kegyetlenül elverette. Mint Tinódiból látjuk, többet és jobban mulatott Kármán Demeter hegedűje hangjain, kit dús ajándékkal kecsegtetett; azonban «az fogadás hozá a szegény lantost nagy koldússágra». — A «sok hegedős» közül, kik akkor Magyarországon éltek, egy volt Kármán D., kinél nem volt jobb «az rácz módban». Tinódi elismerése figyelemre méltó, mivel az ország déli vidékén lakó szláv nemzetiség legkitűnőbb hegedőst mint szakértő tisztelte meg vele. A magyar és rácz hegedős hegedője közt aligha volt különbség, a mennyiben mindenik a cziterának vagy tamburának felelt meg. Lant vagy koboz alatt azon hat húrral ellátott kobzot kell értenünk, melynek alakja Temesvári Istvánnak a kenyérmezei győzedelemről szóló énekének végén (Heltai cancionale) látható, hol a metszés paizst ábrázol, melynek jobb oldalán meztelen görbe kardot, balról pedig kobzot tartó egy-egy kézfej látszik; ezek felett szalagon S. T. azaz Sebastianus Tinódi.

Hegedős és lantos sokszor egynek vétetik, de többször határozottan meg van különböztetve, mint itt is a 266. és 268. lapon, valamint Ilosvai ezen helyein:

Jó volna most megkénálanád azzal
Lantost, hegedőst az bornak javával.
Hadd lankának, ne gondolnál bár azzal.

valamint Minden ember lakjék vigan jó borral,
Ne kerülj el az hegedűst most azzal,
Hadd üsse el az rozsdát az torkáról.
Am az lantost tolják ki bár az házból.

és Az kik históriákról tudnak szólni,
Annak szavát ott is meg kell hallgatni.
Néha lantnak s hegedőnek zöngeni.

(Ptolomaeus.)

Tinódi magát Lantosnak nevezi s «hegedősnek» soha sem. Latinul is a versfejekben kétszer mondja magát *Lutinista* vagy *Lutanista*-nak a *lutana*=testudo, középkori latin szótól. E megkülönböztetés mutatja, hogy a lantnak és hegedőnek nevezett hangszer nem ugyanegy volt, bár az utóbbi alatt még nem a ma így nevezett hangszer, hanem a mai czitera vagy tambura értendő.

A vonó, úgynevezett «lengyel hegedű» a XVI. század első felében még ismeretlen vagy legalább használatlan volt hegedőseink körében. Beatrix királyné csepel-szigeti cigány muzsikusai még kobzokon játszottak (*sonono di lanto*). Századok. 1874. 81. l.

II. Lajos király 1525-dik évből fenmaradt számadási könyve szerint volt a királynak egy Zsigmond nevű udvari luthinistája (M. Tört. tár. XXII. 67.); öt-hat tubicinatora, ezek közül Polyák Lőrincz külön 20 fittal jutalmaztatott a miért két apródot a maga művészetére betanított (130. l.); egy timpanistája; két fistulatora (Jósa és Mennyhért 141. l.) egy János nevű elébb meghalt (133. l.); egy citaristája (Keller Máté) (189. l.); egy organistája (168., 229. l.). Ezeken kívül lófuttatások alkalmával (május 12-én) a nádor és az egri püspök tubicinatorai is működtek s borraivalóban részesültek (169. l.); ugyanily alkalommal (május 3-án) citerás cigányoknak (*pharahonibus, qui coram Regia majestate in stadio cythara tangere habuerunt*) borraivaló adatott (163. l.); ugyanilyeneknek (*citharedis pharahonibus, qui coram Regia majestate cithara tangere habuerunt*) jutalmul 3 firt július 13-án (234. l.).

1147. s. *cielchap*. Molnár Alb.-nél: *Czélczap*, *scurra*, *nugator*. *czélczapoc* = *scurror*. *czélczapás* = *scurrilitas*. — Csáktornyai Mátyásnál (két görög hercegről): *Hazugsággal addig czélczapott körülé, Őt valamiképen csakhogy elvesztette* stb. Matkó I. Bányász cs. 263. l. csak *útresztő csélcsapás dolgod*. 197. *de talám így fogsz csélcsaposkodni*.

1149. s. Ilosvainál (Ptolomæus):

*Az király vigan köszöni jó borát,
Nem felejtí hegedőset, lantosát,
Mert vigabban ránthatja az notáját.*

1150. s. *Chuffság*. — *Csuf* = *jocosus*, *illusor*. *Csűfság* = *jocus*, *facetiae*. — V. ö. A sokféle részögről 86., 87., 92. sorával. — Érdy c. 95. l. *mikoron egy jámbor pispék predikállana, egy ez vylaghy chuff Jateekus kezdé magát hánni az predikáczion*. Virg. c. 95. l. *nyilván látjuk, hogy ez velági chufok, ez földi urakat csodakén dicsérik és szeretik, kik nekik adnak egy seng posztót avagy egy kis kön(t)öskét*. Tih. c. 24. l. *Az udvarnak cufi kegyek ötet sokképen megcuffolják vala*. Jord. c. 860. l. *jönek időnek utolsó résziben családtságban ötözett czuffok*. Ez utolsó helyen az újabb biblia fordításokban *csűfok* helyett *csufolókat* találunk.

1174. s. A gyülekezés nem Lippa, hanem Temesvár «szabadítása» végett történt. Fráter Gy. 1551. szept. 17-én írja Szebenből Ferdinándnak, hogy Patochy Ferenczet már előre küldte és

hogy ő maga Szász-Sebesre indul (Tört. tár 1880. 271. l.). Innen október 9-én adta ki ugyanoda táborba hívó rendeletét (Erd. o. gy. eml. I. 380. l.). Tinódi nem téved midőn Kenyérmezőt említi, mivel Temesvári István írja a jóval elébb Kenyérmezőn táborozó törökökről, hogy ezek megérték hogy Báthori

Igen szép sereggel csak közel hallgatna,
Egy szép váraskában, kinek neve vala
Szász-Sebes, hozzájok két mélföldni vala.

1181. s Ferdinánd 1551 junius 21-én írja Fráter Gy.-nek, hogy: *licet duo ipsius Nadasdy collegae absentes sint, nempe Andrea de Bathor ex podagra laborante etc.* (Tört. tár. 1880. 81. l.)

1194. s. V. ö. a 299. lapon olvashatókkal.

1204. 1206. s. jődögel. Szép Júlia székely balladában: *Egy szép gyalog ösveny hát ott jődögel le.* — Budai Ilona: *Hát egy bíval tehen azon jődögel le.* Kriza, Vadr. 123. 318. l.

1208. s. *lanczkenet* = landsknecht. Szerémi Gy.-nél is (189 l.): *postea porrexerunt sub arcem pedites et lanchkenetek, largiter spisse circuerunt arcem et lanceas suas dirrexerunt supra.*

1218. s. A várta szó Szeréminél is többször jön elé a 287—289. lapon p. o. Rex dominum Gritti fecit vocare de varta ad arcem. Bogáthi (Castriota Gy. I. r.): *Hamar virrasztókat vártán leveré, Szeretelenül mindenütt töröket veszté* stb. A strófát v. ö. Nyőr VIII. 322. l.

1220. 2 s. Egy szemtanú előadása szerint: *den 3. tag novembris Lippa belegert und das Lager an die höch oberhalb der stat gegen Orient geschlagen* stb. (Brüsseli okmt. II. 287. l.)

1225—8. s. Ugyanott: *vnd das geschütz daran verordnet worden, vnd den 5. tag darnach zu morgens anfangen zu schiessen, vnd als das schiessen zimlich von stat gangen, hat der herr General den Sturm mit guetter Ordnung verordnet.*

1236—1240. s. *sein sy auf den sturm dermassen begirig gewesen, das sy die bestimbt Zeit nit erwarten haben khunen.* — *Nemblich erstlich sein zwen spanisch hackhen schütz biss jn das Loch geloffen, vnd hinein auf die feind gesehen vnd auf sy gespurtzt, aber da den Anthonen Schentznülg* — *die obgemelter zwen hagen schützen bey dem Loch ersehen, ist er jn seiner Rüstung zum Loch geloffen vnd* — *vnder die feind gesprungen, welcher von jnen von stunden erschlagen* stb. Id. h. 288. l. — V. ö. Verancsis, VII. 172. l.

1240. s. *nyakazák.* Münch. c. 40. l. *megnákazá Jánost a tömlöczben.* Jord. c. 398. l. *nyakát vágatá az temleczben.* — Czeglédi I.

Baráts. dorgál. 195. l. a római ecclesia hasznáért az eretnekek megnyakasztassanak. Itt is alább a 63. stb. lapon.

1241—6. s. vnd als das Teutsch vnd Ungrisch Kriegsvolck erschen, das die Spanier den Sturm angeloffen, — — sein alle nation nachgerückht, doch nit hinein mügen, sonnder zum andern malen von Loch gewichen. Brüss. okmt. 288. l.

1246. s. hátat ad. Régi költőinknél s prózaíróinknál szokásos kifejezés, mikor a hadak megfutamodásáról szólnak. Bogáthinál (Castriota Gy. IV. r.):

Nagy vakmerőn két had összeroppana
Nagy harc után török hogy hátat adna stb.

1247—1261. s. ebél = ebédel. Münch. c. 137. l. keré ötet hogy ebellenék ő vele. Jord. c. 566. l. keré hűtet, ebellenék hű nála.

1249. s. Brüss. okmt. II. 289. l. In dem ist auch der Herr Nadasty khomen vnd jn aigner Person den Sturm angeloffen vnd gar ritterlich sich gehalten, das volck jm nachzurücken ermant. — Verancsics. II. 90. l. Az magyar nép nagy ustromot tőnek, kiknek előttek forgódik Nádasdy Tamás az ustromon egy zászlócskával, Lippát (a várost) ustrommal megrevik.

1265. s. Brüss. okmt. 288. l. erstlich ain heuduck an ainer Layter jn ein holtzern Ackheil eingestigen, daselbst einen Turckhen erwirgt; also ist ainer nach den anndern in gemelte Akheil gestigend vnd folgendt dem feind zugeeilt.

1274—7. s. U. o. 289. l. sein sy in das Schloss entloffen, welche die vnsern biss in das thor gehauen. — — haben sy die Pruckhen am thor des Schloss aufgezogen, vnnd sich darein in die 1500 starck.

1289—1292. s. U. o. 289. l. Auch jr vil jn das Wasser Marosch getrunen, diselben darinnen ersoffen.

1299. s. Hegyes tör. Hosszú nyársszerű lovassági kard, melyet régi összeírások, végrendeletek szövegében gyakran találunk említve. Székely Estván jegyzett fel egy népies mendemondát, mely szerint: Mátyás királyba — azt mondják, hogy az urak az ő nagy betegsége korán egy hegyes tört tolta volna fel benne, kit azután Fejérvárban a koporsónak rostelyán megtaláltak volna stb. (221 lev.)

Gyakdosá. Bécsi c. 45. l. leánoknak fiai meggyakdosták őket. — Münch. c. 211. l. Látják kit által gyakdostak. — Egyetemi könyvt. 97. sz. codex 45. levelén: Sicut spina pungit meghgagdos.

1305. s. lásd az 1274. sorra tett jegyzést.

1309—1312. s. Brüss. okmt. II. 285. l. Den 26 tag octobris

sein des Münichs schreiben in die Stat (Temesvár) khumen, wie das er vil Volckhs bey einander hab vnd der Stat zu hilf khomen well. Den 27 tag October ist der Weglerwegckh mit seinem Volckh vor tagg jn seinem Leger aufgebrochen vnd von der Stadt abgezogen. — Az október 16-án ostrom alá vett Temesvár (U. o. 275. l.) felszabadulását e szerint is pontosan teszi Tinódi «tizenkettőd napra».

1320—1325. s. Verancsics, II. 91. l. *Vigre az dlgyúkat ngy felől az várnak szegezék. Igin erősen töretik, lötetik, úgy annyira, hogy az várat inkább mind elronták. Brüss. okmt. II. 290. l. Also ist ein gross stückh von Zwingler nider gefallen, das man ferner nit dem geschütz noch gefallen hat die hoch maur beschossen mügen, vnd als man an allen orten jn das Schloss geschossen hat vnd sich die feindt an jr Profandt vast abgezert haben, sein etliche Türckhen zu mermallen auss dem Schloss gefallen.*

1325—1336. s. U. o. *Den 20. tag Novembris hat der Vlomanwegckh auss dem Schloss begert mit dem Münich Sprech zu halten — — vnd haben dem Münich des Vlomanwegckhs Begern angezaigt ; nemblich das er erbiettig sey das Schloss abzutreten, doch mit der Con-ticion, damit er mit allen den seinigen mit hab vnd guet vnd werhaffter hand frey sicher gelassen vnd beglait werdt. Darauf jm dise Andwurt ertvolgt, das jm sein Begern abgeschlagen wirdt. Aber er soll sich mit allen den, so im Schloss sein mit hab vnd guet nichts ausgenunnen auf des Röm. Khun. Mt gnadt ergeben.*

1330, s. Kazul. *basa=kizil bas, azaz veresfejű. A persa sáhi korona után a sahnak, valamint minden persának csúfnéve, mi egyszersmind gonosz embert, csalárdot, hazugot is jelent.*

1331. s. *pribék* = ki törökből lett keresztyénné vagy keresztyén hitről tért az iszlámra. Szláv eredetű szó. Komáromi Cs. György, Igaz hit. 260. lapján a hittől szakadtakról s az ezek által elkövetett sz. lélek ellen való bűnről szólván, feddi azokat a kik abba ejtik magokat, azt egy pontnára sem kerülvén, minéműek a pribékek és apostaták. — Bogáthi (Castriota Gy. VI. r.):

*Sok nyelven túdo két latrat bocsáta,
Keresztyénségre mintha szöktek volna,
Keresztség után ha hitelek volna,
Vassal, méreggel két pribék forgódna.
Keresztség után nem sok idő múlék,
Öszveveszének — nem tom min — pribékek stb.*

II. Lajos király 1525. évi számadási könyvében is ezt olvas-suk márcz. 16-ról: *Eodem die Thome et Georgio prybecis, qui nunc*

de Thurcia ad dominum Petrum Krwssyt profugerant, Regie Maiestati pro subsidio supplicantibus, iussu sue Maiestatis, dati sunt fl. XXXII.

1338—1352. s. A szemtanú följegyzése szerint november 27-én jelentek meg újra Uláma basa biztosai, *darauf der Münich mit seiner praticckh die sachen dahin gebracht, damit den Turckhen ein frey sicher Abzug mit hab vnd guet vnd verhoffter handt sambt nottürfftigen Belaitung zusagt worden ist. Der münich hat auch etliche tag den Ulomanwegkh profandt in das Schloss geschickht.* (Brüss. okmt. II. 291. l.)

1357. sort v. ö. 1471. sorral. — Mint a hogyi itt a török pártjára hajlást jelzi e bizonyosan példabeszédszerű kifejezéssel Tinódi: épen úgy a mohammed hitéhez hajlással gyanúsítja Czeglédi I. Pázmány Pétert mondván: *Im sapkát tött e Jámbor fejében!* (Barátsági dorgálás 195. l.). Székely Estván (Krón. 235. l.) így fejezi ki: *A barátot megölék, mert esmét hátra akarja vala a lovát fogni.*

1369—1384. s. A szemtanú előadása szerint *jnen auch, damit sy jren Plünder mitführen sollen, hör vnd anndere wagen zuegestellt.* (U. o. 292. l.). — A kivonulás csak decz. 4-én éjjel történt meg.

1387. s. *rác* szava helyett olv: Rác Száva.

1393. s. *Rözgödnék* = kászolódnak, mozognak. Draskovich György győri püspök írja 1643-ban Győr megyéhez: nem árt, hogy *rözgölődik* kegyelmetek, mivel nemcsak Morvában, de magunk vármegyében is elég ellenségünk vagyon a pogány török. (*M. Tört. tár.* VIII. 180. l.). — *Cselleg*-re lásd a 439. sorra tett jegyzést.

1430. s. Verancsics, II. 91. *Az viadalban Balasynak lábát meg-lövik puskából, és szígyennel, kárral hátra tére, Uliman tisztességgel, bikisíggel elmene.*

1446. s. E sor betűről betűre megegyez Istvánfi Pál Volter és Grizeldisének második sorával.

1453—1456. sort v. ö. Zsigmond király és cs. krónikája 170—172. sorával.

1461—1464. s. Verancsics, II. 91. l. *Lippa alól az had mind eloszla. Akkor hagyák Lippa várában Nagy Kampót.*

1465. s. Castaldónak kelet nélkül közölt, Ferdinándhoz még bizonyosan Lippa alól írott levelében olvassuk: *supplico Mti Vrae, ut me characteribus scifris his reddat certum: quid me facere oporteat, si forte ipsum (fratrem Georgium) sinistre aliquid moliri intellexero, ne suis cavillationibus et astutiis illudamur, decipiamurque.* — — *Et quia haec res subitam resolutionem expostulat, poterit mihi M. V. men-*

tem suam significare, et quid a me fieri velit exprimere. Facturus namque omnia ea sedulo fideliter, quae ex re Mti Vrae totiusque Civitatis a me unquam paestari possunt. (Bucholtz, IX. 582.) Sforziának Fráter Györgyöt Ferdinándnál bevádoló levele szintén Lippa alól kelt november 30-án (Pray. Epist. pr. II. 314. l.).

1471. s. v. ö. az 1357. sorral.

1490—6. s. Castaldó fennebbi levelére mint Tinódi mondja — még Lippa alatt megkaphatta az útasítást, mivel a szemtanú naplója szerint (Brüss. okmt. II. 292. l.) *Frater Georg den 9. tag decembris mit den Herrn General Obristen (Castaldo) von Lippa aus nach Sibenwürgen verrückht, zu Winza (Alvincz). Ferdinand 1552. január 2-áról Károly császárhoz (Bucholtz, IX. 582. l.) és Mária királynéhez (Brüss. okmt. II. 313. l.) külön intézett levelében adja tudtul Fráter Gy. halálát s mindkettőben csaknem ugyanezen szavak fordulnak elő: *mesme le scrupule et occasion de suspicion que sur la fin lon a commence avoir sur frere George, lequel depuis a commence user de conspirations et pratiques non seulement a mon preiudice et de mes affaires audit Hongrie, mais aussi de tout la Chrestiente, et tellement, que mon General Castaldo, si autrement lon a voulu cuiter le dangier imminent a lui, les siens et tout le pays, a este constrainct et avec mon sceu le faire despecher.**

1503. s. csendes. Alább is a 61-ik lapon. Lásd a II. k. 401. 440. l. — Boghádi (Castriota Gy. VI. r.):

*Mindennek — úgymond — legyen regulája,
Csendeszen szélvész bolond ki kívánja. stb.*

1505. s. ha = mikor. Az elébbi kötetekben sűrűn van rá példa.

1510—12. s. Az elősorolt ajándékok Istvánfinál és Forgáchnál is ugyanezek; az *aranyos teztmen* Forgáchnál (23. l.): *sudarium*, — Istvánfinál: *persicum sudarium auro intertexto acu pictum* (lib. XVII.) Eredetileg *دستمال* desztmál = keszkenő (persa szó). Régi összeírásokban *török keszkenő*, *aranyas keszkenő* név alatt gyakran fordul elé, hol a *keszkenő* még többnyire *kendő keszkenő*-nek írva található. Különben ezekből érthetővé lesz Tatay István hagyatéka 1607-ben kelt összeírásának eme három pontja is: Egy fejér *keztmenyben* valami missilis levelek stb. Egy fejér *selyem keztemény*. — Egy *török teztmet* merőn varrott, kívül zsinoros. (B. Radvánszky B. Magy. család élet, II. 125—127. l.).

1523. s. Ezek egyikét említi Forgách (25. l.), midőn leírja

az Alvinezre érkezést: *Nec deerant convivia et omnia laetitiae signa inter quae Gregorius Truppay, nobili quidem genere, et miles olim sed in caput accepto vulnere et laeso ac turbato cerebro facetissimus atque budensis, aliarumque expeditionum comes, ab omnibus vehementer amatus et Georgio carus, quem fratrem vocitabat, praeter solitum in pietatem et miserationum flexus, audacter hortatus: Cave inquit, mi frater tibi ab Italis barbatis, qui sicas in tuam necem deferunt, sive id a se fatidico spiritu, sive ab alio doctus monuit. Quem increpitum in carcerem abduci jussit.*

1530. s. A marosvásárhelyi országgyűlést Fráter Gy. decz. 21-re hívta össze, hova 17-én (csötörtökön) ő maga is indulni akart. Meggyilkoltatása ekkor reggel történt. Horváth Mihály (Fráter György élete) Istvánfi előadását követve bővebben írja le a gyilkosségot, s igen kevésbé tér el Tinódi rajzától. Istvánfi csak Vas Ferenczet említi, Gicziről nem szól.

1536. s. *udvarnak e helyett: udvarlanak* V. ö. I. k. 299. l.

1538. s. *ajtót megkoltanták.* — Münch. c. 25. és 136. l. *koltajatok és megnyittatik tünektek.* — *koltagónak megnyittatik.* A Jord. cod. megfelelő helyein: *zerghessetek és zergetőnek áll.*

1539—1540. s. Ezt Istvánfi és Forgách másként adja elő.

1541. s. Istvánfi hatot nevez meg s két piacenzai orgyilkost említ név nélkül; alább Sforzián kívül ő is tíznek mondja a berohanók számát. Ezek egyike Ferencz mester, kiről Ferrari Márk Antal a fő gyilkos mondja, hogy együtt aludt vele azon éjtszakán Castaldo szobája előtt. Ferrarinak Kolozsvártt 1552. február 19-én kelt levéalakú emlékirata a turini kir. levéltárban: *Letra d'un segretario del Sre. Gio. Batta Castaldo* cím alatt található, melyből b. Nyáry Albert a következő részletet közli (*Századok*, 1869. 241. l.): «A tábornok (Castaldo) kérdezé tőlem, hogy miféle fegyverrel végeztessék ki a barát? Válaszolám, hogy legezélszerűbb e részben a gyilok; mire megjegyzé, hogy nem fog ártani, ha pisztoly is lesz kéznél; és erre feküdni küldé oly meghagyással, hogy hajnal hasadtával már nála legyenek. Időt nem vesztendő, kint az úr szobája előtt, egy tokos gyilokkal, padon aludtam: *dormi sopra un banco fuor della camera di detto Signore con un pugnale nella manica, et mester Francesco mio compagno fece il medesimo con una accetta sotto.*» — Ellentmond azon állításnak, hogy Menino lőfegyverre ejtette volna Martinuzzin a halálos sebet: «Isten a bizonyságom — úgymond — hogy magok a döfések is megtevék a szolgalatot».

1545. s. *Rapelyal*. A francia *rapière* magyarítása.

1546. s. *Mordál puska*. Molnár Alb.-nél: *sclopetulum*, *bombardula*. *Mordály* vagy *Mordány* (Dunántúl) ma is a kisebb fajta pisztoly neve. A *mordál ember*, *mordál puska* elnevezés arra mutat, hogy a német *mörder* lappang a *mordál*-ban. — 1582-beli összeírásban: *Három puska, egyik mordály* (Tört. tár. 1879. 560. l.) 1642-beliben: *mordály puska*. — *Egy mozsár-ágyú szabásu mordály puska*. (U. o. 163. l.) A *Dictionarium quatuor lingu.*-ban: *Dolon* = *mordály hegyes tör.*

1551. s. Istvánfi írja (lib. XVII.): *dextram auriculam ejus, quae naturali adnato continuo pilosa erat, Mercadus praecidit; et ut res Ferdinando evidentius acta constaret, per celeres dispositosque equos Viennam, indeque Pragam pertulit.*

1557. s. *igen örülik*. Lásd I. k. 236. lapján. — Sinai Miklósnak Bod Péterhez 1766. január 20-án intézett levelében: *Örülöm a Tymbaulesnek continuációja felől való szándékot stb.* (M. Prot. Figyelmező. 1872. 51. l.)

1567. s. Istvánfi márczius elejére teszi az eltemettetés idejét, azonban Tinódinak időjelölése határozottabb — február 26-ika.

1581. s. *királképe*=*locumtenens*. — 400 magy. lev. 96. l. *király effelsége képpe is várja óránként — hogy e kegyelme jőne ide Pápára az királ képpéhez, mert hogy királ képpe csak étet várja* (Keglevich György írja 1552-ben). — Ostermayer írja, hogy Castaldo kihirdettette a bibornok megöletését, mint a király akaratját azért: *dass jeder mann soll still seyn* (Erh. o. gy. eml. I. 356. l.).

1583—1588. s. Castaldo 1552. január 30-án Szamos-Ujvárról tudósítja Ferdinándot Fráter Gy. hagyatéka felől. Igéri a részletes összeírást, de levelében is előlszámlálja a talált kincseket: *Verum miror — folytatja — et stupefactus remaneo quomodo, hic tam pauca reperta sint respectu multorum quae fama erat hic asservata esse, nec dubitare possum quin castellani isti majorem forsitan partem sustulerint, sed cum id de praesenti non constet — usque ad opportuniora tempora dissimulandum esse censeo.* (Bucholtz, IX. 585.) Castaldo 4,500 marka ezüstről tesz jelentést. Verancsicsnál (II. 29. l.) olvasuk: *Vót penig az időben Barátnak, XXXV ezer gira ezüsti Újvárbán, ki mind plikekben állott. Az nélkül pénze, aranya, eggéb gazdagsága ki sokkal több vót, hogy nem hirdették. Még annak kivüle is, ki iminnitt amonnant Gastaldo kezihöz jutott, kiröl micsoda számot adott királnak és hova tette, — volna mit mondani.* (V. ö. Forgách, 27. l.) — *kucsi*=*kocsi*.

1589. s. Izabella 1552. január 4-én Castaldónak olasz levélben, (*Bucholtz, IX. 583. l.*) január 9-én pedig Ferdinándnak latinul fejezi ki köszönetét (*Pray, Epist. proc. II. 318. l.*) a Fráter Gy. haláláról szóló tudósításért. Mintha amazt az 1597—8. emezt pedig az 1599—1600. sor akarná jellemezni. Mindkét levél Kassán kelt; az utóbbira jól illik Tinódi szava, a „csuda sápolodás“. E szó ma is megvan különösen a székely szójárásban. 1560-dik évi levélben: *eleget hápolódtam rajta*. 400. m. lev. 369. l. — V. ö. Balassa B. költ. 301. l. — Nagy Bányai Mátyás, Az Jacab patriarcha fiáról Josephrol írja:

*Látának egy éjjel álmot ök mindketten,
Meggzomorodának az tömlőcz fenekén,
Igen sápolkodnak álomnak értelmén stb.*

1603. s. *Ki cseléködése* e h. kinek cselekedése. Szokott rövidítés XVI. századi versíróinknál.

1610. s. *jegyruha* = menyasszonyi hozomány. Káldi Gy. írja: *Solon megtiltotta a pénzbeli jegyruhát.*

1612. s. 1552. január 17-én.

1613—1620. s. *öl, ölése* = ül, ülése. Bécsi és Münch. c. *ül*. Nádor, Winkl. Jord. c. *il*.

1614. s. A *sokat* az eredeti kiadásban sajtó-hiba lesz e h. *szókat*.

1615. s. Bornemisza Péter is így sóhajt búcsú-versében: *Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!* (Vasady-codex a székely múzeumban.)

1636. s. *tisztire* azaz hivatalára.

1637. s. *Quinque et decem annis, quibus Cassoviam rexit, nullam noctem extra urbem egerat.* (Forgách. 30. l.)

1638. s. *kozart*. Ma egy szójárásban sem ismeretes szó. Értelme a *jargal, dül, kóborl, kórász* szókkal lehet rokon s ha nem az ős, helyneveink közt is gyakran előforduló *kozár*-ral, akkor az olasz *corsar*-, latin *cursor*-ral függ össze. Thahy Bernát 1559-ben írja: te kegyelmed akkor még Székesfehérvárban lakott, mikor Ralyay Pál az földeket bírta; Ralyay Pal halála után, annak is vagyon tizenhat esztendeje, hogy én is bírom, képét is megadtam és mikor megengedték azt *megh kozartam*. (400 magy. lev. 305. l.)

1640. s. *Lascanum Hispanum, ducem Ferdinandi, cum exercitu fusum stratumque interfecerat.* (Forgách. 30. l.)

1641—1660. s. Czecei halálát Forgách is ezen módon írja le, s még csak azt említi, hogy: *aegritudine potius animi, quam mani-*

festa aliqua causa, vitam cum morte commutavit. (30. l.) Neve tíz évvel később is eléfordult egy perben, melyet örököse Czecezi Péter 1560-ban folytatott Kassa városa ellen valami kert felett, mel ker tet erek áron vett volna és az kassai házhoz birt volna Leo : Czeceze. Kevéssel alább : Czecezy Lénártnak semminemő kerte az kassai hatá ron nem volt, azért az Czecezy (Péter) uram kereseti kassaiak ellen méltatlan volna (Régi M. Nyelveml. II. 167. l.) — Egy század múlva (1668. nov. 21.) Czecezi Dorkó özvegy Barna Ferenczné, leányával Barna Katával, Úsz Istvánnéval ugyancsak Kassán, az odavaló helvetica scholában tanuló deák ifjak sustentációjokra tettek alapítványt. (M. Prot. Figyelmező. 1872. 385. l.)

1674. s. *iratos* Molnár A. szerint: *picturatus, perpietus, depictus, graphicus*. Székely szógyűjteményben: *iratos* = *kifestett* (Nyelvőr. II. 470. l.).

II.

Szegedi veszedelem.

Az ének versefeiből ez olvasható ki: SEBASTIANVS DE TINOD DE IRRVPCIONE RVSTICORVM AD CIVITATEM NAGI-ZEGÖD ET DE INTÖRITVV EORVNDEM. — A versalak ugyanaz, mely az Erdéli Historiaé. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray, id. m. 78. 79. lapján.

Ennek az éneknek szövege hangjegyeivel együtt kiadva található még Heltai Cancionaléja L₂—M₄. levelén. A két szöveg közt, egyes szóbeli eltéréseken s változtatásokon kívül, nincs különbség.

1. s. *veszödelm*, régi alak a mai *veszedelem* helyett.

6. s. *Szeged* a krónikásoknál s verselőknél néha *Nagy-Szegednek* máskor *Mező-Szegednek* van írva, mint itt a 28. sorban: *Mező-Döbröczön*. V. ö. II. k. 155. l.

13. s. Istvánfi (lib. XVII.) az 1550-dik évről írja, hogy: *qua in urbe superiori anno arx latericiu operis Solimani sumptibus aedificata erat.*

17—20. s. Az 1555-dik évtől kezdve fenmaradt s a bécsi cs. könyvtárban található török adólajstromok (defterek) Tinódi állítását igazolják. 1555-ben magának a szegedi révnek jövedelme 107,514 oszpora volt. — 1558-ban a szegedi révnek a temerkényi, győői, tápéi, zentai, ajnavai, jazovai, csókai és padéi révékével ösz-

szesített négy havi (ápril—július) jövedelme 74,667 oszporára telt, mely összegből kifizettetvén a szegedi vár személyzetének azon része, mely illetékét a cs. kincstárból húzta, fenmaradt 63,570 oszpora.

21. s. *tisztól*. Lásd a 397. lapon. — Héder bék a török írók szerint: Mikhálogli Khidr bég.

25. s. *magabíró*. Használja Pesti G. is a XVII. mesében Károli Gáspár LII. zsolt. *Mit dicsekedel a gonoszban oh te magabíró?*

40. s. Tót Mihály, Nagy Ambrus, Horvát Ferencz, Uláma basa megtámadásakor is közre működtek, midőn ez Lippából elvult. (Lásd az 51. 52. lapon.)

42. s. Istvánfi szerint (lib. XVII.) Tót Mihály Castaldót kereste fel s az rendelte ki az itt megnevezetteken kívül még Alonzo Perezt és Oberstorff Ádámot. *Dörfi* István neve mind Forgáchnál, mind Istvánfinál Dersffinek van írva.

62. s. V. ö. Erd. hist. 439. sorára tett jegyzéssel.

65. s. 1552-ben — mivel szökő év — február 25-re esett sz. Mátyás napja, a mikor csötörtöki nap volt. Tehát szerdán estve (sz. Mátyás estin) történt az indulás. A támadásnak 26—27-dike közt éjjel, azaz szombatra virradólag már kellett történni (Tinódi szerint: szombaton éjjel), mivel Nádasdy Tamáshoz egy 1552. febr. 28-án Kolozsvártt névaláírás nélkül kelt tudósításban ez áll: *Rerum novarum nihil habemus praeter recuperationem Zeghedini. Res haec medio illius Michaelis Thot, cum quo sub Lippa et ante negocium tractaveramus, tandem ad effectum est deducta, duobus fere millibus Thurcarum trucidatis et filio Sangiaki intercepto; pater in arce cum pluribus Sangiachis, ut iam D. Vra sp. et mca. a sua maiestate intellexisse poterat, se recepit, ad quam obsidendam Magr. de Campo Aldana cum ducentum hispanis et centum hussaronibus, ac Bachith Péter et Bartholomaeus Horvath cum eorundem equitibus profecti sunt. Dnus Báthori, qui heri hinc recessit ex Varadino bombardas, cataphractos et quatuorcentum aydones eo expedit; et ego qui cras hinc recedam, cum reliquis hispanis et duobus millibus germanis Deum versus properabo, ut si necessitas postulaverit, citissimum subsidium nostris ferre valeamus.* (Orsz. levéltár. — Schradt Kristóf Pozsonyból márczius 3-án tudósította Mária királynét Szeged elfoglalásáról. (Brüss. okmt. II. k. 328. l.)

75. s. *elbamlák*. Ezt a szót legtöbbször a Jord. c. használja. 71. l. ottan *be bamollya* vala setét köd az sátort. 79. l. ottan setét köd *be bamlaa* az sátort. 157. l. kit imáran *be bamlot* vala az nagy

tíz. — 407. l. íme fénes ked *be bamlaa* hűket. — Érdy c. 63. l. tevéknek áradása *el bamol* tégödet. — Verancsics II. 163. l. annyi számtalan nép vót, hogy úgy *bamlották* vót *el* az egész várat mindönfelől, hogy egyebet a várba semmit ki nem láthattál vóna a tetejénél. — Lásd itt is a 99. lapon. Ma pestmegyei dunamenti szó: *elbámolja* azaz elhordja a víz a partot. (Nyelvőr VII. 281. 428. l.)

79. 80. s. *imeg* és *ing* egymás mellett, mint ma is a közbeszédben.

83. s. *áros* = kereskedő. — Münch. c. 61. l. menjetek az *árosokhoz* és vegyetek magatoknak.

91. s. *testben* ma *testből*-t írának. Lásd az I. k. 237. 239. l.

92. s. *takarják* = takarítják.

95. s. *szkófia*. Olaszul: *scuffia* = fejkötő, sisak. — Molnár Albertnél: *szkófia* = mitra, cidaris. — *Patyolat* a törökök fejtekerese; Molnárnál: *Calantica*, cidaris, infula.

112. s. *rutalmason*. V. ö. II. k. 470. l.

113—116. s. Székely Estván is ezt írja, krónikája 235. levelén: *Szegedöt Tót Mihály a hajdúkkal megvevé, de az úristen nem tartá ökök sok ideig benne, mert az isten igiének hirdetőjét küüzé onnat, kit a török nem bántott.* — Szegeden 1541-ben Abádi Benedek volt a reformatusok papja (II. k. 445. l.); azon jámbor predikátor nevét, kit Tót Mihály hajdúi Szeged városából 1552-ben kiküldtek, — nem tudjuk.

128. s. V. ö. II. k. 380. lapját. — Mária királynénak (II. Lajos király özvegyének) asztalára szintén szerémi, somogyi és más magyar borokat kellett épen ebben az időben (1551. 1552.) szállítani. II. Lajos asztalát is leginkább hazai s azok közül szerémi és baranyai borokkal látták el (Magy. Tört. tár XXII. 60. l.). Az özvegy királyné megrendeléseit Eyzing Ulrikhoz, Kremer Farkashoz, Batthyány Ferenczhez s ennek nejehez intézte (*Brüss. okmt. II. köt. 297—304., 309., 316., 331. l.*).

134. s. *Enne* = ennyi. Lásd az I. II. k.

146. s. *chöppe* = csöppné. Hasonlóan van képezve a Bécsi c. (8. 189. l.), Münch. c. (72., 82., 117., 163., 184. l.) eléforduló *keresenné*-vel. — Lásd a 95. lapon is.

150. s. Tinódi szerint: *tizenkettőd napon ök megmonstrálának.* Verancsics (II. k. 92. l.) szerint: *tizeniggyed napra Aly passa, ki budai passa vála, megsegilé Szegedet és az magyarokkal megviva.* Forgách F. (34. l.) Tinódival egyezően: *VI. Idus mart. in proximis campis exercitus lustratus* etc. Ehhez képest a szegedi veszedelem

napja márczius 10-ére volna teendő, nem pedig 3-ára, mint ez eddig szokás volt. A legújabban közzétett adat azonban márczius 3-a mellett bizonyít, hacsak a levél keltezésében nincs hiba. Szádeczky L. a Tört. tár 1880. 599. és 600. lapján Horvát Bertalan két levelét adta ki, melyek elsejét Gyuláról, márczius 7-éről intézi Castaldohoz. A másik, kelet nélkül Kétegyházáról van Teuffel Erázmushoz czímezve s mindkettő a szegedi veszedelemről szól: *szinte akkor értem vala — úgymond — az szijegyi révben, hogy immár megverték volt az mi népenket.* — Különös, hogy Schradt Kristóf Szeged megvételét adván hírül Mária királynénak (Pozsonyból márcz. 3-án), Bakit Pétert mondja az ott való hadak vezérének (Brüss. okmt. II. 328. l.): és hogy Horvát Bertalan szintén őt okolja a veszedelem bekövetkezteért, *mert semmi gondot Bakyth uram a hadra nem viselt, hanem barmot hajtatott és juhok, buzát (így) és akkor is az ferdőben ült, mikoron az törek az várasnál volt.* — Verancsics II. k. 93. lapja szerint: *ez hadnak vesziének oka e lön, mert az várasmegvitelnék utána oly nagy paráznság és fertelmesség támadta az várasban, hogy embernek írni is nem illik — Ű mellettek sok jámborok és ártatlanok vesziének, mert szokták mondani: hogy az aszú fa mellett az nyers is megég.*

157. s. Istvánfi beszéli, hogy Héder bég egy Damján nevű ráczot küldött Khâdim Ali budai basához segítségért, a ki éjjel ügyesen kiszökvén, el is ért Budára s a magával vitt galambtól küldte előre a válasz egyik példányát, a másikkal pedig más vagy harmadnapra maga is szerencsésen visszaérkezett (*libr. XVII.*).

160. s. Khâdim Ali basa, Kászim basa utóda — s 1551. május közepétől 1553. végeig volt budai basa.

169. s. Kászim basa ugyanaz, ki elébb budai basa volt.

174. s. *Álló sereg* = tartalék. Alább a 192. sorban ugyanez érteleme lehet a *melléköl állának* kifejezésnek.

179. s. *taraszk.* II. Lajos király számadási könyvében még *traczk* p. o. *tribus bombardis traczk vocatis.* — *qui unam bombardam et tres traczk ad Karansebes missas usque ad oppidum Kecskeméth duxit* (*Magy. Tört. tár XII. 60. 139 l.*). — A szláv nyelvekben *treszk* villámot, mennydörgést jelent.

184. s. *szertartás.* A 301. sorban hasonló értelemmel *rendtartást* olvasunk. 1559-diki levélben: *im mind az ezisttel, pénzzel együtt megkildem az innepbe az registromot és az menyinyire végére mehettem, mert ezek szertartás nélkül veszik el az te klmedjövedelmét, mint ilyen dúlók.* (400 m. lev. 352. l.)

203., 214., 258. s. V. ö. I. k. 287. 293. lapjával.

207. s. A lovak sörényének és farkának befestése még ma is szokásban van a keleti népeknél, talán erre czéloz Tinódi.

220. *utoljáró* = *arrière garde*.

232. s. Lásd : Erd. hist. 1132. sorára tett jegyzést.

233. s. *Öték* = *üték*. Nem épen szokatlan hangváltozás XVI. századi íróknál, (lásd II. k. 420. l.) itt azonban inkább csak a versfőkbe foglalt *Zegöd* szó kedvéért áll. Alább a 77. lapon is : *össenek Erdélbe*.

236. s. Az orr-szedés, csonkítás — mint a legutóbbi török-serb-bosnyák háború igazolta — még ma is szokás. A XVI. század közepe táján nemcsak ellenfelek gyakorolták egymáson, hanem egynémely rabló is a békés lakosokon. Így írja például Thoth István a szerdahelyieknek 1559-ben, *hogy valamelytök kezembn akadhat, tahát orrát ajakastul elnetszem stb*; ugyanakkor az apariak is azon panaszkodnak, hogy Paksi Ferencz két embere azzal fenyegeti őket, *hogy az melyet közölök megfoghat férfiat, ajakastul elnetszi az orrát és az félkezét elvágja*; úgyszintén a varasdiak is Paksi Ferencz ellen ugyanakkor, *hogy kezönket elvágja, órunkat elnetszi ajakastul* (400 magy. lev. 320., 322., 324. l.).

243. s. *összevütek magokat* = összeszedték magokat, összeverődtek.

247. s. *mezen* = mezőn, síkon.

257. s. *összveszodulanac*. Lehet, hogy *összezüdulának* helyett áll, de az sem lehetetlen, hogy a székely és nagy-kun szójárásból ismeretes *szodé* szóval függ össze. Ez mohón evő, faldokló embert jelent. *Mohos agárnak* mondják a nagyon sebes (gyors) agarat.

261. s. *No hozzá!* régi hadi vezényszó. V. ö. I. k. 291. l.

269. s. *Ott* hibásan áll *Ők* helyett. Az eredeti kiadásban : *Öc*.

280. s. *pesti lélök*. Így van még a 306., 312. és 319. sorban is. Mátyás Fl. a latin *bestia* szónak : *bestye, bestya, bestia, bistya, pesti* — magyarosított alakjait számos példában sorolja elő (Szótár 219. l.). Ma : *beste lélek*.

284. s. V. ö. I. 293. lapjával.

305. s. *rütalmas*. V. ö. a 112. sorral s lásd II. k. 470. lapját.

307. s. A lovas (lovag vitéz) és gyalog (hajdú) katona közt ma is divatos versengés régi nyoma.

311. sorra lásd I. k. 314. lapját.

322. s. *fél kedvében*. 1558-iki levélben : *mastan is penig az nép*

fél kedvvel vagy on az itt való megmaradásra, hogy kevesen vannak, es hogy fizetetlenek stb. — 400 m. lev. 279. l.

III.

Az vég Temesvárbán Losonczi I. haláláról.

Az ének versefeiből ez olvasható ki: STEPHANVS DE LOSONCZ COMES TEMESIENSISS KVO MODO E VITA IN OPPVGNATIONE TEMESVAR ECSCESSIT SEBASTIANVS DE TINOD CANENDUVM IN LVCEM CASSOVIE EDIDIT.

A strófák egy rímbe végződő 11 szótagos négy sorból állanak, melyeket a sormetszet 5+6 szótagra oszt. E strófa, úgy látszik, a sapphói strófából fejtett. A II. kötetben Péchy Ferencz gyarló és Baranyai Pál sikerültebb kísérlete nyomán Batizínál (X.) látjuk az első törekvést arra nézve, hogy 11-es négy sorból akar strófát alkotni. Neki ez 1540-ben még nem igen sikerül, de Székharosi 1541-ben már ugyanennyi szótagú szabályos sorokból alakít háromsoros strófákat II. számú darabjában. Tinódi tíz év múlva, 1552-ben írta Losoncziát s dallamot is szerzett hozzá, melyet eredetiben, megfejtve és átírva kiadott Mátray G. id. m. 80. 81. l.

Az ének újabb kiadásai közül csupán a Heltai Cancionalejából ismeretes, hol M₄—P₁ levélen az eredeti hangjegyekkel található. Heltai ennek szövegén is tett némi változtatásokat, melyek az eredetivel szemben figyelmet is alig érdemelnek.

35. s. Bátori Miklós később nőül vette Losonczinak 1544. október 14-én Kecseti Márton veszprémi püspök által Csejte várában megkeresztelt Eufrosína (Fruzsina) nevű leányát (M. Tört. tár VI. 85.). Bátorinak és nejének ajánlotta Szegedi Lőrincz 1575-ben Debreczenben megjelent Theophaniáját.

41., 43., 53. s. *naszagy* ma *nászád*. Az óslávban: *nasad* = *cymba*. Eichwald, *Bemerkungen über eine Reise an dem Iljmen-See* című értekezésében a nevezett vidéken használt csónak-neveket sorolva fel, ezt írja: Die in den alten Chroniken vorkommenden Benennungen: *nasad*, *utschan* und *ladji* für ähnliche Fahrzeuge sind jetzt völlig unbekannt. (*Archiv für wissenschaftliche Kunde von Russland*, herausg. von A. Erman. Bd. XVII. 507.).

44. s. *hóstád* vagy *hóstát* s még *hóstáncz* a német *Vorstadt* ból alakítva. Molnár Alb.-nél: *hostád* suburbium.

53., 102. s. *ökkel* = kopjával támad, vív. — *mással akarsz öklelni, tudod azt mikoron én velem megöklelél, családtsággal sértél meg engemet, annak okáért akartam egy kopját elternem teveled, azért senki én ellenem teveled meg nem öklel stb.* (400 magy. lev. 125. l.)

60—65. sort v. ö. Szabács viadala 141—150. sorával.

77—95. sorral v. ö. itt a 40—42. lapot.

92—96. s. Egykorú emlékirat mondja, hogy: *nach diesen Abzug hat der Herr Loschantzgy ferrer des feindt fiurnemen erjndern wellen, vnd so den 29. tag Octobris zu Abent, vngeuerlich mit 500 Pferden vnd etlichen Spanischen Schützen zu Ross dem höre nachgejagt — — — ist er über die Morisch zwo meil oberhalb Tshanadt aufwertz geritten, vnd als er zum Castell Willackh (Fellak) khomen, hat er in dieselben von stunden angriffen darinnen sich die Türkhen häfftig gewert. Zulezt haben die vnsern den Sig behalten, den Castell erobert vnnnd ausbrendt, in die 26 Turckhen niedergehauen, jn die 34 lebendig gefangen, vnnnd mer dan 60 Ross gewonnen, vnd mit der Peuth den letzten tag octobris in der Nacht wider alher geen Thamanschwar geritten.* (Brüss. okmt. II. 286. l.). — Kajtász agára nézve téved az egykorú német szerző, amennyiben csanádi várparancsnoknak mondja és csak *peraczischer Weyda*-nak azaz lovas agának (farszi = lovas) nevezi. Istvánfi nagylaki parancsnoknak, Pecsevi, török író pedig becseinek írja. Tinódi ellen Istvánfinak kell igazat adnunk, mivel a német író szerint is a Maroson átkelve nem Fellakot, hanem Nagylakot érhetette Losonczit.

106. s. *Emölcső* az eredeti kiadás után van nagy kezdő betűvel szedve; jelenti a felvonó várkaput. Pesti G. szótárában is: *emelchew* = schlagbruck. — 1547-beli levélben tréfálkozva írják: az mi házunk igen ember ház, de ha ezeket meg nem hozod, az kaput és az *emelchyeth* bizony az kapun állóval felvonatjuk. 400. m. lev.

119. s. Bátori Andrást 1552 ápril 1-én nevezte ki Ferdinánd erdélyi vajdává (*M. Tört. tár XIX. k. 5. l.*).

177. s. Pecsevi török történetíró szerint Ahmed basa második vezír 1552. ápril 22-én indult meg Drinápolyból s Belgrádnál egyesült a beglerbék hadaival. — Losonczit jókor volt értesülve, mivel Batthyány Ferencz ápril 18-án írja Mária királynéhez: *heri allatae sunt mihi litterae a Stephano de Lossoncz, comite Themesiensis, qui scribit, Beglerbegum iterum sese appromptari ad obsidionem castris ipsius Themesvar* (Brüss. okmt. II. 331.).

179. s. Forgách is ennyire teszi a török hadak számát, mire Istvánfi azt jegyzi meg: *Canis credat!* (Forgách, Hist. 36. l.). Ist-

vánfi kételkedését bizonyítja magának Losonczinak a levele, a ki július 19-én ezt írja Ferdinándhoz: *hanc praesentem vim Turcarum credat M. V. non esse majori numero quam quinquaginta millia hominum et inter eos ut et videmus et nobis quoque Brybeky (pribék) qui ad nos advenerunt, ac captivi quos nunc habemus referunt, vix quarta pars est prompta et parata bello ac proelio etc.* Bucholtz IX. 606. l.

180. s. Forgách: *muralia tormenta sedecim, alia tormenta currulia promiscua centum.* u. o. — Pecsevi is tizenhat nagy kaliberű ágyúról (bal jemez top = nem mézzel élő ágyú) tesz említést. Különben a *faltörő* nevezet a régi faltörő kosfejekről származott át az ágyúkra, mint megtetszik Hunyadi Ferencz, Trója veszedelméből III. r:

*Nagy erős faltörőket vonsznak vala,
Egynéhány ezer nép mellette vala stb.*

181. s. *Pusztá-Somlyó* Oláh Miklós, Hungaria 76. l. szerint: *Temesvár versus, campestris arx, Somlyó cernitur.* Istvánfi szerint (lib. XVIII.): *castra in campis Somlionis subiectis, quos quod a nemine colantur, desertos vocant, metatus est; qui a Temesvario quinque milliarum intervallo distant.*

182. s. száguldő = előre küldött kémkedő lovasság (Forgáchnál: *speculatores*). V. ö. M. Nyelvőr. VIII. 102. l.

183. s. 1552-ben Keresztelő sz. János (Iván) napja (jun. 24.) valóban péntekre esett.

183—216. s. Forgách és Istvánfi ugyanezt írják. 216. sort v. ö. Erd. hist. 1091. sorával.

198. s. *kéncs*. Tinódi a régi kiejtéshez híven rendesen így írja, ahogy a codexekben is találjuk. Így hangzik Gyergyó-Szent-Miklóson is, mint egy meséből látjuk Nyelvőr VIII. 231. l.

212., 213. s. *drabant*. A XVI. században még *drabont, darabant, darabont, garabont* alakban fordul elé. A darabontot lásd 400 m. lev. 250. 262. lapján, a darabontot ugyanott a 277. lapon, a garabontot pedig u. o. a 346., 348., 349. lapon. Mint T. szövegéből is látható, gyalog katonát, hajdút jelentett. Oláhország gyalog katonasága ma is *dorobáncz* ezredekből áll.

217. s. *másodnap* azaz június 26-án. Losonczy június 19-én írja fennidézett levelében, hogy: *Turca hostis capitalis jam est 26-a dies ut hic in campo Themesiensis equitat, et sunt 24 dies ut in obsidione sumus, insuper sunt 23 dies ut murum arcis et civitatis ita assidue et turpissime ex bombardis ictibus quatunt, et ex Hispanis veteribus*

militibus sunt hic nonnulli, ut non tam maximos ictus bombardarum factos vidissent, sed ne quidem audivissent.

236. s. *Az felszél felől azaz észak felől.* 1557 diki levélben: *ha az szentegyház romlott volna el, azt várban belől esztendénként csináltathatta volna ember, jó lehet fel zel felől meglátja klmed mely házat temérdek köffallal rakattam mellette, hogy azt vilem, oda az felé el nem dől.* 400 m. lev. 265. l. — A várad szó kis várat jelentő értelem-ben a névtelen jegyzőnél is előfordúl (XXXIV. fej.).

246. s. *földeny.* Épen így a 299. sorban is e h. *földig.* Lehet, hogy valamelyik tájzólásban ma is megvan, irodalmilag azonban — tudtommal — nem ismeretes.

249. s. *vinek* = *vivének.*

256. s. A nikápolyi bég neve Musztafa Tenbel volt.

257. Don Gáspár Castelluvio a spanyolok főtisztje ugyan-azon bástya sánczában temettetett el, melyen jancsár puskagolyó-tól találva esett el (*Istvánfi, lib XVIII.*).

265. s. *natuljai* azaz anatóliai Hasszán basa.

277. s. Forgách és Istvánfi előadása megegyez Tinódiéval s az íródeákot mindkettő Földvári Istvánnak írja.

288. s. Varkocs Tamás akkor az időben nagyváradi kaptány volt.

289. s. Ugyanaz a szerencsétlen Tót Mihály ki a szegedi támadást indította.

298. s. *csalatság* = megcsalás, csalódás. — 1559-ben a a segesdi bíró írja a szentpáli bírónak Mázsás Andrásnak: *kérlek az úristenért, hogy megérizzétek magatokat, uratokat megleljétek, hogy megoltalmazzanak ha be nem jötek is, mert czyalatsagh esik rajtatok.* 400 m. lev. 358. l.

309. s. Jakab nap július 25-én hétfőn esett s június 24-től harminczkettedik nap.

313. sort v. ö. Erd. hist. 1269. sorával.

323. s. A szó beadás és kiadás régen nagyon szokásban volt a vár ostromlók részéről; sőt az ostromlottak felei részéről is, mint Szabács viadala 75—84. sorából látszik. V. ö. itt Budai Ali basa hist. 34. sorát is, valamint Erd. hist. 965—969. s. tett jegyzést.

340. s. Az eredeti kiadásban is *megigérék* van, holott Tinódi rendesen *iggyér* alakot használ, mint a codexek közül különösen a Jord. codex.

350. s. *az nap* azaz július 29-én.

355. s. *Reggerre* azaz július 30-ra.

366. s. *Praiko kapu* helyett bizonyosan hibából van Verancsicsnál (II. 94. l.) *penyko kapu*. Forgách is Praico-t ír.

367. s. Batthiány Ferencz írja Mária királynénak szept. 2-án: *Thurca vero ita instruxerat iter illius, ut non plures, nisi duo equites unus penes alterum possent per viam incedere vel ire etc.* (Brüss. okmt. II. 352. l.) — Rövidebben ugyanezt írja Nádasdy Tamásnak is augusztus 27-ről (Pray, Epist. proc. II. 332. l.).

369. s. *indulat* e h. *indulás*. A codexekben sok hasonló példát látunk.

380. s. Tomori András Istvánfi szerint Tomori Pál testvének fia volt.

392., 416. s. Istvánfi szerint Losonczyi fején és bal oldalán sebesült meg.

412. s. Verancsics II. 95. l. *fejinek a csontját Temesvár előtt egy karóra titeté, ki most is ott vagon* (1566-ban?).

421. s. Tinódi itt 92-őt nevez meg az elesettek közül, kiknek összes számát Istvánfi 113-ra teszi, mi bizonyára nem teljes szám.

422. s. *rekkenének* = *veszének*. Lásd I. k. 245. lapját.

434. s. Batthiány Farkasra nézve lásd Istvánfi jegyzetét Forgách F. Históriaja 43. lapján.

441. s. Az elesettek megnevezése közben sűrűn eléjövő *vesze* nemcsak Tinódinál s nem is csak versben, hanem más ekkorbeli költőnél is, sőt prózában is számtalanszor ily ismétléssel fordul elő. 400 m. lev. 277. lapján a Szőlős-Ujvár alatt elesettekről írja Székely Antal 1558-ban kelt levelében, hogy *bizon sok ember is vesze alatta, fő emberök: Tarcsai György ott vesze, Erdeli Estrán egy fő legén ott vesze, fő darabant hadnagyok egynihán, annak felete több fő legényök és egyéb köz darabantok kik megholtak és sebesültek, sokan veszte alatta stb.*

498. s. Ferdinánd augusztus 5-ike után hallotta meg Losonczyi vesztét, mert ezen a napon még ezt írja róla és Kis Kampóról Károly császárnak: *tous deux bien vaillans personnaiges, voians le desroy se sont monte a cheual, et passe par force la ville par entre les ennemis; touteffois lon ne scayit encoires ce quilz sont deuenuz plus-auant, si sont prius, tuez, ou eschappez, mais tant scait on bien quilz sont sortis, comme dit est, de la ville.* (Brüss. okmt. II. 344.)

500. s. Ferdinánd 1552. június 26-án írja Passauból Mária királynéhez: *si les choses dicy venoient a vne paix Jespererois encoires pouoir obtenir quelque ayde, mais sans cela, Je ny vois moyen quelconque.* (Brüss. okmt. II. k. 333. l.)

504. s. Ferdinánd 1552. július 24-én írja Passauból Károly császárhoz: *estans desia les moldaues tumbes en la Transilvanie, ou jls font des maux beaucoup. Et avec ce se renforce le siege de Temeswar journellement.* (Brüss. okmt. II. k. 338. l.).

505. s. Losonczi felesége Pekri Anna, elébb Ország Lászlóné volt, kitől egy fia s két leánya maradt. Losonczitól (519. sor szerint is) két leánya született: Fruzsina, Báthori Miklósné s Anna, Ungnad Kristófné, I. Balassa Bálint sokszor megénekelte kegyese.

509—512. s. E strófa élénken emlékeztet a csángó dalnak párja vesztén kesergő madarára:

Úgy szól, úgy szól, úgy keszereg,
Fejít földre czökkesztette,
Magat holté eresztette.

(Népd. és Mond. I. 434. l.)

522—524. s. Lásd: Nagy Iván, *Magy. orsz. családai VII.* 177. l.

531. s. *siram* helyesebben *siralm*. Lehet, hogy az eredeti kiadásban is csak sajtó vétség a *siram*. — Bécsi c. 22. l. *mend annép ő orcájára esék urat imádván és közönséges ohajtással és (sirással) iralmal egy akarattal ő onszollatjokat ötték úrnak.* Münch. c. 27., 39., 54. l. *ott lészen siralm és fogaknak csikorgatása.* — Később is a Szilágyi Hajmási-féle balladában: *császár leányát hogy keresik vala, Gyöngye siralmát ritéz Szilágyi meghallotta vala.*

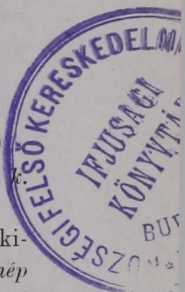
547. s. Batthiány F. is írja Mária királynénak: *Ipse condam miser Dominus Losonczy satis obstabat et amare dei auxilium petebat, nemo tamen fuit, qui ei auxilio fuisset* (Brüss. okmt. II. 353. l.).

549—552. s. Ezt a közhiedelmet fejezi ki Forgách is: *Losonczy unus post Georgium tanta auctoritate atque prudentia, ut inclusus si non fuisset, opem laturus fuisset obsessis crederetur* (Hist. 44. l.).

552. s. Kíl nálunk így van a Cancionale szövegében is. Kíl talán a különben-nek megrövidített alakja.

556. s. Batthiány F. is így vélekedik midőn írja, hogy: *hic se in ipsam arcem cum precipuis et delectis militaribus viris incluserat, ac sese fortiter et viriliter in eo gessit, ita ut sat fuisset si Hector exstítisset, tantumque Maiestati Regiae et oppresso regno inseruiuit, ut merito gesta illius in Cronicam introscribi possunt* (Brüss. okmt. II. 352. l.).

557. s. széllel *pillagtoe*. Molnár Alb. a *pillangó-t pillagó-nak*, a *pillangok* (rutilo) *igét pillagok-nak* írja; de 1557-diki levélben együtt találunk *pillagot* és *pillangót* (400 m. lev. 267. l.). Ezekhez képest

vehetjük itt a szót: *szétoszoltok, elszéledtek* értelemben. Pápa vidékén *pilledez* = könnyen szökdel.

562. s. Nagy Boldog asszon napja, augusztus 15-dike. Ebből látszik, hogy Tinódi, Temesvár megvétele után két hétre már készen volt énekével. Mint a versejeiből kitetszik, Kassán írta.

Ha a távolságot tekintjük, mely Kassa és Temesvár közt van s az idő rövidségére gondolunk, mely alatt az ének elkészült; nem tudjuk, vajjon a munka gyorsaságán csodálkozunk-e inkább vagy az adatok részletességén és hitelességén. E tekintetben legfeljebb az elesettek névsora ellen lehetne némi kifogást tenni, amennyiben az elősoroltak között van olyan, ki nem esett el, hanem fogságba jutott, mint például István ispán, Forgách Simon embere, kire nézve lásd Forgách F. Hist. 43. lapját. Azonban az elesettek és fogságba jutottak névsorának pontos összeállítása körünkben sem szokott mindig sikerülni két hét múlva a csata után.

IV.

Budai Ali basa historiája.

Az ének versejeiből ez jön ki: HEREELT ALI BASA VITÉSSÉGE NIIOLC VÁRNAK CASTÉLNAK MEGNIE-RÉSE. AZ EVRDEVG HADÁNAK BEVLICIEN MEGKE-REVLÉSE, LIPPA, SÓLJ MOS, ZOLNOK ELVESZÉSE. A versalak egy az Erdéli históriáéval és Szegedi veszedelemével. Ennek az éneknek is csak egy kiadása maradt fenn a Krónikabélin kívül, Heltai Cancionaléja P--Rz levelén, mely amahhoz képest rontott s némi részben toldott szövegűnek mondható. Címe is így van változtatva: *Torec czaszarnac győzedelme, ki Ali basa a Budai Tisztarto által, nyöltz várat megröüé, egy húzomba.* Hangjegyei a cím alatt a Cancionalében is ott állanak mint a Krónikában, honnan eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 82. 83. lapján.

Khadum Ali basa azaz herélt Ali basa, a mint Tinódi s több egykorú magyar író is nevezi, 1551 május második felétől, 1553 február végeig volt első ízben budai basa. Később 1556 február 2-től, 1557 február 14-eig ismét a budai basaságot tartotta tisztül. A magyar írók még Hadum basának, Ali kappan basának, sőt Kappan basának is írják. Már első budai basasága előtt, mint bosz-

niai basa kitüntette magát s a XVI. század közepe körül egyike volt az ügyesebb török hadvezéreknek s diplomatáknak. Tinódi is mindjárt éneke első sorában bölcseségéről szól s ugyanazt említi az 57. sorban is.

15. s. Paksi Jánosról Istvánfi egészen mást mond, mint Tinódi és utána Forgách. Historiájában minden tehetséget megtagad tőle; azon jegyzetében pedig, melyet Forgáchnak épen a veszprémi ostromot elbeszélő szavaira tesz (45. l.), erősen állítja, hogy Paksi nem is a királynál, hanem feleségénél volt s különben is Pető Péterrel egyenetlenkedett, a kit Ferdinánd már akkor az ő helyébe veszprémi kapitányrá tett, de a ki épen az ő kötözködése miatt oda be nem mehetett.

21. s. Vas Mihályról Tinódi és Forgách szintén csak jót mond, de Istvánfi *inefficacis ac degeneris animi homo*-nak írja. Ugyanaz, a ki 1543-ban Siklós várát védelem nélkül adta át a töröknek. Lásd a II. k. 443. lapját.

34. s. v. ö. az elébbi ének 323. sorára tett jegyzéssel.

38. s. Veszprém várát 1552. junius 1-én vevé kezéhez Ali basa. Feltűnő, hogy harmadnapra azaz junius 3-án a pápai várórség még semmit sem tudott Veszprém elvesztéről, mert Keglevich György pápai kapitány azon napról (pinkesd előtt való pinteken) írja, *hogy hírünk olyan vagyon, hogy még most is bírják magokat az szigén keresztyének benne.* 400 m. lev. 96. l.

44. s. *Kaur*, szokottabban *gyaur*. A török e szóval nevezi a keresztyént hitetlennek. — Szerémi is *caur*-t ír 373. l.

45. s. *levonyata*. A közel múltban *lehúzatta*, neki *húzatta*, tiz *körméről lekapatta* stb. kifejezések feleltek meg neki.

46. s. *lohol* = üt, ver; *loholtat* = veret. Ma e szót leginkább a palóc nyelvjárás használja.

48. s. *zpaiasag* azaz szpáhiaság. *Szpáhi* vagy nálunk divatozott alakjában: *szpáhia*, lovast jelent. A török által osztott hűbértokok (ziámet, tímár) után a jövedelemhez képest tartoztak a hűbéresek több, kevesebb lovas katonát állítani. Ily nagyobb (ziámet) hűbértokokkal bízatta Ali basa Vas Mihályt s ezt kell érteni a *zpaiasag* alatt. — Aazonban az ajánlatból semmi sem lett, Vas Mihály rabságban halt el.

53. s. *Az Föüön 15. napig legelénec*. A régi hadi életnek emberre, lóra nézve egyiránt kellemes napjai voltak a «fűven létel» napjai, mint Balassa B. írja (*Költ.* 23. l.). Pihenés, erőgyűjtés és egyszersmind a szabadságra bocsátás ideje is volt az. Másrésről a

lótartásra nézve annyira szükségesnek ítéltetett a fűvelés, hogy tavasszal még a királyi istállóbeli lovakat is fűre vitték. Kitetszik ez II. Lajos király számadási könyvének köv. tételeiből: *1525. die 8. maii ad manus Ladislai Dobrawyczky vice magistri agazonum Regie Maiestatis, pro emendis cordis pro ligatura equi rum sue Maies-tatis ad pratum missis dedi fl. I.* — *Die 22. maii ad manus Ladislai Dobrawyczky vice magistri agazonum Regie Maistatis, pro emendis fre-nis et kewthefeg (kötőfék) et diversis cordis equis Maiestatis sue ex quo equi Maiestatis sue pratum missi sunt, dedi fl. VI.* — 1552-ben Perényi Mihály Zemplén vármegye főispánja írta két kezével (!). Nagy-Idáról: *újság mostan semmi nincsen itt, miérthogy az terekek mind fűre bocsáttak, azért mostan mind csendességben vagyunk.* — Kerecseni András szintazon évben: *az uraim es jobb részére mind házokhoz radnak, merthogy mastan lovok fűven radnak.* — Perneszi Egyed 1551-ben panaszkodik levele végén: *nincs hol fire bocsá-tanok!* (400 m. lev. 91. l.)

61. s. Forgách és Istvánfi csak azt beszélnek el Szondiról, a mit Tinódi megírt. Az utóbbi csak annyit ad hozzá, hogy az orosz-falvi papot Mártonnak hitták. Magáról Szondiról saját leveleiből tudjuk, hogy 1546. november 15-én már drégeli kapitány volt. Két levelét tette közzé Frankl V. a Századok 1873. évi folyama 48. 49. lapján. Mindkettő Révai Ferencz nádori helytartóhoz van intézve, kinek gondviseléseért továbbra is könyörög, *minthogy* — *úgymond* — *te kegyelmed volt énnékem mindig gondviselém gyermeksígemtül fogva.* A másik 1550. december 3-án kelt szintén Drégelből. Ezek-ből világos, hogy Szondi legalább is hat évig volt a drégeli vár kapitánya, midőn az, 1552. jul. 9-én összelőve Ali basa kezére jutott. Tinódi nyomban megörökítette Szondi hősi hírét, tőle át-vették a történetírók s tovább adták, míg Czuczor «Szondi»-jával és Arany «Szondi két apródja»-val híre még magasabbra szárnyalt, hogy soha feledésbe ne menjen.

74. s. Istvánfi szerint Márton volt neve. A nógrádi szand-sáknak a nemz. múzeumban őrzött 1579-dik évi defterében, Nagy-Oroszfalu lakosai közt még előfordul «Márton mestör» neve. E defter szerint: Szondi Györgynek a drégeli vár közelében, a nagy-oroszfalusi határban eső három szekeres réjtét akkor Hamza aga drégeli török várnagy bírta.

76. s. Már *késen költ ahoz.* Ma is hallani ily kifejezést: *jobb-kor vagy korábban kelj fel ha azt akarod, hogy stb.*

83. s. *tag* azaz holt test. A 98. sorban *test* szót használ T.

88. s. *közöb* = közép. A régi írásmód inkább *küszöb*-re engedne gondolni, de az értelem a *közép*-et ajánlja.

100. 102. s. Szondinak ellenfele adta meg azt a tisztességet, melyről más körülmények közt bajtárs vagy rokon szokott gondoskodni. Így például az 1554 ben Szigetvár alatt elesett Perneszi Egyed holt testét Kerecseni László szigetvári kapitány felkeresetvén, a szigeti vár templomába temetteté el. *Ott temettetém el — írja — zászlót csináltattam neki, és koporsót rótattam és felül fekete gyászszal belfedtettem stb.* (400 m. lev. 144. l.) — A Nádasdy Tamás által 1542-ben a Dunába szorított s odaveszett Istvánfi István temetéséről rokonai, Istvánfi Pál a költő és Zay Ferencz gondoskodtak. Ez utóbbinak számadásában olvassuk: *A kőmivesnek a kő felvételeért, becsinálásaért és az kopja felcsinálásaért adtam egy forintot tizenennyolcz pénzt. A zászlóra való nyolcz réff fekete taffotáért adtam négy forintot az szabónak a ki megcsinálta.* Istvánfi Pál, ki hat sor latin verset írt a kopja lobogójára, ezt írja Zaynak: *az képiróval is szóltam, akarja látni az lobogót, mikorü lenne, hogy az versöket reá festhetnéje, kér vala hűsz forintot — — ha csak egyfelől írja meg olcsóbban megírja, de azt mondja, hogy az a szokás, hogy mindkétfelől egy módon írják, de ha úgy írja is, tizenöt forintért azt hiszem hogy megírja vagy talán olcsóbban is.* (Századok, 1875. 204. 208. l.)

106. s. Margit napja július 13-án van s volt régen is; Forgách 12-ét írja (*quarta Idus Juli*).

177. s. Ördög Mátyás saját nevén Teufel Erasmus. Istvánfi azt jegyzi meg nevééről Forgáchnál (48. l.): *Is Erasmus nomine vero erat; ab ungaris solum Matthias dicebatur, quibus Erasmi nomen insolitum.* — Ördög Mátyás nevű ember élt Zápolya alatt. *Haz. okmt. IV. 449. l.*

198. s. *Duna elüöl* azaz Dunán túlról.

213. s. *lancz* azaz landsknecht.

215. s. Tinódi részletes számítása megegyez Schradt Kristóf tudósításával, ki két napot töltvén az egegi táborban, arról így ír augusztus 7-én Mária királynénak: *Das leger zu Eget ist mit guetten versollten Kriegsfolkh, neuntausent starkh, werden auf negsten montag (auguszt. 8.) verriukhen, die eingenommen Schlosser wider zu erobern. Got geb gnad vnd gelükh.* Brüss. okmt. II. 347. l.

221. s. *Zorgost* alább is a 449. sorban. V. ö. Szabács viad. 5. sorával s lásd I. k. 286. lapját.

265. s. Lőrincz napja aug. 10-dik napja, mi 1552-ben szerdára esett. Schradt Kr. augusztus 14-én írja Mária királynénak:

Am negs vergangen ertag (ertag, eritag, erchtag = kedd) zu zehen Vrn, haben die türggen zu Palasch (Palást) nit weit von Pussaughken (Bozók) am zeg der kön. Mt. leger angriffen, vnd hat gewert tag vnd nacht, bis auf mitwoch acht Vr, haben leider got erbarms das veld erhalten, ob sex tausent erschlagen, geschütz siben stukh, sambt der gann-tzen Wagenpurg genommen. Ich bin noch am montag zu Schemnitz ausgezogen etc. Brüss. okmt. II. 349. l.

284. s. *mezdeckebe*. Alig lehet egyéb, mint a minek olvastuk, a *mesgye* szó kicsinyítő alakja. A *mesgye* a székelyeknél ma is *mészde* és *muzsda*. Ezek hangzása nagyon megegyez az ósláv *mezsda*-éval. A *megye* szó már XI. századi okleveleinkben előfordul, a *mesgye*-t azonban csak XIII. századbeliekben találjuk. Amannak összetételei közt van egy nevezetes a XIII. század közepéről. IV. Bélának a pannonthalmi apátság jószágait megerősítő oklevelében olvassuk, hogy: In prædio Lety hec sunt nomina populorum, qui vulgo dicuntur *megemuto* (Árp. k. új okmt. II. 21. l.). E szót alig lehet másnak venni mint: *megyemutató*-nak s értelme hihe-tően az, hogy az illetők a határjárásoknál szükséges szolgálatra voltak kötelezve. A *muto* alak a Szabács viadala 100. sorában elő-jövő *eg heleth muta* kifejezést juttatja eszünkbe s igazolja az I. k. 297. lapján nyilvánított vélekedésünket.

288. s. *budai kincstartó* = defterdár, mit ma pénzügyigazga-tónak mondanánk.

327. s. Hogy Ördög Mátyás a palásti mezőn elesett volna, pár sorral alább maga Tinódi is megezáfolja. Bölcsességét a 264. sorban gúnyolódva említi. Sokkal keményebb kifejezéseket használ ellene Batthiány Ferencz 1552. szept. 2-án Mária királynéhoz intézett levelében: *Erasmus vero Thayffl supremus eorum dux vinc-tus est abductus, quem magna in parte multi dampnarunt, melius enim fuisset, si antea vel in celos assumptus fuisset, vel ad Tartara descen-disset, pro meliore eruditione gerendi capitaneatus, ut non ita hae mise-rae gentes stulte et male periissent*. Brüss. okmt. II. 353. l.

331. s. *Kis Pukhon* vagy a 207. s. szerint *Kis Pukhan* alatt Pucheim Farkas német hadnagy értendő.

338. s. *Teufelt* a szultán, mivel nevét s állását elakarta ta-gadni, hogy kevesebb pénzen válthassa ki magát, — zsákba var-ratta s a Bosporuba vettette.

439. s. E beütés július 4-én történt s július 26-án már a visszavonulás is megtörtént, Castaldonak e napon kelt levele szerint. *Erd. o. gy. eml. I. 369. l.*

mum paucis cum equis transnatarit, quem sequuti subito caeteri ejus milites husarones, incoepit cum Saxone velificationes facere et foeliceissime interim equites catephracti quos caesar ex Neapolitano vocaverat, secuti sunt, conductis a tergo Hispanis et Germanis cum picidibus, qui velificationes tam animose aggressi sunt, ut Saxonem ducem in fugam cum suo exercitu impellerent etc. Tört. tár. 1879, 470. l.

395. s. Luka Józsefet Istváni pécsi származásúnak mondja, a 400. és 416. sor értelméhez képest pedig azt írja róla, hogy Károly császár aranyos vitézzé ütötte s arany-lánczczal ajándékozta meg (lib. XVI.). — Luka néhány év múlva megnősült, mert fenmaradt egy kötelezvénye, mely szerint Zay Ferencztől száz magyar forint apró pénzt és egy vég karazsiát oly fogadással vett kölcsön, hogy mihelyt az ő menyegzője meglészön, aznak utánna azonnal ismég megfizeti stb. Az levél költ Bécsben 17 die Junii anno 1553. (Lásd: *RMNYEml. II. k. 104. l.*)

423. s. Istváni szerint a beszédet Pető János mondta magyarául s Oláh Miklós kancellár tolmácsolta. Istváni is közli a beszédek szövegét, melyek nála hosszabbak, de kivált Petőének értelmé Tinódi előadásával megegyez.

IX.

Szitnya, Léva, Csábrág és Murány stb.

A versfejekben: LANTOS SEBESTIJJEN DEEEEEAK KIT ESMEEERNEK SOK VRAK ISTEN AGJON JOT ANNAK KII KESERRUVL FOHÁZKODIK ES BÚS AZ SEBESTTJIENEL KEVNJVET HULLATNAK. Maga Tinódi írja ez ének végén, hogy «vétők vagyon versfübe.» — A strófák három tizenegyes, s egy tizenhármassal sorból állnak s e sorok 4+4+3 és 4+4+4+1 tagra oszlanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 98., 99. lapján. Az éneknek több kiadása nem maradt fenn; tartalmát Istvánfinál (lib. XVI.) találjuk meg legbővebben.

11. s. *johotok*. Lásd: I. k. 269. 373. lapját. Szent Bernát hymnusa 243. s. *Keményödött szegény johom*.

19. s. Török Bálint, Majlát István s mások fogságára czéloz.

24. s. *chikleben*. Így a 316. lapon is. Mindkét helyből úgy látszik, hogy valami vendégség félét jelent; talán a *csök* vagy *csög* szóval függ össze, mely némely vidéken a keresztelőkori lakomát jelenti.

32. s. *kobzokat* helyett *kobzók*at kell olvasni.

37—48. s. Lásd : 1548 : 48., 49. törv. cikket.

49—68. s. Gróf Salm Miklós elindulása előtt 1549. márczius 16-án Pozsonyból írja Fráter Gy.-nek, hogy csak később jelenhet meg Nyír-Bátorban az egyezkedésre, *quoniam in itinere aliquid forte nobis uti capitaneo generali futurum est negotii, proptereaue M^{tas} regia secundum justitiam publicasque constitutiones ac pro tuenda auctoritate sua animadverti jussit in dominum Melchiorem Balassa, si is retinere arcem Chabragh et Suae M^{tis} justitiaeque contra latas sententias repugnare perget : nos quidem circa ea loca in quibus exercitus est nunc regiae M^{tis}, subsistemus paucis aliquot diebus, dum sane apertius praefati domini Balassa mentem cognoscamus. — — Si forte Balassa coeptis persistat sese palam audeat opponere regiae auctoritati et justitiae, tum nos aliquandiu pro nostri officii ratione executione faciendae contra eum, uti ab regia M^{te} habemus in mandatis, oportebit incumbere.* Tört. tár 1879. 497. l.

93. s. *ellépek* azaz elmenekült — Erdélybe. A lépik alak ma már inkább csak a Királyhágón túl divatos.

114. s. 1549-ben húsvét más napja április 22-re esett.

147. s. Szent Zsófia asszon esti = május 14.

161. s. Istvánfi szerint a város mellett elterülő tóba ment, hogy csak feje látszott ki s ott adta meg magát. V. ö. a 185. sorral.

177. s. Farkas Dienös a 98. sorban F. Gyenizs-nek van írva, mint ahogy túl a dunai vidékeken még ma is ejtik a Dienes nevet.

225. s. v. ö. Egervár viadala 1546—1551. sorával.

258. s. *eszveszés* Balassánál s más írónál *eszrés*z jön elő az *össze*szeszés helyett ; itt a következő sorbeli *bolondság* azt sejteti, hogy *észveszést* kell olvasnunk.

274. s. *egynehány országot szűkítnek* értelmé : egynehány országban nem találják párját, azaz Murányhoz hasonló erős várat. Ma is több vidéken hallható így : *szűkitem párját*.

289. s. Az 1548 : 49. törv. cikkben éppen Basó van megnevezve azon rabló urak közül, kiknek kiirtása elrendeltetik. De nem csak a törvény említi őt, mint a leggonoszabbat, hanem a közbeszéd is. Így például Ormai Józsa 1559. augusztus 20-án Sümegből írja Csányi Ákosnak Magyar Bálintról, kire ökör-lopás miatt vádaskodik, hogy : *én azt hiszem, hogy Bálint uram Basó Mátyástul tanolt, most is szép nyereséget hoztak az ő vitézi ez napokba stb.* (400 m. lev. 336. l.).

300. s. Szent Gergely nap = márczius 12-dike.

375. s. Castaldo julius 31-én írja: *Quamprimum iste (Aldana) audivit Temesvariū amissionem, tanto timore percussus est, ut inde aufugit.* Bucholtz, IX. 608. l.

381. s. Ali maga augusztus 21-én indúlt el, amint Dobó István Egerből aug. 23-án írja testvéreihez (*Gyárfás J. Dobó Istrán Egerben.* 62. l.)

414. s. *Csengettyű* helyett ma is *csengetőt* mondanak Göcsejben.

423. 424. s. V. ö. Eger vár 371. 372. sorával.

443. s. Nyári Lőrinczet Konstantinápolyba vitték, hol 1553. szeptember 9-én, tehát esztendő mulva is: hijába sürgették szabadon bocsátását Ferdinánd követei, Zay és Verancsics. *Verancsics III.* 86. l.

464. s. *tassoly.* Münch. c. 162. l. *eresztettek tütöket zsák nélkül és tassoly nélkül — — kinek zsákja ragyon felvegye azonkeppen és tassolt.* Kapitán Gy. bajviadalának utolsó sora: *Bánkodik hogy kevés pénz ű taslyába.*

V.

Eger vár viadaljáról való ének.

A négy részből álló ének első részének versefejeiben a cím alatt olvasható tartalmat találjuk a végső három szótag (-KÁJÁBA) híjján. — A második rész versefejeiben a rész első strófája foglaltatik. A harmadik rész versefejeiben szintén a rész első strófája van meg, de csak negyedik sorának első (NAGI) szavaig; valamint a negyedik és utolsó rész kezdetűiben a rész első strófáját találjuk a negyedik sor első (ZERNIJEE — szernyű) szavaig. A strófák egy rímre menő négy, tizenegy szótagú sorból állanak, melyek az ütem szerint 4 + 4 + 3 tagra oszlanak.

Minden rész elején a dallam hangjegyei után következik a szöveg. A harmadik és negyedik rész dallama ugyanaz, de azért mindenik fölé oda vannak nyomva a hangjegyek. Mind a négy melódia hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. 84—91. lapján.

Ennek az éneknek az itt lenyomatott krónikabéli szövegen kívül ma már szintén csak egy kiadását ismerjük Heltai Cancionalejából ily cím alatt: *Historia Az Eger Varnac czoda nagy szerentes vitatássáról, és a Törökektől való megmenekedesséről* (R 3—(:) 4. levélen). Itt is minden rész felett ott állnak a Krónikából ismeretes hangjegyek; de hiányzik az első ének elején olvas-

ható négy sornyi tartalom. Heltai szövegéről ez éneket illetőleg is csak azt mondhatjuk, amit fentebb a 486. lapon írtunk.

Meg kell még említenem, hogy két évvel Tinódi Krónikájának megjelenése után, egy három ívnyi nyomtatvány jelent meg ily cím alatt: *Encomium arcis Agriae mirabiliter ac vere divinitus servatae Anno domini M.D.LII.* — *Furenter oppugnantibus eam Turcis cum 150000. Barbarorum.* — *Conscriptum in gratiam svorum patronorum, magnificorum Francisci Stephani, et Domini Dobo fratrum, a Mathia Chiabai Pannonio.* — *Laudabunt alios alii, mea Musa Dobones, Concine, qui studiis consulere meis.* — *Vitebergae ex officina haeredum, Georgii Rhavv. M.D.L.VI* — A szerző Dobó Istvánnak ajánlja distichonait, *quae sunt exigui primitiae ingenii.* A Dobók alumnusa volt s a wittenbergi egyetemre 1555. évi ápril 13-án iratkozott be. Azelőtt Bártfán tanult Stöckel Lénárt alatt, kinek később segédjévé lett. Mint ilyen hívatott meg a kassai iskola-tanítóságra, hol helyét 1557. június második felében foglalta el s 1561-ben hagyta el. Alatta a kassai iskola jó hírnévre tett szert. (Frankl, Hazai iskl. 104. l.)

*Encomium*a jó latinsággal van írva s költői tehetségre mutat. A személyes vonatkozású sorokban mély hálával szól jóltevőiről. A hosszadalmas leírásokat mellőző történeti rész azt gyaníttatja, hogy Tinódi énekét ismerte. Azon szakaszt, melyben a vár-falak megromgált állapotát írja le, ezzel a két sorral végzi:

*Haec ego, crudelis postquam discesserat hostis,
Lustravi coram lumine cuncta meo.*

6. s. V. ö. Erd. hist. 1446. sorával.

41. s. *memből* = mennyből, palóczosan. Az 1752. és 1779. sorban is.

54. s. 1548. július 20-án kezdődnek Dobó egri számadásai s ezt fejezi ki Tinódi azzal, hogy «Egőr vára e napon lőn jó királ számában» (Summa 15. s.): noha július 14-én már bebocsáttattak s a várban tanácskoztak Ferdinánd emberei. Az ünnepélyes átadás azonban csak aug. 15-én történt meg s Dobó és Zay is csak ekkor iktattatott be hivatalos tisztébe (*Gyárfás, Dobó I. Egerben 20. l.*).

61—64. s. Oláh Miklós 1548. nov. 28-án neveztetett ki egri püspökké; december 20-án jött létre az egyesség a jövedelmekre és várfentartásra nézve s 1549. január 5-én történt meg a tulajdonképeni átadás.

70. s. Szolnok építéséhez 1550. szeptember 10-én kezdtek s még november első felében is dolgoztak rajta. Zay szept. 24-től

kezdvé állandóan Szolnokon lakott. Helyébe Zerdahelyi Máté kano-
nok Oláh Miklós meghatalmazottja, Mecskei Istvánt nevezte ki
Egerbe, hova ez december 24-én érkezett meg s fizetése 1551.
január 1-től járt. *Gyárfás, id. m. 45. l. — V. ö. Summa 31. 32.*
sorával.

87. 170. 714. s. *nemmen*. Alig lehet egyéb *menvén*-nél. V. ö. a
41. sorbeli *memből* = mennyből-lel.

126. s. *barona* itt gerendát, hasitványt jelent, s az ilyenekből
készült kerítést, de a deszkakerítést is hívják túl a Tiszán *berenának*.

135. s. *fokiglan* azaz a vár fokáig, várfokig.

169. s. *Leyt*-et Tinódi *Leyt*-nek írja.

178. s. *fiju palánk*. Ma *fiók palánkot* írnánk.

215. s. *el kele az dunat*. — Pannonia megy. 134. s. *Kelem föl-
dén a Dunán elkelének*. V. ö. I. k. 243. l.

237—252. s. Csabai Mátyás ez eseményt így írja le :

Cum tamen ille arcem cernit nimis esse pacem,

Exiguum ac numerum militis esse sui,

Hic socium propere mittit, qui suadeat arci

Praesidia, ut Domini tempore firma darent.

Firma darent, per quae regni servare salutem

Jam iam venturo possit ab hoste fero.

Dum petit auxilium Stephanus, responsa reportat

Quae melius multo non retulisse fuit.

Munera si castris, referunt, tam dura putastis,

Quid vos, dicite, eis implicuisse iuvat?

Fructibus ex arcis si ingentia commoda habetis,

Convenit ipsius tanta pericla pati.

Pingua si, referunt, frusta absumpsistis in arce

Quae restant etiam iura vorare decet.

Mecceus ista refert socio, qui sensit ut acta,

In Domino positas spes iubet esse ratas.

239. s. Ez a szikszai gyűlés július 9-én tartatott meg 1552-ben,
s csakhamar július 18-án egy másik, mely amannak hibáját jóvá
tette. Erre Dobó már nem Mecskeit, hanem Dormán Kristóf heves-
megyei alispánt és Dersi Ferenczet küldötte. E második gyűlésre
czéloz Tinódi a 277. s. köv. sorban. Az itt megajánlott segítő hadak
összegyülekezési helye szintén Szikszó, a megjelenés ideje pedig
július 31-én volt. Ezek a 307. sor szerint Szolnok szállása (azaz
szept. 4.) előtt béeskőnek azaz felesküvének Egerben a vár védel-
mére (V. ö. *Gyárfás, id. m. 61. l.*).

379. s. Amhátnak ezen levelét Dobó szept. 10-én Vass Mik-
lós nevű apródjától küldte fel Bécsbe. A levél tartalmát Tinódi a
402—424. sorban írja le. Vass Miklós a válaszszal szept. 23-án
érkezett vissza.

386. s. szálláskor ki ne üvöltene, azaz az ostrom alatt ki ne kiáltana, vagy mint fentebb láttuk: szót ne adna ki. A 959. 1234. s. szerint meg a törökök szüntelen üvöltnék s nagy sokféle nyelven beszélnek vala. V. ö. Summa 110. 355. sorával. Csabainál olvassuk:

*Militiae fuerat sancitum lege severa,
Obsessos Turcis non dare voce sonum.
Et fuerat cautum capitis formidine poenae,
Consuleret ne quis dedere tecta Scythis.*

388. s. *setteg* a *suttog*-nak megfelelő felhangú párja, ikerszó gyanánt *setteg*- vagy *sítteg-suttog* ma is hallható. V. ö. Summa 112. sorával.

408. s. *Párkán Szolnok*. Lásd a Summa 91. 93. sorát. A *palánkot*, kerített helyet jelentő *párkány* szláv szó, s a török nyelvbe is átment; — ha ugyan nem a persi بارگاه *bargiah*-ra viendő vissza.

586—589. s. E strófa azt mutatja, hogy Tinódi a vár felszabadulása után mindjárt megfordult Egerben.

612. s. *Halom bék* = Hálím bék.

619. s. E kiütés szept. 10. vagy 11. napján történt.

629. s. *Bonchokokat*. Eredetileg török szó *بنجوق* azaz bundsuk, üvegből s egyébből is készült apró darabok, mikkel a lószerszámot szokás díszíteni. Nyelvünkben rendszeren a lovak nyakán lóggó nyakbevetőt szoktuk alatta érteni.

646. s. *molna* = malom.

650. s. Kisasszon nap után vasárnap = szeptember 11-dike.

675. s. V. ö. e sorral Szabács viadala. 2. sorát: *No azért strumlottak kéméletlen.*

708. s. *á Kanchyakual*. — *اقنجی* azaz akindsi = portyázó, könnyű fegyverzetű katonaság.

716—721. s. Csabai Mátyásnál ily sorokat olvasunk:

*Candida nam veluti campos nix contegit omnes,
Sic Scythicis uelis terra adopena fuit.
Utque locusta nocens segete in crescente resedit,
Occupat illa tamen non minus omne solum:
Sic fuerant montes tentoria fixa per altos,
Imis atque etiam vallibus hostis erat.*

744. s. *tüzes nyíl* = phalarica.

755. s. *tözes lapták* = pyroboli.

801. s. *vereytözék*; alább a 885. sorban: *cerytözék*.

840. s. *Ebe* hihetően *Elbe* helyett áll az eredetiben, valamint a 860. sorban is

873. s. *pirongatja* helyett az eredetiben még a régi *porongattyá* áll s azért amaz sajtóhibának tekintendő. Lásd alább az 1408. sorban is.

882. s. Midőn a török uralkodás végével Unterburger András nevű szertár-felügyelő 1687-ben összeírta az egri várban talált hadi szereket, még 10 olyan ágyút s taraczkot írt össze, melyeken az évszám azt bizonyította, hogy Dobó ágyúi lehettek. Még több lehetett ilyen azok között, a melyekről az évszám hiányzott. (*Századok. 1872. 337. l.*).

893. s. *serués* am. sérülés. Az 1415. sorban *sérelem*. *Sérés*-nek ma is több vidéken hallható, a *sérrés* alatt azonban — tudtommal — ma inkább csak a *hernia intestinalis* értetik. — V. ö. Egri hist. summájának 371. sorával.

978. s. *Chyöpögetec*. Talán *csipegeték*, *csipdesék*; bár az sem lehetetlen, hogy forró szurokkal való csepegtetésről van szó.

988. s. Szójáték Hegedűs István nevével. Lásd: Summa 274. s.

990. s. *Az palaszok orrunkról leesik rala*. Mint példabeszéd ismeretlen, azért feltehető, hogy a végső strófa tartalmával van összefüggésben. Lásd: Summa 276. s.

991—1010. s. Csabai M.-nál:

*Pulvis erat sacra tormenti conditus aede,
Hoc dederant nostris Martia bella penu.
Dum male servatur, dum non prohibetur ab igne
Succenso flammam fomite corripuit.
Fit vehemens fragor, et templum cum parte revellit,
Turba iumentorum sternitur atque virum.
Hostibus et nostris haud illa putata fuerunt,
Terruit ut nostros laetus ita hostis erat.
Horrendumque simul totis clamatur in arcibus
Incipiunt, omnes Alla boare suum.
Agraria te captamque hostis sine viribus esse
Cogitat, inque viros scommata multa iacit.*

1018. s. *szivöket* helyett *szivőket* azaz *szivűeket* kellene, hogy álljon.

1042. s. *kölyő* azaz *kölü* vagy *külü*. — Summa 291. sorában is. Ma többnyire *külü*-nek ejtik p. o. a székelvények is. Régibb alakja a *lükü* vagy *lükő* ma már csak az Őrségben van meg. Régen férfi névnek is használtatott s ezért viseli maig a *Lükő* család.

1059. s. *szivet vűnek* azaz szívet vevének = felbátorodának.

1076., 1082., 1092—3., 1101. s. *tárgy*. — Summa 216., 302. Szerémi Gy. 1536-ról, hogy: Germani ad Madárhegy statuerunt

super monticulo unum *targy*, et ibi duxerant de nave duas bombardas; et jam certe fuimus coangusti et artam viam habuimus. Mólnár Alb. a *tárgyat pluteus* és *meta* szókkal fordítja latinra s a *pluteus* alatt ily magyarázatot ad: Deszkázott vagy sevényezett hadi szerszám, ki megül az várat ostromolják. Item: minden deszkázott szerszám, ótalomdeszka.

1088. s. Sukán Jánosnak alább az 1419—1426. sorban leírt vitézségéről így emlékszik Csabai M.

*Interea locus apparuit custode relictus,
Hac ferus in castrum Turca subire studet.
Excipit hunc primus venientem rite Sucanus,
Doctus hic et calamos stringere et arma manu.
Tunc certe sociis ad opem currentibus, hosti
Obstitit, insultus sustinuitque prior.
Est cognata sacris virtus heroica musis,
Nec sua magnanimis excutit arma liber.
Caesar etc.
Sic hosti, Musis bene note Sucane resistis.
Sic prima socios in statione iuuas,*

Hírét költő társa fentartotta, de művei — legalább előttem — ismeretlenek. Az ostrom alatt életben maradt s továbbra is megtartotta püspöki számtartói tisztségét s 1562. június 21-én még Egerben volt mint rationista. *Verancesics*, IX. 7. l. — Az ostrom idején évi fizetése volt: 50 frt, ruhára 25 frt, 50 bárány, 50 esomó gabona, 2 hordó bor, 1 szolga és 2 ló-tartás. Nevét így írta: *Joannes Sukan de Strigonio, rationista Agriae, manu propria.*

1155. s. *remek* = darab. — Bécsi c. 300. l. és ereszte *remec onnot* (massam plumbi).

1195. s. *Nyás gerely* régi szótárainkban egy szó latinul: *veruina*.

1210. s. *medet*. Török-arab szó: *مَدَد* azaz meded = segítség!

1220. s. *kalács* = meggyújtott szurkos koszorú.

1234—1250. s. V. ö. Szabács viadala 75—84. sorával.

1274. s. *dobioc fakadua*. Szintén így a Summa 430. sorában.

Ezt a példabeszédet találjuk még Veresmarti Mihálynál is Intő s tanító levele 218. lapján: «eretneki mesterségek ezek, melyekkel igyesöket vagy a dologra juthatástul tartóztassák, vagy attul el is rántsák; az igyenes útból kitántorítsák, eszeket veszessék megháborítsák s így *dobja fakadva* bocsássák, hogy boszszonkodjanak stb.» A kifejezés magyarázataul ezt jegyzi meg az író: «proverbium: *Re infecta* = minden jó vég nélkül. — Tisza-Dunaközön ma: *dobva-fakadva*, *döbbe-fakadva* = nagy haraggal, dérrrel-dúrral.

1290. s. *választ* e h. válasz, már a 15. lapon is eléjött. A nép ma is használja.

1291. s. Ez még június 12-én történt.

1333. s. *estre pntéken*, azaz október 14-én.

1377. s. Dobó neje Sulyok Sára volt, kivel már Egerben 1550. október 17-én kelt egybe. Mecskey szintén Egerben tartotta menyegzőjét 1551. január 11-én. Zoltai 1558. pünköst szombatján mint egri kapitány ír felesége felől — kit Bóдай Sárának hívtak, Zay Ferencznek (*RMNyF; II. 139. 231. l.*).

1397. s. *Letelőször* e h. legelőször, mint ma is a palócz nyelv-járásban.

1425. s. *lanczenet fa* = landsknechtek által használt dárda.

1447. s. *takartatá* = eltakaríttatá, azaz temetteté.

1455. s. *fa ányuság*. Alább a Summa 345. sorában: *ányuságok*. Jelentése bizonyosan: instrumentum. Mátyás Fl. egy XVI. századi kéziratot szótárból meg ezt idézi: Ames, amitis g. m. per-tica aucupalis = *madarászó dílyyságh*. Addig is, míg valamely nyelv-emlékből bővebb felvilágosítást nyerünk, mindkettőt az *ágyú* szóra vihetjük vissza, mely eredetileg szintén *alkotmányt, készüléket* stb jelentett.

1480—1491. s. Csabainál:

*Turcica iamque sonant in castris classica passim,
Horridus erigitur clamor ad arma vocans.
Alla boant Turci, sed nostra fatigat Jesum
Turba, nec invanum jactitat ore preces.
Infestis utrinque simul concurratur armis,
Hi muros servant, Turca subire studet;
Hacque subire parat, qua moenia quassa jacebant,
Fossa erat et fracto rudere plena novo.
Se Dobo proripit huc puero comitatus et armis,
Concidit hic telis armiger ipse feris.
Cumque Dobo pugnam Turcis cum sustinet acrem,
Ipse manum est factus saucius atque pedes.*

1484. s. *suantzar*. Talán szintén dobos jelentő szó.

1500—1503. s. Csabainál:

*Aurea Budensis signa hic amissa Tyranni,
Strataque sunt circum corpora multa virum.
Cum pueris matres pars militiaeque fuere,
Saxa ferunt alii, caetera turba jacit.*

1540—1551. s. Csabainál:

*Caesaris his referunt generum indulsisse querelis,
Dedecus ac propter sic lacrymasse nouum.*

*Ac queritur primum Budensis vana fuisse
Dicta, quibus suasit castra mouenda sibi.
Nonne, ait, huic arcis ponebas nomen ovile?
Praefectos solitus nonne vocare boves?*

— — — — —
*En ego qui in mundo domui iam multa virorum
Millia, multa mihi sunt loca capta simul.
Non tamen occurri Ducibus tam fortibus unquam,
Non cum tam forti milite resque fuit.
Agraria quam tenuit de te male caula vocata,
Arcis quae merito nomen habere potest.*

1565. s. pintök, szombat, vasárnap volt október 14., 15.,
16. napja.

1582. s. kedd, október 18. napja.

1625. s. v. ö. Pannonia megv. 128. sorával.

1643. s. *Kótya retjén*. — Németi Ferencz tokaji kapitánynak (ki ott 1564. szept. 11-én esett el «Nagy keserves szível» kezdetű énekében ily sor fordul elő: még csak *kótya retjére* minket sem hányattál. — Thurzó Gy. 1594. jul. 30-án írja nejéhez: Azon lesznek szerelmes szívem, hogy az *kótyaretjén* valami szép marhát, neked valót ha talállok, megvegyem. — Révai (Antiquitates 89. l.) az illyr nyelvből eredettnak mondja e szót, a hol *ko otye retje* am. ki akar többet t. i. adni. Révai után Miklosich is a kölesön vett szók közé sorolja.

1702. s. *szerencséltesse* világosan *szerencsésé* tegye értelemben áll. Hasonló, a maitól eltérő jelentésben fordul elő a Tripartitum 1660-dik évi löcsei kiadásában (Pars III. tit. XXXIV.): qui mercipotum, hoc est victimam emptionis et venditionis more solito benedixisset = melly az vételkort az áldomásban, az szokás szerint ivut volna és *szerencsélteste* volna.

1735. s. *eniesztet* = titkolák, rejték. Pázmánynál *enyegyet* jön elé hasonló értelemmel s ez Molnár Alb.-nél is fel van jegyezve. Lásd: I. k. 245. l. — Pesti G. LXVII. meséjében a menyét egy csoport lisztbe *enyegzte* el magát.

1793. s. *föstös* = füstös.

1799. s. V. ö. a 317. lapon az első sorral.

VI.

Egri históriának summája.

A versfejekben az ének első strófája olvasható azon különbséggel, hogy az első sorbeli *írom* helyett *írja* jön ki s végül még

ez: AAAAAMEN. A strófák itt is egy rímbe menő négy sorosak. A sorok a gyermekversekből is ismeretes 5 + 5 tagra oszló tízesek s csak a negyedik sor több egy szótaggal ilyformán: 5 + 6.*

Az eredeti kiadásban a cím után szintén a hangjegyek következnek, melyeket eredetiben, megfejtve és átírva kiadott Mátray G. id. m. 92., 93. lapján. Az éneknek több kiadása nem maradt ránk.

Czíméből és harmadik strófájából kitetszik, hogy ez csak az elébbi éneknek kivonata.

40. s. V. ö. a ma is hallható «megállja a sarat» kifejezéssel. — Bethlen Gábor írja 1621. jan. 27-én: Szécsi Györgynél és soha félénkebb embert nem láttam; soha meg nem meré itt fenn az sárt állani. *Tört. tár 1879. 204.*

114. s. *fejőrel* e h. *fejével*. — 371. s. *megseruőt* = megsérült.

VII.

Enyingi Terek János vitézsége.

Az ének versfejeiből ez olvasható ki: ENNINGI TEREK IÁNOSRÓL ÉNEVKÉBEN TINODI SEBESTIEN JÓ DEVBREVCZEVBEN JEVE MINT JO KOMJÁHOZ EV KE. A versalak ugyanaz, a mi az Egervár viadaljáról való éneké. Hangjegyeit eredetiben megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 94. 95. lapján. Ez ének csak a Krónikabeli kiadásban maradt fenn.

4. s. Verancsics 1550. október 6-án írja Nádasdy Tamásnak: *Oratores Heremitae attulerunt ex Turcia, Valentinum Turcum diem suum obiisse. Nimia carceris impatientia factus passis molestior, Asiae exilio multatus, ea translatione tam iniqua in morbum inciderat, nec locum assignatum attigit, in itinere vitam posuit.* Munkái VII. 126. l. — Lásd itt a 35—38. sort.

19. s. Pemflinger Katáról írja Szerémi Gy. (100. l.). *Valentinus sponndit et copulavit eam latronculam, que demum erat leona lutteriana, et post domini captum suum Valentini praedicti in Debrechen Mortua erat, et ibi sepulta est apud monachos.* — Révész Imre abból, hogy Debreczen városa jegyzőkönyveiben 1547-en innen Török Bálintnak egyik fia van földesúrként említve, azt következteti, hogy felesége akkor már nem volt életben. (*Dérai, 54. l.*) — Különben Török B.-né, halála előtt nem sokkal telepedhetett le Debreczenben, mert 1543-ban Csurgóról és Szigligetről írt számos levelet Nádasdy Tamáshoz. (*Országos levéltár.*)

35. s. Török János neje Balassa Borbála volt, kivel e szerint 1550-ben kelt össze. A *nagy örömebe* kifejezésre nézve lásd: II. k. 210. l.

59—74. sort v. ö. Erdéli hist. 595—610. sorával.

75—76. s. v. ö. Erdéli hist. 587—588. sorával.

77—80. s. v. ö. Erdéli hist. 611—612. sorával.

186. s. *hágsó*. Ma *háskó*-nak hívják a Dunán túl, a kertkerítésekben azon rést, melyet gyalog átjárhatás kedvéért olyformán nyitnak, hogy a kerítés alsó fele megmarad s azon át lehet hágni. (*Tájszótár*.)

213—218. s. v. ö. Erdéli hist. 621—624. sorával.

235. s. *Hátszag* = Hátszeg.

242. s. Ez események 1550. november első felében történtek.

253—317. s. v. ö. Erdéli hist. 1281—1304. sorával s az ezekre tett jegyzetekkel.

294. s. *fáját* azaz kopjáját felveté. V. ö. II. k. 245. l. — Lásd alább is a 203. lapon.

298. s. *héban* azaz levegőben, ürességben. Göcseji s általában dunántúli szójárásokban *hé*, vagy *hi*, vagy *hijü* alatt padlást, a padlás üregét értik.

302. s. *ugorda*. A királyhágón túl ma is többször hallani *d*-vel, mint a nélkül.

306. s. *ötette* = ütötte.

313. s. A *kapcza* szintén bőrből volt. V. ö. b. Radvánszky, MCSÉ. és HT. I. 90. l.

330. s. *Aran lábú Debreczen*. Nincs nyoma, hogy Debreczen valaha az *aranýlábú* melléknevet viselte volna; értelme rokon lehet Kassa Kincses nevének értelmével. Különben *Aranylábú Bányácska* nevű falu van Zemplin, — *Aranylábú Tuszony* pedig Kolozs megyében. — A birtokjogot illetőleg v. ö. Verancs. XII. 147. l.

VIII.

Károl császár hada stb.

A versfejek értelme: SEBASTIANVS LITERATIVS DE TINOD SCRIBIT BELLA A CAROLO ROMANORVM CESARE ET REGÉ CONTRA INFIDEELES GERMANOS GESTAA ET DE CAPTIVITATE CORPHIISE. A négy soros strófák tizenegy szótagú sorokból állnak, melyek 4+4+3 tagra oszlanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 96.

97. lapján. — Ennek az éneknek sem maradt ránk több kiadása. — A tárgyat illetőleg lásd Károlyi Árpád, Magyar huszárok a schmalkaldi háborúban című értekezését *Századok* 1877. 642., 841. l.

4. s. *Kurfis* = Kurfürst. — 1552-dik évi levélben: egyéb hírink itt nincsen, hanem hogy az Móricz jószágát korfist igen dúlja (RMNY Eml. II. 96.).

11. 12. s. Máté evang. 22. r. 21. v. — Lukács ev. 20. r. 25. v. 22. s. Ritkán előforduló szó-szaggalatás.

74. s. *Minik* = München. — 77. s. *Rezem* = Regensburg.

132. s. Itt is csak Gróf Miklósnak írja gr. Salm Miklóst, mint az Erdéli hist.-ban.

145. s. Istvánfi (lib. XVI.) 1150 főre menő számról beszél, míg Tinódi a 145. sorban azt írja, hogy «ott telének ezör két negyven (azaz nyolczvan) lóval». Határozottan Tinódi számítását kell helyesnek tartanunk, mely tizenegygyel mutat kevesebbet, mint Mameranus Miklósnak — a schmalkaldi háború statistikusanak összeállítása, ki az egész huszárságot 1071 főre teszi. Tinódi ugyanis Zay Ferencz 190 lovasához hozzá adja gr. Frangepán Farkas tíz huszáriját, Horvát Bertalan 131 huszárija helyett pedig csak 130-at említ. A 146., 147., 148. sorban Tinódinál hihetően sajtó-hibából áll: két zászló, e helyett kétszáz ló. — Mameranus, Tinódinak Getyei Ferenczét Frantz Crotonnak írja. Lásd: *Századok* 1877. 848. l.

165—168. sort v. ö. 329—332. sorral.

183. s. *fegyverösént* = fegyveres szerint, fegyv. számban. V. ö. I. k. 270., 325. l. — II. k. 341., 453. l.

192. s. *jajveszék*. Lásd a II. k. 485. lapján.

199. s. *Slokkaber* = Schlackenwerth.

205. s. Nyári Ferencz a huszárok vezére írja az esztergomi érseknek Ölsnitzből 1546. nov. 4-éről: *mi e hírek vétele után legott kiválogattunk hatszáz vagy valamivel több magyar lovast s ezekre biztuk az ellenséges tábor kikémlelését stb.* Károlyi Árpád közlése, *Századok* 1877. 852. l. Mind Nyári, mind Oláh Miklós latin levelének szövegét lásd: Pray, Epist. pr. II. 147—156. l.

211—216. s. Nyári írja, hogy: *Attorf nevű városból ágyúkkal s puskákkal rettenetes mód lövöldöztek reájok, míg nekik sem puskájok sem ágyújuk nem lévén, a különben is kőfallal kerített város ostromlására — mit sem gondolva az ellen lövöldözésével a város kapujáig rontottak s három kaput hirtelenséggel szétvervén, benyomultak s a várost*

elfoglalták. Mivel azonban sokan közülők kinn a közeleső falvakon és földeken kőboroltak, a benmaradtak nem merték az éjet az elfoglalt városban tölteni, hanem a bírót s a tanácsbelieket hamarosan a királyi főség hűségére esküdtették s miután azok nagy félelmek között a kiránt esküt letettek: a mieink kiconultak s a táborhely felé intézték útjokat. U. o.

212. s. *Elsőcz* = Ölsnitz. Nyári *Elsnetz*-nek írja.

219. s. Egykorú levél bizonyítja Tinódi datumának hitelességét: *Wiewol zuvor am Montag Omnium Sanctorum haben die Feind Adorff wiederum eingenommen, dasselbe Städtlein erbärmlich geplündert, und Tyrannisch, mit ihm umgangen. Nach Mittag sind sie herabgezogen, Olsnitz berennet, die Vorstadt angezündet.* Századok 1877. 845. l.

220. s. Nyári nem említi levelében a csehek lázadását.

237—240. s. Nyári maga is írja, hogy: *A dolgok ilyenén állását látva, bár a köszvény miatt igen sokat szenvedek, magam is kénytelen voltam lóra ülni s a sereget csatarendbe állítani.*

249. 250. s. *A magyar csapatok előre nyomultak; az ellenség a leshelyekből hiába tüzelt oly erősen rájuk, ők azzal nem gondolva, vakmerő bátorsággal támadtak — s az ellen futni s Adorfba menekülni volt kénytelen stb.* U. o.

253. s. *A gyalogságnak hat, a lovasságnak 12 zászlója, 12 mezei ágyú maradt az ütközet helyén s több mint ezer holt test fekiúdt a földön szanaszét.* U. o.

254. s. *Német foglyunk, gyalog és lóas több van 400-nál.* U. o.

261. s. Tinódi téved, midőn Nyárinak betegsége miatt történt hazabocsáttatását erre az időre teszi. Ez csak a következő 1547. évi husvét előtt Éger alatt következett be s ezért e strófa a 316. sor után volna helyén.

264. s. Szolnok feladója.

270. s. Nyári idézett levelében nov. 4-én Olsnitzból írja, hogy: *innen, isten úgy akarván, holnap egyenest egy Chyrcyko (Zwickau) nevű jeles városnak tartunk s elfoglalása után a még netalán ellenállók ellen indulunk.*

279. s. *Mihalya* = Mylau.

284. s. *Czolna* = Zahna.

337. s. *Misnie* = Meissen.

345. s. *Toriga* = Torgau.

356—370. s. A lundi érsek 1547. május 17-én Rheinauból írja Fráter Györgynek: *Huzarones hungari praesertim Croatus quidam nomine Horvat János vadum invenit in dicto flumine, qui pri-*

328. s. *Kifolyó kút*-ra nézve lásd II. k. 439. l.

354. s. *fittyöt hány*. Lásd : I. k. 334. l.

361. s. *Zaskornik* szláv szóval említettnek az 1548 : 49. t. czikkben is.

363. s. *tolvajtak*, e h. tolvajoltak, mint a 370. sorban : *ostromtat*, s a 271. lapon : *udvartat*.

378. s. Augusztus 11-e volt.

397. s. Don Gaspar Castelluvio, ki azután Temesvár védelmében esett el Losonczy alatt.

435. s. *Beandras* ? talán Basó András ?

443. s. *soltész*. Szirmay szerint (Hung. in parab. 95. (119. l.): *Hungaris libertum designat. Libertinorum duplex genus fuit, Majoris libertatis manumissorum Szabados, et minoris libertatis exemptorum Soltész*. Aevo adhuc nostro haec nomenclatio in confiniis Comitatus Zemplén viguit, ubi nonnulli e colonis perpetuae obligationis a labore, et datiis Dominilibus exempti *Sculteti Soltész* vocabantur, mandata Dominorum, et officialium Comitatus exequi obligati.

476. s. Pázmány, Kalauz 172. lapján is: *hogy két szék közt földön ne maradjon*. Ma inkább: *két szék közt pad alatt van szokásban*.

480. s. *hátra* helyett ma *vissza*-t íránk.

X.

Dávid királ stb.

Versfejekben : SEBASTIANVS LITERATVS DE TIINOD LVTINISTA CONDAM MAGNIFICI DOMINI VALENTINVS TEREK DE ENNIING IN CASSA FECIT ANNO D Ezeröttszázban és negyvenkilenczben. — A versalak a sapphoi mérték utánzásaként lábra kapott rímes, három tizenegy szótagú és egy öt szótagú sorból álló strófa, melyet már Péchy Ferencz és Baranyai Pál is használt. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 100—103. lapján. Fennmaradt még ez ének szövege hangjegyek nélkül Bornemisza Péter Énekes könyvében a CCLXXXVIII—CCXCII. levélen.

A tartalmat tevő bibliai történet olvasható Sámuel I. könyve 17. részében.

34. sortól kezdve gyakran jó elő a jász = filiszteus nevezet, mit nem lehet *ijász*-nak értelmezni.

41., 43., 46. sorban *barka* helyett *bárka* olvasandó. Lásd: 1 Sámuel, 4., 5., 6. részét. *Isten bárkája* = frigyláda.

56., 69. sorban a pogány jászokkal szembenálló zsidókat Tinódi naivul keresztyéneknek írja.

79. s. *töredelm.* — Münch. c. 38. l. *töredelm lévén kedeg és üldözet* (facta autem tribulatione et persecutione). Lásd: 1 Sámuel 15. részében.

101. s. Lásd: 1 Sám. 16. r. — 153. s. Lásd: 1 Sám. 17. r.

169. s. *szekernye* Károlinál: *szár-vas.* A szláv nyelvekben *skorne, skornja* csizmát jelent. Pázmány, Kal. 527. l. *Vérek eszékbe, hogy ló-bőr a szekernye* (azaz hogy baj van).

174. s. *czuborfa* helyett Károlyi: *zugolyfát* ír. Ma is mindkettőt használják a különböző szójárások.

XI.

Judit asszon históriája.

A versfejekből ez jön ki: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD IN LINGVA HUNGARICA ECS BIBLIA CANENDVM CONVERTENS BELLVM HVNGARICVM PERSCRVTANS FECIT E. — A versalak ugyanaz, a mi a VII. és VIII. számú éneké. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 104. 105. lapján. Az ének szövegének nem maradt ránk több kiadása; de Judit asszony históriáját Tinódin kívül még Sztárai Mihály is versebe foglalta 1552-ben. — A történet olvasható a 16 fejezetből álló, Judit könyve című apokryphus iratban.

21. s. *Túl az Jesse földében* stb. A bécsi c. 11. lapján így olvassuk e helyet: *Jordánnak folója elvői Jeruzsalemiglen és Jessének menden földére* stb. Itt hát még a *túl* helyett *elről* áll, mint feljebb Tinódinál is a 96. és 127. lapon.

326—329. s. Bécsi c. 38. l. *vépék* (lépék) az *oszlophoz, mel vala ő ágyascskájának fejenél és ő törét ki arra kötvén függ vala meg-ódá; és mikoron kivöttö volna azt, ragadá ő fejének üstökét* stb.

413. s. *Anthimus sziged.* Szigetvért 1450 körül Anthemius Osvald építette, de 1479-ben már királyi birtokká vált. Tőke Ferencz 1565-ban magyar versekben énekelvén meg Szigetnek 1555. évi ostromát, művének ezt a latin címet adta: *Historia obsidionis insulae Antemi, quae nunc Regia Sziget vocari solita est, concinnata per rytmos hungaricos opera Francisci Tőke. Anno 1556.* Ennek 11-dik strófája így hangzik:

Antemus ezt a várat rakta vala,
 Ki jó vitéz, noha szörnyű rest vala,
 Veszedelmes idűkhöz készült vala
 És jövőndőt Szigetről mondoz vala.

XII.

Hadmagyoknak tanúság stb.

Versfejekből ez olvasható ki: SEBASTIANVS LITERATVS E. Négy soros strófái, tíz szótagú rímes sorokból állanak, melyek 4+4+2 ütemre oszlanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 106., 107. lapján. Ez az ének hangjegyeivel együtt egykorú (?) hibás kéziratban is fenmaradt s ma is megvan a pécsi püspöki könyvtárban, honnan közzététetett a Tud. Gyűjt. 1817. X. 76. lapján. Később Sarkady István említi e kéziratot az Új Magy. Muzeum 1859. I. 178. lapján. A Krónika-belin kívül más kiadását nem ismerjük.

17. s. *gyorón*. Lásd a II. k. 458. lapján.

20. s. *feletöket*. Halotti beszéd kezdete: *latiatuc feleim stb.*

37. s. *vélem össze*. Lásd: I. k. 317., 352. lapján. E szólásforma Vásárhelyi András énekének utolsó sorára (I. k.); a 46. sor pedig ugyanannak 25. sorára emlékeztet. Tinódi éneke a 41. sor-tól majd nem végig, mintha csak Vásárhelyi énekének volna utánzása s úgy tetszik, hogy a versalakra nézve is azt kívánta követni. — Lásd itt a 270. lapon is.

Utolsó sora mutatja, hogy Tinódi 1550-ben szerezte énekét.

XIII.

Szulimán császár Kazul basával stb.

Versfejekben: SEBESTIÉN DEAK SZULIMAN CIAZAR KAZVL BASSAVAL TVSAKODASAROL ES VIADALIÁROL ZERZÉ. — A versalak az, a mi a VII., VIII. és XI. számú éneké. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 108. 109. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt ránk.

Tartalma azon persa-török háborúnak egyik szakasza, melyet Szolimán durvasággal párosult felfuvalkodottsága még 1524-ben idézett elő, Tahmaszp sáh megsértése által. Épen ez a hadjárat 1534-ben ment véghez.

18. s. *Korozain* = Khovareszm.

23. s. *egyben rítat* = összeveszt.

27., 28. s. Az itt említett szokásnak az Iszlám felvétele előtt

nagy divatja volt a keleti népek közt. Egyszer Omár khalifa figyelmeztette ennek káros voltára a koraisitákat s attól kezdve mindinkább felhagytak vele az arab és török nemzetiségű moszlimok, általában a szunniták. (*A. v. Kremer, Culturgeschichte des Orients II. 104.*) — Hogy a siitáknál ma is megvan e szokás, bizonyítják egyebek közt Polak e szavai (*Persien. I. 200. l.*): *Häufig werden schon Kinder in der Wiege für einander bestimmt, besonders Cousin und Cousine, Familienheirathen bilden sogar die Regel.*

32. s. A *képös kopjás* alliteráló szójáték, mert *írott kopjás*-t is írhatott volna Tinódi. A 70. sorban ugyanezeket *képös íves* hadnak mondja. Régen szokás volt a kopjanyeleket megíratni vagyis kifestetni. II. Lajos király számadásaiban is jön elé, hogy János nevű festő 1 frtot s 45 denárt kapott, a miért a király kopjáját kifestette. (*M. Tört. tár XXII. 97. l.*)

58. s. *ideg* azaz *húr*, kötél.

103. s. Szulejmán szultán fővezíre Ibrahim basa 1534. július 15-én vette be Tebrizt; a szultán maga csak szeptember 27-én érkezett oda. Onnan azonban csakhamar Bagdádba ment téli szállásra. 1535-dik évi ápril elején indult vissza s 3—4 hónap telt bele, míg ismét Tebrizbe ért, úgy hogy Konstantinápolyba (106. s.) csak 1536-dik évi január 8-án érkezett meg.

107—128. s. Az itt elbeszélt eseménynek nem találok nyomát a történetíróknál.

159. és 160. sorban *vár*, *viv* régiesen e helyett: *várj*, *vivj*.

186. s. *Babilonia* alatt hihetően Bagdádöt kell érteni.

256. s. Ibrahim basát Szulejmán e hadjáratból visszatérte után csakhamar megölette 1536-ban.

277. és 288. sorban van megnevezve az ének forrása s bizonyára ennek és nem Tinódinak tulajdonítandó az elbeszélt történet zavaros előadása.

XIV.

Sokféle részögről.

A versfejek tartalma: SEBESTIÉN DEÁK NIIR-BÁTORBAN HNNNNAGI ZOMEHSAGABAA ES VV VIIGSAAGABA. A strófák tizenhárom szótagból álló, három rímes sorból állnak s elvértve találkozik egy-egy sor, mely 14 szótagra terjed. Az elég jól megtartott sormetszet által e sorok 4+4+4+1 tagra oszlanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 110., 111. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt fenn.

7—24. és 49—69. sorban előadott mese némelyek szerint Josephus Flaviusig volna felvihető, a kinek azonban műveiben hiába keressük. Későbbi zsidó traditio lehet s onnan vette át a *Gesta romanorum* című gyűjteményes munka, melyben többnyire 159. szám alatt olvasható elég rövid elcadástan. Ebből idézi Te mesvári Pelbárt is Quadragesimalis beszédei II. részében a 30-dik sermóban. Megvan a Midrásban is. (*Midrás Tankhuma, Noah*). — XVI. vagy XVII. századi magyar írónál (talán Pázmánynál?) is előjön; legújabbán pedig Türr István közölte, mint keleti mesét, az 1880-ban megjelent «Tavaszi» című lap egyetlen számában.

23. s. *ötöztet* régiesen e helyett: *öntöztet*.

27. s. *köppent*. Alább is gyakran használja e szót Tinódi, valamint ma is hallható a borívók közt egyik-másik vidéken. Egy jelentésű a *kortyant*-tal.

42. s. *éltig*. Alább a 278. lapon *mind éltiglent* olvasunk.

76. s. A Damján lováról szóló példabeszéd előfordul Illyefalvi István, Jephtha Tragoediája következő soraiban is:

*Ki tudja az olyant volt-e soha vagy nem napja mint holta annak
Ha mikor élnek is nincsen ismeretek afféle hon laktaknak,
Holtok után pedig csak annyi hírek sincs, mint Demjén lovának.*

Ugy látszik, régibb keletű példabeszéd s nem lehet összekötni a Tóth Mihályék által ostromolt szegedi várból kiszökött Damján nevű rácznak lozával, vagy épen az ez által magával vitt s híradásra használt galambbal. Lásd itt a 422. lapon.

90. s. *Csalfa Biró* szintén példabeszédszerű kifejezés; bizonyosan egy értelmű a 316. lapon olvasható *csal biró*-val, hol már *csal udvarbiró*-t is ír Tinódi.

99. s. *hásárt* szóról láss a II. kötetben.

131. s. *félön* = félre, titkon.

141. s. *akasztal*, varráskor öltöget. Ma is hallani: *össze aklál* = nagyjából összevarr. — Pázmánynál is megvan, préd. 393. l.

165. s. *Valkó* vár neve hasonló hangzásánál fogva használatik a helyett a mit az író nem akart leírni.

XV.

Buda veszéséről és Terek Bálint stb.

Versfejekben: SEBASTIANUS LIITÖRTUS DE TINOD
JN CIVITATE ZIIGETH FECIT E. — Strófái négy, tizenkét

szótagú s egy rímre menő sorból állanak. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 112. 113. lapján. — Ennek az éneknek későbbi kiadásáról is van említés Szabó Károlynál 262. szám alatt ily cím alatt: *Buda várossának veszedelméről és Török Bálint fogságáról való Historia*. Nyomtatot Monyorkereken Manlius János által (1592 ?) 8 r.

Az ének 9—20. sorát megvilágosító jegyzeteket lásd a 387—389. lapon. Mivel Memhet basa az 1540—41-diki telet a ka-locsai táborban tölté, Török Bálint pedig 1540. szeptember 15-ig János király holt testének Székes-Fehérvárra kísérésevel s a temetéssel volt elfoglalva: leghihetőbb, hogy a 49. sorban említett dárdai táborbeli találkozás október hóban történt. Más író-nál erről nincs emlékezet.

52. s. *udvartata* e h. *udvaroltata*. Fentebb is volt hasonló példa. Legújabban egy Tatából való néprománeczban is (Nyelvőr. 1880. 528. l.) eléjön: *vásár* e h. *vásárol*.

53. s. Verbőczy Imre, Verbőczy István fia volt s e sorokból úgy látszik, hogy Török Bálint mellett kezdte hadi pályáját.

117. s. V. ö. 389. lappal. — *Caesar castra supra Veterem Budam* (27. augusti) *posuit* Verancs. I. 165. —

129. 130. s. *Misit tandem regina filium* (29. augusti) *curru aurato, cum nutrice et duabus matronis senioribus, domini consiliarii currum praecedebant*. u. o. — V. ö. Horváth M. Kisebb m. IV. 182. l.

135. s. *Domini autem, videlicet: Thesaurarius, Pettrowith comes Themesiensis, Stephanus Verbecius cancellarius, Valentinus Therewk, Urbanus Bathiany in castris retenti*. Verancs. I. 168.

158. s. *In crastino* (5. septembris) *ingressi sumus Deo auspice iter*. Verancs. I. 172. — Ezzel egyezően írja Szerémi: *Erat ista mocio Regine per unam ebdomadam, et post Joannis Decolacionis ad octavam diem per Ister fluvii citra Pesth nauigauerunt, et sic cum caterva sua ad Thiza-Warsan pervenit* (371. l.), — V. ö. itt a 390. lappal.

167—170. s. *liberos cum uxore sua precepit, quod sint tutores defensores eorum*. Szerémi, 366. l.

172. s. Pekri Lajost I. Ferdinánd 1537-ben fogságba vettette, honnan csak 7 évi sanyarúság után szabadult ki.

183., 184. s. Ugyanez a két sor olvasható a 278. lapon is.

186. s. Bátori Bódizsár székely balladában:

Beli fíjam beli! szép futkosó fíjam!

XVI.

Prini P. Majlát I. és Török B. fogsága.

Versfejekben: SEBASTIANVS LITERATVS DE TINODH FÖCIT E. — A versforma az elébbeni énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfőjtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 114. 115. lapján. Ez az ének sem maradt fenn több kiadásban.

1. s. *Sirva vesziköl*. Toldy az utóbbi szót *veszik el*-nek (elvész) olvasta, holott az eredetiben világosan *vesziköl* áll. Ma *jaj-veszékel*-t írának. — V. ö. II. k. 485. lapjával. Lásd Az Szalkai mezőn való viadalnak 10. sorát a 288. l.

30. s. Perényi Péter 1532-ben, julius második felében, Mohács alatt esett Szolimán fogságába, melyből csak fiának Ferencznek kezesül adása után szabadult ki.

71—75. s. Mayláth István elfogatása a leírt módon s helyen történt meg 1542. julius 20-án. — Lásd Verancsics, II. 76. l.

86. s. Szeréminél olvassuk: *Cesar Turcarum multas litteras deauratas scriptas eligeat sibi cum fauentissima verba quantum poterat sufferre mens sua. O, domine miles Valentine Therek, tu es apud me valde famosus vir et honesta persona — — — tu eris gubernator Hungariae. — — confidebat apud Cesarem Turcarum semifatuus, et non recordabatur, quomodo percusserat quadraginta millia Kaucheris Turcarum iuxta Viennam. Et Cesar semper ostendebat se quasi nescientem; attamen in corde fel gerebat.* 358. l.

93—96. s. Perényi Péter az ostromló német sereg részéről akkor küldetett be Budavarába alkudozás végett, mikor már Szolimán Tolnáig érkezett. Az ekkor folyt értekezésről szintén Szerémi tudósít 357. lapján.

105. s. Mindaddig az Terek Bálintot szép és tiszteletes szökkal tartanák, hogy *im Pécsröl, im Soklósröl, im Eszikröl* elbocsátják, míg írök az Nándor-Féjérvárot. Ott oztán mindjáraát vásot verinek az lábaira, és mint rabot kezdinek tartani. Verancs. II. 70. l. — Később Mayláth Istvánnal együtt raboskodtak: *Stephanus Mailath vajda Transsylvanus, ceu alter Manasses, compedibus vinctus in carcere Constantinopolitano, cum Valentino Terek concaptivo suo tenetur, audit quotidie bonas evangelicas conciones, nuper scripsit ad uxorem Christianissimam confessionem et eam causa glorie Christi orat, ut permittat, reformari ecclesias in sua iurisdictione.* Így ír rólok Gyalui Torda Zsigmond 1546. karácson ünnepén. *Bindseil, Philippi Melanchthonis epistolae etc.* 271. l. — Verancsics azon 1550. október

6-án Nádasdy Tamáshoz intézett levelében, melylyel ezt Török Bálintnak akkor tájban történt haláláról értesíti, írja, hogy: *Mai-ladus tuus adhuc vivit et sperat*. Verances. VII. 126. l.

XVII.

Verbőczy Imrének Kaszon hadával stb.

Versfejekben: TINODII SÖBETHIEN DEJAK DAROVARABAN SZEVRSZE ÖSTHE N. — A versalak az elébbeni énekekével azonos. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 116. 117. lapján. Ennek is csak ez az egy kiadása maradt fen.

Az ének tartalmának megérthetésére álljon itt egy 1548-ban szent Lőrincz estin kelt levél következő helye: *Bassa ínezt mondja: Verbőczy (István) Budán (török) császárnak megígírte vala az ő várát Debrekezt; osztán hogy meghala, az fia (Imre) menygyárást német királhoz álla mend várastul és onnan nagy sok kárt tött az császár szolgáltnak, kit mind tud az császár és soha nem adá meg az várát császárnak az atyja ígreti szerint, hanem császárnak budai bassát kellett nagy haddal (lásd itt a 301. lapon), ágyúival rejá köldenie (1544-ben) és nagy sok ember kárral vitette meg stb.* 400 magy. lev. 51. l. — Verbőczy István 1541. vége felé halt meg; halála körülményeit lásd Szeréminél 373. lapon. Ugyancsak Szerémi írja: *Emericus Verbech filius suus contra Turkas repugnabat, et optimus miles erat, et melior miles a patre in centuplo, et fortunatus bonus.* 374. l. Verbőczy Imre, az 1542. évi márczius 7-én Besztercebányán kelt X. törv. czikkben már mint Tolnamegye főispánja említették s mint ilyen harczolta meg ugyanazon évi márczius 25-én (lásd az ének 121. sorát) a kozári viadalt Kászim béggel, ki elébb mohácsi bég volt, később pécsi béggé s csak 1548. február havában lett budai basává.

36. s. A *bajviadal* *kérés*, párbajra hívás gyakor eset volt magyar és török vitézek közt. Lásd 400 magy. lev. 125. 140. 150. 155. 175. lapján. Ilyet énekel meg Tinódi Kapitán Gy. bajviadalában. — Sajátszerű módja a kihívásnak az, melyet itt a 301. lapon olvashatunk.

43. s. Döbrököz, Tolnában a Kapos vize mellett.

51. s. *leültetének*. A 68. sorban is így e h. *ültettedének*, mint a 20. lapon *büntettedének* e h. *büntettettedének*.

86. s. *Száz* ma is meglevő helység Baranyamegyében a tolnai határon.

95. s. *kozári mező* a mai Rác-Kozár vidéke, szintén Baranya tolnai határa mentén.

119. s. *Folnia bocsáták*. Lásd feljebb is a 202. s alább a 295. 303. lapon. V. ö. I. k. 23. 284. 315. lapját.

129. s. *kezküre*. Talán a. m. *küszködőre*?

131. s. *roh ló* = fekete ló. — XIV. századi oklevelekben már található.

134. s. *förtöng* e h. *fetreng*. Balassa B. is használja.

XVIII.

Az szalkai mezőn való viadalról.

Versfejekben: TINODII LANTOS SEBESTIEN DEIAK NAGI SZOMBATNAK VARASABAN SZEVRZE EZ ÉNEV-KEVT. A versalak egy az elébbeni énekével. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 118. 119. lapján. Ebből az énekből sem maradt fenn több kiadás.

Az ének tartalmát illetőleg Verancsicsnál (II. 87. l.) csak ennyit olvasunk: *Nyári Ferencz, Balassi Menyhárral Szalkánál igin megverik az terek császár nípit, kik rablani mentek vala.* — Istvánfi bőven, s Tinódival megegyezően írja le e viadalt (lib. XVI.). — Tinódi szerint (234. s.) 1544. augusztus 16-án történt a szalkai mezőn való viadal.

10. s. *veszikölnek*. V. ö. a 277. lapon az első sorral.

11. s. Memhet basa alatt Jahjapasazáde Muhammed basa értendő, a ki 1543. május 16-tól, 1548. január vége felé történt haláláig budai basa volt.

28. s. *velők osztozának*. Alább is a 248. sorban. V. ö. I. k. 241. lap.

42. s. *alafa*. Eredetileg *ulufe*, török-arab szó, zsoldot jelent. XVI. századi íróink széltere használják, sőt a XVII. századiaknál is gyakran olvassuk Bogáthi M. Castriótájában I. r. 69. s.

Zsoldgya alafája nagyobb-nagyobb lön,
Vendég országban is híre-neve lön.

93. s. Beszédek nagy kevély, hányják magokat,
Császártól kívánnak ők nagy alafát,
De hogy ne keába kérjük zsoldokat stb.

55. s. Balassa Menyhárt a Pest alatt folyt csatározásban 1542-ben okt. 4-én elesett Lévai Cseh Gábor özvegyét Thurzó Annát vévén nőül, házassága útján jutott Lévához s többnyire ott lakott. I. Ferdinánd 1550. október 31-én írja Fráter Györgynek: *Melchiori Balassa de suis contra nos excessibus, capiti scilicet et bonis suis omnibus, exceptis castris Lewa, quod iure tutorio possidebat ac Chabrag pertinentiisque eius et monte Athilae* (azaz Szitnyavára. Lásd: Századok. 1875. 172. l.), *quae iure mediante amisit, gratiam facimus.* Tört. tár. 1879. 509. l.

70. s. *setét hajnal.* Lásd Balassa B. költ. 265. l.

87. s. Istvánfi szerint a híres vitéz Túri György jött volna Ságból Balassa segítségére.

89. s. A *dandár* szó eléjön Cserényi M. Az persiai monarchiabeli fejedelmekről való históriájában is, I. r. végén:

Legelől állatá a nyilassokat,
Számszerijjesseket, parittyásokat,
Azok után pedig a *dondár hadat.*

91. s. *hátuljáró* bizonyosan annyi mint *utoljáró* = *arrière garde.*

95. s. Nagy Ambrust Istvánfi Bosnyák Ambrusnak írja; Godocsit pedig Petrus Gadociusnak.

117. s. *Kört* ma *Kürt.*

129. s. *Nyelve*t hozni vagy *fogni*, szokott kifejezés a XVI. XVII. században. Oly fogolyról mondták, ki az ellenség állásáról, szándékáról hírt tudott mondani. A 147. sorban épen *terek nyelv hozásáról* van szó, valamint a 303. lapon is.

132. s. Horvát Bertalan a schmalkaldi háborúban is részt vett Nyári Ferenczczel.

189. s. Zoltai Lőrincz később 1551-ben is kitüntette magát közel Esztergomhoz. Lásd Verancsics I. 258. l.

XIX.

Varkucs Tamás idejében stb.

Versfejekben: SEBÖSTIEN DEAK AZ KIINCIÖS KAS-SABA LAKIK VALA EGIK EV PALOTAIABA AZ VÖGEK-REVL GONDOLKODIK MA S. — Az ének utolsó strófájának két első sora ennek kétharmada. A versalak az Egervár viadaláról szóló énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és át-

irva kiadta Mátray G. id. m. 120. 121. lapján. Ez az ének is csak a Krónikában maradt ránk.

Varkocs Tamást Perényi Péter 1541. elején tette egri kapitányává, ki azután az maradt 1548. augusztus 15-ig, midőn a várat Perényi Gábor átadta gróf Salm Miklósnak és Báthory Andrásnak, Ferdinánd biztosainak. Tinódi ezen énekekben azon hadi eseményeket írja le, melyek Eger körül e nyolcz év alatt történtek.

12. s. *Herdo* a német *Wer da!* — *Nabat* a török *baná bak* = ide nézz, vigyázz! katonai vezényszóából van elrontva. Lásd Bálssa B. költ. 240. lapján.

41—44. s. A magyar hadi nép sanyarú tartásáról, fizetelenségéről sokszor panaszkodnak ez időben a várak kapitányai.

78. s. Szulejmán az első budai basa 1541. szept. 2-ától 1542. február közepéig tartotta tisztét, akkor nyugalomba ment s nem sokára meghalt. Helyébe Kucsuk Báli basa jött, ki 1542. februártól, 1543 májusig volt budai basa s akkor szintén meghalt.

86—88. s. Perényi Péter elfogatása 1542. október 7—15. közt történt meg, némelyek szerint a táborban, mások szerint Esztergomban. Annyi bizonyos, hogy első kihallgatása itt történt október 23-án s innen írta levelét október 24-én Ferdinándhoz. *Buchholtz*, IX. 327—337. l. — Ferdinánd okt. 18-án adta ki utasítását a vizsgálatra kiküldötteknek. *U. o.* 326. — V. ö. Fráter Gy. levelét Serédy Gáspárhoz okt. 7-ről és Ferdinánd okt. 17-én kelt utóiratát két nappal elébb kelt utasító leveléhez *Tört. tár.* 1878. 502. 510. l. — Valamint *gr. Mikó, Erdélyi tört. ad. I.* 193. l.

98. s. *Odáverdi* helyesebben *Khudáverdi* = isten adta.

101. s. *Bábi* Tinódinál csak sajtóhiba Báli helyett s Kucsuk Báli második budai basa értendő alatta, kinek halála után Memhet azaz Jahjapasazáde Muhammed lett harmadik budai basa 1543. május 16-án. Lásd a 457. lapon.

107. s. *Föllegvár* helyett *Fülek vár* értendő.

128. sortól kezdve 1544-ben történt eseményekről van szó.

139. s. *Gyeffér* helyesebben *Dsáfer*. Alább a 310. lapon *Gyáfer*-nek írva jön elé.

184. s. *Harmincz adósokat* helyett *harminczadosokat* olvasunk.

185. s. *Cserbasa* vagy *cseribasa*, helyesebben *cseribasi*. Így nevezték a szpáhik egyik tisztjét, ki rangban az *alajbeg* (olajbég) után következett. Körülbelül a lovas százados rangjának megfelelő állás.

188. s. *Perhát* helyesebben *Ferhád*.

210. s. A *Zsigmond* név régen *Sidmont*-nak gyakran íratott, itt e helyett áll a *Simont*.

262. s. 1546. ápril havában történt az első kérés, midőn Dobó István, Zay Ferencz és Bakith Péter Ságon gyűltek össze népeikkel s onnan — Pétervárady Balázs kamarai tanácsos is hozzájuk érkezvén — követeket küldtek Varkocshoz, a ki azonban elutasította őket. Erre a sági tábor széteszlott. — Ebben az évben a fogoly Perényi maga is megajánlotta, hogy szabadon bocsáttatása fejében a várat s a püspökség javait visszaadja Ferdinándnak s utasította is Varkocsot, hogy az átadást teljesítse: ez azonban azt kívánta, hogy elébb urának adják vissza szabadságát s őt magát is biztosítsák a királyi kegyelemről. Perényi ekkor Ferdinándhoz folyamodott, a ki 1547-ben november 12-én Bornemisza Gergelyt és Istvánfi Pált küldte ki a vár elfoglalására, a miből azonban Varkocs magatartása miatt ismét semmi sem lett. *Gyárfás, Dobó I. Egerben 17—19. l.*

276. s. Perényi Péter szabadon bocsáttatása után nem sokára, 1548. február végén vagy márczius elején meghalt. Özvegyét Székely Klárát már márczius 3-án, levélben kérte a helytartó és királyi főkapitány, hogy maradjon hű Ferdinándhoz; Báthory Andrást pedig arra utasították, hogy Varkocs Tamást szemmel tartsa. Midőn Perényi halálának híre Egerbe eljutott, a várbeliek Dormán Kristófot és Pál deákot Martinuzzihoz küldték tanácsért. Ez, saját levele szerint, egyebek közt azt tanácsolta nekik, hogy a várat azonnal adják át Ferdinándnak (*Brüss. okmt. II. 173. l.*). — Perényi özvegyéhez Ferdinánd márczius 19-én részvétnyilatkozatot intézett, Bornemisza Pál budai prépostot pedig Eger átadása iránt tett ajánlatával küldte hozzá. Május első felében az egység létrejött; július 14-én Turzó Ferencz kamarai elnök már többet magával Eger várában intézte a dolgokat, augusztus 15-én pedig (301—304. sor) a formyszerű átadás is megtörtént. *Gyárfás, id. m. 19. 20. l.*

281. s. E levél 1548. május 30-án kelt s arról biztosította Perényi Gábort, hogy 24 éves koráig perrel nem fog megtámadtatni.

283. s. E somma pénz 40,000 arany volt, mely összeget, mint Eger vára haszonvételeinek megtérítését, Perényiné még akkor lefizette, midőn férje 1546-ban azt ígérte, hogy szabadon

bocsáttatása fejében kész a várat is visszaadni. Ferdinánd ez összeget valósággal visszaküldötte Perényinének.

308. s. *Két esztendő* sajtó hiba e h. *Hét esztendő* azaz 1541 — 1548-ig.

318. s. A *nabro* szó eredete s jelentése előttem ismeretlen.

XX.

Kapitán György bajviadalja.

Versfejekben: SEBESTIEN DEAK KASSABA CAPITAN GYEVGRYNEK BAJVIADALIAROL SE. — A versalak az előtte álló énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 122. 123. lapján. Heltai ennek az éneknek hangjegyeit nyomatta Cancionaléjában az Erdéli historia elejére, — mint a 486. lapon megjegyeztük. Különben ez az ének sem maradt ránk több kiadásban.

Kapitán György itt leírt viadalával tette magát oly híressé, hogy nevét lantos és történetíró egyiránt méltónak tartotta a megörökítésre. Azt, hogy vitézségéről már elébb is ismeretesnek kellett iennie, abból következtethetjük, hogy különben aligha bízta volna rá Losonczy István Hollókő várának védelmét és hogyha csupán afféle közrendű vitéz lett volna, oly jeles vezérek mint Losonczy, Balassa János, Zay Ferencz stb. nem tisztelték volna meg azzal, hogy viadalára megjelenjenek. Másfelől a kihívás oka is olyan volt, mely az említettek érdeklődését méltán felkölthette. Ezt Tinódi nem tünteti ki eléggé a 35—37. sorban, míg Szamosközy (I. k. 66. lapján) így adja elő: *Hubiar aga in Zonda arce degens, cum bello captum mancipium Turcam fide sua tanquam uade interposita, a Capitano e uinculis impetrasset, ac postea Turcica perfidia fidem datam fefellisset, nec mancipio, nec quod pro redemptione illius inter eos conuenerat, remisso: Capitani iniuriæ impatiens Hubiari perfidiam exprobrauit, simulque illum certo loco temporeque designato, in singularem pugnam, quæ morte alterutrius clauderetur, prouocauit. Ad Buiacum castellum depugnatum est. Victus Hubiar: cui ne vita eriperetur, sequestres pugnae intercesserunt.* — Kapitán György — úgy látszik — e viadal után Batori Györggyel együtt János Zsigmond szolgálatába állott, mert 1556 ban ezzel és Varkocs Tamással együtt ostromolta Váradot, a mikor fogságba jutott. Midőn szabadságát visszanyerte, ismét János

Zsigmond csapatainál vezérkedett s mint ilyen ágyúgolyótól találva esett el 1566-ban Tokaj alatt.

Hubiár = Khobjár. Magyarul: jó barát.

42. s. szerint a viadal 1550. augusztus 10-én tartatott meg.

45. s. V. ö. 400 magy. lev. 176. l.

68. s. A megcsónkult sor így van a krónikában: Az jó Zay Ferencz es hamar juta.

78. s. *kuracsim* vagy *kuracsin*. Tinódinal: *kurachymba*: a XVII. században *kuraczél* = *cuirasse*. — Pesti Imre 1550. október 29-én így kezdi levelét Fráter Györgyhez: Pecuniam sex millium florenorum una cum lorica et *curacivo* per Paulum Melyth et Christopherum Hagymassi intromisi. *Tört. tár* 1879. 505. l. — Telekessy Imre 1552-ben: a Haszady János váltságában küldöttem vala egy *kurachint* be, és az *kurachint* elvevék. 400 m. lev. 100. l. — Zrinyinél a X. énekben:

Visz legelől Demirhám dárdát kezében,
Paizst az másikban, ráró-toll fejében,
Mellyén van *kuracely* stb.

101. s. *igazlító* = arbiter, judex.

106. s. *Az bajviadal melyiknek állana* azaz melyik volna a nyertes. A Tinódi által használt kifejezést hasonló értelemben használják ma is a kártyavetők p. o. nagy szerencse, gazdagság, házasság stb. áll az illetőnek.

129. s. *hangyar* e h. handsár. A Dictionarium quatuor lingu.-ban: *Pugio* = *Hangyzár*.

201. s. *vajuszik*. Lásd a II. k. 470. lapján.

XXI.

Az udvarbírák és kulcsárokról.

Versfejekben: SZOLGÁLOK BORNAK AZ TEVLCS KNA. — A versalak az előbbeni énekével egy. Hangjegyeit eredetiben, megfejtve és átírva kiadta Mátray G. id. m. 124. 125. lapján. Több kiadásban ez az ének sem maradt ránk.

32. s. *szöme szörében szoktak szaggatni* alliteráló sor és közmondás, mely maig divatos ilyformán *kiszedik a szeme szőrit* azaz elbánnak vele.

39. s. *búcsúadó* azaz vendégszöktető. Közel áll hozzá a *kiadni az utat* kifejezés.

48. s. *horutás* = hurutolás, harákolás.

57. s. V. ö. Eger vár viad. utolsó sorával.

75. 76. s. A *sápi Zsoltár és dolhai dekrétom* vonatkozása ma ismeretlen.

83. s. *kóbornak* e h. kóborolnak, mint feljebb: *udvartat*.

XXII.

Zsigmond k. és cs. krónikája.

Versfejekben: INCIPIT PREFACIO IN CHRONICAM SIGISMUNDI REGIS ET IMPERATORIS SIMVLIVM CETERIS EIVSDEM GESTIS AVTOR SEBASTIANVS LITERATVS DE TINOD LVTINISTA CASSHVÖES (Cassoviensis ?) DE BELLO REGIS SIGISMUNDI SKCHIE (?) ISTVAN KS VALDÁNAK MINT FA(E)JÉT VÉTÖNNTE SEBÜSTIEN DEÁK IRTA KEVNVEBE. SIGMONTNAK IRIA SEBESTIEN KATJARORNA (?). SIGMONT KIRAL CRONICÁJÁT VÉGEZTE SEBESTUÜN EZ ÉN(S)EKBEN.

Tinódi, ki — mint eddig láttuk — minden énekéhez szerzett dallamot, ennek «nótáját is csak ő maga gondolá» (1206. s.): mivel azonban krónikájából ezt az éneket a következőkkel együtt kihagyta s ez csak Heltai 1574-dik évi kiadásában maradt fenn, — hangjegyei talán örökre elvesztek. Heltainak azonban nem ez az egyedüli mulasztása ez ének kiadása körül. Tinódi, mivel úgy a mint megírta nem tehetette bele I. Ferdinándnak ajánlott könyvébe, inkább kihagyta, semhogy változtasson rajta. Heltai circumspectus módra bánt el a lantos énekével. Elejét visszajáról fordította, derekát itt-ott megtépte, szaggatta. Legvégén ezt a nem szép munkát talán maga is megrestelte s ennek köszönhetjük, hogy a Tar Lőrincz-féle epizódot nem gyomlálta ki. Az ő első strófája így hangzik:

Megmondom Zsigmond király chronikáját,
Emberségét, jóságát, vitéz voltát,
Ez mellett az ő győzelemes voltát,
Szerencsétlenségét és apróságát.

Csak e négy sornak is a mi szövegünkkel való összehasonlítása megmutatja, hogy miért nem vette fel Tinódi ezt az éneket krónikájába, valamint azt is, hogy mit tett Heltai. Szerencse, hogy a kolozsvári ref. collegium egy XVII. századi kéziratában Heltaiénál néhol csonkább, néhol teljesebb s az ismeretlen eredetű.

tihez — állíthatjuk — hívebb szövegünk van s abból — ha mindent nem is, de — legalább sokat helyre lehetett állítani a Heltai által kiforgatott részek közül. Ennek köszönhetjük, hogy a versfejek értelme ennyire is kiderült, a mi már maga is erős bizonyíték arra nézve, hogy a kézirat sokkal közelebb áll az eredetihez, mint a Cancionale s annak szintén 1574. évből fenmaradt külön lenyomata (V. ö. Szabó K. *RMKTÁR.* 112. 113. számmal). Megjelent-e ez ének nyomtatásban 1554 előtt, azaz Tinódi krónikájának kiadása előtt? nem tudjuk: az azonban bizonyosnak látszik, hogy Heltai egy, az övénél korábbi kiadás szövegét nyomorgatta meg s az is kétségtelen, hogy a kolozsvári kézirat is egy ilyenről — lehet, hogy ugyanarról — vett másolat. A másolat végén ez áll: A. D. 1572; mivel pedig a másoló Petrovai Miklós, a XVII. század második felében írta össze gyűjteményét: ez az évszám alig jelenthet egyebet, mint az általa használt kiadás megjelenésének évét, vagy egy azon évben készült másolat leiratásának idejét. Petrovai is változtatott s kihagyott egyet-mást, de változtatásai s talán kihagyásai is inkább figyelmetlenségének mint szándékosságának tulajdoníthatók.

Tinódi, Zsigmond krónikáját Túróczi nyomán írta. Erre az utolsó strófa is czéloz. Azon nyomokból, melyeket a kolozsvári kéziratban látunk, azt következtethetjük, hogy Túróczi fejezeteinek latin czímeit is megtartotta. A kézirat szerint az ének czíme: *Cantio Sigismundi regis*, mely fölött apróbb betűkkel ez áll: *Sigmond király viadallyrul való ének.* — A versfejek tartalma is összevethető ezen Túróczinál olvasható czímmel: *Pars quarta chronica Hungarorum, quæ est præcipue de Sigismundo rege, et imperatore, simul cum caeteris ejusdem gestis. Incipit præfatio.* — A 152. sor után a kéziratban Túróczi I. fejezetének czíme következik: *De Vindicta per Joannem Horvatici (Banum a) Reginis et Palatino exacta.* — A 240. sor után Túróczi II. fej. czíme áll: *De reditu Sigismundi Marchionis ad Budam, et de liberatione Reginae.* — A 280. sor után: *Secunda pars*, és Túróczi 3. fej. czíme: *De Coronatione Regis Sigismundi.* — A 325—352. sorig kihagyta a kézirat másolója s ezzel együtt kimaradt Túróczi 4. fejezetének czíme is. — A 400. sor után találjuk Túróczi 5. fejezetének czímét: *De ex(er)itu (Regis) Sigismundi in Moldaviam.* — A 428. sor után Túróczi 6. fej. czíme: *De ex(er)itu Regis Sigismundi in partes Transalpinas, et de morte Mariae Reginae.* A 457—460. sor hiányzik a kéziratban. — Az 512. sor után ez áll a kéz-

iratban: *hēja vagion*, s valósággal hézag van az 541. sorig, vagyis a közbeeső $2\frac{1}{2}$ levélen a Zsigmond fogságáról szóló ének 16—159. sorát s így 18 sor híján az egész éneket találjuk. Az 589—592. sor szintén hiányzik a kéziratból, valamint a 629—636. sor is; úgy szintén a 673—680. sor, mely két strófa körülbelől csak Heltai betoldása, mit a pápa apostrophálásán kívül a versfejek szükségtelensége is mutat. Ugyanez áll a kéziratból szintén hiányzó 765—772. sorról is, hol a lapossá nyúló moralizálás vett erőt Heltain. — Ezekkel az elsorolt hiányzó részekkel együtt kimaradt Túróczi 7—16. fejezeteinek czíme is. — A 773. sor előtt áll a kéziratban Túróczi 17. fej. czíme: *De bello per Stephanum Banum de Losoncz, in partibus transalpinis commissio*. — 805—812. sor csak a kéziratban van meg. — A 884. sor után Túróczi 19. fej. czíme áll: *De coronatione Regis Sigismundi in Regem Bohemiae*. — A 973—976. sor szintén csak a kéziratban olvasható, valamint az 1013—1016. sor is, mely után Túróczi 24. fej. czíme áll: *De obitu Sigismundi regis etc.*

Az 1—46. sor megfelel Túróczi III. r. II. szakasz 1. fejezetének: *De Coronatione Reginae Mariae et de odio subsecuto*.

43. s. *piriel* = *perjel*. Prior Auranae.

47—64. sorban van összevonva, mit Túróczi 2—7. fejezetben mond el.

56. sor a kéziratban így hangzik: *Az nagy álnokságnak mert ezt nem tudták*.

65—152. sor Túróczi 8. fejezetének felel meg: *De nece et interitu Caroli regis parvi*.

93. s. *mórálnak*. Ma a latinból kölcsön vett *mórál* magában nem hallható, hanem így: *sére-mórál*.

126., 144. s. *Szombat-kapu* a mai *Bécsi kapu*.

160. s. *szerencsések* helyett Tinódi itt bizonyosan *szerencsájokat* írt, a mint a rím is kívánta.

169—172. s. V. ö. Erdéli história 1453—1456. sorával.

177. s. *Diákó*, mint feljebb *Dejákö* = *Diakovár*.

184. s. *állának* helyett Tinódi *állat*-t írhatott.

205. s. *tekitik*. Ma *eltökíteni* szintén *megsemmisíteni* értelemben vétetik.

207. s. *rágattak* e h. *rángatták*.

229. s. *felájazák* az ő száját. Túróczinál: *frenatis faucibus*. A székely szójárásban ma is *ájazni* hangzik, míg máshol inkább *ajzani*. — Heltai a maga krónikájában: *felajazák* az száját az *Erzsé-*

bet királyné asszonnak. Erd. tört. adatok I. 191. l. sokaknak a száját felajozták. Múlt századi írónál: *felajázni*; *felajalni*. (Baróti, Faludi).

232. s. V. ö. 1186—7. sorral.

323. s. *türték* sajtóhiba e h. *türtetek*. A concionaleban: *szenvedtetek*.

357—400. s. felel meg Túróczi 4. fejezetének: *De poenis, a Joanne de Horwath Bano exactis*.

419. s. *Borokkal* azaz *Boerokkal*.

438. s. *saldit* ma *sajdit* s még inkább *sejdit*.

457—536. s. felel meg Túróczi 7. fejezetének: *De decollatione triginta duorum militum*.

470. s. *Kiket* sokszor *hegedősek* csácsogtak. E sornak Túróczi-nál ez felel meg: *quem nostrum aevum nedum loquitur, verum et resonanti lyra canit*.

499. s. *Jó Káromba*. Túróczinál: *Cum autem in oppidum Karum denominatum ventum est. etc.*

519., 520. s. Túróczinál: *Aiunt quidam, quod dum St. Konth, ipsa decollationis poena plecti debuisset, resupinus vultu, ferientis ictum versus, decumbere praelegisset*.

537—628. s. felel meg Túróczi 8. fejezetének: *De bello regis Sigismundi sub castro majoris Nicapolis infelicitèr gesto*.

602. s. *Bodont és Signeont*. Túróczinál: *Oriszo et Bidinio*.

610. s. A török császárok krónikája Tinódinak elveszett, vagy még mindig lappangó munkája.

629—636. s. E mostani szerkezetben e két strófa felel meg Túróczi 9., 10., 11. és 12. fejezetének. A 609—611. sorban a török császárok krónikájára való hivatkozással rövidíti meg Tinódi a maga előadását; itt máshova utalás nélkül siklik át Zsigmond fogsága és szabadulása történetén, mit a következő külön énekbe foglalt. Hogy eredetileg az ének e részét nem ebben a szerkezetben írta meg Tinódi, azt a versfejekben épen itt mutatkozó zavar gyaníttatja. Bajos eldönteni, hogy vajjon maga Tinódi vont-e össze e helyen énekét, vagy valamelyik későbbi kiadója? Hihetőbb, hogy ezek egyike.

637—664. sor felel meg Túróczi 13. fejezetének: *De electione Regis Sigismundi in regem Romanorum; et de obsidione castri Galambocz infelicitèr terminata*.

665—672. sor felel meg Túróczi 15. fejezetének: *De bellis Sigismundi regis contra Hussitas actis et combustione Joannis Huss*.—Tinódi mellőzi Túróczi 14. fejezetét: *De origine Hussitarum*.

673—680. sor, mint már említettük Heltai toldása lehet.

681—764. sor felel meg Túróczi 16. fejezetének: *De exercitu Hungarorum in partibus Bozna debellato.*

743. s. *A szent vernél.* Túróczinál: *ad gloriam pretiosissimi sanguinis Domini redemptoris nostri.*

765—772. s. Szintén Heltai betoldása, mint már érintettük.

773—816. sor felel meg Túróczi 17. fejezetének, mint már jeleztük.

805—812. sor csak a kéziratban van meg, bár ott is romlott szöveggel. Tinódi protestantizmusa nem mellőzte, de Heltaié nem tűrhette meg ezt a legendaszerű epizódot. A *lelket lelket* hibás leírás lesz, valamint a két sorban előforduló *kűben* is, mely helyett *fűben* kellene állani, Túróczi eme szavaihoz képest: *tandem humana tabe spoliata ossa, natis circumquaque virentibus herbis* intorta etc.

817—884 sor felel meg Túróczi 18. fejezetének: *De bellis Nicolai Péterfii, bina vice gestis.*

885—908. sor felel meg Túróczi 19. fejezetének, mint már feljebb említve volt.

909—936. sor felel meg Túróczi 20. fejezetének. *De his, qui Regis Sigismundi frequentauerunt curiam; et quomodo Despotus, castrum Nandor-Albense eidem cesserit.*

937—964. sor felel meg Túróczi 21. fejezetének: *De vastitatibus per Blasconem editis.*

951. s. *kornyis?*

955. s. *pokol óra.* Nem éjféli időt vagy setétséget jelent, hanem veszedelemnek idejét, mintegy rossz vagy szerencsétlen órát. Ily értelemben írja Bogáthi, Castriotája II. részében:

Poklól jára Feriz futva szalada,

Hétszáz hatvan török esék ott foglylyá stb.

valamint Illyefalvi, Jephta tragoediája I. részében:

Poklul tött fogadást ha meg nem fordíthatnánk dicséretedre leszen.

965—992. sor felel meg Túróczi 22. fejezetének: *De rusticis regibus in regno subortis.*

978. s. *Véres törrel ajándékoznak vala.* Túróczinál: *nuntios cum sanguinolentis gladiis mittebant.* V. ö. a 398. lapon olvashatókkal.

991—992. s. Túróczinál: *alios oculis, alios naso et labiis, alios vero manibus damnificavere.* V. ö. a 423. lapon olvashatókkal.

993—1016. sor felel meg Túróczi 23. fejezetének: *Quomodo rex Sigismundus, primum in regem, tandem in imperatorem romanorum feliciter extiterit coronatus.* — E szakasz kevésbé egyez a latin eredetivel, mint az ének legnagyobb része s ezért kérdésbe tehető, vajjon így írta-e azt meg Tinódi? A versfejek értelmetlensége s a husszítákra vonatkozó strófák itt is idegen kezét sejtetnek, de nem Heltaiét, kinél az 1013—1016. sor hiányzik.

1017—1156. sor felelne meg a cím szerint Túróczi 24. fejezetének, mint feljebb is megjegyeztük; azonban a költő nem Túróczi száraz és hiányos, hanem Bonfini élénkebb s részletesebb leírását követte.

1022. s. *reszketegesség.* Túróczinál: *paralysis.*

1145. sorbeli évszámot Tinódi naivul a következő sorokban külön előszámlált uralkodási évek összeadásából hozza ki.

Az 1157. sortól végig tartó szakaszt egészen más hang jellemzi mint melyen e krónika írva van. Tinódi híven ragaszkodott forrásaihoz s az események előadását a történetírók kimért, komoly elbeszéléséhez szabta. Valószínű, hogy e végső szakaszon is, az 1169. sorban forrásul idézett ének humora érzik. Tar Lőrincz pokolbeli útjáról szolt egykori énekünkrről eddig mitsem nyomozhattunk ki. A jövőnek van — ha van — fentartva, hogy felfedezze. Az egyetlen nyomot, mely nem ugyan magára az énekekre, hanem annak talán prózai latin fordítására, vagy épen csak kivonatára vezethet, ide jegyzem.

Döbrentei Gáborhoz 1836. május 3-án hat régi latin könyvet vitt a sz. ferenczrendi szerzet gyöngyösi könyvtárából Magócsy István oda való guardián. Az egyik kötetben e három munka foglaltatott: 1. *De continentia sacerdotum. Sub hac quaestione nova Utrum papa possit cum sacerdote dispensare ut nubat. Impressum Nurmbergen. Anno millesimo quingentesimo decimo.* — 2. *Tractatus sacerdotalis de sacramentis. Argentine. MCCCC. XII.* — 3. *Compendiosa quedam descriptio urbis Hierusalem. Viennae. 4r.* — E kötetet már akkor hiába kerestem, midőn a II. kötetben Mancinelli-nek Péchy Ferencz által fordított hymnusát kellett kiadnom. E kötet végéhez fűzött tiszta levelekre volt ama hymnusnak mind latin eredetie, mind magyar fordítása beírva s onnan adta ki Döbrentei az általam máshol is hiába keresett latinnak csupán első strófáját, valamint a magyar fordítást is. Most midőn Tinódinak Zsigmond krónikájára került a sor, ismét tudakozódtam, mert ama hymnus után két levélen következett:

Peregrinatio Laurentii Taar — latinul. Döbrentei egy szóval sem mond róla többet. Hihetően azért, mivel nem emlékezett Tinódi hivatkozására. Megvan-e e könyv s benne vannak-e a beírt levelek, vagy különválasztva mint a *Gyöngyösi Codex*? — A gyöngyösi könyvtárban kell-e keresnünk vagy az akademia könyvtárában, vagy pedig Döbrentei halála után szatócs boltba kerültek? — nem tudom. Egyedül a m. t. t. Évkönyvei III. k. 116. lapjára hivatkozhatom.

XXIII.

História Zsigmond cs. fogságáról stb.

Versfejekben : ZIGMOND KIRALNAK FOGSAGAROL ES ZABADULASAROL SEBESTIEN DEAKK. — Versforma az 5+5+6 szótagra oszló és adonicus lejtésű három rímes sorból alakult strofa. Szkhárosi Horvát András 1546-ban ily versnemben írta — kiadásunk szerint — VI. számú énekét; valamint a Szendrei névtelen is 1571-ben a Szilágyi és Hajmási históriáját.

A Zsigmond krónikával együtt ezt is kihagyta Tinódi a maga Cronikájából, sőt Heltai sem vette fel Cancionáléjába, hol amannak helyet adott. Azonban fenmaradt egy hely- és év nélküli, XVI. századból származó kiadásának egyetlen példánya, melyet Knauz Nándor «egy 16. századi könyvnek táblájából fejtett le. Összesen három quart-lévl s egy oldalból áll, az ív A betűvel van jelölve s utolsó levelének második oldala üres.» — Szabó Károly szerint kétes, hogy a Heltai nyomdájából került volna ki. E kétségben én is osztozom s a Túrócziféle latin címek használatából azt következtetem, hogy egyidejű kiadás a Zsigmond-krónika azon példányával, melyről a kolozsvári másolat vétetett. Annál is inkább gondolom pedig ezt, mivel tizenöt első és három utolsó sora hijjával ez az ének is megvan azon kéziratban, még pedig — mint már említettem — azon hézag helyén, mely ott a Zsigmond krónika 512. sora után következik. Helyesebben a kihagyott 629—636. sor helyére kellett volna beillesztetni, ahova valósággal tartozik.

A krónika végén a kéziratban ez áll: *A. D. 1572*. Mivel a leíró Petrovai Miklós 1667 körül másolta a maga gyűjteményét, ezt az évszámot csak az előtte volt nyomtatványról írhatta az ének végére s így azt annak megjelenése éveül tekinthetjük. Knauz unicumának szintén azon évet tarthatjuk megjelenése

idejének s így mindkettőt elébbi kiadásnak, mint a Heltai Cancionaléjában és külön lenyomatban is 1574-ben megjelent Zsigmond-krónikát.

Már ott jeleztük, hogy a Krónika kézirati szövegéből hiányzó 629—636. sort aligha Tinódi szerzette. Túróczinak ott ilyformán mellőzött 9., 10. és 11. fejezete ebben az énekben van versbe foglalva. A 9. fejezetnek a *prima pars* felel meg. A latin czím elmaradt, mi Túróczinál így hangzik: *De inimicitii in regem Sigismundum conflatis et captivitate ejusdem.* — A 10. fejezet czíme a *secunda pars*; — a 11. fejezeté pedig a (*Tertia pars*) felett áll.

Knauz Nándor 1871. november 6-án ismertette a maig birtokában levő nyomtatványt, a m. t. Akademia II. osztályának ülésén s azon alkalommal betűhíven ki is adta a Magyar Állam tárczájában. A kolozsvári kézirat kétségtelenül helyes variánsait nem tartózkodtam a nyomtatvány hibás vagy csonka sorai helyére iktatni, melyeket itt ki fogok tűntetni.

15. s. *urakat* áll a nyomtatványban, bizonyosan *uraknak* helyett.

33. s. kézirat: *siratának pórágban.* Túróczinál: *qorum propago — deflet rustieitatem.* A vers miatt a nyomtatvány szövege volt meghagyandó.

35. s. *Másfel esztendeig.* A vers is, Tinódi nyelve is *esztendég*-et kíván az *esztendeig* helyett.

40. s. *harmadfél* helyett a nyomtatvány *harmincz*-at ír.

47. s. kézirat: *hadaiban.* Nyomt. *ládájában.* Túróczinál e helyen Zsigmond fajtalanzkodása említettik, mire egyik variáns sem illik.

52. s. nyomt.: *mene is,* kézirat: *méne.*

54. s. ny.: *királyt megfogák és útét elvívék.*

65. s. ny.: *akarattal.*

79. s. ny.: *Sok ohaitasa és sok sirása gyakran hallak vala.*

83. s. kézír.: *az férfiakkal fellyebb keseregnek.*

84. s. kézír.: *gyermekének.* S ez a helyesebb.

91. s. nyomt.: *hasonlatnék* helyett *hasonlatos.*

94—5. s. ny.: *De lám az királ is ha elvesztitök, urak ti mint jártok.* Maradéktokkal *király-vér* ontók minden öröksegtet.

100. s. ny.: *kezetök h. kösztetök.*

102. s. ny.: *Számkiveitettök h. lám ki vettetök.*

106. s. ny.: *rútitsátok h. boriczatok.*

112. s. ny.: *ti nyertesek h. nagy nyertesek.*

114. s. ny.: *feledve nem h. feledve.*
 116. s. ny.: *ketten szolának és h. kette szolnanac ök.*
 118. s. ny.: *Lám ott h. Iátá.*
 119. s. hiányzik a nyomtatványból.
 122. s. nyomt.: *johomat h. hamar fel.*
 124. s. ny.: *rettent vonszon h. és rettentenec.*
 126. s. ny.: *Hálaadatlan te h. Haladatlan lesz és.*
 150. s. ny.: *hajlottak vala h. haiolanac.*
 154. s. ny.: *új hírt h. hírt.*
 158. s. ny.: *jó Buda várába h. küldé io Budában.*

Zsigmond király fogsága idejét az évre nézve csak legújabbban sikerült megállapítani Toldy Ferencznek (*Új magy. muz.* 1860. I. 38. l.); a fogság kezdetének napját Pesty Frigyesnek (*M. Tud. Értekező* 1862. I. 427. l.). — 1401. ápril 28-án jutott Zsigmond fogságba, de ugyanazon év június 13-án már szabad volt, mert e napról Nagy-Szombatban kelt oklevele bizonyítja, hogy ismét királyi hatalommal intézkedett. Ezek szerint fogsága 4—5 hétnél nem tarthatott hosszabb ideig. Börtöne helyiségéről ezt olvassuk Pesty Frigyesnél (id. h. 430. l.): Siklós vára déli részén két egymásba nyíló szoba volt, melyek a királynak börtönül szolgáltak. Az egyik szoba egészen üres, a kisebbikben maiglan épen tartott nyílt kandalló látható, melynek ívezetén a Garák családi czímerén — két strucz szárny közt egy borzas fő alatt — ezen, Zsigmond király által sajátkezűleg és jó nagy betűkkel vésett ígék olvashatók: *Misit Deus misericordiam suam super me et eripuit me de medio catulorum Leonum, dormivi conturbatus.* (Zsolt. 56. 4. v.) Haas Mihály (Baranya. 1845. 325. l. ezt írja: Az igaz, hogy a vár déli oldalában az egyik szobában az említett szók még ma is olvashatók; de a betűk alakjai későbbi időre mutatnak.

XXIV.

Az János király fiáról való stb.

Versfejekben: SÖBÖSTIEN DE ... ASSABA LATA HERCZEGET BANKODUM E BUSKOOOA. A versalak 14 szótagú 4+4+4+2 ütemre oszló három rímes sorból álló strófa. — Tíródi szintén nem vette fel Cronikájába. Heltai sem gondolt rá, egyedül a m. t. Akadémia könyvtárában őrzött Decsy-codex 145—150 levelén maradt fenn. Onnan tette közzé először Thaly

Kálmán a Századok 1871. 37—43. lapján. Tinódi szerzőségét bebizonyította ugyanott a 180. s köv. lapokon Szabó Károly. Thaly az ének szereztetését 1552-re, Szabó pedig 1551-re teszi. A *Tertia pars* első strófája igazít el bennünket, melyben a szerző azt írja, hogy derék krónikájában ezt bévebben megírta. Ez alatt az Erdéli história értendő, melyet 1553 végén fejezett be, a krónika nyomtatása közben. Talán nem tévedünk, ha azt hiszszük, hogy ezt az éneket krónikája kinyomatása után Kassán éldegélve írta meg, mint mondja: jelöntvén csak egy summájában. V. ö. az Eger vára viadaljáról és az Egri história summájáról szóló ének utolsó strófáit.

A 36. sor után álló hézagjelzésnek a 33. sor után kellene következni, hol három strófa hiányzik a codex leirója elnézése miatt. — Az Erdéli históriára tett jegyzetek ezt az éneket is eléggé megvilágosítják. Különben ennek a szövege is sokat szenvedett a másoló keze és ízlése miatt.

XXV.

Jázonról és Medeáról.

Versfejekben: SEBASTIANVS LITERATUS DE THINOD CVM SINISSTRA MANVS GRIOI (gravi?) VULNERE IN DOMBOVAAR CRUCIARETVR FECIT E. — Strófái 12 szótagú négy sorból állanak. Tinódi első művei egyikének tarthatjuk. Az ének a nélkül végződik, hogy Tinódi — szokása szerint — megemlítené a szereztetés idejét. — Fenmaradt a székely muzeum birtokában levő Csereyné-codex 50—64. levelén, melybe bizonyos Balázs deák írta be, *Alia cancio optima de Regys Jason pulcra scriptum ady february 29. anno dony 1. 5. 6. 6.* cím alatt. Az évszám a leírásra vonatkozik. Először Szabó Károly tudósított róla 1878. január 14-én.

A görög mythológiából eléggé ismeretes tárgy feldolgozási módja azt sejteti, hogy Tinódi nem kész művet fordított, hanem olvasmányai után saját felfogása szerint alkotta meg énekét.

SZÓMUTATÓ.

- a**brak-on tart 12. 315. 317. 391.
 ag eb 267.
 akancsa 127. 151. 152. 438.
 akasztal 267. 453.
 alafa 289. 457.
 alít 20. 43. 65. 238. 267. 276. 312.
 362. 367. 373.
 ál 221.
 áldomás 245.
 állapik 151.
 állat 61.
 állat 83. 131. 155. 218. (elő-) 8. 92.
 (közé-) 66. (szárnyul-) 66. (ren-
 det-) 67. (rendbe-) 69. (fel-)
 103.
 álló sereg 45. 66. 67. 120. 128.
 149. 150. 155. 185. 422.
 anné 102. 157. 246.
 anyúság 151. 173. 441.
 apolgatja 29. 88. 276. 278. 363.
 aran lábú 187. 444.
 árbozfa 247.
 arezul 191. 203. 206. 308.
 áros nép 61. 63. 421.
 asszony-feleség 280.
 asszonyl 321.
 az-tevő 272.
 ázlal (meg-) 362.
 ájaz (fel-) 328. 465.

bamol (el-) 63. 99. 104. 420. 421.
 barona 109. 128. 437.
 Baronya bora 65.
 bajviadal kérés 456.
 beslia 37. 40. 63. 151. 152. 300.
 304. 406.
 bízza magát 103.
 bolyog 324.
 bonesok 125. 438.
 bor-maró 265.
 bormegiszja 267.
 bornemisza 267.
 búcsúadó 316. 462.
 büntet (meg-) 20. 396.
 burít (bé-) 140. 172.
 burul 42. 68. 142. 234. 408.

csácsogó 266. 267. 268. 313. 335.
 csal bíró 316. 453.
 csalatság 81. 128. 137. 143. 155.
 427.
 csélcsap-ás 7. 11. 14. 43. 44. 50.
 266. 316. 317. 410.
 cselle 21. 51. 63. 147. 221. 396.
 csendeszbe marad 17. 54. 61. 415.
 csemető 103. 435.
 cserbasa 303. 459.
 csikle 208. 316. 447.
 csoda-hamar 328.
 csöppné 65. 95. 421.
 csuff-ság 43. 266. 314. 410.
 Czolna 200. 446.
 Czvik 199. 446.
 czuborfa 229. 450.

Damján lova 265. 453.
 dandár 291. 458.
 derék sereg 63. 75. 100.

- derék szerint 17. 62.
dobjok fakadva 145. 175. 440.
dollahi dekrétom 317. 463.
drabant 78. 94. 113. 426. 428.
dúl-fül 335.
- ebél** 46. 412.
éfele 151. 180.
Egré 112. 113. 114. 115. 147.
156.
Egről 124. 147.
egyembe 45. 77. 82. 205. 275.
egymás akarát 12.
egyön-ketten 246.
éhel 42. 245.
éjnap 195.
előbb lép 65.
eleiket állja 185.
elő (azon-) 129.
előjáró 98. 184. 198. 294. 303.
előve 227. 231. 232.
Elszöc 197. 446.
éltet 11.
éltig 264. 453.
elvegy 9. 273. 389.
elvöl 96. 127. 433. 450.
emberkedik 140.
emöleső 75. -ös 109. 111. 425.
enyeszt 159. 442.
enne (ennyi) 34. 65. 282. 421.
eröl-tet (örültet) 9. 201. 221. 389.
észveszés 216. 448.
éte-itta 344. 444.
- fa** (kopja) 186. 203. 253. 444.
fa (lant, hegedő) 268.
fajos 12. 391.
falka 21. 40. 50. 51. 52. 80. 81.
99. 158. 289. 396.
faltörő 45. 77. 426.
fegyverősent 197. 445.
fekés 369.
feköt 246.
fél-felé 65. 301.
- félkedv 71. 423.
félön 267. 453.
felszél 79. 103. 125. 167. 218. 427.
festett ló 67. 423.
fias tük 51.
fittyöt hány 219. 449.
fitytyel él 267.
fiú palánk 110.
fokiglan 109. 130.
föl (fül) 315.
földenig 79. 81. 427.
foly (fut) 202. 285. 295. 303. 304.
457.
folyamik 25.
fortél 141. 172.
förtöng 286. 457.
fosztán 23. 64. 125. 397.
fottig 372.
franczai 17. 18. 394.
futam-ás 8. 39. 46.
futamatat 163. 196. 242.
futosó 276. 334. 454.
füvön létel 91. 431.
- garázdás** 265.
gardinálság 54.
gonosz nem jó 339.
gyakdos 48. 142. 172. 186. 412.
gyakor 110. 111. 166. 224.
gyovónik 251. 310. 451.
gyölöség 313.
gyűjtez 347.
gyülés 151. 174.
gyölöség 94. 368.
- ha e h. mikor** 55. 217. 230. 245.
271. 272. 275. 415.
hágós 183. 444.
hajas török 271.
hangyár 312. 462.
hápolodik 418.
haramia 40.
hásárt 266. 453.
hasonlatik 262.

- hátat ad 46. 412.
 hátra nyer 223. — vár 374. —
 fog 414.
 Hátszag 184. 444.
 hátul járó 291. 458.
 hazol 308.
 hé 186. 444.
 hegedüs 409.
 hegyes tör 48. 55. 84. 93. 94. 182.
 186. 310. 311. 312. 412.
 héja 51.
 helhet 45. (belé) 55. 95. 137.
 herdó 297. 459.
 híjú 314.
 hitöz (meg-) 107.
 hon 231. 252. 282.
 horutás 316. 463.
 hostád 73. 197. 424.
 hozjá tartozó 40.
 Hubiár 309. 462.

 igazlító 311. 312. 462.
 igy 48. 71. 76. 77. 219. 252.
 ígyér (ígér) 196. 209. 267. 427. 252.
 iktat 50. 54. 77. 117. 160. 165.
 195. 222. 243. 258. 267. 358. 364.
 ill (innepet) 201.
 imeg 63. 290. 421.
 indúlat 83. 227. 428.
 ingyenmajd-an 294. 369.
 iramás (el-) 201.
 íratos 60. 419.
 iréll 371. 381.
 irétség 282.
 írott 286.

 kabdos 124. 259.
 kalács 143. 149. 150. 440.
 kápa 92.
 kazul basa 49. 413.
 kavor 91. 277. 343. 344. 431.
 kebel (Tisza) 20. (Havas —) 334.
 396.
 két karácson 60.

 két negyven 196. 303.
 kél (ahlhoz) 92. 432. (bé-) 338.
 kelt (benne) 212. 309. (-ra) 265.
 kel (el-) 112. 174. 273. 291. 437.
 (ki-) 277.
 kéncs 426.
 képös kopja 255. 452.
 kérelmés 34. 404.
 kereng 259.
 késér 292.
 keservest 197.
 kézkü 286. 457.
 keztemeny 415.
 keztemény 415.
 ki e h. kinek 58. 86. 418.
 kifolyó kút 218. 243. 449.
 kil 89. 429.
 kím = kém 97. 98. 112. 289.
 királképe 45. 72. 96. 100. 157.
 195. 417. úrképe 95.
 kóborlás 71. 317. 463.
 kobzó 209. 448.
 kogyog 268.
 kohnya 128.
 koltant 56. 416.
 kótyavetye 156. 442.
 kölyő 138. 439.
 köppent 264. 268. 453.
 kornyis 350.
 korosként 3. 62.
 kozár 59. 418.
 közöb 92. 433.
 közösleg 141.
 kuesi (kocsi) 57. 125. 156. 291.
 417.
 kuracsín 310. 462.
 kurta szellet 70.

 lakás 305.
 lancz 97. 433.
 lanczkenet 45. 98. 100. 150. 411.
 lantos 409.
 legingy 301.
 lejt 110.

lépik 211. 246. 247. 448.

leshel 292.

líva 405.

lohol-tat 91. 431.

löpődő 42.

lötet 46.

lükő 439.

lutinista 409.

maga 14. 19. 347.

magabíró 62. 420.

megmaradék 7. 88. 349. 360. 362.
387.

martaloc 37. 406.

medet 143. 440.

mélyföld 51.

melléköl áll 67. 100.

megyeműtő 434.

memből 160. 161. 436.

mendörgő 207.

mennye 154. 317.

mesdécske 99. 434.

mevet 264. 266. 268. 344.

mezen e h. mezőn 68.

Mező Debreczen 419.

Mező Szeged 419.

Mihalya 200. 446.

minem 233.

Minik 193. 445.

mire 113. 144. 261. 282. 362.

Misnie 201. 446.

molna 125. 136. 167. 171. 438.

monstrál 65.

mórál 324. 465.

mordál puska stb. 56. 143. 417.

morha 69. 308.

morkoláb 321. 322. 330. 364.

múltság (múlasztás) 34. 272.

nabat 297. 459.

nabró 307. 461.

nászág 73. 424.

natuljai 427.

néki 341.

némikor 264. 373.

nemmen 108. 110. 127. 437.

nódit 47. 185.

no hozzá! 69. 423.

nyakaztatik 40. 63. 215. 295. 411.

nyás gerely 142. 172. 440.

nyásoltatik 23. 182. 187. 397.

nyelvet hoz 292. — fog 303. 458.

nyelvkövet 143.

nyomód 11. 391.

nyomra választ 294.

nyomtat (fel-) 181. (által-) 311.

nyugolmast 282. 289.

Odáverdi 300. 459.

ohajt 44. 80.

ohít. ohüt 12. 14. 16. 88. 160. —

-ás 56. 82. 174. 225. 281. 293.

308. 315.

öklel 73. 75. 99. 199. 203. 206.

256. 265. 291. 295. 327. 425.

öl = ül 418.

olyha 19. 212.

orrszedés 423.

ördöngös 375.

örül (vmit) 56. 84. 417.

ostromtat 219.

összeüti magát 68.

oszipora 38. 43. 64.

osztózik véle 289. 295. 457.

öt e h. üt 68. 77. 423.

ötöz 264. 453.

pallér 138.

paraszt példa 53.

párkán 118. 165. 438.

patyolat 64. 279. 421.

pesti lélők 69. 70. 71. 423.

pillag 89. 145. 429.

piriel 322. 465.

plik 417.

pokol óra 351. 467.

porongat 132. 149. 439.

Prajko kapu 428.
 pribék 49. 413.

rágalmasság 282.
 rapély 56. 417.
 regtől fogva 267.
 rekken-t 85. 242. 355. 428.
 remek 141. 440.
 reménködik 313.
 rendet üt 151.
 reszketegesség 353. 468.
 Rezem 193. 201. 445.
 rihaszt 343.
 roh ló 286. 457.
 rókát szagat 267.
 rözgődik 51. 414.
 rutalmas-on 70. 64. 379. 421. 423.
 rútól 197. 238.

saldít 334. 466.
 sápi szoltár 317. 463.
 sapkát tesz 50. 53. 414.
 sápolkodik 418.
 sápolódás 57. 418.
 sár arany 371.
 sár haj 244.
 sarampó 42.
 sarat áll 163.

sereg

 álló s. 45. 66. 67.

 derék s. 63. 75.

sérvés 133. 439.
 sérvődik 173.
 setteg 117. 438.
 siram 88. 429.
 Slokkaber 197. 445.
 Somogy bora 65.
 sótész 222. 449.
 strázsa 39. 65.
 svanczár 152. 441.

száguldó 101. 197. 426.
 szakálás 142. 155. 172. 206.
 szállattat 271.

szandsák 37. 405.
 szárnyul állat 66. — áll 67. 100.
 szegik (le-) 315.
 szégyenültet (meg-) 377.
 székek alja 20. 396.
 szekellik 408.
 szekernye 229. 450.
 szellet (kurta) 70.
 szerencsa, -ás, -átlan 7. 38. 76.
 78. 104. 105. 137. 158. 160.
 219. 284. 289. 297. 304. 308.
 szerencsétlet 158. 442.
 szer 41.
 szertartás 38. 41. 66. 101. 165.
 422.

szidalmasság 71.
 színlés (ki-) 50.
 szkófia 64. 421.
 szodul (össze-) 69. 423.
 szoméh-ság 243. 245. 268. 295.
 szorgost 23. 97. 104. 397. 433.
 szót ad 117. 135. 144. 165. 173.
 216. 407. 427.
 szövétnek 51.
 szpáhia 37. 406. 431.
 szúbasa 37. 406.
 szükit 216. 448.

takar 64. 111. 315. 316. 441.
 talál (egybe-) 51. 69.
 Tar Lőrincz 357. 469.
 taraszk 66. 67. 422.
 tárgy 139. 439.
 tassoly 104. 234. 313. 314. 435.
 tekítik 327. 465.
 teztémén 55. 415.
 tímár 38. 408.
 Tiszakebel 20. 396.
 tisztet oszt 116. 418.
 tisztól 22. 301. 397. 420.
 Toriga 202. 446.
 torol 62. 74.
 töredelm 226. 450.
 tügy 358.

tüzes laptá 129. 169. 438.

tüzes nyíl 128. 438.

udvar népe 326. 327.

udvartat 55. 271. 416. 454.

udvart tétet 372.

ugord 186. 265. 444.

ültet (le-) 283. 284. 375. 456.

unszonl 13. 72. 391.

ural 191. 298. 307. 331. 338. 341.

urumeli 36. 405.

után (e h. utána) 23.

ütetlen 65.

utoljáró 68. 98. 423.

vakarkodik (-hoz) 354. 399.

vakarodik (el- ki-) 27. 354. 399.

választ (válasz) 15. 145. 441.

választ 20. 21. 23. 24. 396.

vált (-ra) 185.

változik (meg-) 288. 308.

vántoros 397.

várad 79. 427.

Váraddá 408.

Váradról 38. 408.

várta 45. 118. 119. 120. 122. 128.

130. 136. 411.

vajda 36. 405.

vajszik 314. 462.

végez (végződik) 293. 295.

véle öszve 252. 270. 291.

Vendég 8. 148. 191. 331. 369.
371.

vépik 450.

véres tör, nyárs 25. 351. 398. 467.

versenyös 265.

vesziköl 277. 288. 455.

vesződelm 61.

veszteg 145.

vín (vive) 291. 427.

vissza hall 19. 160.

visszát von 12.

vítat (egyben-) 254. 452.

vonyat (le-) 91. 431.

vondoz 222.

vont arany 23. 397.

Zaskornik 219. 221. 449.

zugolyfa 450.

jancsár 37. 406.

jargal-ás 42. 67. 101. 196. 199.
310.

jajveszik 197. 445.

jegyruha 418.

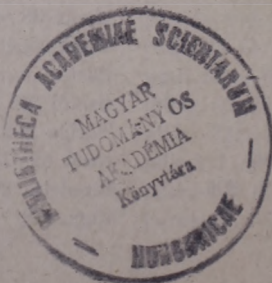
jelesben 56. 288.

jobbodik 61.

joh 208. 363. 447.

jödögel 45. 411.

juh-kosár 215. 222.

TARTALOM.

	Lap
BEVEZETÉS	V—XL
CRONICA CZÍMLAPJA	1
TINÓDI AZ OLVASÓHOZ	3
TINÓDI FERDINÁND KIRÁLYNAK	4
A CRONICA TARTALMA	6
ERDÉLI HISTÓRIA	7
Jegyzetek	385
SZEGEDI VESZEDELEM	61
Jegyzetek	419
AZ VÉG TEMESVÁRBAN LOSONCZI	72
Jegyzetek	424
BUDAI ALI BASA HISTÓRIÁJA	90
Jegyzetek	430
EGERVÁR VIADALJÁRÓL	105
Jegyzetek	435
EGRI HISTÓRIANAK SUMMÁJA	162
Jegyzetek	443
ENYINGI TEREK JÁNOS VITÉZSÉGE	177
Jegyzetek	443
KÁROL CSÁSZÁR HADA SAXONIÁBAN	191
Jegyzetek	444
SZITNYA, LÉVA, CSÁBRÁG ÉS MURÁN	208
Jegyzetek	447
DÁVID KIRÁL	224
Jegyzetek	449
JUDIT ASSZON HISTÓRIÁJA	237
Jegyzetek	450
HADNAGYOKNAK TANUSÁG	251
Jegyzetek	451
SZULIMÁN CSÁSZÁR KAZUL BASÁVAL	254
Jegyzetek	451
SOKFÉLE RÉSZÖGÖSRŐL	263
Jegyzetek	452
BUDA VESZÉSÉRŐL ÉS TEREK B.	270
Jegyzetek	453
PRINI P. MAJLÁT I. ÉS TEREK B. FOGS.	277
Jegyzetek	455
VERBÓCZI IMRÉHNEK KASZON HADÁVAL	282
Jegyzetek	456
AZ SZALKAI MEZŐN VALÓ VIADAL	288
Jegyzetek	457

	Lap
VARKUCS TAMÁS IDEJÉBE LÖTT CSATÁK	297
Jegyzetek	458
KAPITÁN GYÖRGY BAJVIADALJA	308
Jegyzetek	461
AZ UDVARBÍRÁK ÉS KULCSÁROKRÓL	315
Jegyzetek	462
ZSIGMOND KIRÁLY ÉS CSÁSZÁR KRÓNIKÁJA	321
Jegyzetek	463
HISTÓRIA ZSIGMOND CS. FOGSÁGÁRÓL	359
Jegyzetek	469
AZ JÁNOS KIRÁLY FIARÓL VALÓ SZÉP KRÓNIKA	364
Jegyzetek	471
JAZONRÓL ÉS MÉDEARÓL	371
Jegyzetek	472
SZÓMUTATÓ	473

JAVÍTANDÓK.

12. lap	165. sorban	Petrinty	helyett olv. Petruihy
15. „	295. „	és	„ „ es.
16. „	305. „	monostor	„ „ Monostor.
64. „	96. „	szég	„ „ szép.
65. „	151. „	még	„ „ meg.
69. „	269. „	Ott	„ „ Ők.
76. „	143. „	ország	„ „ Ország.
92. „	74. „	oroszfalvi	„ „ oroszfalvi.
97. „	234. „	ördögnek	„ „ Ördögnek.
132. „	873. „	pirongatja	„ „ porongatja.
158. „	1690. „	jelente	„ „ jelenté.
209. „	32. „	kobzokat	„ „ kobzókat.
300. „	107. „	föllegvár	„ „ Főlekvár.
302. „	184. „	Harmincz adósokat	„ „ Harminczadotokat
306. „	308. „	Két	„ „ Hét.
315. „	18 „	Magam lovam	„ „ Magam, lovam.
310. „	68. „	es	„ „ es hamar.
331. „	323. „	türtek	„ „ türtetek.
352. „	1002. „	Iglária	„ „ Iglávia.
367. „	71. „	oktatnája	„ „ iktatnája.
409. „	17. „	végén	„ „ végén is.